

Voorontwerp Brabants Programma Landelijk Gebied

Provincie Noord-Brabant

Inhoud

Voorwoord	3	5. Maatregelenpakket en instrumenten	71
1. Inleiding	5	5.1 Overzicht nationale maatregelen	72
1.1 Status en reikwijdte Brabants Programma Landelijk Gebied	8	5.2 Ontwikkelingen in het natuur- en stikstofdossier	75
1.2 Beleidscontext	9	5.3 Opbouw van het maatregelenpakket voor Noord-Brabant	77
1.3 Opzet Brabants Programma Landelijk Gebied	13	5.4 Maatregelenpakket voor Noord-Brabant	82
1.4 Totstandkoming Voorontwerp en vooruitblik Ontwerp Brabants Programma Landelijk Gebied	15	5.5 Samenhang en onderbouwing doelbereik	113
2. Ambitie en doelen	18	6. Zicht op uitvoering	116
2.1 Nationale ambitie en doelen	19	6.1 Uitgangspunten voor de uitvoeringsstrategie	118
2.2 Brabantse ambitie en doelen	24	6.2 Organisatie van de uitvoering	121
3. Ontwikkelstrategie	31	6.3 Financiële strategie	124
3.1 Adaptieve ontwikkelroute	32	6.4 Brabant-brede grondstrategie	127
3.2 Brabantse samenwerkingsprincipes	37	6.5 Wijze van monitoring van de voortgang en het doelbereik	128
4. Ruimtelijk Ontwikkelperspectief op weg naar 2050	39	6.6 Uitvoeringsacties 2024 – 2025	129
4.1 Richting geven aan de kwaliteit van Brabant op weg naar 2050 (Ruimtelijk Voorstel)	40	6.7 Uitvoeringskracht in de regio	131
4.2 Water en bodem sturend voor de inrichting en het gebruik van ruimte	44	Bijlagen	136
4.3 Herstel van natuur en versterken biodiversiteit	52	Bijlage 1: Participatie	137
4.4 Gebiedsgericht perspectief voor de landbouw	57	Bijlage 2: Analyse stikstof op basis van Wsn	138
4.5 Meekoppelende structurerende keuzes	62	Bijlage 3: Ontwikkelrichtingen water en bodem sturend voor de watersysteemeenheden ruggen, flanken, beekdalen en polders	145
4.6 Samenvatting van ruimtelijk structurerende keuzes	65	Bijlage 4: Mogelijke aanpassingen begrenzing en beschermingsregimes bestaande zones in de Omgevingsverordening (water en bodem)	163
		Bijlage 5: Totstandkoming kaartlaag beste landbouwgronden	166

Voorwoord

Brabant staat aan de vooravond van een grote transformatie van het landelijk gebied. De urgente opgaven op het gebied van klimaat, natuur, water en bodem vragen (inter) nationaal om een transitie van het voedsel- en landbouwsysteem, om een andere inrichting en om nieuwe verdienmodellen. Het landelijk gebied in Brabant gaat veranderen. De ambities van de provincie Noord-Brabant zijn helder: we werken aan een sterke

en veerkrachtige natuur en een robuust water- en bodemsysteem, bestand tegen klimaatverandering. En tegelijkertijd werken we aan een duurzaam en levensvatbaar perspectief voor de landbouw in Brabant, in balans met natuur, water en klimaat. Ons landelijk gebied moet aantrekkelijk zijn en blijven om te wonen, te werken en te recreëren.

Met dit 'Voorontwerp Brabants Programma Landelijk Gebied' (BPLG) wil de provincie richting geven aan én ruimte bieden voor de transformatie van het landelijk gebied. Richting geven door helder te zijn over de (wettelijke) doelen die we willen én moeten bereiken. Ruimte bieden voor de wijze waarop we deze ambities en doelen het beste kunnen bereiken. Daarover gaan we graag de dialoog aan met belanghebbenden in Brabant. De keuzes, maatregelen en instrumenten die in dit Voorontwerp zijn opgenomen, zijn daarom bewust als 'bandbreedte' geformuleerd, met ruimte voor nadere uitwerking en invulling. Bij de uitwerking daarvan willen we aansluiten op het eigenaarschap en de trots van Brabantse bewoners en ondernemers. De sociaaleconomische innovatieve kracht van Brabant die in decennia is opgebouwd zien we als vertrekpunt voor het bereiken van de doelen voor de toekomst.

Dit Voorontwerp heeft een ambitieuze inzet; we presenteren een brede agenda van keuzes en maatregelen die nodig zijn om alle (wettelijke) doelen te realiseren, voor zover we die op dit moment kunnen overzien vanuit het NPLG. De urgentie is immers hoog. Een eerste berekening van de kosten van dit maatregelenpakket laat zien dat daarvoor circa 8 miljard euro nodig is. Het is op moment van schrijven onduidelijk of het Rijk dat geld beschikbaar stelt. Dat betekent dat we rekening moeten houden met scenario's waarin we beduidend minder geld beschikbaar hebben. Dat kan vragen om herprioritering, een sterkere fasering van maatregelen of andere keuzes in instrumenten die we willen inzetten. Door de dialoog over dit Voorontwerp met het ambitieuze pakket in te gaan ligt de bandbreedte van te maken keuzes op tafel en kunnen we de resultaten van de dialoog benutten om meerdere scenario's uit te werken. In het Ontwerp BPLG nemen we de resultaten daarvan op.

We zien uit naar de dialoog met belanghebbenden in Brabant over dit Voorontwerp BPLG over de richting die we geven en over de ruimte voor uitwerking. We gaan graag in gesprek over de uitwerking van de voorlopige keuzes, de maatregelen en instrumenten, de wijze van organisatie van de uitvoering en over de gedeelde prioriteiten in het geval er minder middelen beschikbaar zijn.

Tegelijkertijd vragen we een stevige inzet van het Rijk. We vragen helderheid over de nationale instrumenten, tijdige beschikbaarheid en flexibele inzet van financiële middelen en een nationaal landbouwplan dat afmaakt wat met het concept-landbouwakkoord in de steigers is gezet. Het Rijk moet op (inter)nationaal niveau de voorwaarden in de voedselketen scheppen, die duurzaam ondernemen in het landelijk gebied, ook in Brabant, mogelijk blijven maken.

Hagar Roijackers,
*Gedeputeerde Natuur, Milieu en Brabants
Programma Landelijk Gebied
Namens het College van Gedeputeerde Staten
Maart 2024*

1. Inleiding

Een toekomstbestendig landelijk gebied in Brabant

Voor u ligt het Voorontwerp van het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG). Veel opgaven op gebied van water, natuur en klimaat komen samen in het Brabantse landelijk gebied. Verbetering van de kwaliteit van onze leefomgeving is een noodzaak, nu we onherroepelijk stuiten op de grenzen. Het huidige, veelal intensieve gebruik van het landelijk gebied is niet langer overal houdbaar. De opgaven voor natuur, water en bodem, milieu en klimaat (mitigatie en adaptatie) zijn urgent want we dreigen steeds meer soorten te verliezen, de leefwereld om ons heen is vervuild en onvoldoende bestand tegen het veranderende klimaat. Dit schaadt de gezondheid, de biodiversiteit en de economie en heeft grote impact op inwoners, (agrarische) ondernemers en op onze manier van samenleven.

Natuurlijk, in de afgelopen jaren is er al veel gedaan. Er zijn natuurverbindingen bijgekomen, er wordt meer water vastgehouden, de bodem- en waterkwaliteit is verbeterd en de stikstof- en broeikasgasuitstoot door de landbouw en door andere sectoren is - over langere tijd gezien - afgenomen. Maar we zijn er nog niet.

Doelen voor natuur, water en bodem, klimaat én landbouw in de context van Brabant

De doelen van de provincie Noord-Brabant zijn helder: we willen een sterke en veerkrachtige natuur en een robuust water- en bodemsysteem, bestand tegen klimaatverandering. En we willen een duurzaam en levensvatbaar perspectief voor de landbouw en plattelandseconomie in Brabant, in balans met natuur, water en klimaat. Ons platteland is drager van natuur en biodiversiteit, leverancier van (drink)water, producent van ons eten en daarmee randvoorwaarde voor onze gezondheid. Een toekomstbestendig platteland is ook sociaaleconomisch vitaal, met blijvend ruimte voor een duurzaam en sterk landbouw- en voedselsysteem, recreatie, nieuwe bedrijvigheid en voorzieningen.

Het diverse landschap dat is gevormd op de ondergrond van het water- en bodemsysteem, weerspiegelt onze Brabantse cultuur en ontstaansgeschiedenis en bepaalt zo mede onze regionale identiteit. Vele generaties voor ons hebben het land bewerkt, zich verenigd in sociaal-maatschappelijke netwerken en zo de patronen gelegd voor onze huidige

samenleving. De sporen die dat heeft achtergelaten in het Brabantse landschap en in de wijzen van samenwerken zijn nog overal zichtbaar en bieden een uitgelezen kans om een volgende stap te zetten in onze gebiedsgerichte manier van werken. We willen met het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) aansluiten op het eigenaarschap en de trots van bewoners van het Brabantse platteland, de liefde voor de streek en de erfenis van onze voorouders door ook ruimte te geven aan onze sociaaleconomische kracht en het maatschappelijk erfgoed in het bereiken van onze doelen. Talloze lokale bewonersgroepen, vrijwillige landschapsbeheerders en -stichtingen, agrarische natuurverenigingen en heemkundekringen wijzen ons in de uitvoering daarin de weg, samen met de terreinbeherende organisaties en grondeigenaren.

Brabant centraal

We realiseren ons dat vormgeven aan de transformatie van het landelijk gebied van Brabant mensenwerk is; wat we willen, raakt inwoners en ondernemers. We werken aan verbetering van de omgevingskwaliteit, perspectief en een mooie toekomst voor volgende generaties, maar we beseffen ook dat we op weg daar naartoe keuzes moeten maken die voor sommigen pijn doen. Naast alle urgentie en complexiteit van de transitie van het landelijk gebied willen we oog blijven houden voor onze inwoners, hun mogelijkheden om aan de samenleving deel te nemen, een 'boterham te verdienen' en zo het draagvlak voor de Brabantse aanpak te behouden. Dat doen we door de Brabander centraal te stellen in het BPLG. Ons perspectief is gericht op een toekomstgericht Brabants landelijk gebied omdat we dat zelf belangrijk vinden, en pas in tweede instantie omdat het Rijk dat van ons vraagt. We doen het primair voor onszelf, en dat is de basis voor ons programma. Als provincie willen we samen met onze Brabantse partners koersvast zijn bij het werken aan een mooie toekomst voor Brabant. Met zorg en respect voor iedereen die met onze plannen te maken krijgt.

De transformatie van het landelijk gebied van Brabant is een transitieproces. Kenmerkend daarvoor is dat tegelijkertijd doorbraken nodig zijn op vele, met elkaar samenhangende onderwerpen; in de inrichting en het gebruik van het landelijk gebied, in economische sectoren, in instrumentarium, in het werken als één overheid en in de samenwerking aan uitvoeringskracht. Voor dit soort complexe problemen waarin we bij de start alleen op (wettelijke) doelen kunnen sturen, moeten we ook meer ruimte maken voor lerend samenwerken en innoveren. Het BPLG beoogt de ontwikkelingen in deze transitie op het gebied van voedselproductie, bodem, water, ecologie, klimaatverandering en ruimtelijke inrichting in samenhang te begrijpen, bij te sturen waar nodig en te versnellen waar mogelijk. In onze uitvoeringsstrategie gaan we daar dieper op in.

Een Voorontwerp met richting én ruimte

Met dit Voorontwerp van het Brabants Programma Landelijk Gebied geeft het college van Gedeputeerde Staten van Brabant richting aan de inhoud en het vervolgproces dat nodig is om de transitie van het landelijk gebied vorm te geven. Veel partners die we in de afgelopen periode hebben gesproken in de Brabantbrede sessies en in bestuurlijke overleggen vragen hier ook om. De Europese en nationale wettelijke verplichtingen, de provinciale Omgevingsvisie en beleidskaders, de ambities, uitgangspunten en randvoorwaarden uit de eerdere Houtskoolschets (2023) en uit het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' vormen hiervoor het vertrekpunt. De context waarin het voorontwerp is ontwikkeld, is dynamisch; veel informatie van het demissionaire kabinet ontbreekt nog en zorgvuldige gebiedsprocessen vragen tijd. Tegelijkertijd is de urgentie van de opgaven hoog. Om dieper in gesprek te kunnen gaan met onze partners brengen we nu eerst dit Voorontwerp van het BPLG uit met daarin de voorgenomen richting en aanpak. Het Voorontwerp geeft daarbij ook de ruimte om keuzes en maatregelen nog uit te werken (in gebieden), om nadere verkenningen te starten én zo nodig terug te komen op keuzes als uit voortschrijdend inzicht blijkt dat we op een andere manier effectiever onze doelen kunnen bereiken. Waar doelen niet onderhandelbaar zijn vanwege nationale en Europese wetgeving maken we dit duidelijk.

Met het uitbrengen van dit Voorontwerp van het BPLG hebben we een concrete basis voor overleg met onze partners en de Staten. Reacties op dit Voorontwerp benutten we op weg naar het Ontwerp BPLG dat we in het najaar van 2024 willen uitbrengen en daarna aan het Rijk voorleggen. Op basis van de resultaten van de toetsing door het Rijk en de Ecologische Autoriteit kunnen we naar verwachting begin 2025 een definitief BPLG vaststellen. Het definitieve BPLG biedt de basis om de uitvoering samen met onze partners vanaf januari 2025 voortvarend op te pakken.

1.1 Status en reikwijdte Brabants Programma Landelijk Gebied

Programma onder de Omgevingswet

Het BPLG is een vrijwillig programma onder de Omgevingswet, dat wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant. Op weg naar het Ontwerp en definitieve BPLG worden Provinciale Staten en belanghebbenden actief betrokken, onder andere met dit Voorontwerp.

Een programma onder de Omgevingswet sluit goed aan bij wat nodig is: een thematische en/of gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering van het provinciale beleid op hoofdlijnen, zoals dat is vastgelegd in de provinciale Omgevingsvisie, beleidskaders en uitvoeringsagenda's en dat is gebaseerd op de Europese en nationale kaders. De uitwerking van het BPLG als programma onder de Omgevingswet is in overeenstemming met de in 2023 gepubliceerde Handreiking voor de gebiedsprogramma's van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Deze handreiking is begin 2024 geactualiseerd, maar de doorwerking ervan vindt pas plaats bij het Ontwerp BPLG, waaronder de doorvertaling naar digitale vereisen zoals het DSO. Het BPLG biedt ook mede-overheden de gelegenheid om delen ervan over te nemen in eigen omgevingsvisies, -programma's en -plannen. Daarmee krijgt het BPLG doorwerking in de omgevingsinstrumenten van andere overheden en laten we zien als één overheid te werken. Besluitvorming hierover is uiteraard aan die mede-overheden zelf.

Status van Gebiedsplan op basis van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering

De opgaven voor natuur en water hangen onder meer samen met een te hoge stikstofbelasting. Daarom heeft het BPLG ook de status van Gebiedsplan op basis van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn). Dit betekent dat de opgaven voor stikstofreductie voor alle sectoren (waaronder landbouw, industrie en mobiliteit) onderdeel uitmaken van dit provinciale gebiedsprogramma. De vereiste elementen uit artikel 1.12 fa

Wsn over het Gebiedsplan komen herleidbaar terug in het Ontwerp BPLG. Het gaat dan specifiek om het in beeld brengen van de huidige situatie (omvang stikstofdepositie met onderscheid bronnen en herkomst, autonome ontwikkeling en mate van overschrijding van de kritische depositiewaarde; zie bijlage 2) en de uit te voeren maatregelen en de effecten daarvan (zie hoofdstuk 5).

Milieueffectrapportage en Sociaaleconomische impactanalyse

Voor het BPLG wordt een milieueffectrapportage opgesteld. Deze m.e.r.-procedure is gekoppeld aan de planprocedure van het BPLG. Dit betekent dat een planMER wordt opgesteld voordat het BPLG wordt vastgesteld. Het doorlopen van de m.e.r.-procedure borgt dat het milieubelang vroegtijdig en volwaardig wordt meegewogen in de besluitvorming. Dit is nodig omdat de keuzes en maatregelen die in het BPLG worden opgenomen kaderstellend kunnen zijn voor m.e.r.-plichtige vervolgbesluiten en/of gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden.

De Notitie reikwijdte en detailniveau (NRD) vormt het vertrekpunt voor de m.e.r.-procedure voor het BPLG en beschrijft wat er in het planMER onderzocht wordt, op welke manier en tot in welk detail. De NRD is in oktober 2023 gepubliceerd en lag ter inzage tot 27 november 2023. Na verwerking van de zienswijzen en raadpleging van de wettelijke adviseurs en andere bestuursorganen, vormt de definitief vastgestelde NRD de basis voor het opstellen van het planMER. Het planMER wordt samen met het Ontwerp BPLG ter inzage gelegd, met de mogelijkheid voor eenieder tot het indienen van zienswijzen. Ook wordt advies ingewonnen bij de Commissie voor de milieueffectrapportage. De zienswijzen en het advies van de commissie m.e.r. worden bij de vaststelling van het BPLG betrokken.

Parallel aan het milieueffectonderzoek wordt ook onderzoek gedaan naar de sociaaleconomische impact van de maatregelen van het BPLG, op verzoek van het Rijk. In Brabant is de sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) in het najaar van 2023 opgestart. Het doel van de SEIA is om op basis van sociale, economische en ecologische (brede welvaarts)indicatoren de kansen en knelpunten als gevolg van het BPLG inzichtelijk te maken. Daarbij wordt zowel rekening gehouden met de verschuivingen binnen de

agrarische sector, als met de effecten van deze veranderingen op de brede welvaart van inwoners de provincie Noord-Brabant. De SEIA helpt om inzicht te krijgen in de gevolgen van het voorgestelde beleid. De resultaten van de sociaaleconomische impactanalyse zullen samen met het planMER worden opgeleverd als het Ontwerp BPLG ter inzage gaat.

1.2 Beleidscontext

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

In het NPLG zet het Rijk in op een samenhangende aanpak van de doelen voor natuur, water, klimaatmitigatie en klimaatadaptatie in het landelijk gebied. Het Ontwerp NPLG is in december 2023 gepubliceerd. Ingestoken wordt op een gezamenlijke aanpak door het Rijk en de provincies. Op nationaal niveau leidt dat tot een NPLG met landelijke keuzes en maatregelen; op provinciaal niveau vindt vertaling en uitwerking plaats naar provinciale gebiedsprogramma's, waaronder het BPLG. De provinciale gebiedsprogramma's brengen samenhang aan en voegen gebiedskennis toe in de aanpak van de transformatie van het landelijk gebied. Dit vanuit de (inter)nationale verplichtingen voor natuurherstel en stikstofreductie, een gezond en veilig leefmilieu, water en klimaat in onder andere de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), Wet Stikstofreductie en natuurverbetering, Kaderrichtlijn Water (KRW), de Europese Klimaatwet en de Europese landgebruik-verordening (LULUCF).

Het Rijk heeft in 2022 het voornemen geuit om via het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur (hierna: Transitiefonds) tot 2035 circa € 24 miljard beschikbaar te stellen voor de transitie van het landelijk gebied. Uit deze middelen moeten rijksmaatregelen en de uitvoering van alle provinciale gebiedsprogramma's worden bekostigd. Of de middelen beschikbaar komen, zal afhangen van het nieuwe kabinet. Daarnaast zijn er in 2022 versnellingsmiddelen beschikbaar gesteld, zie hiervoor hoofdstuk 5.

Randvoorwaarden voor een effectief BPLG

De doelen van het BPLG kunnen alleen worden waargemaakt als de randvoorwaarden vanuit het Rijk op orde zijn. Op dit moment is dat nog niet het geval. Belangrijke randvoorwaarden voor de provincie Noord-Brabant zijn:

- Snel meer helderheid over de nog ontbrekende doelen en de inzet van generieke rijksmaatregelen en instrumenten, inclusief de doorrekening op doelbereik, zodat duidelijk is welke provinciale opgaven resteren;
- Een nationaal landbouwplan dat concreet perspectief biedt aan agrarische ondernemers, met name gericht op verbetering van het verdienpotentieel door afspraken in de keten en/of door vergoeding van diensten;
- Een goedgekeurd Transitiefonds met voldoende rijksmiddelen; de omvang van de rijksmiddelen is bepalend voor het tempo waarin de (wettelijke) doelen van de provincie Noord-Brabant in de praktijk kunnen worden waargemaakt;
- Voldoende flexibiliteit bij de inzet van en verantwoording over de beschikbare rijksmiddelen. De provincie wil de ruimte en de flexibiliteit hebben om toegekende middelen te kunnen schuiven tussen categorieën van maatregelen, tussen gebieden en in de tijd, als daarmee doelen eerder of beter worden gehaald. Daarbij zet de provincie in op 'minder verantwoording vooraf' en 'meer monitoring van doelbereik achteraf' bij de toekenning van rijksmiddelen.

Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR)

De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn (samen: VHR) zijn door de Europese Unie opgesteld om de biodiversiteit in Europa in stand te houden. In deze richtlijnen wordt aangegeven welke planten en dieren en hun natuurlijke habitats (leefgebieden) beschermd moeten worden door de lidstaten van de Europese Unie. Deze bescherming is in Nederland vastgelegd in de Omgevingswet (voorheen Wet natuurbescherming). Uit de Natuurdoelanalyses (NDA's) blijkt dat voor diverse leefgebieden en soorten het behalen van de instandhoudingsdoelen buiten bereik is. In veel gevallen is beschreven dat dit (mede) komt door te hoge stikstofdepositie. Zie paragraaf 2.1 voor verdere toelichting.

Kaderrichtlijn Water

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is opgesteld om de waterkwaliteit en -kwantiteit te beschermen en verbeteren met het oog op natuur, milieu, gezondheid en duurzaam gebruik. Het NPLG en de gebiedsprogramma's versterken het KRW-doelbereik, een opgave met grote urgentie vanwege de deadline in 2027. Uitvoering van de KRW-maatregelen is het vertrekpunt. Deze worden niet integraal in het BPLG overgenomen, maar hier wel bij betrokken. Een opsomming van alle KRW-maatregelen per grond- en oppervlaktewaterlichaam is terug te vinden in de KRW-factsheets | Het Waterkwaliteitsportaal. Voor Brabant zijn de waterlichamen en doelen vastgelegd in het Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP, zie hieronder).

Het NPLG en de gebiedsprogramma's dekken niet alle doelen af die zijn vastgelegd in de KRW-maatregelen. Zo wordt de aanpak van milieuvreemde stoffen alleen meegenomen voor gewasbeschermingsmiddelen. Ook de borging van voldoende en schoon grondwater voor de drinkwatervoorziening maakt geen onderdeel uit van het BPLG, maar wel opgenomen in de KRW-maatregelen en in ons eigen RWP. Daarnaast vraagt de KRW ook om doelbereik en maatregelen in stedelijk gebied. Waar KRW-maatregelen het landelijk gebied raken (bijvoorbeeld door ruimtebeslag in het landelijk gebied) worden deze betrokken bij ruimtelijk-structurende keuzes en gebiedsprocessen in het kader van het BPLG.

De KRW-opgave is fors en de doelen voor 2027 zijn niet zonder meer binnen bereik. Met dit BPLG dragen we bij aan een integrale benadering van de KRW-opgave. Niet alleen vanuit de wettelijke KRW-doelen, maar als integraal onderdeel van 'water en bodem sturend', het herstel van het water- en bodemsysteem en het werken met en in de overgangsgebieden. Het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' heeft als inzet dat Noord-Brabant zich maximaal inspant om (zoveel mogelijk van) de KRW-doelen tijdig te halen. Om aanvullende maatregelen te ontwikkelen voor de KRW-opgave van 2027 in Noord-Brabant, werken de provincie en waterschappen samen aan een 'KRW Impuls Brabant'.

Klimaatmitigatie

De Europese Klimaatwet is een Europese verordening die voor de Europese Unie bindende reductiedoelstellingen voor broeikasgasemissies vaststelt en een kader biedt voor maatregelen om deze doelstellingen te behalen. De Klimaatwet legt op nationaal niveau klimaatneutraliteit in 2050 als langetermijndoelstelling vast. De tussentijdse doelstelling is om de netto-uitstoot van broeikasgassen (onder andere CO₂ en methaan) tegen 2030 met ten minste 55 procent te verminderen ten opzichte van 1990. Het streven is zelfs 60% vermindering. In 2050 wil Nederland klimaatneutraal zijn. Dat wil zeggen dat de uitstoot van broeikasgas in 2050 niet hoger is dan wat er vastgelegd wordt, netto is de uitstoot dus nul. In het kader van het Klimaatplan, gebaseerd op het Nederlandse Klimaatakkoord werken overheden en sectoren samen aan het terugdringen van de broeikasgasemissies. Hieruit afgeleide doelen voor de sectoren landbouw en landgebruik zijn onderdeel van dit BPLG.

In de EU-landgebruiksverordeningen (LULUCF, zie EU Besluit 529/2013 en verordening 841/2018) wordt aangegeven op welke manier broeikasgasemissies uit landgebruik, landgebruiksveranderingen en bosbouw gemonitord moeten gaan worden en hoe hierover gerapporteerd moet worden.

Klimaatadaptatie

De Europese strategie voor aanpassing aan klimaatverandering richt zich op het slimmer, sneller en systematischer aanpassen van de lidstaten aan de onvermijdelijke gevolgen daarvan met als doel dat de samenleving in 2050 klimaatveerkrachtig is.

Het nationale Deltaprogramma richt zich voor een klimaatbestendig watersysteem op drie thema's: waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie. In het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie werken de gezamenlijke overheden aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Nederland (Bestuursakkoord Klimaatadaptatie, 2018). Voor de zandgronden van Limburg en Brabant is met het oog op zoetwaterbeschikbaarheid het Deltaplan Hoge Zandgronden opgesteld en in uitvoering. Voor de kleigebieden gaat het om het Deltaplan Zuidwestelijke Delta, beide onder de vlag van het Deltaplan Zoetwater. In de overgangen tussen stedelijk en landelijk gebied liggen kansen voor vergroening en verduurzamen van het vestigingsklimaat op bedrijventerreinen. Aan het borgen van waterveiligheid wordt onder meer via het Hoogwaterbeschermingsprogramma samengewerkt. Elk van deze thema's raakt ook het landelijk gebied en dat maakt klimaatadaptatie een doelstelling in het kader van dit BPLG, zoals ook aangegeven in de Handreiking NPLG.

Provinciale beleidskaders

In de provinciale Omgevingsvisie is vastgelegd dat het handelen van de provincie is gericht op het verknopen en verweven van opgaven en het zoeken naar synergie en meerwaarde. Op basis van de Omgevingsvisie zijn verschillende beleidskaders vastgesteld welke voor het BPLG als uitgangspunt worden gezien.

Bij het zoeken naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven gaat de Brabantse Omgevingsvisie (2018) uit van:

1. Een 'diepe' manier van kijken: we kijken niet alleen naar effecten op de bovenste laag in het hier en nu, maar betrekken hierin de dynamiek en randvoorwaarden die de onderste lagen meegeven. Daarbij kijken we op verschillende schaalniveaus naar gelang een vraagstuk daarom vraagt en benutten we de factor tijd actief.
2. Een 'ronde' manier van kijken: we kijken niet sectoraal maar combineren opgaven en kansen zodat ontwikkelingen optimaal bijdragen aan een circulair, sterk en sociaal Brabant, waarin alle Brabanders zich prettig voelen. Vanuit een gebiedsgerichte insteek. Een nieuwe ronde manier van kijken naar een balans tussen people, planet en profit.
3. Een 'brede' manier van kijken: wij kijken niet vanuit één gezichtspunt maar betrekken daar veel partijen bij.

In het **Beleidskader Leefomgeving** is dit uitgewerkt in vijf stelregels, die de provincie hanteert bij opgaven in de leefomgeving en samenleving.

Het **Beleidskader Landbouw en Voedsel** onderscheidt vier sporen: 'Meest Duurzaam', 'Economisch toonaangevend', 'Natuur- en Landschapsinclusief' en 'Gemeenschapsinclusief'. Met name het eerste en derde spoor sluiten direct aan op de doelen van het BPLG.

Het **Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027** (RWP) richt zich op een klimaatbestendig en veerkrachtig water- en bodemsysteem en kent vijf beleidsopgaven, die allen aansluiten op de doelen van het BPLG. Parallel aan de totstandkoming van het BPLG is een addendum op het RWP in voorbereiding, waarin wordt ingespeeld op de ontwikkelingen sinds de vaststelling van het RWP in 2021, zoals de Droogteagenda, de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI, de Kamerbrief 'Water en Bodem sturend' en nieuwe inzichten rondom de KRW- en waterveiligheidsopgaves.

Het **Beleidskader Natuur** geeft uitwerking aan de natuurambities uit de Omgevingsvisie, met als basisopgave dat de natuurgebieden in Brabant zijn ingericht en de afname van biodiversiteit naar een positieve trend is omgebogen. Het **Beleidskader Milieu** is de uitwerking van de Omgevingsvisie voor een gezonde en veilige leefomgeving met een goede omgevingskwaliteit. Daarvoor zijn o.a. provinciale doelstellingen geformuleerd voor tien milieuthema's, waaronder luchtkwaliteit, geluid, lichthinder en geurhinder. Onder meer voor fijn stof en stikstof zijn provinciale streefwaarden vastgesteld. Het **Beleidskader Gezondheid** beschrijft hoe de provincie bijdraagt aan de gezondheid van Brabanders en voor welke rol en accenten ze daarbij kiest. Dit beleidskader is een horizontaal beleidskader omdat het thema gezondheid dwars door alle provinciale opgaven heen loopt.

Relatie met het Ruimtelijk Voorstel als opmaat naar een nieuwe Omgevingsvisie

Brabantbreed de opgaven op het gebied van Natuur en Landbouw (perspectief 1), Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie (perspectief 2) en Leefbare steden en regio's (perspectief 3) integraal worden afgewogen en samengebracht. Dit Ruimtelijk Voorstel vormt de opmaat voor aanpassing van het provinciaal omgevingsbeleid, voor vervolgspraken met het Rijk en levert input voor de nog op te stellen Nota Ruimte.

Tussen het Ruimtelijk Voorstel en het BPLG bestaat een wisselwerking. De afwegingen die op basis van het Ruimtelijk Voorstel worden verankerd in het provinciale omgevingsbeleid en zijn enerzijds richtinggevend voor het BPLG omdat deze integraal zijn afgewogen (bijvoorbeeld ook in relatie met wonen, economie, energie); anderzijds is het BPLG richting de transitie van het landelijk gebied een belangrijke bouwsteen voor de integrale afwegingen die via het Ruimtelijk Voorstel worden voorbereid.

In relatie met het Ruimtelijk Voorstel voor Brabant speelt ook de afstemming met andere nationale en regionale programma's. Voorbeelden daarvan zijn het Integraal Riviermanagement van de Rijnakten en de Maas (IRM), het Deltaprogramma (Zoetwater, Waterveiligheid, Ruimtelijke Adaptatie, Zuidwestelijke Delta en de Hoge Zandgronden), de uitwerking van het Ontwikkelingsperspectief voor NOVEX-gebied De Peel (samen met de provincie Limburg), de Verstedelijkingsopgave (NOVEX Stedelijk Brabant) en de regionale energie- en klimaatstrategieën (RES/REKS). Voorafgaand en tijdens de uitvoering van deze programma's worden doelen en maatregelen onderling waar mogelijk afgestemd.

1.3 Opzet Brabants Programma Landelijk Gebied

Werken aan het BPLG als cyclisch proces en basis voor uitvoering

Het BPLG wordt in stappen uitgewerkt, parallel aan de uitvoering die in veel gebieden al plaatsvindt. In dit Voorontwerp is nog niet alles uitgewerkt. Het accent ligt op het formuleren van (wettelijke) doelen, het analyseren van de opgaven, het agenderen van enkele richtinggevendende keuzes en het samenstellen van een eerste maatregelenpakket.

Het BPLG wordt de komende jaren in stappen doorontwikkeld, met 2025 en 2028 als belangrijke ijkmomenten. Verwacht wordt dat deze ijkmomenten nog zullen wijzigen en dat verder uitgewerkte versies van het BPLG later worden vastgesteld, afgestemd op de mogelijke tranches van het Transitiefonds. De planning en relatie tussen het BPLG en de uitvoering en bekostiging van maatregelen is uitgewerkt in hoofdstuk 6.

Kernonderdelen van het BPLG - leeswijzer

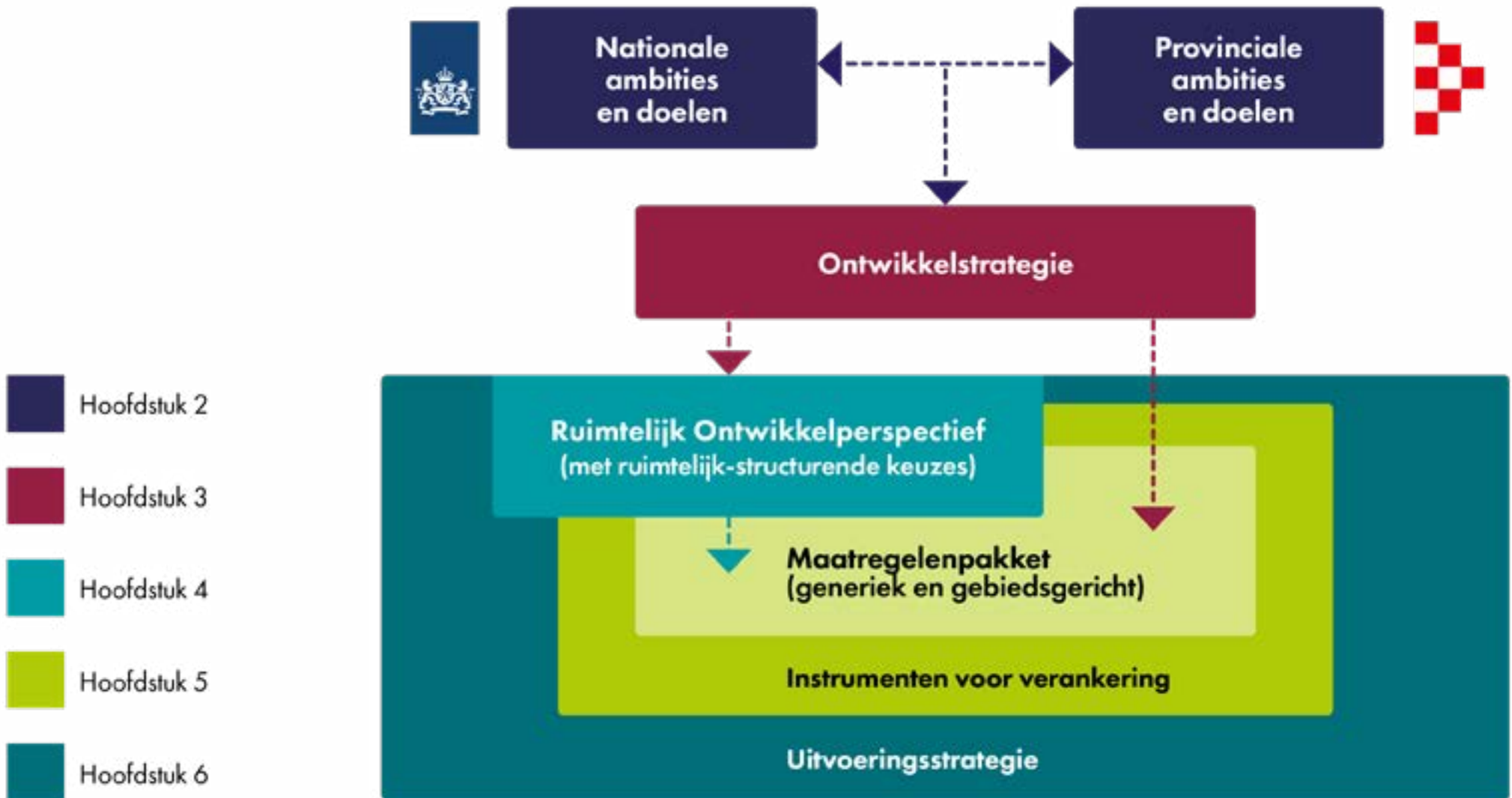
Het BPLG is opgebouwd uit de volgende kernonderdelen (tevens hoofdstukken) die de ruggengraat vormen van het BPLG (zie figuur 1.1):

1. De (vaak wettelijk vastgelegde) nationale en provinciale doelen;
2. De integrale ontwikkelstrategie die de opgaven in samenhang presenteert én een volgorde aangeeft waarin de verschillende opgaven zullen worden aangepakt;
3. Het ruimtelijk ontwikkelperspectief waarin de ruimtelijk structurerende keuzes voor de transformatie van het landelijk gebied van Brabant worden geagendeerd;
4. Het in te zetten maatregelenpakket met bijbehorend instrumentarium met een onderscheid in generieke en gebiedsgerichte maatregelen voor de korte of langere termijn;
5. De uitvoeringsstrategie waarmee de provincie in intensieve samenwerking met haar partners de concrete uitvoering van alle keuzes en maatregelen wil oppakken.

De bijlagen bij dit BPLG bestaan uit een overzicht van de wijze van participatie (bijlage 1, wordt later ingevoegd), de analyse stikstof op basis van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (bijlage 2), inclusief een beeld van de opgaven per Natura 2000-gebied, de ontwikkelrichtingen water en bodem sturend voor de watersysteemeenheden ruggen, flanken, beekdalen en polders (bijlage 3) en een eerste beeld van de mogelijke aanpassing van begrenzing en beschermingsregime van bestaande zones (water en bodem) in de Omgevingsverordening (bijlage 4).

In bijlage 5 is de onderbouwing opgenomen van de kaartlaag 'beste landbouwgrond' in het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief op weg naar 2050.

Opbouw en kernonderdelen van het BPLG

Figuur 1.1. Opbouw en kernonderdelen van het BPLG

1.4 Totstandkoming Voorontwerp en vooruitblik Ontwerp Brabants Programma Landelijk Gebied

Totstandkoming Voorontwerp

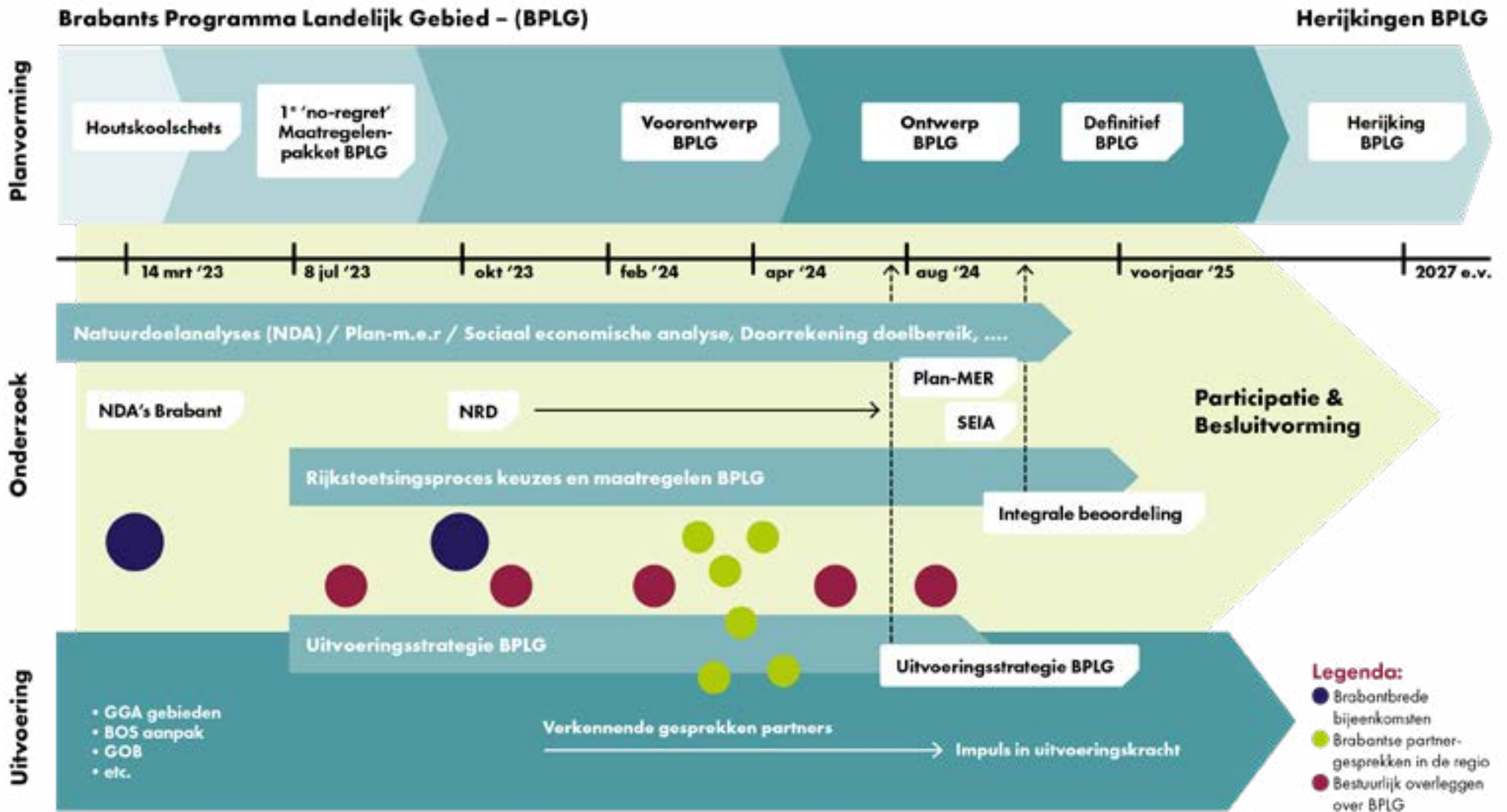
Met het vaststellen van de Houtskoolschets op 14 maart 2023 heeft het college van Gedeputeerde Staten het startschot gegeven voor de uitwerking op weg naar de eerste versie van het BPLG. Op 8 juli 2023 heeft het college deze Houtskoolschets - vergezeld van een eerste 'no-regret-maatregelenpakket' - aangeboden aan het Rijk om aanspraak te kunnen maken op de eerste beschikbare middelen van het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur. Met dit Voorontwerp zet het college een volgende stap op weg naar een Ontwerp BPLG najaar 2024 en een definitief BPLG begin 2025, waarbij een voorbehoud geldt zolang het Rijk niet voldoet aan de randvoorwaarden die de provincie stelt aan een effectief BPLG (zie paragraaf 1.2).

De Brabantse partners zijn op verschillende manieren bij de totstandkoming van het BPLG betrokken. In bestaande bestuurlijke overleggen is de voortgang in het BPLG regelmatig geagendeerd. Vanaf maart 2023 zijn vijf ambtelijke Brabantbrede bijeenkomsten georganiseerd waar verschillende voor het BPLG relevante thema's zijn besproken. Deze participatie wordt gewaardeerd en wordt vervolgd op weg naar het Ontwerp BPLG. Voor de thema's 'Water en bodem sturend' en 'Uitvoeringsstrategie' zijn ambtelijke werkgroepen gevormd waaraan vertegenwoordigers van waterschappen en gemeenten hebben deelgenomen. Ook zijn verdiepende (bouwsteen)sessies georganiseerd met een ruimere vertegenwoordiging van waterschappen en gemeenten en regio's. Aan de samenwerkende partners in de gebieden van de gebiedsgerichte aanpak groenblauw (GGA-gebieden) is een uitvraag gedaan om hun ideeën en wensen in te brengen ten behoeve van het BPLG. De resultaten van al deze overleggen en gesprekken zijn meegenomen bij het opstellen van dit Voorontwerp BPLG.

Naar een Ontwerp en definitief BPLG - Werksporen en mijlpalen

Met het uitbrengen van dit Voorontwerp BPLG is een eerste mijlpaal bereikt. Figuur 1.2 geeft een vooruitblik op de route die voor ons ligt. Daarin worden vier werksporen onderscheiden.

1. Vervolg van de **planvorming** gericht op het vaststellen van een Ontwerp BPLG (najaar 2024) en een definitief BPLG (begin 2025).
2. Vervolg van het **onderzoek** ter onderbouwing van het BPLG met onder meer een milieueffectrapportage, sociaaleconomische impactanalyse, doorrekening van het doelbereik en het toetsingsonderzoek van het Rijk.
3. Invulling van **participatie** bij de planvorming gericht op **besluitvorming** over het BPLG. Bij de verdere invulling hiervan maken we gebruik van de ervaringen die we in de voorbereidende fase van het BPLG hebben opgedaan.
4. Voorbereiding van de **uitvoering**, waarbij we de aanpak in onder meer de GGA-gebieden voortzetten en parallel verkennen hoe we de slagkracht in de uitvoering verder kunnen versterken met middelen, instrumenten en aanpassingen in de sturing en organisatie. In hoofdstuk 6 worden de elementen van een uitvoeringsstrategie – voor zover nu al bekend – beschreven.

Figuur 1.2. Doorkijk mijlpalenplanning voor de vier werksporen van het BPLG.

Overleg met overheden en partners

De voortgang en tussenresultaten van het BPLG worden voorgelegd aan een **Bestuurlijk Overleg BPLG** dat ook al in de eerste fase heeft plaatsgevonden. Deelnemers zijn vertegenwoordigers van de waterschappen en van gemeenten in de vier Brabantse regio's als mede-bevoegde gezagen. Doel is mede richting te geven aan de voortgang, inhoud en het participatieproces en GS te adviseren over de vaststelling van het BPLG. Naast deze bestuurlijke kopgroep worden ook bestaande sectorale en bestuurlijke overleggen benut om tussenresultaten van het BPLG te bespreken. Ook de bestaande **Regionale ontwikkeldagen** met vertegenwoordigers van overheden in de vier Brabantse

regio's worden ook in deze fase benut om de voortgang en specifieke dilemma's en discussiepunten te agenderen. Hiermee wordt een bredere kring van overheden actief betrokken.

Voor **overleg met bewoners** is het BPLG als casus in beeld voor participatie in provinciaal beleid (samen met het Ruimtelijk Voorstel). Deze participatie richt zich op het tijdig informeren en betrekken van burgers en ondernemers bij de keuzes en maatregelen uit het BPLG en het Ruimtelijk Voorstel.

2.

Ambitie en doelen

Het BPLG start in paragraaf 2.1 met de nationale doelen uit het NPLG. Paragraaf 2.2 beschrijft de doelen die we in Brabant stellen op elk van de thema's die in het NPLG zijn benoemd.

2.1 Nationale ambitie en doelen

Nationale ambitie

Het Rijk beoogt het landelijk gebied van Nederland toekomstbestendig en integraal ontwikkelen (zie het Ontwerp NPLG en onder meer ook de Kamerbrief Water en Bodem sturend). Er moet aan internationale verplichtingen op het gebied van natuur, water en klimaat worden voldaan. Daarnaast wil het Rijk het water- en bodemsysteem leidend maken voor de inrichting en het gebruik van de ruimte, ook in landelijk gebied.

Nationale doelen

Meer specifiek heeft het kabinet de volgende doelen benoemd in het kader van het NPLG (bron: Ontwerp-NPLG).

NATUUR

Vogel- en Habitatrichtlijn

2030

- Maatregelen treffen om voor ten minste 30% van de in 2019 in een ongunstige Staat van Instandhouding (Svl) verkerende VHR-soorten en habitattypen een landelijk gunstige Svl te bereiken, dan wel een sterk positieve trend ingezet.
- Uiterlijk in 2030 de landelijke negatieve trends van alle VHR -soorten en -habitattypen zoveel mogelijk te stoppen.
- Maatregelen treffen om 30% van het te ontwikkelen areaal dat noodzakelijk is voor een gunstige Staat van Instandhouding te realiseren.
- Het Rijk vraagt aan Noord-Brabant een bijdrage van 2.400 ha binnen Nationaal Natuurnetwerk (NNN) en 41.000 ha buiten NNN.

Natura 2000

2025

- 40% areaal van stikstofgevoelige habitats in 2025 in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde.

2027

- Hydrologische condities voor alle Natura 2000-gebieden voldoen aan ecologische vereisten.

2030

- 50% areaal van stikstofgevoelige habitats in 2030 in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde

2035

- 74% areaal van stikstofgevoelige habitats in 2035 in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde.

NATUUR

NNN en Bossenstrategie

2027

- Tussen 2011 en 2027 realisatie van 80.000 ha nieuwe natuur conform NNN. Overlap met Bossenstrategie door 15.000 ha nieuw bos conform NNN.
- Het Rijk vraagt aan Noord-Brabant een resterende opgave van 8.742 ha.

2030

- Realisatie van 37.400 ha nieuw bos tussen 2021 en 2030.
- Het Rijk vraagt aan Noord-Brabant een bijdrage van 8.000 ha binnen NNN¹, 4.111 ha buiten NNN en 811 ha compensatie.
- 14.000 extra hectare bos met natuurfunctie te realiseren, deels als onderdeel 37.400 ha nieuw bos.
- Het bestaande bos waar nodig te revitaliseren.

¹ Zie hoofdstuk 5: voor het NPLG is met het Rijk een bestuurlijke afspraak gemaakt dat Brabant 4.000 ha bos realiseert binnen NNB; omdat de realisatie van het NNB al ver is gevorderd, onderzoeken we of de ambitie van nieuw bos in NNB naar beneden kan worden bijgesteld, van 4.000 naar 1.000 ha.

Groenblauwe dooradering (GBDA)

2030

- 50% van opgave landelijk gebied per provincie, exclusief het NNN. De opgave is 50% van het verschil tussen huidig % GBDA en doel van 10% GBDA in 2050.

2050

- 10% GBDA in landelijk gebied per provincie, exclusief NNN.

WATER EN BODEM

2027

- Concentraties nutriënten (P & N) in grond- en oppervlakte-waterlichamen voldoen aan wettelijke normen.
- Concentraties gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewaterlichamen voldoen aan wettelijke normen.
- Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve en kwalitatieve toestand per grondwaterlichaam, conform Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl).
- Voor oppervlaktewaterlichamen waar mogelijk maatregelen nemen om een meer natuurlijke toestand te bereiken, bestaande uit de maatregelen in de stroomgebiedbeheerplannen aangevuld met grootschalig herstel van het beekdal.

KLIMAAT

Klimaatmitigatie-landgebruik

2030

- Landelijke koolstofvastlegging in minerale landouwbodems van 0,5 Mton CO₂ eq. extra ten opzichte van basispad KEV 2021.
- Landelijke koolstofvastlegging in bomen/bos/ natuur van 0,4 – 0,8 Mton CO₂ eq. extra ten opzichte van emissies basispad KEV 2021.

Klimaatmitigatie-landbouw

2030

- Landelijke emissie reductie-opgave broeikasgassen voor de veehouderij en mestaanwending in de akkerbouw van 5 Mton CO₂ eq.
- Landelijke methaan emissiereductie-opgave voor de veehouderij en mestaanwending akkerbouw van 3,82 Mton CO₂ eq. conform Global Methane Pledge (onderdeel van broeikasgas-reductie 5 Mton).

Klimaat-adaptatie

2050

- Beleid, inrichting en beheer aangepast aan veranderend klimaat. Schade en ontwrichting door weersextremen zoveel mogelijk beperken.

Het perspectief voor agrarische ondernemers is een belangrijk onderdeel van de toekomst van het landelijk gebied in Nederland.

Om landbouw integraal en gelijkwaardig mee te wegen bij eventuele functiewijzigingen en te voorkomen dat landbouw het sluitstuk vormt in ruimtelijke afwegingen, heeft het Rijk (als uitwerking van één van de structurerende keuzes in het Ontwerp-NPLG) het afwegingskader 'zorgvuldig omgaan met areaal landbouwgrond' ontwikkeld. Dit kader stimuleert een zorgvuldige afweging en transparant proces bij functiewijziging van landbouwgrond. Aan de hand van dit afwegingskader maken provincies en gemeenten afwegingen voor situaties waar functiewijzigingen van landbouwgrond noodzakelijk lijkt.

Het afwegingskader sluit aan bij het principe 'combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies' uit de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en is erop gericht om landbouwgronden met weinig (toekomstige) uitdagingen (bijvoorbeeld omdat één of meer NPLG-opgaven daar in mindere mate spelen) zoveel mogelijk te ontzien bij functiewijziging.

De industrie, mobiliteit en de gebouwde omgeving moeten ook bijdragen aan de natuur-, water-, bodem-, stikstof- en klimaatdoelen voor 2030. De opgaven voor deze sectoren maken echter geen onderdeel uit van het BPLG, met uitzondering van de doelen voor stikstofreductie op basis van Wet stikstofreductie en natuurverbetering.

2.2 Brabantse ambitie en doelen

Brabantse ambitie

De provincie Noord-Brabant onderschrijft in algemene zin de ambitie en doelen van het Rijk voor het landelijk gebied van Brabant, omdat ze overeenkomen met de provinciale (beleids)doelen, zoals verwoord in de Omgevingsvisie, diverse Beleidskaders (zie hoofdstuk 1) en het coalitieakkoord 'Samen maken we Brabant!'. Dit BPLG vormt de invulling, uitwerking, integratie én verdere aanscherping en concretisering van deze (beleids)doelen voor Brabant. De provincie wil het landelijk gebied van Brabant toekomstbestendig ontwikkelen, in een goede onderlinge samenhang van alle doelen én samen met alle betrokken partijen.

Bestuursakkoord 2023-2027: Samen maken we Brabant!

Een belangrijke basis van het bestuursakkoord is om tenminste te voldoen aan de wettelijke normen voor een gezonde, natuur- en waterrijke leefomgeving met omgevingskwaliteit. Dit geldt voor natuur (waaronder natuurherstel in de Natura 2000-gebieden, natuurontwikkeling Natuurnetwerk Brabant en groenblauwe dooradering), water (waaronder uitvoering Kaderrichtlijn Water, zorgen voor voldoende water en voorkomen wateroverlast) en stikstof (waaronder de herijking van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof, met het oog op het creëren van ontwikkelruimte). Vergunningverlening, toezicht en handhaving zijn daarbij belangrijke instrumenten om de (wettelijke) doelen te realiseren. En dat lukt alleen als stad en landelijk gebied in samenhang worden gezien.

Vanuit die basis wordt gestreefd naar steeds beter: een Brabant met een steeds schoner, gezonder en veiliger milieu. Dit vraagt ook om een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant: een Brabant dat bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering. En een Brabant waarin de leefbaarheid en veerkracht toenemen.

In samenhang daarmee wil de provincie een toekomstbestendige landbouw en voedselsector die bijdraagt aan een balans tussen maatschappij, economie en ecologie. In de transitie die daarvoor nodig is jaagt de provincie kansrijke innovaties aan en worden biologische, natuurinclusieve en kringlooplandbouw gestimuleerd. De provincie helpt veranderende en stoppende boeren waar dat kan.

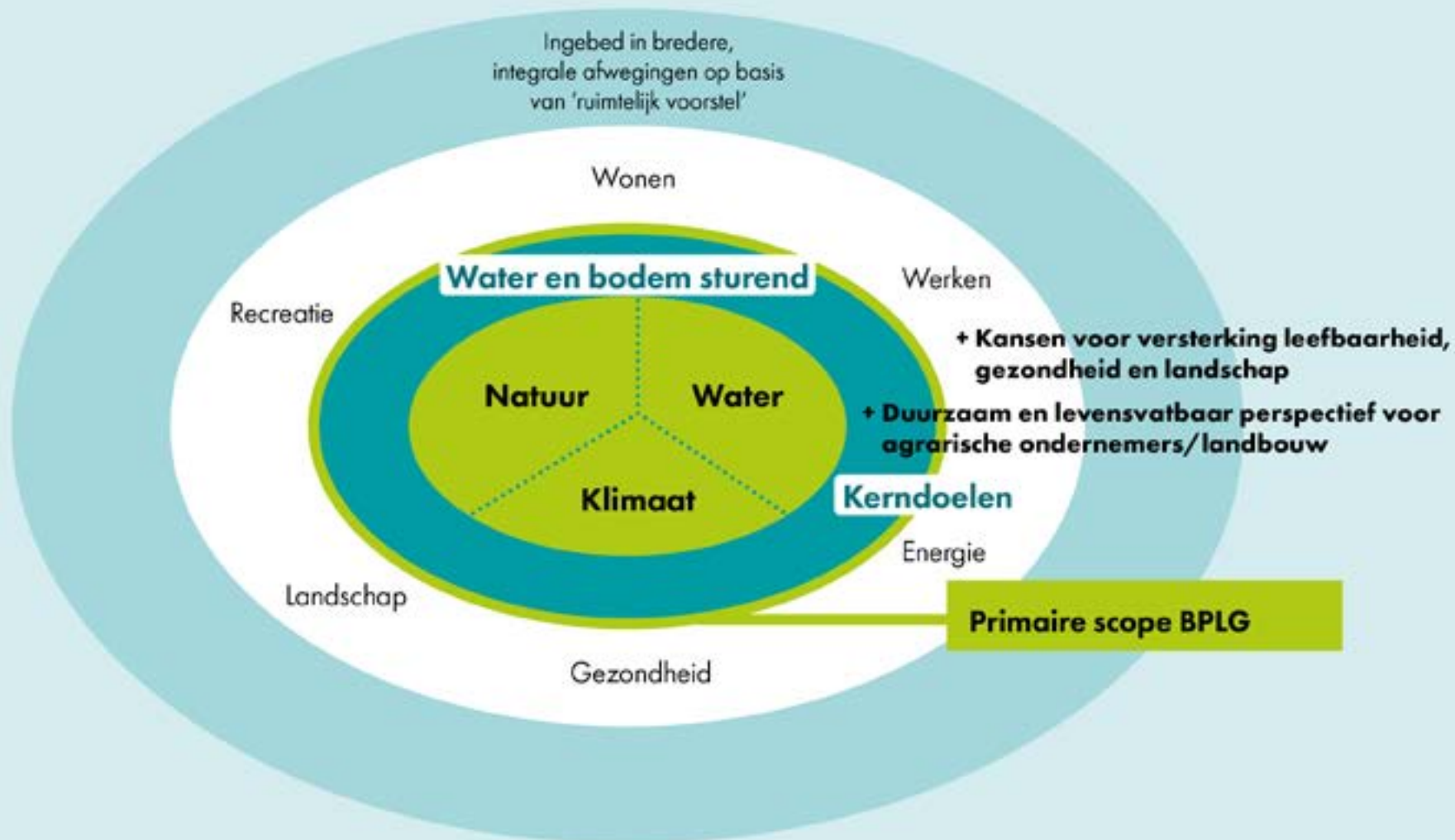
Drie hoofddoelen

Met het BPLG streeft de provincie de volgende drie hoofddoelen na:

1. Realisatie van de (wettelijke) kerndoelen voor natuur, stikstof, water en bodem, klimaatmitigatie² en -adaptatie, conform de inzet van het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de Brabantse Omgevingsvisie, provinciale Beleidskaders en het Bestuursakkoord 2023-2027;
2. Realisatie van een duurzaam en levensvatbaar perspectief voor agrarische ondernemers in Noord-Brabant, in balans met natuur, water, bodem en klimaat;
3. Zoveel mogelijk benutten van de hiermee samenhangende kansen voor versterking van de leefbaarheid van het landelijk gebied, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, werken, recreëren, gezondheid, energie en landschap.

Naar een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied van Noord-Brabant

Figuur 2.1. De ambitie en doelen van het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG).

Invulling van de doelen voor Brabant

Meer specifiek streeft de provincie met dit BPLG de volgende doelen na.

Natuur en stikstof

- Bij het treffen van maatregelen om dertig procent VHR-herstel van het te ontwikkelen areaal te realiseren dat noodzakelijk is voor een gunstige SvI:
 - Streven naar realisatie van maximaal 1.400 ha (getal onder voorbehoud) uitbreiding leefgebied voor VHR-habitat en -soorten , binnen NNB, tot 2030;
 - Blijven streven naar uitbreiding van leefgebied VHR-soorten van het agrarisch gebied (weide- en akkervogels) middels systeemherstel en transitie landbouw. De door het Rijk aan Noord-Brabant gevraagde 32.400 ha (getal onder voorbehoud) buiten NNB (5.200 groenblauwe dooradering, 10.100 ha voor weidevogels en 17.100 ha voor akkervogels) voor 2030 wordt als niet realistisch ingeschat;
- Natuurnetwerk Brabant (NNB): van totale omvang circa 129.000 ha, nog 3.000 ha te verwerven voor 2028, met zicht op volledige inrichting (totaal 6.000 ha) in 2030 (hiermee wordt voldoen aan de afspraken in het Natuurpact);
- Ambitie opgaven bos:
 - Voor het NPLG is met het Rijk een bestuurlijke afspraak gemaakt (zie BO Natuur van 21 december 2022) dat Brabant 4.000 ha bos realiseert binnen NNB; omdat de realisatie van het NNB al ver is gevorderd, onderzoeken we of de ambitie van nieuw bos in NNB naar beneden moet worden bijgesteld;
 - Voor bos buiten NNB wordt inventarisatie door LNV bij provincies afgewacht die moet leiden tot verdeling over provincies optellend tot afspraak uit landelijke bossenstrategie. Binnen deze opgave zit 811 ha boscompensatie.
 - 60.000 ha bestaand bos te revitaliseren tot 2050, waarvan 20.000 ha in 2030;
- Hydrologische condities voor natuur kwalitatief en kwantitatief op orde: NNB, inclusief Natura 2000-gebieden en Natte natuurparels;
- Groenblauwe dooradering:
 - Tien procent kwalitatief goede groenblauwe dooradering van landelijk gebied in 2050, met hogere of lagere percentages afhankelijk van de landschappen en VHR-doelen;

- Stikstof: een reductieopgave voor ammoniak van circa 6.957 ton NH₃ in 2030 voor landbouw in Noord-Brabant (42 procent van 16.763 ton NH₃), waarmee wordt voldaan aan de verzochte Brabantse bijdrage aan de landelijke omgevingswaarde van 74 procent areaal stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden onder de KDW in 2035;
- Provinciale klimaatopgave: voor Noord-Brabant reductieopgave van 0,8 Mton CO₂ eq. ten opzichte van Klimaat- en Energieverkenning 2021 (KEV2021).

Aanvullende reductieopgave stikstof naar aanleiding van 1) de natuurdoelanalyses en 2) ontwikkelruimte stikstof voor economische en maatschappelijke ontwikkeling (Brabant Openhouden)

Met het realiseren van de van het Rijk gevraagde reductieopgave van bijna 7 kiloton zijn we er nog niet in Brabant. Op basis van de Natuurdoelanalyses (NDA's) van 15 stikstofgevoelige Brabantse Natura 2000-gebieden blijkt dat er aanvullende maatregelen nodig zijn, ook op het gebied van stikstof, om de instandhoudingsdoelen dichterbij te brengen. De NDA's bevatten natuurherstel- en hydrologische maatregelen die genomen moeten worden in en rondom deze Natura 2000-gebieden. In de NDA's is ook opgenomen dat stikstofreducerende maatregelen moeten worden genomen. Deze zijn in tegenstelling tot de natuurherstelmaatregelen niet verder gespecificeerd en zullen in eerste instantie via generiek beleid worden gerealiseerd. Op basis van het eerste generieke maatregelenpakket ('stap 1-pakket') wordt bepaald wat er gebiedsgericht aanvullend nog nodig is op het gebied van stikstofreductie. De basis voor de stikstofaanpak is het stappenplan ten behoeve van Brabant Openhouden (zie het tekstkader in paragraaf 3.1). Naast aanvullende gebiedsgerichte maatregelen kan het ook gaan om aanvullende (provinciale of rijks) generieke maatregelen.

Momenteel wordt het totaalpakket aan maatregelen geïnventariseerd en beoordeeld, om zodoende concrete maatregelenpakketten per Natura 2000-gebied op te stellen. Dan wordt ook duidelijk welk deel van de maatregelen uit de NDA's bestaand beleid zijn en welk deel aanvulling behoeft. De stikstofmaatregelen uit dit 'stap 1-pakket' zullen landen in de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0.

Zolang het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor natuur buiten bereik is, verslechtering van de natuur niet kan worden voorkomen en er geen maatregelenpakket is waarvan de effecten voldoende vaststaan, is alle stikstofruimte die beschikbaar komt noodzakelijk om natuurkwaliteit te borgen in de stikstofgevoelige natuur en kan deze ruimte niet besteed worden aan maatschappelijke en economische ontwikkelingen (vergunningverlening) om zodoende Brabant Open te houden.

We hebben geïnventariseerd aan welke stikstofruimte behoefte is om de Brabantse doelen op economisch en maatschappelijk vlak te realiseren, zoals (op de eerste plaats) vergunningverlening voor de PAS-melders, woningbouw en infrastructurele projecten. De benodigde ontwikkelruimte maakt duidelijk hoeveel extra stikstofruimte nodig is bovenop de door het Rijk gestelde emissiereductieopgave en bovenop de te behalen natuurdoelen. De benodigde stikstofontwikkelruimte is de afgelopen periode kwalitatief in beeld gebracht.

Ontwikkelruimte

Provincie Noord-Brabant heeft, zoals door het Rijk gevraagd, een brede inventarisatie uitgevoerd naar benodigde depositieruimte in relatie tot maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Deze inventarisatie is uitgevoerd naar alle sectoren in de Brabantse samenleving die stikstofruimte nodig hebben om daarmee een Omgevingswetvergunning te verkrijgen, zodat plannen kunnen worden vastgesteld en projecten/(onderhouds) werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Uit de inventarisatie blijkt dat het - in de verschillende domeinen - gaat om navolgende soort project (en plannen) per domein:

Domein	Categorie project(en) en plannen
Woningbouw en stedelijke ontwikkeling	Woningbouw-deals
	Separate projecten
	Gemeentelijke ontsluitingswegen niet direct behorend bij (nieuwe) woonwijken
Mobiliteit	Aanleg nieuwe en vervanging bestaande infrastructurele voorzieningen, zoals (vaar)wegen, kunstwerken, fietspaden, HUBS Spoor, OV-voorzieningen
	Beheer en onderhoud van bestaande infrastructurele voorzieningen
	MIRT projecten (Rijkswegen)
	Vliegvelden
Defensie	
Hernieuwbare energie	Aanleg energie-infra ('netcongestie')
	Aanleg opwekbronnen

Domein	Categorie project(en) en plannen
Land- en tuinbouw, natuuraanleg en landschapsingrepen	Legalisatie PAS melders én 'interimmers'
	Verduurzaming bestaande land- en of tuinbouwbedrijven
	Realisatie natuur- en landschapsinrichtingsmaatregelen (onder andere in het kader van BPLG/Gebiedsplan en gebiedsinrichting)
	Aanleg waterberging en -kering
Verduurzaming economie, industrie en bedrijventerreinen	Duurzaamheidsinvesteringen in bestaande installaties en bedrijven(terreinen)
	Startups en scale-ups
	Innovatieve (nieuwe) projecten
	Nieuwe bedrijfsterreinen of uitbreiding bestaande terreinen inclusief ontsluitingswegen
	Uitbreiding bestaande bedrijfsterreinen inclusief ontsluitingswegen
	Waterzuivering en gemalen
	Ruimte voor circulaire economie

Waar van belang gaat het ook over beheer en onderhoud waar stikstofdepositie bij vrij kan komen.

Het blijkt, op basis van de inventarisatie en aard van de plannen, veelal niet mogelijk om voor de (hele) periode vooruit te kwantificeren per actor, noch om te komen tot kwantificering per domein (mogelijk deels met uitzondering voor bekende woningbouwprojecten) of zelfs op heel Brabant niveau.

Naast de onzekerheden over het al dan niet programmeren geldt dat op het schaalniveau van projecten en ontwikkelingen, met een bottom up benadering, geen betrouwbare of bruikbare Brabantbrede inschatting gemaakt kan worden. Benodigde depositieruimte is immers steeds sterk afhankelijk van de aard en locatie van een project in relatie tot ten (stikstofgevoelig) Natura-2000 gebied.

Water en bodem

- Water en bodem sturend als randvoorwaardelijk voor de ruimtelijke keuzes in het landelijk gebied, zoals benoemd in de Kamerbrief Water en Bodem sturend.
- Herstel van een samenhangend water- en bodemsysteem, kwantitatief en kwalitatief (zie paragraaf 4.1 voor een toelichting);
- De bodem is vitaal: de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde, het gehalte aan organische stof is op niveau, het bodemleven is gevarieerd en er is geen sprake meer van verdichting, waarbij prioriteit ligt bij de agrarische beïnvloedingsgebieden rond Natura 2000-gebieden, Natte natuurparels en in voedingsgebieden voor drinkwater;
- Behalen van de KRW-doelen ten aanzien van waterkwaliteit, waterkwantiteit en morfologie (reliëf en bodemopbouw) waarvoor de maatregelen het landelijk gebied raken, met name:
 - Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater
 - Grondwaterkwaliteit ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening en industriële winningen voor menselijke consumptie;
 - 97 Natte natuurparels hydrologisch op orde, waaronder (in) de betreffende Natura 2000-gebieden;

- Inrichting van de beekdalen op orde;
- Hersteld evenwicht tussen onttrekking en aanvulling van grondwatervoorraden. Binnen de Droogteagenda zoals vastgesteld door het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg is dit door vertaald in verhoging van de gemiddelde voorjaarsgrondwaterstanden met 10 tot mogelijk 35 centimeter, onder andere door:
 - Substantieel lagere hoeveelheden grondwateronttrekking per jaar (maximaal 100 miljoen m³ in 2040, waarvan maximaal 20 tot 40 miljoen m³ door de landbouw);
 - Meer aanvulling grondwater (vasthouden/infiltreren en vertraagd afvoeren) met 150 miljoen m³ per jaar;
- Borgen ruimte voor waterberging: benutten bestaande zoekgebieden en reserveren vijf tot tien procent ruimte in diepste delen watersysteem, met beperkingen voor nieuwbouw;
- Doorwerking structurerende keuzes 'water en bodem sturend' bij ruimtelijke plannen, inrichting en gebruik.

Klimaatmitigatie

- Opgave voor veehouderij en akkerbouw in Noord-Brabant: emissiereductie van 0,8 Mton CO₂ eq. in 2030. Wij verwachten dat het Rijk, zoals aangekondigd in het Voorjaarsbesluit Klimaat, hiervoor generiek beleid zal formuleren. Zodra dit generiek beleid bekend is, nemen we dit mee in de gebiedsgerichte en integrale uitwerking van deze opgave;
- Koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems: 0,086 Mton eq/jaar vanaf 2030 (indien en waar mogelijk);
- Koolstofvastlegging in 'bomen, bos en natuur' en '(landbouw-)bodems', niet nader gespecificeerd voor Noord-Brabant.

Klimaatadaptatie

- Noord-Brabant is uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht, uitgaande van de principes uit het Regionaal Water en Bodemprogramma (RWP) en de meest recente KNMI-klimaatscenario's (2023, voornamelijk de scenario's met hoge uitstoot en een verdrogend of vernattend klimaat).

Perspectief agrarische ondernemers

Brabant heeft een toekomstbestendige landbouw- en voedselsector die bijdraagt aan een balans tussen maatschappij, economie en ecologie met:

- Slimme, circulaire en sterke agrarische bedrijven;
- Een innovatief en hoogwaardig ecosysteem van bedrijven en partners;
- Duurzame, hoogproductieve kringlooplandbouw en extensieve, gemeenschaps-, natuur- en landschapsinclusieve landbouw, beide systemen passend binnen het bodem- en watersysteem;
- Ruimte voor eigen keuzes en ondernemerschap.

Het beleidskader Landbouw en Voedsel kent vier sporen: Meest Duurzaam, Economisch toonaangevend, Natuur- en Landschapsinclusief en Gemeenschapsinclusief. Voor het BPLG zijn met name het eerste en derde spoor relevant, de twee andere sporen krijgen anderszins in het programma Landbouw en Voedsel van de provincie hun beslag.

In onze aanpak streven we voor 2030 de volgende doelen na:

1. De meest duurzame landbouw- en voedselproductie in Europa:
 - Gesloten mineralenkringlopen;
 - Op weg naar emissieloze landbouw;
 - De landbouw draagt bij aan de Brabantse doelen van Bodem- en Waterkwaliteit (KRW), biodiversiteit en natuur (Natura 2000);
 - Gezonde leefomgeving/ruimtelijke kwaliteit buitengebied.
2. Natuur- en landschapsinclusieve landbouw:
 - 500 natuurinclusieve boeren;
 - 15 procent landbouwareaal biologisch;
 - Ontwikkelen van nieuwe, meervoudige verdienmodellen.

3.

Ontwikkelstrategie

Om de (wettelijke) doelen van dit BPLG te realiseren, hanteren we een ontwikkelstrategie die bestaat uit:

- Een adaptieve ontwikkelroute die aangeeft welke opgaven in welke samenhang en fasering worden aangepakt;
- Samenwerkingsprincipes waarmee we de samenwerking met onze Brabantse partners willen vormgeven.

3.1 Adaptieve ontwikkelroute

De opgaven zijn groot, de onzekerheden talrijk en niet alles kan in de uitvoering tegelijk worden aangepakt, onder meer vanwege beperkte middelen en uitvoeringscapaciteit. Op basis van de nationale en provinciale doelen werken we in het BPLG daarom op basis van prioriteiten en fasering in beleid en uitvoering. Deze ontwikkelroute is adaptief; dat betekent dat wijzigingen in de status van doelen, voortschrijdende inzichten over doelbereik en nieuwe kennis en informatie kunnen leiden tot aanscherpingen van de ontwikkelroute.

Niet alle doelen hebben dezelfde prioriteit. De hoogste prioriteit wordt in de ontwikkelroute gegeven aan de doelen die rechtstreeks voortkomen uit (inter)nationale verplichtingen en die op korte termijn gerealiseerd moeten worden. Dit geldt voor verplichtingen die gericht zijn op het bereiken dan wel instandhouden van een bepaalde kwaliteit of toestand van de leefomgeving. Het gaat hier om de instandhouding van kwetsbare habitats (leefgebieden) en soorten in de Natura 2000-gebieden (dertig procent natuurherstel in Vogel- en Habitatrichtlijn-gebieden in 2030, door zowel natuurherstelmaatregelen als stikstofreductie), de urgente internationale verplichtingen uit de Kaderrichtlijn Water (maatregelen uiterlijk 2027 uitgevoerd), de klimaatdoelen voor broeikasgasreductie (2030) en de stikstofreductieopgave in 2030/2035 voor alle sectoren (waaronder de emissiereductieopgave voor ammoniak van circa 7 Kton in 2030 voor de landbouw in Noord-Brabant). Voor (inter)nationale verplichtingen met een langere tijdshorizon (bijvoorbeeld negentig procent natuurherstel, klimaatneutraliteit en -bestendigheid in 2050)

is meer tijd, maar dat neemt niet weg dat die opgaven wel in het vizier moeten blijven en dat tijdig extra inzet hierop nodig is.

Kern van de ontwikkelroute is dat op korte termijn volop wordt ingezet op 1) emissiereductie van stikstof en broeikasgassen, 2) op natuurherstel in en om Natura 2000-gebieden en 3) op de vereiste verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit en -kwantiteit in het landelijk gebied. Systeemherstel van het water- en bodemsysteem, de verdrogingsaanpak van ruim 50.000 ha bijzondere, grondwaterafhankelijke natuur in Natura 2000-gebieden en in Natte natuurparels maakt hier onderdeel van uit. Dit is nodig om te voldoen aan de internationale wettelijke verplichtingen op het gebied van natuur en water, om de landbouw een toekomstbestendig perspectief te kunnen bieden en om te zorgen voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor huidige en toekomstige generaties.

In de Natuurdoelanalyses (NDA's) voor de vijftien stikstofgevoelige Brabantse Natura 2000-gebieden is geconcludeerd dat in veel gebieden de kwaliteit achteruitgaat, dat bij alle gebieden het voorkómen van verslechtering niet is geborgd en dat het op termijn behalen van de instandhoudingsdoelstellingen (op dit moment) buiten bereik is. Herstel van Natura 2000-gebieden en reductie van depositie van stikstof met inzet vanuit alle sectoren is nodig om zo snel mogelijk als de kwaliteit van de natuur dat toestaat ontwikkelruimte te creëren voor vergunningverlening en verduurzaming van (agrarische) bedrijven (waaronder het legaliseren van PAS-melders), infrastructuur, woningbouw, energievoorziening en andere maatschappelijke ontwikkelingen. De provincie wil Brabant openhouden voor maatschappelijke en economische ontwikkeling, hiervoor is een stappenplan ontwikkeld (zie tekstkader). Maatregelen die hierbij horen zijn gericht op natuurherstel in en om Natura 2000-gebieden (waaronder hydrologisch systeemherstel) en omvatten stikstof- en KRW-maatregelen. Daarbij gaat het om maatregelen waarbij van alle sectoren inzet gevraagd wordt. In de herijking van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS 2.0) wordt een samenhangend pakket van stikstofmaatregelen uitgewerkt, dat wordt opgenomen in het BPLG (zie kader). Samen met de maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water en natuurherstel heeft dit pakket aan maatregelen de hoogste prioriteit in de uitvoering.

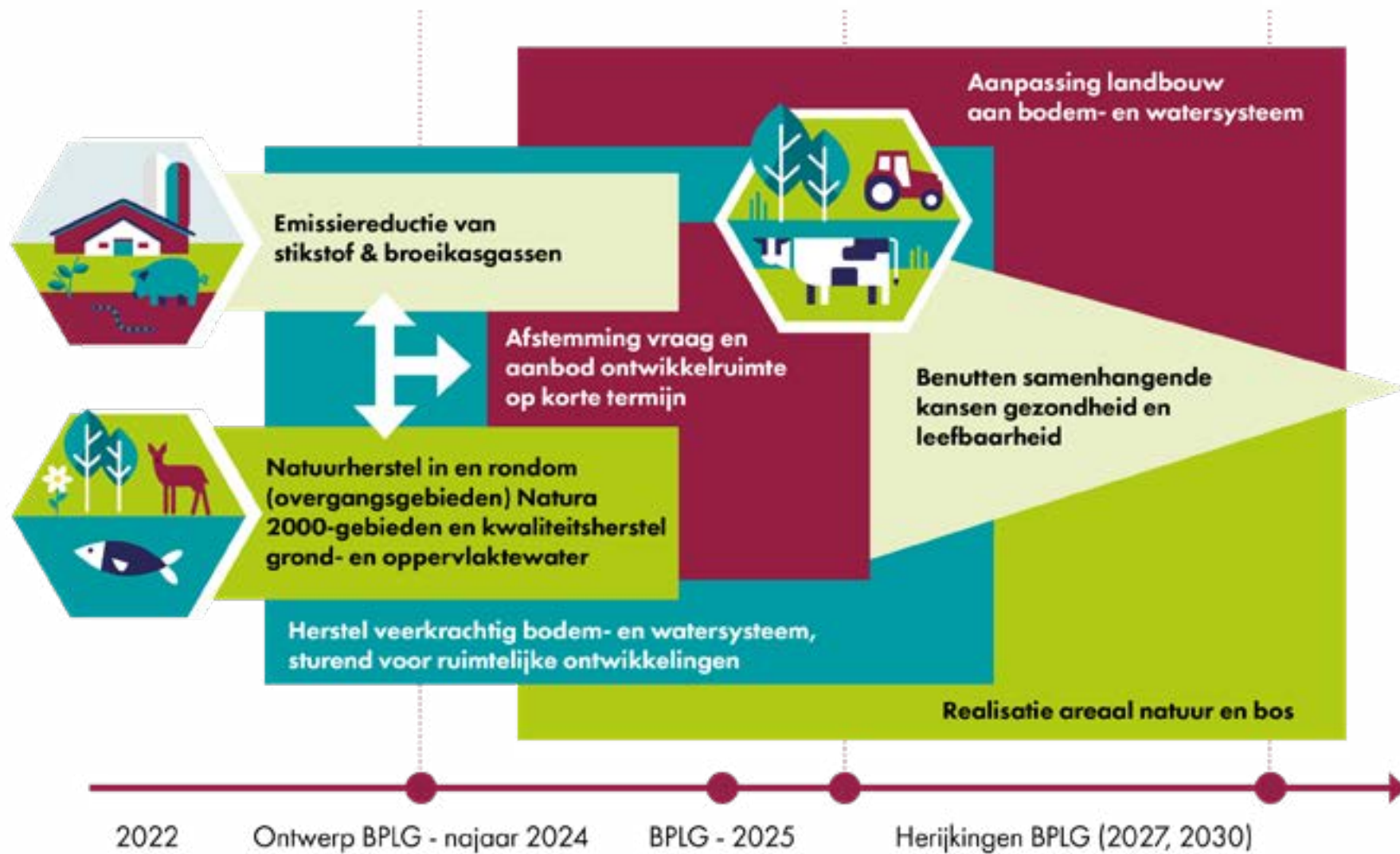
Om aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water te voldoen is het belangrijk dat parallel aan de gebiedsgerichte inzet in heel Brabant ook wordt gewerkt aan het bredere herstel van een veerkrachtig water- en bodemsysteem, dat sturend is voor ruimtelijke ontwikkelingen. Meer water moet worden vastgehouden en de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater moet worden verbeterd om de voorwaarden te creëren voor onder meer bodem- en natuurherstel, drinkwaterwinning en het verminderen van droogtegevoeligheid van landbouwgronden en natuur. Andersom draagt een vitale bodem (met o.a. meer organische stof) ook bij aan het vasthouden van water, aan het verminderen van droogtegevoeligheid en aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Om de effecten en risico's van klimaatverandering te beperken, is naast het omgaan met langdurige droogte ook het inrichten van Brabant voor het omgaan met wateroverlast nodig. Denk daarbij aan het vrijwaren van gebieden van ontwikkelingen die het waterbergend vermogen beperken en het uitbreiden van normvrije gebieden (in deze gebieden heeft het waterschap geen zorgplicht op het vlak van het voorkomen of beperken van wateroverlast).

Veel van het bestaande waterbeleid van Noord-Brabant is al gericht op systeemherstel en wordt voortgezet. Een intensivering van de inzet is onder meer nodig gericht op het verhogen van grondwaterpeilen: het vasthouden van water in de bodem door het verminderen van de drainerende werking, het stoppen van onderbemalingen, het opheffen van verdichting, het verhogen van het organisch stofgehalte, het verondiepen of dempen van sloten en het beperken van grondwateronttrekkingen. Om emissies van ongewenste stoffen richting kwetsbare waterlichamen te voorkomen, is verandering

nodig van het gebruik en de inrichting van gronden, onder andere in beekdalen, in waterbergingsgebieden en in grondwaterbeschermingsgebieden. De aanpassing van de landbouw aan het water- en bodemsysteem, de versterking van natuur en bos en het benutten van samenhangende kansen voor de omgevingskwaliteit en leefbaarheid worden voortvarend opgepakt om de transitie van het landelijk gebied vorm te geven.

We blijven werken aan afronding van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en zetten erop in water en bodem sturend te maken voor het ruimtegebruik om de doelen te bereiken. Voor de landbouw betekent dit dat er meer gebiedsgerichte verschillen komen in het type en de intensiteit van het grondgebruik, aansluitend bij de plek in het water- en bodemsysteem. Dit kan leiden tot aanpassingen in de bedrijfsvoering, maar vraagt ook aanpassingen in de hele keten. Via de uitvoering van het Beleidskader Landbouw en Voedsel en het Regionaal Water en Bodem Programma dragen we bij aan het scheppen van de voorwaarden hiervoor. Maar ook het nationale landbouwbeleid moet de randvoorwaarden bewerkstelligen om dit mogelijk te maken (zie de Uitvoeringsagenda in hoofdstuk 6). In het Ontwerp-BPLG en de herijkingen die in de komende jaren zijn voorzien, wordt de betekenis daarvan voor Brabant uitgewerkt.

Deze adaptieve ontwikkelroute is schematisch weergegeven in figuur 3.1. In hoofdstuk 5 is deze route uitgewerkt in een samenhangend pakket van maatregelen in instrumenten. In hoofdstuk 6 is een eerste raming opgenomen van de kosten van het totale maatregelenpakket.

Figuur 3.1 Adaptieve ontwikkelroute voor de beleidsuitwerking en uitvoering van het BPLG.

Stappenplan 'Brabant Openhouden' en herijking Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS 2.0)

Als gevolg van de Natuurdoelanalyses en de stand van de Natura 2000-gebieden, is de provincie Noord-Brabant juridisch gezien genoodzaakt om vergunningverlening op basis van de Omgevingswet (voorheen Wet Natuurbescherming) met effect op Natura 2000-gebieden tijdelijk stop te zetten. Om maatschappelijke en economische ontwikkeling duurzaam mogelijk te maken én om de gunstige staat van instandhouding (gSvl) van de Natura 2000-gebieden te realiseren, is een Stappenplan Brabant Openhouden' ontwikkeld.

De provincie Noord-Brabant wil Brabant open houden voor maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Met deze routekaart maken we de aanpak in Brabant zichtbaar. Het is geen juridische tekst. Er kunnen geen rechten aan worden ontleend.

Waar staan we nu?

Het gaat niet goed met de Brabantse natuur. Uit analyses blijkt dat we aan lopen tegen de grenzen van wat de natuur aan kan. Er is nu nog geen zicht op verbetering. En de verplichte doelen halen we niet. Daarom is het op dit moment niet mogelijk om vergunningen te verlenen, voor activiteiten met negatieve effecten op de natuur.

Er zijn dus extra maatregelen nodig. De provincie zet hiervoor verschillende acties in, zoals genoemd in het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant'. Dit doen we langs de lijnen: 'Versterken, Verminderen en Vooruit gaan'. En wij vragen Brabantse partners en bedrijven om zelf ook stappen te zetten.

Met behulp van het Stappenplan wordt inzichtelijk gemaakt aan welke knoppen op korte, middellange en lange termijn gedraaid kan worden, welke effecten dat heeft en welke kansen er dan ontstaan om Brabant weer open te krijgen. Het Stappenplan gaat uit van een (stapsgewijze) benadering die focust op het duurzaam mogelijk maken van vergunningverlening op basis van de Omgevingswet (voorheen onder andere Wet natuurbescherming en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) op gebiedsniveau. Daarvoor is het nodig om verslechtering van de natuurkwaliteit te stoppen en uiteindelijk te komen tot een gunstige staat van instandhouding in de Natura 2000-gebieden. Parallel is in beeld gebracht welke maatregelen genomen moeten worden om in 2027 te voldoen aan de KRW-doelen en zo te voorkomen dat water een volgend 'slot' wordt.

Het stappenplan vormt een belangrijk handelingskader om de acties vanuit het Bestuursakkoord verder uit te werken en in de tijd te zetten. Ten aanzien van stikstofreductie is de basis de inzet op generieke maatregelen. Hiertoe is als eerste stap

in het stappenplan een eerste robuust pakket aan maatregelen opgenomen, bestaande uit generieke stikstofmaatregelen gericht op het terugbrengen van de stikstofuitstoot. Dit eerste robuuste pakket aan maatregelen vormt een onderdeel van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 2.0 en dit BPLG. Ter aanvulling op dit pakket wordt gekeken naar gebiedsgerichte maatregelen, om gericht tot extra depositiedaling in bepaalde Natura 2000-gebieden te komen.

Het is nog de vraag tot hoever de stikstofdepositie gereduceerd moet worden om de instandhoudingsdoelen te halen en vergunningverlening weer mogelijk te maken. De provincie wil hierover graag concreetheid en zekerheid bieden, maar dat is vooraf (nog) niet of niet altijd te geven. Het gaat om herstel van ecosystemen waarbij verschillende factoren tegelijkertijd van belang zijn en onderling op elkaar ingrijpen. Daarom moet er aan alle knoppen tegelijk worden gedraaid en is de monitoring welke effecten optreden in het veld noodzaak. Op basis van de resultaten van die monitoring kan het maatregelenpakket worden bijgestuurd.

3.2 Brabantse samenwerkingsprincipes

De provincie wil samen met alle partners binnen en buiten Noord-Brabant invulling geven aan de nationale en provinciale doelen en aan de hiervoor beschreven adaptieve ontwikkelroute. Daarvoor zoekt de provincie naar voortzetting en versterking van de samenwerking met alle partners op basis van de volgende samenwerkingsprincipes. Deze zijn onder meer ontleend aan de uitgangspunten die al in oktober 2021 zijn bevestigd bij de start van de gebiedsgerichte samenwerking (Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak).

Doelbereik is leidend

De provincie Noord-Brabant wil de nationale en provinciale doelen op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat halen binnen de termijnen die wettelijk zijn vastgelegd. Het is de verwachting dat die doelen met generieke en gebiedsgerichte maatregelen bereikt worden, maar de tijd dringt. Voor bepaalde doelstellingen lijkt meer dwingend instrumentarium noodzakelijk om tijdig tot voldoende resultaat te komen. Dit is onder meer het geval voor de doelen op het gebied van stikstofreductie en voor doelen uit de Kaderrichtlijn Water.

De (wettelijke) doelen zijn in dit BPLG - en in het bredere omgevingsbeleid - zo duidelijk mogelijk neergezet om daarmee de voorzienbaarheid van ontwikkelingen te vergroten en alle Brabantse partijen de mogelijkheid te bieden zich tijdig voor te bereiden op en aan te passen aan de nieuwe kaders.

Generiek en gebiedsgericht

Om de doelen te halen zijn veel verschillende maatregelen en instrumenten nodig. Bij de uitwerking daarvan is een mix nodig van generieke én gebiedsgerichte maatregelen. De verhouding is nog niet bepaald en is afhankelijk van de effectiviteit van de maatregelen. De provincie wil voortvarend doorgaan met de inzet van generieke (Brabantbrede) maatregelen die snel en effectief kunnen worden ingezet en - naar verwachting - sterk bijdragen aan het doelbereik. Maar alleen generieke maatregelen zijn naar verwachting

niet genoeg. In aanvulling daarop zullen deze maatregelen in gebieden nader worden uitgewerkt én aangevuld met gebiedsgerichte maatregelen. Bij de inzet van de instrumentenmix wil de provincie samen met alle partners komen tot een gedragen pakket aan maatregelen waaraan iedereen zijn bijdrage levert. Monitoring van het doelbereik is nodig om regelmatig de mix van generieke en gebiedsgerichte maatregelen te kunnen bijsturen.

De mogelijkheden in elk gebied of regio om daaraan bij te dragen verschillen. In gebiedsprocessen is er daarom ruimte om samen met de partners verschillende maatregelen te verkennen en uit te werken, waarbij gewerkt wordt richting doelbereik en de situatie op geen van de doelen slechter wordt. De gebieden zetten zich in om de doelen te bereiken; het is aan de gebieden 'hoe' zij daar invulling aan geven voor het deel van de opgave waar zij invloed op hebben. De wijze en de momenten waarop is voorzien in de monitoring van het doelbereik is uitgewerkt in hoofdstuk 6. De resultaten van die monitoring zijn bepalend voor de periodieke herijking van de beleidsinzet.

Uitvoerbaarheid: adaptief werken

Een adaptieve aanpak is noodzakelijk om snel tot uitvoering te komen én tegelijkertijd oog te houden voor veranderende omstandigheden en nieuwe inzichten. De urgentie en onzekerheden zijn allebei groot. Dit betekent dat de focus in de besluitvorming voor de korte termijn ligt op die maatregelen die goed passen in meerdere scenario's ('geen-spijtm maatregelen'). En dat tijdig beslismomenten worden bepaald voor keuzes op langere termijn. De adaptieve ontwikkelroute – die voortdurend wordt aangepast op basis van nieuwe ontwikkelingen en de monitoring – vormt hiervoor de basis. Als nieuwe maatregelen aantoonbaar een grotere of meer kosteneffectieve bijdrage aan het doelbereik leveren, kunnen eerder gemaakte afspraken worden aangepast. Deze 'omwisselbesluiten' zorgen voor flexibiliteit en adaptiviteit. Om tegelijkertijd voldoende zekerheid te bieden, worden omwisselbesluiten in principe alleen aan formele beslismomenten gekoppeld; eventuele provinciale omwisselbesluiten worden opgenomen in volgende versies van het BPLG.

Brabantse solidariteit

Alle sectoren in Brabant moeten een evenredige bijdrage leveren aan het bereiken van de doelen op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat. Dat vraagt inspanningen van alle sectoren en partners en vraagt van de provincie om een brede blik en inzet bij het bereiken van de doelen. Naast het BPLG moeten ook via andere programma's en projecten bijdragen van andere sectoren worden geleverd. Gebieden en regio's die op basis van gebiedskenmerken meer dan evenredig kunnen bijdragen aan het doelbereik bieden perspectief voor gebieden en regio's waar die mogelijkheden beperkter zijn. Zo wordt invulling gegeven aan Brabantse solidariteit tussen sectoren en partners. Om deze reden pleit de provincie bij het Rijk voor voldoende flexibiliteit bij de toekenning van rijksmiddelen uit het Transitiefonds; het moet mogelijk zijn de middelen tussen sectoren, gebieden en in de tijd te kunnen aanpassen als dat nodig is voor het doelbereik.

Werken als één overheid, in gedeeld eigenaarschap met democratische legitimatie

Op het Rijk, de provincie, waterschappen en gemeenten rust de verantwoordelijkheid om als één overheid samen te werken, de inzet af te stemmen en deze helder en eenduidig over te brengen op de andere partners in Brabant. Werken in gedeeld eigenaarschap betekent dat niet de verschillen in bevoegdheden bepalend zijn in de samenwerking, maar de bijdrage die elke actor moet, wil en kan leveren. Die bijdragen kunnen bestaan uit geld, maar ook uit andere middelen zoals aanpassingen van beleid, inzet van instrumenten of organisatiekracht. Daarbij stellen partijen zich open voor elkaars praktijkvoorbeelden, alternatieve benaderingen en die van derden en kijken vanuit een open houding naar initiatieven die elders ontstaan en bijdragen aan (gezamenlijk) doelbereik of het verkleinen van de opgave. Partijen werken samen op basis van een open agenda; standpunten zijn niet het startpunt, maar het resultaat van gezamenlijke verkenningen ('joint factfinding') en samenwerking. Partijen dragen ook evenwichtig bij aan de uitvoering en bekostiging van maatregelen. In het werken als één overheid past ook het streven naar minder, en meer integrale, bestuurlijke tafels.

4.

**Ruimtelijk Ontwikkelperspectief
op weg naar 2050**

In het Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief op weg naar 2050 maakt de provincie Noord-Brabant structurerende keuzes die richting geven aan de ruimtelijke ontwikkeling en de omgevingskwaliteit van het landelijk gebied van Brabant op weg naar 2050. Deze ruimtelijk structurerende keuzes zijn:

- Water en bodem sturend voor de inrichting en het gebruik van de ruimte (4.2);
- Herstel van natuur en versterken biodiversiteit (4.3);
- Gebiedsgericht perspectief voor de landbouw (4.4).

Deze structurerende keuzes vormen de Brabantse invulling van de structurerende keuzes uit het NPLG (zie kader) én hangen samen met andere ruimtelijke opgaven en ruimtelijke principes die zijn uitgewerkt in het Ruimtelijk Voorstel van Noord-Brabant (zie kader). Dit hoofdstuk geeft een toelichting op elk van deze drie keuzes. De provincie wil dit Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief in de komende periode samen met partners gebiedsgericht uitwerken.

Structurerende keuzes van het Rijk

Het kabinet heeft in het Ontwikkelingsdocument NPLG (handreiking versie maart 2023) alle provincies een aantal 'structurerende keuzes' meegegeven om ruimtelijk uit te werken in de gebiedsprogramma's. Ook de kabinetsbrief 'Water en Bodem sturend' van 25 november 2022 geeft richtingen mee. De voor Brabant relevante structurerende keuzes van het kabinet uit beide documenten kunnen als volgt worden samengevat:

- Structurerende keuzes om water en bodem sturend te laten zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling;
- Overgangsgebieden rondom stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden, waarin het landgebruik en waterpeil een bijdrage moeten leveren aan natuurherstel;
- Bufferzones langs beekdalen op hoge zandgronden;
- Inpassing areaal agrarische natuur/nieuwe natuur;
- Ruimte voor waterberging;
- Waterbeschikbaarheid van verzilte gebieden;

- Invulling van 10 procent groenblauwe dooradering;
- Bescherming landbouwgrond.

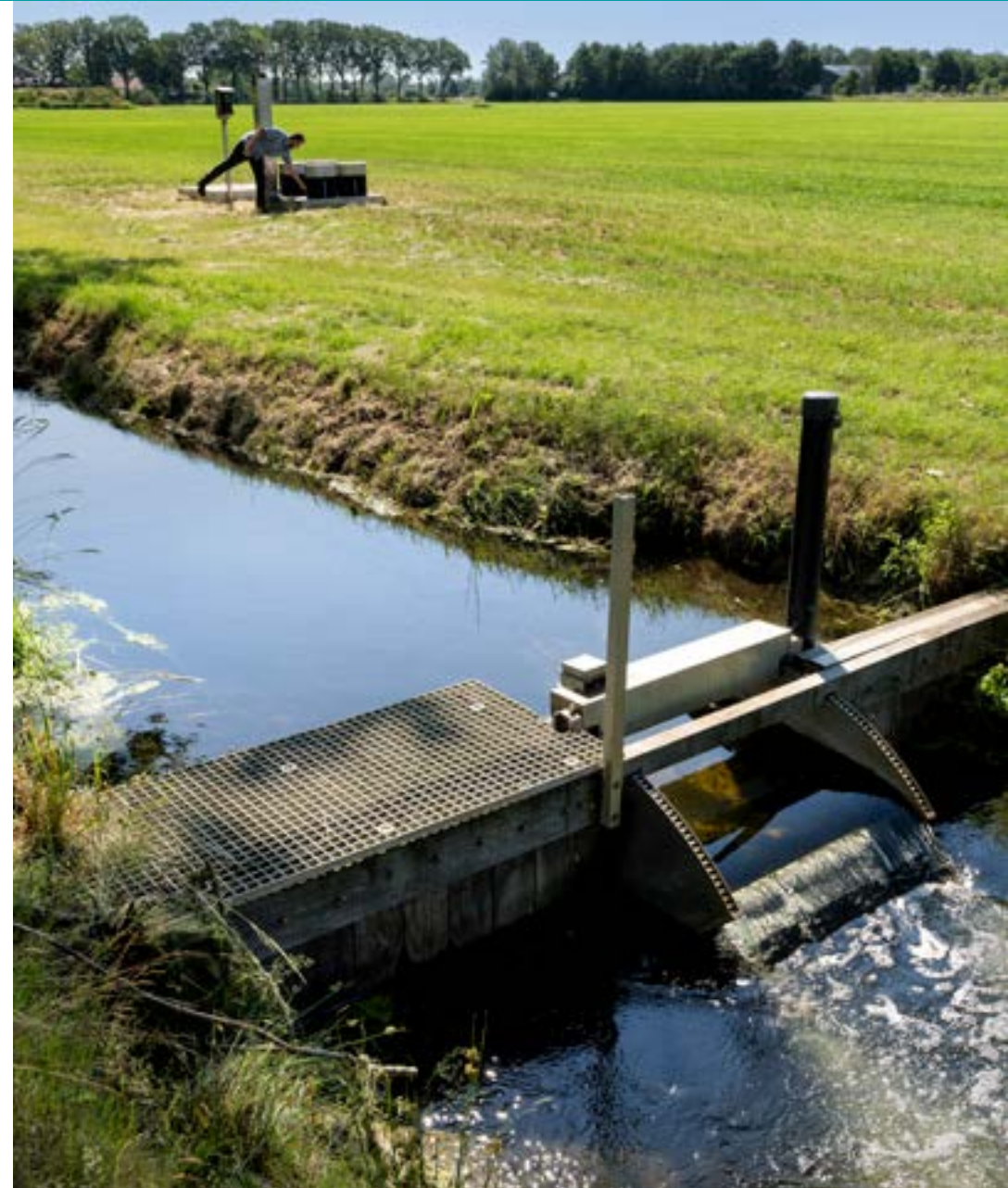
Bij de uitwerking van deze keuzes geeft het Rijk bovendien de thema's volksgezondheid, dierziekten & zoönosen, geurhinder en fijnstof als meekoppelende structurerende keuzes mee.

4.1 Richting geven aan de kwaliteit van Brabant op weg naar 2050 (Ruimtelijk Voorstel)

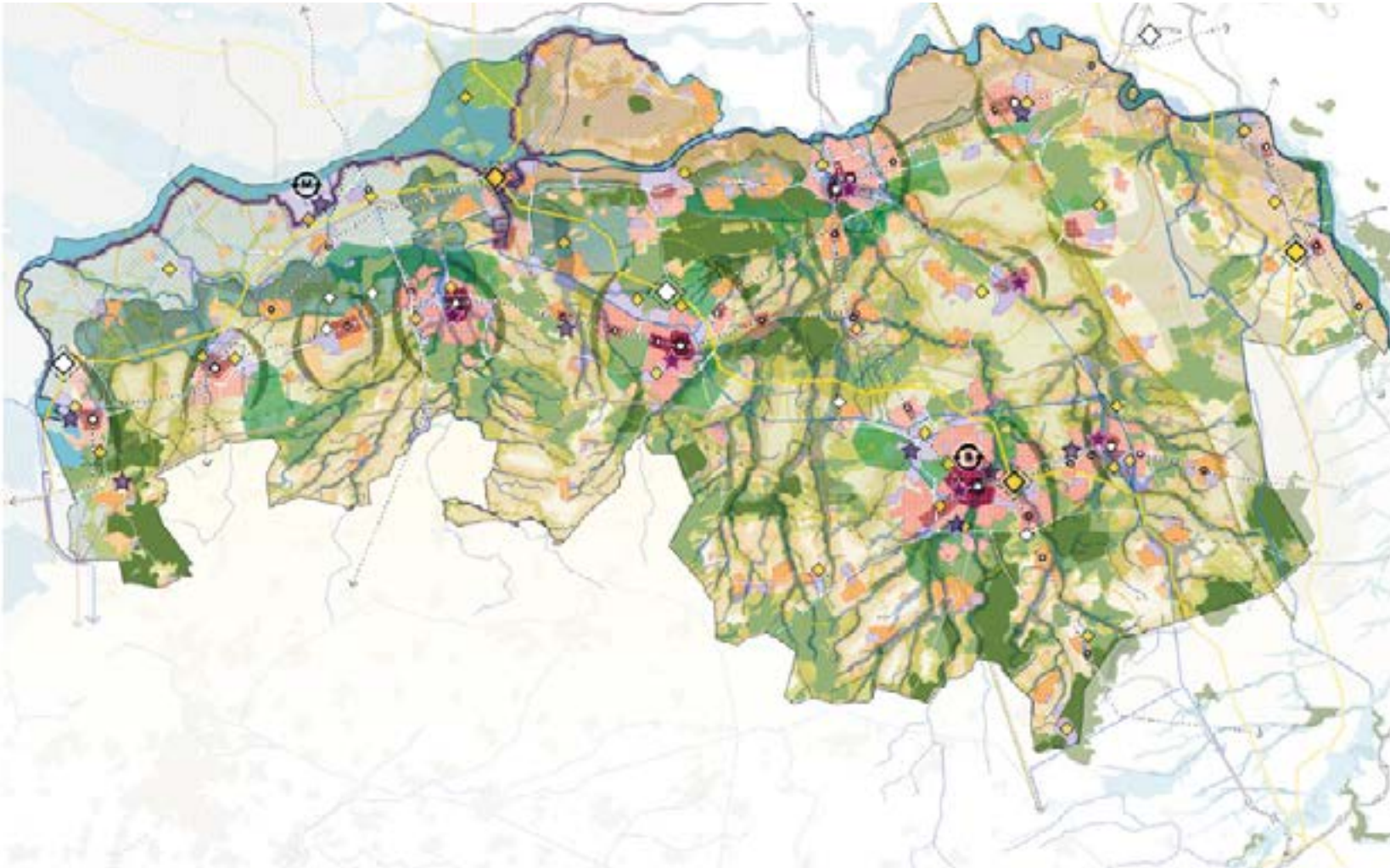
De keuzes in dit Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief hangen samen met andere opgaven in Brabant en maken onderdeel uit van het 'Ruimtelijk Voorstel Brabant: Richting geven aan de kwaliteit van Brabant'. In dit ruimtelijk voorstel heeft de provincie Noord-Brabant een analyse gemaakt van alle ruimtelijke opgaven tot 2050. Het is duidelijk dat er niet genoeg ruimte is in Brabant voor alle ruimtevragers. Meervoudig ruimtegebruik en het maken van slimme combinaties is nodig om alle maatschappelijke opgaven een passende plek te geven in de schaarse ruimte. Waar het niet past zijn keuzes nodig. Het Ruimtelijk Voorstel Brabant vormt de integrale basis voor aanpassing van het provinciale omgevingsbeleid en is een bouwsteen voor de nationale Nota Ruimte. Daarbij wordt nadrukkelijk ook de verbinding gezocht met opgaven buiten de provinciegrenzen. Denk bijvoorbeeld aan de riviersysteemrelaties met de stroomgebieden van Maas, Rijn en Schelde, aan de samenhang met gebiedsgerichte opgaven in onder meer de Zuidwestelijke Delta en NOVEX-gebied De Peel en aan de grensoverschrijdende stikstof- en waterkwaliteitsproblematiek met Vlaanderen.

In het Ruimtelijk Voorstel zijn tien 'structurende principes' gepresenteerd die samen richting geven aan een integrale ontwikkelrichting voor Brabant op weg naar 2050 (zie figuur 4.1). Deze ontwikkelrichting vormt geen blauwdruk voor Brabant en is ook nog niet af. Brabant is immers voortdurend in ontwikkeling. Het inspelen op en integraal vormgeven aan opgaven is een continu proces. Deze integrale ontwikkelrichting is een eerste aanzet die de provincie in de komende tijd samen met haar partners een stap verder wil brengen. De tien structurende principes zijn:

- Herstel van het water- en bodemsysteem in en tussen polders, beekdalen, flanken en ruggen;
- Water en bodem zijn sturend voor alle ruimtelijke ontwikkelingen;
- Een rijk verleden aan cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten geeft richting aan de toekomst;
- Verbetering en versterking van natuurgebieden en het natuurnetwerk;
- Goede landbouwgronden met ruimte voor duurzame hoogproductieve én extensieve natuurinclusieve landbouw;
- Vraag en aanbod van energie zo dicht mogelijk bij elkaar;
- Inzet op sterke clusters en sectoren voor een concurrerend en aantrekkelijk vestigingsklimaat;
- Realiseren van een schaa sprong in stedelijkheid;
- Beter, frequenter en sneller verbonden steden;
- Inzet op verduurzamen van bestaande dorpen en steden.

Ontwikkelrichting 2050 volgens Ruimtelijk Voorstel voor Brabant (2023)

In figuur 4.1. is de 'Ontwikkelrichting 2050' uit het Ruimtelijk Voorstel samengevat.

Legenda

Herstel van het water- en bodemsysteem in polders, beekdalen, flanken en ruggen

- rivierleipolder, verhogen grondwaterstanden
- zeekleipolder, verhogen grondwaterstanden
- flanken en hoge ruggen, langer vasthouden en beter laten infiltreren regenwater
- beekdalen, vasthouden water en verbeteren waterkwaliteit
- mogelijke zoekgebieden extra ruimte voor de rivier
- dijkversterking, ivm zeekpiegelzetting

Water en bodem zijn sturend voor alle ruimtelijke ontwikkelingen

- zandgronden, aanpak verdroging door tepassen vloeiweides en aanpassen vegetatie
- vermatten van de Noord van Brabant door herstel kwelstromen
- Zuidwestelijke Delta, omgaan met verzilting
- De Peel, verdroging tegen gaan door langer vasthouden en beter laten infiltreren regenwater

Rijk verleden geeft richting aan de toekomst

- grote verscheidenheid aan landschappen en cultuurhistorische elementen

Verbeter en versterk natuurgebieden en het natuurnetwerk

- N2000 gebieden, herstel natuurwaarden
- Natuurnetwerk Brabant, versterking biodiversiteit

- Groenblauwe waarden, gebieden waar de samenhang van natuur, landschap, bodem & water de omgevingskwaliteit & recreatiemogelijkheden versterkt
- zoekgebieden te ontwikkelen landschapsparken
- te versterken groene buffer tussen de steden

Ruimte voor duurzame hoogproductieve landbouw & extensieve natuurinclusieve landbouw

- duurzame hoogproductieve vormen van veehouderijproductie in polders en op de flanken
- extensieve natuurinclusief agrarisch grondgebruik in beekdalen en op hoge zandgronden

Vraag en aanbod van energie zo dicht mogelijk bij elkaar

- De hub voor energie en circulaire economie in Zuid-Nederland. Ontwikkeling van Powerport Moerdijk geeft een nieuw duurzaam economisch perspectief, waarin versterking van leefbaarheid van dorpen en belevingswaarde van het landelijk gebied randvoorwaardelijk zijn.
- hoogspanning 380 kV
- hoofdstation 380 kV bestaand
- hoofdstation 380 kV gepland
- hoogspanningsstation 150 kV bestaand
- hoogspanningsstation 150 kV gepland
- Slim buffer rondom transformatorstations, locaties waar aanbod en vraag gekoppeld wordt
- Delta-Rhine-Corridor
- Waterstofnetwerk N4

Inzet op sterke clusters en sectoren voor een concurrerend en aantrekkelijk vestigingsklimaat

- Brainport, versterken internationale innovatiemotor
- werklocaties, voldoende en aantrekkelijke ruimte voor de vestiging van bedrijven
- campussen
- stedelijke innovatiedistricten

Realiseren (hoog)stedelijke schaa sprong

- transformatie naar stedelijk milieu
- transformatie naar hoogstedelijk milieu
- bestaand stedelijk gebied

Beter, frequenter en sneller verbonden steden

- (hoog)stedelijke mobiliteitstransitie
- frequente spoor groeit mee met verstedelijking
- afsaken verbetering bestaande hoofd- en regionaal autowegenet

Inzet op leefbare & vitale kernen en het verduurzamen van bestaande dorpen & steden

- versterken van de centrumdorpen
- inzet op duurzame leefbaarheid van de kernen
- revitaliseren van naoorlogse wijken

Figuur 4.1. De integrale ontwikkelrichting 2050 voor Brabant in het Ruimtelijk Voorstel.

4.2 Water en bodem sturend voor de inrichting en het gebruik van ruimte

Water en bodem zijn sturend in de transformatie van het landelijk gebied van Brabant (zie kader). Dit betekent dat het samenhangende water- en bodemsysteem zoveel mogelijk wordt hersteld én randvoorwaardelijk is voor de keuzes in ruimtelijke inrichting en grondgebruik voor natuur, landbouw, wonen, werken, energieopwekking, recreatie et cetera. Dit betekent dat keuzes rond inrichting en gebruik weloverwogen en vanuit de samenhang op systeemniveau worden gemaakt. Het betekent met het water- en bodemsysteem meewerken in plaats van er tegenin en het systeem robuuster maken met het oog op (de risico's van) klimaatverandering.

Door water en bodem sturend te maken wordt afwenteling van water- en bodemgerelateerde problemen naar andere gebieden, naar volgende generaties en van privaat naar publiek voorkomen. Deze keuze is al in hoofdlijnen verankerd in de Omgevingsvisie 'De kwaliteit van Brabant' (2018), in het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027, onder meer met het handelingsprincipe 'Niet alles kan overal', en in het Ruimtelijk Voorstel 'Richting geven aan de kwaliteit van Brabant' (2023).

Een transitie met perspectief

Het principe 'water en bodem sturend' richt zich op het herstel van het water- en bodemsysteem. Dat is nodig. Niet alleen om bij te dragen aan het doelbereik op het gebied van water, bodem en klimaat. Het herstel van het water- en bodemsysteem legt ook een stevige basis voor de benodigde transitie van het landelijk gebied. In plaats van het optimaliseren van het bestaande, wordt de transitie van het landelijk gebied benaderd vanuit een gedeeld toekomstbeeld dat gebaseerd is op de sturende principes van water en bodem. Zo wordt bijgedragen aan de versterking van de natuur en herstel van de biodiversiteit in en buiten het Natuurnetwerk Brabant. Ook een toekomstbestendige drinkwatervoorziening is afhankelijk van een gezond water- en bodemsysteem. En met 'water en bodem sturend' wordt richting gegeven aan de noodzakelijke transitie van de landbouw naar een meer duurzame en klimaatbestendige sector. Met meer extensieve duurzame landbouw, daar waar het water- en bodemsysteem daar om 'vraagt', en meer hoogproductieve duurzame landbouw, waar het water- en bodemsysteem dat mogelijk maakt. En met kansen voor functiecombinaties, zoals voedselproductie, energie-opwek, natuur- en landschapsbeheer, waterberging en recreatie.

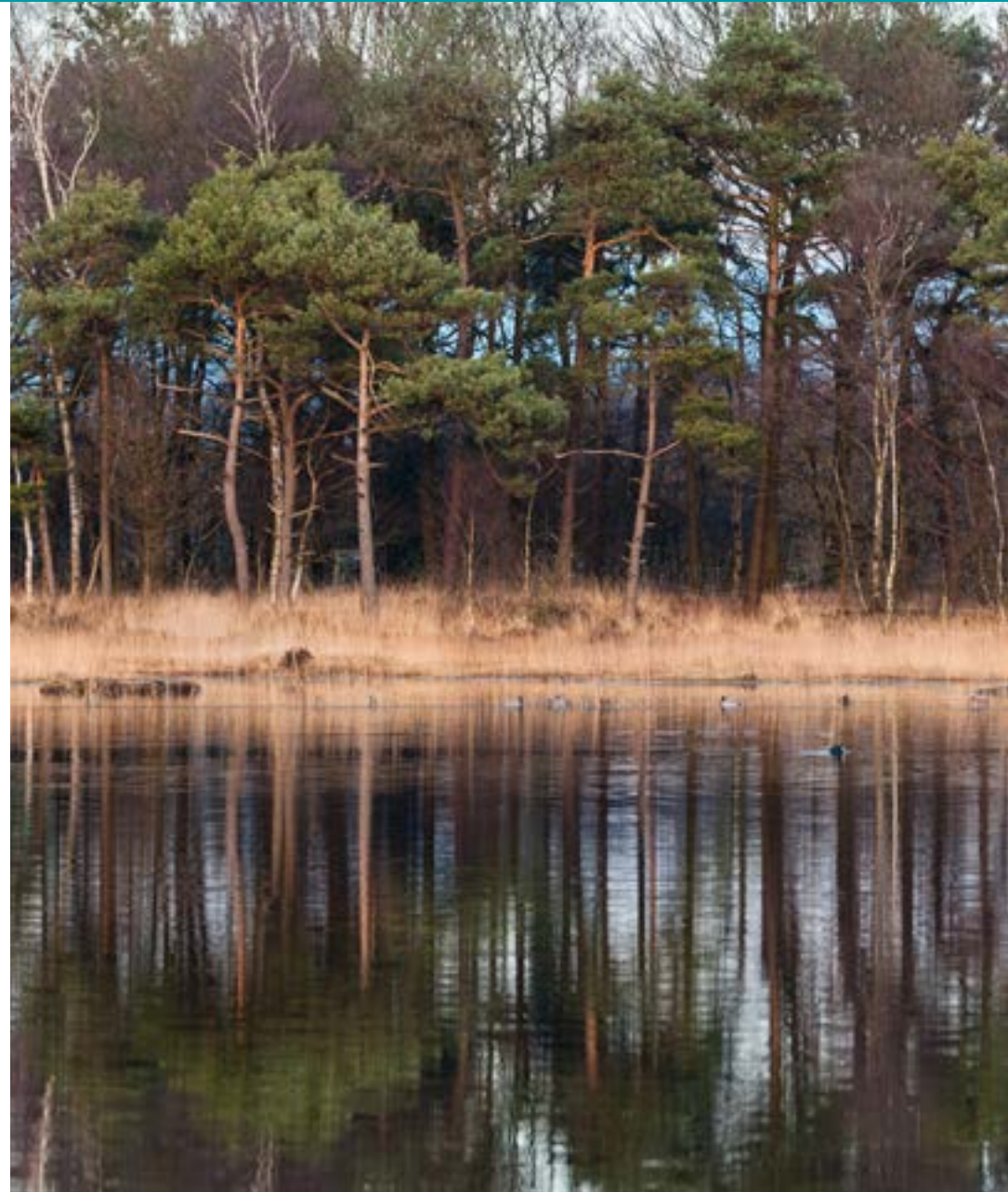
De transitie van het landelijk gebied vraagt om een grote omslag in denken en doen, zowel in besturen als in de uitvoering. Een omslag waarin bereidheid en lef getoond worden om de praktijk van 'nu' en het steeds maar sleutelen aan een verbeterde versie van het 'nu' los te laten en te denken en handelen vanuit een toekomst waarin het water- en bodemsysteem leidend is. Met 'water en bodem sturend' is het water- en bodemsysteem van de toekomst geduid; het is nu zaak om te vertrekken vanuit die toekomst, volgens de regels en principes die daar gelden. Zo komen we tot een toekomstbestendig en leefbaar landelijk gebied: voor natuur, landbouw, recreatie, energie, et cetera. Van A naar B, volgens de principes van B.

In deze paragraaf is 'water en bodem sturend' als structurerende keuze uitgewerkt in vier ontwikkelrichtingen voor de vier watersysteemeenheden in Brabant: ruggen, flanken, beekdalen en polders (zie figuur 4.2). Een nadere detaillering op maatregelniveau is opgenomen in bijlage 3². Zo heeft 'water en bodem sturend' een stevige beleidsmatige verankering in het BPLG³. In het addendum op het Regionaal Water en Bodemprogramma (RWP) dat parallel aan dit BPLG in ontwikkeling is, wordt de beleidsmatige verankering nader uitgewerkt (ook voor stedelijk gebied). Mede met het oog op het planMER bevat bijlage 4 de mogelijke aanpassingen van bestaande begrenzings- en beschermingsregimes in de Omgevingsverordening vanuit het water- en bodembeleid.

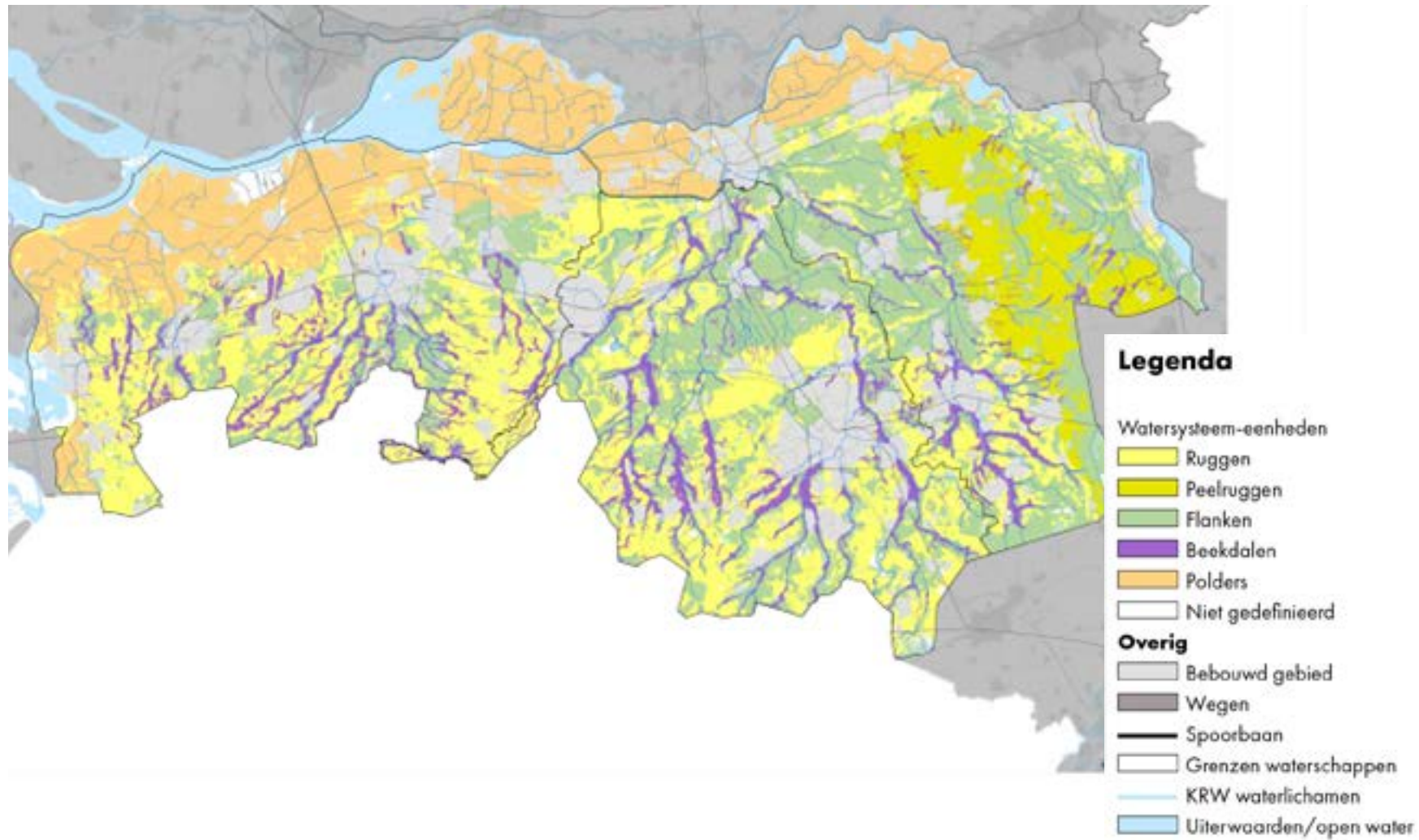
Het borgen van 'water en bodem sturend' is belangrijk. We gaan kijken of en zo ja op welke wijze de Omgevingsverordening daarvoor het gepaste instrument is. Uitgangspunt daarvoor is dat de ontwikkelrichting wordt verankerd, met voldoende ruimte voor uitwerking en maatwerk in de gebiedsprocessen. Daarbij is behalve de richting ook de 'voorzienbaarheid' van de transitie cruciaal. Het BPLG, met de hoofdpunten van het beleid en de bijbehorende borging, moet voor burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties voorzienbaar maken dat het water- en bodemsysteem op termijn randvoorwaardelijk is, zodat gebruikers zich daarop kunnen voorbereiden. Dat biedt helderheid voor initiatiefnemers en omgeving én biedt een waarborg voor het handelen van de overheden. Met maatregelen die getroffen worden, onder andere in het kader van dit BPLG (zie hoofdstuk 5), ondersteunen we burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties bij deze verandering.

² Bouwsteen water en bodem sturend voor BPLG 1.0, Royal HaskoningDHV, april 2023.

³ Dit BPLG en het (addendum) RWP gaan over de vitale bodem. Andere bodemaspecten, zoals de chemische bodemkwaliteit en de ondergrond zijn onderdeel van het beleidskader milieu

Situering vier watersysteem-eenheden

Figuur 4.2. Situering vier watersysteem-eenheden in provincie Noord-Brabant: ruggen (geel), flanken (groen), beekdalen (paars), polders (oranje). (Bron: Royal HaskoningDHV, 2023).

Urgentie herstel samenhangend water- en bodemsysteem

De urgentie voor herstel van het samenhangend water- en bodemsysteem is hoog. Door klimaatverandering en decennialange focus op het snel afvoeren van water en het accommoderen van (intensieve) landbouw is er sprake van structurele verdroging en onvoldoende bodem- en waterkwaliteit in grote delen van Brabant. Dit heeft grote gevolgen voor de natuur, drinkwaterwinning en de landbouw en bemoeilijkt het behalen van de KRW- en Natura 2000/VHR-doelen.

De verdroging in Brabant komt op zo'n grote schaal voor, dat maatregelen om alleen op specifieke locaties de grondwatersituatie te verbeteren niet meer volstaan. Door de nauwe samenhang van hoger- en lageregelegen delen is herstel van het systeem als geheel nodig. We willen hierbij voortbouwen op de afspraken die in 2021 vastgelegd in het Grondwaterconvenant (provincie, waterschappen Dommel, Aa en Maas en Brabantse Delta, ZLTO, Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Brabants Milieufederatie, Brabant Water, Evides Waterbedrijf, Vereniging Industrie Water, BPG Vereniging landelijk Brabant). Uitwerking vindt plaats via de Droogteagenda van het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg.

Door klimaatverandering nemen niet alleen temperatuur, droogte en verdroging toe, maar ook worden de hoogwaterextremen groter, de winters natter en krijgen we steeds meer te maken met hevige buien, juist ook in de zomerperiode. Rivieren en beken krijgen in extreme situaties hogere piekafvoeren te verwerken. Dit vraagt om meer ruimte(reservering) voor water en dat heeft consequenties voor de ruimtelijke inrichting en het landgebruik. Zo betekent ruimte voor waterberging onder meer het weren van ontwikkelingen die het waterbergend vermogen beperken en het uitbreiden van normvrije gebieden. In het licht van voorzienbaarheid betekent dit beleidsmatig een heroverweging van het 'voorkomen van' en het 'omgaan met' schades vanuit het principe water en bodem sturend, en de maatregelen die wij hier als overheid ondersteunend op inzetten.

De kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in onze provincie is niet op orde en de diversiteit aan, en concentraties van, antropogene (gebiedsvreemde) stoffen nemen toe. Ook de bodemkwaliteit is achteruitgegaan, waardoor een toekomstbestendige landbouw, water- en natuurdoelen moeilijker te realiseren zijn. De verdichting en verzuring van de bodem is toegenomen, het gehalte aan organische stof is afgenomen en de sponswerking van de bodem voor water en mineralen is verminderd. De diversiteit aan bodemleven en het natuurlijke productievermogen van bodems zijn aangetast. Zonder passende maatregelen gaat de kwaliteit nog verder achteruit.

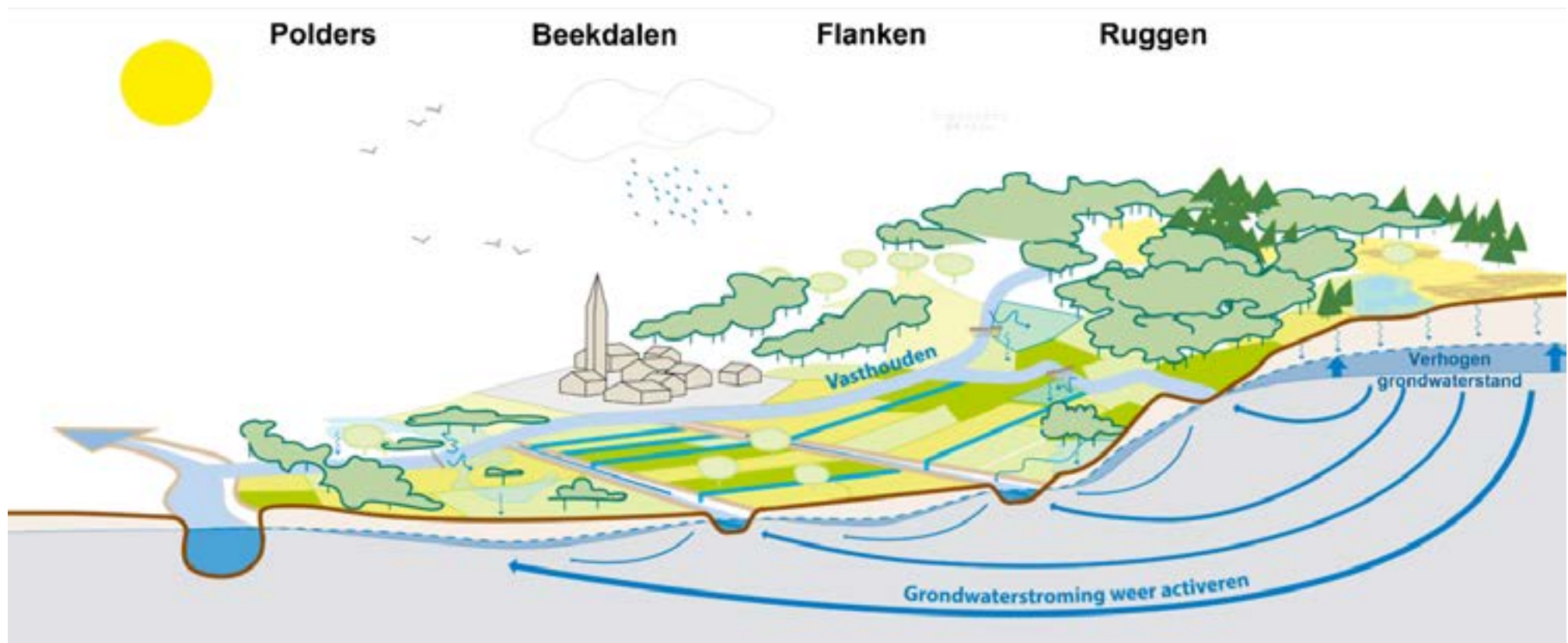
Gezien de urgentie van de opgaven is een trendbreuk nodig: een nieuwe manier van denken en doen waarin de draagkracht van het water- en bodemsysteem sturend wordt bij ruimtelijke ontwikkelingen en gebruik. Dit moet leiden tot 'de juiste functie op de juiste plek' en systeemversterkend gebruik.

Werken aan herstel van het samenhangend water- en bodemsysteem

Herstel van het samenhangend water- en bodemsysteem betekent dat de natuurlijke, hydrologische processen in het samenspel tussen de hoge ruggen, flanken, beekdalen en polders weer worden hersteld. Het grondwater, het oppervlaktewater en de bodem vormen één groot samenhangend geheel met variaties op meerdere schaalniveaus. Het ruimtegebruik moet beter aansluiten bij de verschillen in kansen en beperkingen op grond van het water- en bodemsysteem. Dit betekent niet het ongedaan maken van alle inrichtingsmaatregelen uit het (recente) verleden. En evenmin dat het onmogelijk wordt om met technische aanpassingen het bodem- en watersysteem en het ruimtegebruik goed op elkaar af te stemmen. Het betekent dat keuzes rond inrichting en gebruik weloverwogen en vanuit de samenhang op systeemniveau worden gemaakt. Het betekent met het water- en bodemsysteem meewerken in plaats van er tegenin en het systeem robuuster maken met het oog op (de risico's van) klimaatverandering.

Hoe alles op hoofdlijnen met elkaar samenhangt in een goed functionerend water- en bodemsysteem, is zichtbaar gemaakt in figuur 4.3. Of het nou gaat om kwaliteit of kwantiteit, keuzes die bovenstrooms gemaakt worden, hebben direct gevolgen voor de situatie benedenstrooms. Snelle waterafvoer in hoger gelegen gebieden kan tot

wateroverlast in lagergelegen gebieden leiden. Ook leidt een snelle ontwatering in deze gebieden tot het (verder) dalen van grondwaterstanden en het droogvallen van de hoge gebieden, waardoor de kwelstroom naar de lagergelegen gebieden stopt en daar ook de grondwaterstanden dalen.

Figuur 4.3. Schematische verbeelding van het toekomstperspectief voor herstel van het water- en bodemsysteem in Noord-Brabant (Bron: H+N+S, 5 oktober 2022).

Bij de **ruggen** in het landschap ligt de grondwaterstand diep onder het maaiveld en is over het algemeen sprake van een dik pakket aan beter doorlatende grondlagen. De hogere delen van Brabant vormen daardoor de buffers van het watersysteem: vanuit hier worden de kwelstromen naar lagergelegen gebieden gevoed. Deze kwelstromen zijn vaak heel belangrijk voor bijzondere natuur. Door de overwegend zandige ondergrond kan hemelwater relatief snel infiltreren en het grondwater voeden. Keerzijde is dat ook nutriënten en verontreinigingen minder goed worden vastgehouden, sneller naar het grondwater uitspoelen en (natuur-)bodems verzuren en verarmen. Dit maakt de hogere delen kwetsbaar voor inzijsende verontreinigingen.

Om het samenhangend water- en bodemsysteem te herstellen, kiest de provincie op de ruggen voor een schone en structurele aanvulling van de grondwatervoorraad. Het regenwater dat op de ruggen valt, willen we langer vasthouden en beter laten infiltreren. Hierdoor wordt het grondwatersysteem maximaal gevoed en ontstaat er een vertraagde afvoer naar de lagergelegen gronden. Alleen in uitzonderlijke weersituaties stroomt water nog oppervlakkig af naar de laaggelegen delen. Het water- en bodemsysteem wordt verder ingericht op het vasthouden en infiltreren van schoon water. Uitgangspunt zijn nieuwe vormen van landgebruik die een schone en structurele aanvulling van de grondwatervoorraad mogelijk maken. Aan het bestaande landgebruik worden (zoveel mogelijk via het Bedrijfsbodem- en waterplan en het beregeningsbeleid) hoge(re) kwaliteitseisen gesteld om uitspoeling van vervuilende stoffen te voorkomen.

Op de overgang van de ruggen naar de beekdalen liggen de **flanken**. De flanken worden gekenmerkt door landschappelijke, ecologische en hydrologische gradiënten. Er komen drogere en nattere delen voor, er zijn delen met infiltratie en ook juist delen met kwel. Op de flanken is sprake van een ondiep grondwatersysteem, dat ingebed ligt in het diepere grondwatersysteem tussen de hogere ruggen en de beekdalen. Hoger op de flanken infiltreert hemelwater via de bodem en wordt deels opgevangen en vastgehouden in greppels, sloten en laagten. Vanuit deze greppels, sloten en laagten kan het hemelwater vervolgens verder infiltreren. Lager op de flanken treedt ondiepe kwel uit vanuit de ruggen en van de gebieden hoger op de flanken. Deze kwelstroomingen zijn van grote meerwaarde

voor steeds zeldzamer wordende natte natuurtypen, zoals de Brabantse leembossen en natuur op de 'Naad van Brabant'. Deze 'naad' ligt op de overgang van de zandgronden naar de lager gelegen veen- en kleigronden, waaronder de polders.

Voor de flanken kiest de provincie voor hogere grondwaterstanden om een betere balans te krijgen tussen toestroom en afvoer van water. Op de drogere delen ligt de nadruk op het vasthouden en infiltreren van water, waardoor in lokale laagten periodiek weer water op maaiveld komt te staan. Alleen bij piekbuien wordt overtollig hemelwater nog afgevoerd als vasthouden niet meer mogelijk is. In de nattere delen van de flanken ligt de nadruk op het vasthouden van kwel en het vertraagd afvoeren van regenwater. Dit stelt eisen aan nieuwe inrichting en bestaand gebruik van het landelijk gebied.

De **beekdalen** vormen de laagste gebieden in het Brabantse waterlandschap. Het water dat op de ruggen en flanken is geïnfiltreerd, kwelt hier op. De beekdalen vormen ook het verzamelpunt van het oppervlaktewater dat van de flanken afstroomt. Centraal in de dalen liggen de beken waarvan een groot deel in de loop der eeuwen is rechtgetrokken om de afvoercapaciteit te vergroten en de verkavelingsstructuur voor de landbouw te verbeteren. Inmiddels wordt gewerkt aan het weer natuurlijker maken van beektrajecten. De beekdalen zijn belangrijk voor natuur; de meeste natte natuurparels en zeldzaam geworden voedselarme natuurtypen, zoals blauwgraslanden, bevinden zich in de beekdalen. Bovendien is de verwachting dat de beekdalen belangrijke migratiecorridors voor soorten zullen gaan worden bij toenemende opwarming van het klimaat.

Voor het herstel van het samenhangend water- en bodemsysteem in de beekdalen kiest de provincie ervoor om zoveel mogelijk water in het watersysteem vast te houden door beken te laten meanderen, verondiepen en verbreden. Dit betekent dat in de beken en beekdalen oppervlaktewaterpeilen en grondwaterstanden zo hoog mogelijk worden gehouden. Grondwaterstanden bevinden zich in de beekdalen daarom dicht onder maaiveld. Ook wordt voldoende ruimte gecreëerd om in natte tijden afvoerpieken op te vangen en vertraagd af te voeren. Zo komt er een natuurlijke dynamiek van water aan- en afvoer die natuur- en landschapsontwikkeling ondersteunt.

Langs de noord- en westrand van Brabant liggen de **polders**, tussen de zandgronden en de rivieren Maas, Waal / Merwede en de verbinding Rijn-Schelde. De polders bestaan uit een vrij vlak landschap met overwegend laag gelegen zeeklei- en rivierkleigronden met van oorsprong relatief hoge grondwaterstanden. Er is sprake van een stelsel van watergangen en een vaak sterk gestuurd waterpeil. Het systeem wordt gevoed door regenwater, water afkomstig van de hoge gronden (afvoer van de beken en kwel) en inlaatwater afkomstig van de rivier. Door klimaatverandering kan er veel minder dan in de huidige situatie worden vertrouwd op inlaat van Maaswater. In de polders in West-Brabant wordt daarom bij zeer lage rivierafvoeren hoofdzakelijk Rijnwater ingelaten. Deze polders blijven voor hun zoetwatervoorziening de komende decennia vooral afhankelijk van inlaat

uit het hoofdwatersysteem, met een toenemende kans op perioden van inlaatbeperkingen en verzilting. Lage afvoeren van de rivier hebben bovendien een grote invloed op de drinkwaterproductie uit Maaswater.

De provincie zet in op een robuuste inrichting van het regionale watersysteem waarin water kan worden gebufferd, bijvoorbeeld in de oude kreeksystemen, om zo weerbaarder te zijn tegen verzilting en sterk teruglopende rivierafvoeren met als gevolg de dreigende inlaatstops. Het regionale systeem wordt daarom meer ingericht op het vasthouden van regenwater en het benutten van het toestromende kwel- en oppervlaktewater. Behalve voor het bergen van piekbuien is in het regionale systeem mogelijk meer ruimte voor

waterberging nodig ingeval van hoog water in de rivieren. Locaties waar regionale beken afwateren op de rivier lopen extra risico op wateroverlast. Er is ruimte nodig langs zowel hoofd- als regionaal watersysteem om dit op te kunnen vangen. Binnendijs zijn in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) al enkele gebieden gereserveerd met het oog op toenemende kans op hoogwater in de rivieren. Vanwege hogere rivierafvoeren en zeespiegelstijging is voor de toekomst langs de rivieren nog meer ruimte nodig voor waterveiligheid. In het nationaal programma Integraal Riviermanagement (IRM) wordt besluitvorming hierover voorbereid. In het kader van Integraal Riviermanagement (IRM) en de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW)/Natura 2000 zal meer riviernatuur, bijvoorbeeld in de vorm van oobossen, in combinatie met rivierverruiming worden ontwikkeld.

Grondwaterbeschermingsgebieden zijn van groot belang voor onze drinkwaterproductie. De beschikbare hoeveelheid en kwaliteit van grondwater voor de drinkwatervoorziening staat onder druk en de vraag naar drinkwater neemt vooralsnog toe. Beschikbaarheid en kwaliteit van het grondwater moeten in deze gebieden worden beschermd. Dit om zowel invulling te geven aan de zorgplicht van overheden voor de drinkwatervoorziening als om de zuiveringsinspanningen van drinkwaterbedrijven voor de productie van drinkwater beheersbaar te houden.

Deze specifieke KRW-opgave vraagt extra inspanningen binnen grondwaterbeschermingsgebieden en daarbuiten (systeemherstel). Aanvullende maatregelen om de uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en mest naar het grond- en oppervlaktewater vergaand te verminderen staan nog niet vast maar zijn wel nodig. Daarbij kijken we nadrukkelijk ook naar stimulerende aanpakken, met doelsturing. Daarnaast moeten afsluitende bodemlagen intact blijven. Verder vooruit kijkend worden in de vorm van drinkwaterreserveringsgebieden aanvullende strategische voorraden aangewezen. Deze reserveringsgebieden worden ruimtelijk en milieuhygiënisch beschermd. Niet om de groei in de drinkwatervraag op te vangen maar om een terugvaloptie te creëren voor het geval bestaande drinkwaterwinningen om kwaliteitsredenen niet meer inzetbaar zijn.

In de huidige grondwaterbeschermingsgebieden gelden al verschillende beschermende voorschriften. Zo zijn boringen verboden en gelden er beperkingen voor het toepassen van bodemenergiesystemen in deze gebieden. Met het BPLG en de daaropvolgende beleidsvorming wordt in grondwaterbeschermingsgebieden ingezet op het vergaand terugdringen van emissies van gewasbeschermingsmiddelen en mest. Dit doen we bij voorkeur via het sturen op kritische prestatie-indicatoren (KPI's), als opmaat naar een bredere invoering van KPI's in heel Brabant (zie paragraaf 4.4.). Zolang die er nog niet zijn stellen we regels, bijvoorbeeld in de vorm van gebruiksvoorschriften. Dit doen we zo beperkt als mogelijk en zoveel mogelijk anticiperend op sturen met doelvoorschriften.

Er wordt in grondwaterbeschermingsgebieden ingezet op duurzame vormen van grondgebonden landbouw met de aangegeven beperkingen. Ook moet de drinkwatervoorraad in deze gebieden niet worden geconfronteerd met vervuilende activiteiten van de (agrarische en overige) industrie.

Overall in Noord-Brabant zijn in het samenhangend water- en bodemsysteem extra inspanningen nodig voor **schoon grond- en oppervlaktewater**. Dit betekent dat het water zo min mogelijk wordt belast door verzilting, nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnen en andere verontreinigende stoffen. Hoewel dit voor alle watersysteemeenheden geldt, is dit het belangrijkste op de hoge zandgronden en in lokale laagtes in het landschap waar we meer water willen vasthouden, bergen en infiltreren. Het op de hoge gronden infiltrerend regenwater vormt immers de basis van het robuuste watersysteem. Op de hoge gronden komen over het algemeen meer schrale gronden voor, waaruit stoffen sneller uitspoelen. Het water dat daar infiltreert moet schoon zijn. Door het grondgebruik in de afgelopen decennia zijn de bodem en het grondwater belast met nutriënten en andere stoffen. De bodems op de flanken, in de beekdalen en in de polders houden nutriënten en andere stoffen vaak gemakkelijker vast. Door de hoge belasting is deze capaciteit echter grotendeels benut en spoelen nutriënten ook uit deze bodems uit. Dit zorgt ervoor dat stoffen nog tientallen jaren in de bodem worden vastgehouden en hiermee belast grondwater in de flanken, beekdalen en polders opkwelt. In deze watersysteemeenheden moet daarom ook verdere belasting van het

systeem worden voorkomen, bijvoorbeeld door aanpassingen in inrichting en gebruik en door aanpassingen in wet- en regelgeving. Zo is in het kader van de Nitraatrichtlijn bijna geheel Noord-Brabant reeds aangewezen als 'met nutriënten verontreinigd gebied', waardoor hier het gebruik van stikstof sneller moet worden verlaagd vergeleken met de rest van Nederland. Voor de beekdalen vraagt het Addendum op het 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn om een zonering om maatregelen te kunnen treffen met het oog op KRW-doelbereik. De precieze invulling van die zonering, de betekenis voor het BPLG, en de ondersteunende maatregelen hierbij zullen verder worden verkend.

4.3 Herstel van natuur en versterken biodiversiteit

Niet alleen vanuit de (internationale) kaders rond natuur en biodiversiteit en vanuit het open houden van Brabant voor maatschappelijke en economische ontwikkeling is natuur- en biodiversiteitsherstel nodig. Het belang van robuuste natuur en biodiversiteit in het licht van weerbaarheid tegen de effecten van klimaatverandering, als biologische conditie voor een duurzame landbouw en gezondheid valt niet te onderschatten. De belangrijkste maatregelen die hieronder worden genoemd - hydrologische condities op orde en fors terugbrengen stikstofdeposities - zijn ook in dat opzicht maatregelen die we moeten uitvoeren. Met de verdergaande klimaatverandering wordt het uitvoeren van deze maatregelen alleen maar belangrijker. Sterker nog: deze maatregelen bepalen wat straks haalbaar is in een veranderend klimaat.

Versterking Natuurnetwerk Brabant (NNB) en Natura 2000-gebieden

Het **Natuurnetwerk Brabant (NNB)** is een netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden die door ecologische verbindingzones (EVZ) met elkaar worden verbonden. De ontwikkeling van het Natuurnetwerk Brabant is vastgelegd in het Natuurpact, het Beleidskader Natuur 2030 en de Uitvoeringsagenda Natuur 2023-2027. Het Natuurnetwerk Brabant moet ongeveer 129.000 hectare gaan omvatten. Hiervoor moet tot en met 2027 nog circa 6.000 hectare Brabantse grond als natuur worden ingericht, waarvan circa 3.000 hectare nog moet worden verworven of van functie worden veranderd. Ook moet nog ruim 800 hectare aan ecologische verbindingzones worden gerealiseerd. Doel is om in 2027 zicht te hebben op inrichting en beheer van het totale Natuurnetwerk Brabant. Want een afgerond natuurnetwerk in combinatie met herstel van het water- en bodemsysteem en goed beheer is een noodzakelijke basis voor herstel van de kwaliteit van de natuurgebieden en dus ook voor de biodiversiteit in Brabant.

Op dit moment is het Natuurnetwerk Brabant 2000 hectare ruimer begrepsd dan met het Rijk is afgesproken. Om duidelijk te maken welke gronden binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) liggen zoals in het Natuurpact afgesproken, wordt hiervoor in 2024 een wijziging van de omgevingsverordening doorlopen. Als het herstel van de wettelijke natuur- en wateropgaven daar om vragen, kan het inzetten van deze 2.000 hectare alsnog worden overwogen.

Voor het Natuurnetwerk Brabant is niet alleen de afronding van de hectares, ofwel de kwantiteit van belang. Vanuit de zorg voor voldoende leefruimte voor bijzondere soorten, moet een deel van de natuur ook kwalitatief verbeteren en van kleur verschieten. In het natuurnetwerk, en dus ook in Natura 2000, wordt momenteel in onvoldoende mate de potentie bereikt voor natuur die aanwezig is. Daarvoor moet eerst de depositie, verzuring en verdroging worden aangepakt. Daarnaast is het nodig dat beheertypen gaan opschuiven naar de beoogde ambitietypen. Daardoor ontstaat maximale ruimte voor bijzondere soorten, waarvan ook algemene soorten blijven profiteren. Door in te zetten op het hele natuurnetwerk, wordt ook de kans op herstel van de Natura 2000-gebieden, -soorten en de Natte natuurparels vergroot.

Binnen het Natuurnetwerk Brabant zijn de **Natura 2000-gebieden** op Europees niveau van belang vanwege hun bijzondere natuurwaarden. Nederland heeft een wettelijke taak om de natuurdoelen van deze gebieden - als onderdeel van een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden - te beschermen en te versterken. De provincie Noord-Brabant moet extra inzetten op het verlagen van de stikstofdepositie en hydrologisch herstel in en om de Brabantse Natura 2000-gebieden. Dit is nodig om toe te werken naar de Gunstige Staat van Instandhouding (GSvl) van de Natura 2000-gebieden inclusief het voldoen aan de Vogel- en Habitatrichtlijn en om de doelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) te halen. Het advies van de Ecologische Autoriteit met betrekking tot de natuurdoelanalyses sluit hier op aan. De Natura 2000-gebieden in Brabant zijn verslechterd, of verslechtering kan niet uitgesloten worden. Dit is in strijd met nationale en Europese wetgeving. Basis voor de extra maatregelen zijn de Natuurdoelanalyses (NDA's) die recent voor elk Natura 2000-gebied de kwaliteit van de natuur in beeld hebben gebracht.

Voor 15 van de 21 Natura 2000-gebieden in Brabant is een Natuurdoelanalyse opgesteld (de stikstofgevoelige gebieden). Daarin staan maatregelen benoemd die nodig zijn om de kwaliteit van het Natura 2000-gebied te versterken en verslechtering te voorkomen. Daarnaast zijn maatregelen beschreven in de opgestelde Natura 2000-beheerplannen. Het gaat onder andere om de volgende maatregelen, die per gebied verschillen:

- Hydrologische maatregelen, zoals bijvoorbeeld het opzetten van het waterpeil of het herstellen van beken naar de oorspronkelijk loop;
- Maatregelen voor de verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden, zoals beheermaatregelen als begrazen;
- Maatregelen voor versnelling in verwerving en inrichting natuurgebieden; denk hierbij aan het verwerven van gronden of zelfrealisatie (eigenaar van de grond realiseert zelf natuur, met subsidie).

Een groot deel van deze maatregelen wordt genomen binnen het Natura 2000-gebied en het Natuurnetwerk. Echter, hydrologische maatregelen hebben ook effecten buiten het NNB. Zie hiervoor 'Versterking buiten Natuurnetwerk Brabant (NNB)'.

Het Rijk geeft aan dat voor het behalen van de landelijke doelen voor de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden niet alleen kwaliteitsverbetering, maar ook uitbreiding van de Natura 2000-arealen noodzakelijk is (30 procent VHR-herstel). Aan Noord-Brabant is gevraagd (per november 2023) om het areaal voor de richtlijnsoorten binnen Natura 2000 uit te breiden met 1.400 hectare. Daaronder bevinden zich ook natuurtypen van voedselarme omstandigheden en kalkrijke kwel. Omstandigheden die op dit moment zeer moeilijk te realiseren zijn, maar op de langere termijn wel worden nagestreefd.

De Brabantse inschatting is dat er geen nieuw natuurareaal buiten het NNB nodig is voor deze VHR-doelen, maar dat met bijsturing op de inrichting en kwaliteit van het natuurnetwerk als geheel, ook binnen het provinciale natuurnetwerk, uitbreiding van VHR-soorten kan worden bereikt. Er wordt nog onderzocht in hoeverre er al kwalificerende natuurtypen liggen en doelsoorten voorkomen buiten Natura-2000 gebieden, en of die gebieden voldoende beschermd worden met het oog op instandhouding. Dit onderzoek start in 2024.

Natte natuurparels (NNP's) zijn de waterafhankelijke delen van het Natuurnetwerk Brabant die een samenhangend complex vormen van natuurgebieden die sterk afhankelijk zijn van hoge grondwaterstanden of kwel. Voor versterking van de biodiversiteit in en om de Natura 2000-gebieden en Natte natuurparels moeten de hydrologische condities worden verbeterd. Dit is een verplichting die voortvloeit uit de Kaderrichtlijn Water (KRW). De bestrijding van verdroging van ruim 50.000 ha bijzondere, grondwaterafhankelijke natuur in Natura 2000-gebieden en Natte natuurparels maakt hier onderdeel van uit.

Voor de **bossenstrategie in het NPLG** zijn bestuurlijke afspraken gemaakt over de hoeveelheid bos die Brabant realiseert binnen het NNB. Daarnaast is er een opgave voor bos buiten het NNB en bosrevitalisering. Hierover worden nog nadere afspraken gemaakt met het Rijk en de andere provincies. De huidige getallen zoals beschreven in het Ontwerp NPLG zijn (bestuurlijk) nog niet gedragen en hebben dus een concept-status. Onder het realiseren van de bossenstrategie vallen ook houtachtige elementen van de groenblauwe dooradering, solitaire bomen, laanbomen, agroforestry en struiken en dergelijke in stedelijk gebied onder het actieplan. Nieuw bos en revitalisering van bestaand bos is nodig voor herstel van de biodiversiteit, het omkeren van de verdroging en verzuring van bossen, voor het vergroten van de klimaat- en milieubestendigheid en voor meer CO₂-opslag. Daarnaast zorgen bossen voor aanvullende ecosystemendiensten, zoals verbeterde waterkwaliteit (KRW), een gezond leefmilieu, versterking van de biodiversiteit, ruimte voor recreatie en een circulaire economie.

De bestuurlijke afspraak is dat Brabant 4000 ha bos realiseert binnen het NNB, waarvan 1.000 ha in het nog te realiseren deel van het NNB. Gezien de vordering van de realisatie van het NNB wordt onderzocht of dit naar beneden moet worden bijgesteld. Daarnaast wordt er 20.000 ha bos gerevitaliseerd. Overwegend buiten het NNB wordt 811 hectare bos gecompenseerd als onderdeel van 5.000 hectare nieuw bos. De provincie blijft samen met externe partijen buiten het NNB zoeken naar de aanleg van bijvoorbeeld nieuwe bossen, agroforestry, voedselbossen en houtige elementen, en grijpen we kansen aan om groene dooradering aan te leggen. Zoals bijvoorbeeld binnen het dooraderingsproject van het 'Groene Woud' en Van Gogh Nationaal Park.

Een deel van de opgave voor bos wordt gerealiseerd binnen het Natuurnetwerk Brabant, maar ook een deel daarbuiten. Voor de aanleg van nieuw bos worden de mogelijkheden verkend voor synergie met de opgaven in beekdalen, in overgangsgebieden, de groenblauwe dooradering en langs de rivieren de Maas en Rijn-Merwedde. Revitalisatiemaatregelen van de bossen richten zich op het herstel van de veerkracht van de bosccosystemen. Bossen moeten in staat zijn zich aan te passen aan de veranderende klimatologische omstandigheden. Herstel van de bodem en de waterhuishouding is daarvoor dringend noodzakelijk, inclusief het aanbrengen van inheemse boomsoorten die (beter) tegen de klimaatverandering kunnen.

Versterking buiten Natuurnetwerk Brabant (NNB)

Niet alleen binnen het NNB maar ook daarbuiten is herstel van biodiversiteit nodig. Uitgangspunten zijn onder andere de nog door LNV te ontwikkelen 'Basiskwaliteit Natuur' (BKN), de doelen die voort zullen komen uit de Europese Natuurherstelwet en de vergroeningsdoelen van het Europese landbouwbeleid (GLB). Brabant werkt aan deze doelen, via de pijler 'natuurinclusief' uit het Beleidskader Natuur (2030) en het Beleidskader Landbouw en Voedsel. Versterking buiten het NNB vindt plaats in bijvoorbeeld overgangsgebieden, maar ook in de rest van het landelijk gebied.

De keuze voor de wijze van uitwerking van de **overgangsgebieden** is nog niet gemaakt. De uitwerking hieronder is een uitwerking op hoofdlijnen, met daarbinnen nog verschillende uitwerkingsopties. De daadwerkelijke uitwerking vraagt om zorgvuldig proces waarin verschillende factoren een rol spelen: de geografische begrenzing (rondom Natura 2000-gebieden en mogelijk ook Natte natuurparels en beekdalen), het inhoudelijke beschermingsregiem en juridische aspecten ('voorzienbaarheid'). Dit traject wil de provincie in overleg met haar partners vormgeven. Op de kaartbijlage 'Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Voorontwerp BPLG' zijn om deze reden nu geen harde grenzen opgenomen voor overgangsgebieden rondom de Natura 2000-gebieden, Natte natuurparels en beekdalen maar is een indicatieve omvang aangegeven. In het Ontwerp BPLG geeft de provincie hier verdere invulling aan.

Om Brabantbreed te komen tot herstel van het samenhangend water- en bodemsysteem en natuurherstel wordt ingezet op generieke maatregelen zoals het vasthouden van water, hogere grondwaterstanden, minder water onttrekken en het verminderen van vervuiling van bodem, water en lucht. Daarnaast is het nodig om 'rondom' Natura 2000-gebieden, Natte natuurparels en beekdalen extra maatregelen te treffen en te komen tot een heldere afbakening van de water-, bodem- en natuuropgave (inclusief stikstofemissie) in deze 'overgangsgebieden'. Voor deze gronden is geen harde natuurfunctie nodig maar kan de functietoedeling wisselen afhankelijk van het grondgebruik. Vaak zal dit een agrarische functie zijn. Het werken met overgangsgebieden is één van de structurerende keuzes in het NPLG. Sinds jaar en dag voert de provincie beleid om in de buurt van kwetsbare functies (met name Natuurnetwerk en woongebieden) te komen tot een passend ruimtegebruik. In het Bestuursakkoord is opgenomen dat er overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden moeten komen en met een multifunctioneel landgebruik. Om het doelbereik voor water, bodem en natuur te halen, zijn ook overgangsgebieden rondom de Natte natuurparels en beekdalen in dit verband relevant.

Het is nodig om toe te werken naar een extensivering van het grondgebruik in de overgangsgebieden. Deze liggen rondom de Natura 2000-gebieden, het NNB met de Natte natuurparels en in de beekdalen. In overgangsgebieden werken we toe naar een extensieve en natuurinclusieve vormen van landbouw, waar de integrale opgaven, water en bodem, natuur en landbouw een plek hebben. In Brabant werd binnen het Natuurnetwerk Brabant (NNB) al succesvol aan extensivering van landbouwkundig gebruik gewerkt met het instrument ONNB (Ondernemend Natuurnetwerk Brabant).

De maatregelen in de overgangsgebieden worden met voorrang opgepakt, om herstel van het samenhangend water- en bodemsysteem, herstel van de Natura 2000-gebieden en het realiseren van de KRW-doelen haalbaar te maken. De provincie zal de benodigde extensivering van de landbouw in deze overgangsgebieden ondersteunen (zie Maatregelen hoofdstuk 5 Perspectief landbouw).

De Omgevingsverordening van de provincie kent al diverse beschermingszones rondom Natura 2000-gebieden, Natte natuurparels en beekdalen waarin het beleid deels ook al stuurt op extensief grondgebruik. Het gaat om de Attentiezones waterhuishouding, Behoud en herstel van watersystemen, Waterbergingsgebieden en Reserveringsgebieden waterberging, Beperking veehouderij, Groenblauwe waarden en Grondwater-beschermingsgebieden. Deze bestaande zones worden benut als basis voor de invulling van het beleid voor de overgangsgebieden. De beschermingszones zijn als ruimtelijk concept in en rondom het Natuurnetwerk Brabant en de belangrijke (KRW-)beekdalen in de Omgevingsverordening opgenomen en gebaseerd op doelen en waarden vanuit natuur, landschap en water. Deze doelen en waarden passen goed bij het gedachtengoed van de overgangsgebieden. Het is wel nodig te onderzoeken of een aanpassing nodig is van de begrenzing en/of beschermingsregimes van deze zones, rekening houdend met het generieke beleid op de verschillende BPLG-doelen voor water en bodem, natuur en stikstof en klimaat. De generieke afbakening van de kaders voor water, bodem en natuur (inclusief stikstofemissie) in de overgangsgebieden betreft bijvoorbeeld grondwaterpeilen, ontwatering, onttrekkingen, drainage, overstorten, verhard oppervlak, klimaatadaptatie en -mitigatie, vergaande vermindering van uit- en afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen, extensivering grondgebruik, normen voor stikstofemissie (waaronder ook uit mobiliteit en andere bronnen), groenblauwe dooradering en akkerrandbeheer. Deze gebruiksruiimte is dan richtinggevend voor de mogelijkheden en onmogelijkheden voor het landgebruik (landbouw, groenblauwe dooradering, recreatie) in de overgangsgebieden.

Bij de verdere uitwerking van de overgangsgebieden wordt o.a. aangesloten bij de overgangszones die buiten Natura 2000-gebieden eco-hydrologisch nodig zijn om maatregelen te nemen ten behoeve van het realiseren van een gunstige staat van instandhouding. Deze overgangszones verschillen per Natura 2000-gebied, omdat de ligging en het water- en bodemsysteem van ieder Natura 2000-gebied uniek is. Het gaat in algemene zin vaak om het tegengaan van verdroging en herstel van de samenhang tussen inrij- en kwelgebieden die vaak ook ver buiten de N2000-gebieden liggen. Ook herstel van waterkwaliteit en waterdynamiek in beken en rivieren is vaak van belang. Daarmee is herstel van het watersysteem de onderlegger van de overgangsgebieden.

De provincie wil de bestaande beschermingszones benutten om deze qua ligging en regime aan te passen aan de doelen van het BPLG. Samen met haar partners wil de provincie als eerste stap op provinciaal niveau de uitgangspunten en randvoorwaarden voor deze zones ontwikkelen en vastleggen, waarbij natuurherstel en water en bodem sturend leidend zijn voor het (agrarisch) grondgebruik. Daarbij wordt onder andere

gebruikgemaakt van de in IPO verband ontwikkelde Handreiking Overgangsgebieden. De uitgangspunten en randvoorwaarden worden uitgewerkt en vastgelegd in bestaande of aangepaste beschermingszones in de Omgevingsverordening Noord-Brabant, die daarmee de provinciale invulling van overgangsgebieden vormen.

De provincie wil daarbij ook ruimte bieden om de in de Omgevingsverordening vastgelegde begrenzing via (GGA)-gebiedsprocessen nader te specificeren, aansluitend bij de specifieke gebiedskenmerken. Op basis van de resultaten van een gebiedsproces kan de in de Omgevingsverordening vastgelegde begrenzing worden aangepast, onder de voorwaarde dat minimaal eenzelfde doelbereik wordt behaald. Voorstellen voor aanpassing worden binnen de randvoorwaarden die daarvoor in de omgevingsverordening worden opgenomen, vastleggen in het omgevingsplan van de betrokken gemeenten. GS betrekken deze begrenzing en regels bij een eerstvolgende kaartaanpassing in de Omgevingsverordening (vindt tweemaal per jaar plaats).

Onderdeel van biodiversiteitsherstel in het landelijk gebied is de opgave voor de Vogelrichtlijndoelen (VR) van **weidevogels en akkervogels**. Aan Noord-Brabant is gevraagd (per november 2023) om in 2030 32.400 hectare leefgebied te realiseren voor deze VR-doelen. Hiervan is 10.100 hectare bedoeld voor vogels van open grasland, 17.100 hectare voor akkervogels en 5.200 hectare voor groenblauwe dooradering. Realisatie van deze opgave wordt om meerdere redenen niet reëel geacht. Deze opgave is bij het Natuurpact nooit in beeld geweest, omdat voor vogels in agrarisch gebied geen N2000-gebieden zijn aangewezen en de instandhouding van deze soorten alleen met de beperkte middelen van agrarisch natuurbeheer en leefgebiedenbeleid kon worden gerealiseerd. Daardoor is het verschil tussen huidig en gewenst enorm groot.

Brabant spant zich in voor het eerder beschreven herstel van een samenhangend bodem- en watersystemen en op bijsturing van passend grondgebruik. Door natuurinclusief grondgebruik komt er weer leefruimte voor de beoogde vogelsoorten, maar ook voor andere soorten van het agrarisch gebied. Door de te vernatten delen van Brabant te benutten voor weidevogels in combinatie met (extensief) graslandgebruik, kunnen de (hoogproductieve) akkergebieden worden gecombineerd met de doelen voor akkervogels. De snelheid waarmee deze doelen gerealiseerd worden, hangt af van de snelheid van de transitie van het landelijk gebied en van de middelen en instrumenten die daarvoor beschikbaar zijn. Hiervoor kijkt Brabant ook nadrukkelijk naar de Rijksoverheid.

Groenblauwe dooradering versterkt de biodiversiteit en landschappelijke waarden in het agrarisch landschap. Het is een opgave voor het hele Brabantse landelijk gebied en bestaat onder meer uit ecologisch beheerde dijken, vaarten, waterlopen, bermen, hagen, houtwallen, bosjes, lanen, drassige zones en kruidenranden bij akkers. Groenblauwe dooradering is met name op de zandgronden goed te combineren met de opgave voor de bossenstrategie, op de kleigronden met de VHR-doelen voor akkervogels en de ontwikkeling van buitendijkse gebieden, en op de lagere gronden met de VHR-doelen voor weidevogels en waterberging. Deze opgaven versterken elkaar. In het Beleidskader Natuur 2030 is opgenomen dat de provincie toewerkt naar 10 procent groenblauwe dooradering van het landelijk gebied in 2050. Daartoe behoren ook de bestaande en nog in te richten

ecologische verbindingzones (EVZ's) en landschapselementen die worden ingericht met behulp van de Stimuleringsregeling Landschap (STILA). Afhankelijk van de kenmerken van het landschapstype, de VHR-doelen en het landgebruik, verschilt de mate waarin de groenblauwe dooradering wordt gerealiseerd van gebied tot gebied.

4.4 Gebiedsgericht perspectief voor de landbouw

Brabant heeft veel te bieden op het gebied van landbouw en voedsel. In zowel plantaardige als dierlijke ketens zijn internationaal toonaangevende bedrijven gevestigd, in de primaire sector, de toeleverende en verwerkende industrie, en in handel en onderzoek en ontwikkeling. Ook speelt de landbouw een belangrijke rol in het beheer van het landschap. In de afgelopen decennia is tegelijkertijd een landbouwsysteem ontstaan dat de grenzen van water, bodem, lucht, natuur en gezondheid overschrijdt en waarin het verdienvermogen van een deel van de agrarische ondernemers onder druk staat. Om in de toekomst economisch vitaal én duurzaam te zijn, is een transitie van het landbouw- en voedselsysteem nodig. Een transitie die ook leidt tot en bijdraagt aan een transformatie van het landelijk gebied van Brabant.

De toekomst van de Brabantse landbouw zal even divers zijn als in de huidige tijd: er blijft ruimte voor hoogproductieve landbouw op gemiddeld grotere bedrijven, alsook voor natuurinclusieve en biologische bedrijven. Zoals ook geschetst in het Beleidskader Landbouw en Voedsel zal de omvang van de veestapel en het aantal veehouderijbedrijven afnemen. Behalve een afname van de emissies (o.a. ammoniak en methaan) biedt het ook ontwikkelruimte voor de bedrijven die verder willen.

Er zal een ontwikkeling richting de productie van plantaardige eiwitten plaatsvinden: het past in een bredere, landelijk ingezette lijn en draagt bij aan een hogere mate van voedselzekerheid op langere termijn.

Het perspectief voor ondernemers, terwijl we ze vragen om te voldoen aan de duurzaamheidseisen, is uiteindelijk per sector en bedrijf verschillend. De wens om meer te kunnen sturen op bedrijfsniveau 'hoe' aan de duurzaamheidseisen kan worden voldaan werken we uit in de paragraaf 'Ruimte voor ondernemerschap'. Ook het (toekomstig) verdienvermogen is per sector en bedrijf verschillend. De provincie speelt een bescheiden rol op dit terrein en wil dat vooral samen met het Rijk (ook vanwege internationale aspecten) en de sector zelf doen. De provincie ziet haar rol vooral in het bevorderen van het verdienvermogen van die (deel)sectoren waar we ook stevige beleidsvoornemens hebben zoals bij een extensieve, grondgebonden melkveehouderij.

De genoemde transitie krijgt in dit Voorontwerp BPLG langs drie lijnen vorm, aansluitend op het Beleidskader Landbouw en Voedsel:

1. Ruimte voor hoogproductieve duurzame landbouw;
2. Extensivering naar natuur- en landschapsinclusieve landbouw;
3. Ruimte voor ondernemerschap.

De eerste twee lijnen zijn ruimtelijk gedifferentieerd in aansluiting op de principes van water en bodem sturend (zie hiervoor). De randvoorwaarden vanuit water, bodem en natuur zijn bepalend voor de kansen en mogelijkheden voor de agrarische bedrijfsvoering in een gebied. Het is aan agrarische ondernemers zelf om keuzes te maken t.a.v. hun bedrijfsvoering en verdienmodel om binnen deze randvoorwaarden te opereren. Vanuit deze randvoorwaarden past hoogproductief duurzame landbouw met name goed op de flanken en in de polders. Extensieve, natuur- en landschapsinclusieve landbouw past in de beekdalen en op de droge delen van de hogere zandgronden. Daarbij is het goed te beseffen dat er geen scherpe grens is tussen de beide archetypen landbouw: het geeft vooral de ontwikkelrichting aan. De derde lijn heeft betrekking op de manier waarop de provincie de transitie van de landbouw vorm wil geven en is daarmee generiek.

De drie lijnen worden onderstaand verder toegelicht. Hoogproductieve landbouw heeft betrekking op gebouwgebonden en grondgebonden landbouw. Het ruimtelijk perspectief in dit hoofdstuk richt zich op de grondgebonden landbouw ofwel het grondgebruik door de landbouw. Het ruimtelijk perspectief voor de gebouwgebonden landbouw (zoals de hokdierhouderij) is voornamelijk gekoppeld aan bestaand ruimtelijk beleid. Gezondheid van burgers, een goede woon-, werk- en leefomgeving en de juiste omstandigheden voor een sterke natuur zijn randvoorwaardelijk voor het perspectief voor een duurzame hokdierhouderij. De gebieden beperkingen veehouderij in de provinciale omgevingsverordening vinden hier hun oorsprong in. Daarnaast kan vanuit de stikstofopgave aanvullende gebiedsgerichte sturing nodig zijn, als de situatie in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden daarom vraagt.

Hoogproductieve duurzame landbouw

Voor hoogproductieve bedrijven geldt dat ze op een intensievere manier van de bodem en van meer grond- en hulpstoffen gebruikmaken. Gemiddeld genomen ligt de productie ook op een hoger niveau. Deze bedrijven kiezen vaker dan de extensieve bedrijven voor technologische oplossingen en kiezen ook vaker voor 'gesloten' bedrijfssystemen. Voor deze bedrijven geldt dat de emissies van ammoniak, nitraat, fosfaat, geur, fijn stof, broeikasgassen en (resten van) gewasbeschermingsmiddelen vergaand teruggedrongen

moeten worden om de NPLG-doelen te kunnen bereiken. Bijvoorbeeld door toepassing van innovatieve technieken. Ook is het noodzakelijk een zekere basiskwaliteit van natuur en landschap (groenblauwe dooradering, leefgemeenschappen van akkergebieden) te realiseren. Dit als onderdeel van het agroproductiesysteem om gezondheidsrisico's te verkleinen en om bij te dragen aan het robuuste water- en bodemsysteem zoals eerder genoemd.

In toenemende mate zullen (grondgebonden) veehouderij, akker- en tuinbouw samenwerken om een hoog productieniveau te koppelen aan een goede kwaliteit van water, bodem, lucht en biodiversiteit: regionaal gemengd bedrijf en bouwplan (de gewaskeuzes en vruchtvolgving). Dit draagt ook bij aan de eiwittransitie, waarbij een groter deel van het areaal benut wordt voor het telen van eiwitrijke voedselgewassen. In Brabant werken bedrijven en kennisinstellingen aan deze vorm van landbouw, bijvoorbeeld via Agro Proeftuin de Peel, Boerderij van de Toekomst en via de zogeheten innovatiesamenwerking met de zes zandprovincies. Via de uitvoering van het Beleidskader Landbouw en Voedsel ondersteunt de provincie deze ontwikkeling.

Kwalitatief goede landbouwgronden hiervoor liggen hoofdzakelijk op de flanken en in de polders. Dit zijn gronden die op basis van de bodemgeschiktheid en de waterhuishoudkundige inrichting beperkte kans hebben op opbrengstverliezen door te natte of droge omstandigheden. Op deze gronden is het vaak mogelijk een goede gewasopbrengst te realiseren met minder inputs, zoals meststoffen, bestrijdingsmiddelen en water en met minder emissies naar bodem, water en lucht. Waardoor het binnen de milieugebruiksruimte en kaders voor water, bodem en natuur mogelijk blijft een hoog productieniveau op duurzame wijze te realiseren.

Extensivering naar natuur- en landschapsinclusieve landbouw

Bij meer extensieve vormen van land- en tuinbouw wordt er minder grond- en hulpstoffen gebruikt en wordt er minder op chemisch/technologische en meer op agro-ecologische processen vertrouwd. De opbrengsten liggen fysiek vaak op een lager niveau, de bedrijfsopbrengsten hoeven dankzij de lagere kosten of hogere opbrengstprijzen (biologische landbouw) niet lager te zijn.

In de overgangsgebieden rond Natura 2000-gebieden, Natte natuurparels, in beekdalen en in de grondwaterbeschermingsgebieden zijn in het algemeen hogere grondwaterstanden en verdergaand aangepast gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen nodig om de doelen voor natuur en water te realiseren. In die gebieden streeft de provincie daarom naar overwegend extensieve vormen van landbouw (graasdierhouderij / voedergewassen, gewassen voor biobased (bouw)materialen, bosbouw, agroforestry, et cetera). Deze landbouw is meer natuur- en landschapsinclusief: het ontwikkelen, versterken en behouden van een grote biodiversiteit, waaronder bodemleven, insecten en soorten van de Vogelrichtlijn, en een hoogwaardig landschap zijn integraal onderdeel van het bedrijfsmodel. De producten van deze bedrijven onderscheiden zich in de markt. Daarnaast zijn inkomsten uit beloning voor ecosysteemdiensten en vergoedingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer structureel onderdeel van het verdienmodel. In deze gebieden liggen ook kansen voor functiecombinaties, bijvoorbeeld met energieopwekking, recreatie, natuur en landschap.

In de beken en beekdalen wordt het water op een zo hoog mogelijk peil gehouden; oppervlaktewaterpeilen en grondwaterstanden staan in de beekdalen dicht aan het maaiveld. Ook is er sprake van een natuurlijke dynamiek van water aan- en afvoer. Hier bestaan alleen mogelijkheden voor vormen van landbouw die binnen deze randvoorwaarden en hoge, gebiedsgerichte kwaliteitseisen kunnen worden gerealiseerd (zoals paludicultuur).

Ook op de hoge zandgronden - waar gronden liggen met een lagere natuurlijke bodemvruchtbaarheid en met hogere milieurisico's – stuurt de provincie op een extensivering van het grondgebruik door de landbouw. De keuzes vanuit het water- en bodemsysteem - vergroten inzijging, verminderen wateronttrekking en daarmee het vergroten van de grondwatervoorraden - zijn hier bepalend voor de mogelijkheden voor landbouw. Dit biedt kansen voor niet-grondgebonden teelten, agroforestry, recreatie en verbredingsactiviteiten. Vanuit bovenstaande redeneerlijn en het principe van water en bodem sturend zijn deze gebieden bij voorkeur het primaire zoekgebied voor de ruimtevraag vanuit andere functies, zoals voor wonen, werken, natuur en energie. De integrale afweging hierover vindt plaats in het provinciale omgevingsbeleid.

Ruimte voor ondernemerschap

Landbouwgrond in ruimtelijke afwegingen

In het dichtbevolkte en verstedelijkende Nederland is grond schaars. Wonen, werken en infrastructuur zijn traditioneel sterke ruimtevragers. Energie en de teelt van biobased gewassen zijn daar de laatste jaren bijgekomen en ook de realisatie van het natuurnetwerk vraagt nog enige ruimte. De strijd om de ruimte draagt bij aan hogere grondprijzen, waarbij nieuwe ruimtevragen door economisch sterkere gebruiksfuncties vaak ten koste gaan van het areaal landbouwgrond.

Goede landbouwgrond is van belang om bij te dragen aan de voedselvoorziening via een economisch en ecologisch duurzaam bedrijfssysteem en om de eiwittransitie vorm te kunnen geven. Bovendien is het juist op gronden met een hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid en een goede waterhuishouding mogelijk een goede gewasopbrengst te realiseren met minder inputs, zoals meststoffen, bestrijdingsmiddelen en water en met minder emissies naar bodem, water en lucht.

De provincie wil daarom komen tot een evenwichtige integrale afweging tussen de provinciale doelen, inclusief de kwaliteit en locatie van landbouwgronden en de bovenliggende nationale afweging tussen provincies. Het gaat om de gronden die gezien hun landbouwkundige kwaliteit het meest geschikt zijn voor het telen van voedselgewassen. Deze landbouwgronden liggen hoofdzakelijk op de flanken en in de landbouwkundig gezien betere delen van de polders. Op de kaartbijlage 'Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Voorontwerp BPLG' is met de indicatieve aanduiding 'beste landbouwgrond' aangeduid waar deze gronden liggen. In bijlage 5 is een onderbouwing opgenomen over de totstandkoming van deze kaartlaag.

Om het beschikbaar houden van deze landbouwgronden goed te kunnen betrekken in de integrale afweging van nieuwe ruimtevragende functies, ontwikkelt de provincie een instrument, bijvoorbeeld een afwegingskader of -ladder, dat bij ruimtelijke afwegingen wordt ingezet. Denklijn daarbij is dat het belang van voedselproductie een zwaarder gewicht krijgt in de integrale afweging en dat waar mogelijk functiecombinatie wordt toegepast.

In samenhang met de aanpak van extensivering in overgangsgebieden (zie 4.1) leidt deze aanpak ertoe dat agrarische grond zo optimaal mogelijk gebruik wordt voor het produceren van voedsel, voer, vezel (biobased teelten) en brandstoffen. Daarnaast bevordert de provincie de teelt van voedselgewassen op de 'beste landbouwgronden' via een ketenaanpak door het ondersteunen en stimuleren van de teelt van eiwitrijke gewassen, regionaal gemengde bedrijven en korte ketens.

Sturen op resultaat

Ruimte voor ondernemerschap betekent dat voor de individuele ondernemer duidelijk moet zijn wat de kaders vanuit milieu, water, bodem en natuur zijn voor zijn of haar

bedrijf; de zogenaamde 'gebruiksruimte'. Vervolgens is het aan de ondernemer te bepalen hoe deze het bedrijf vormgeeft binnen deze gebruiksruimte. Deze bestaat uit de condities die voortvloeien uit natuurdoelen, milieudoelen, een robuust water- en bodemsysteem en gezondheid. Momenteel wordt deze gebruiksruimte vastgelegd in beleid met een opeenstapeling van vaak generieke middelvoorschriften. De provincie streeft naar een situatie waarin de doelen voor de lange termijn (2050) vertaald zijn naar een gebruiksruimte voor het individuele bedrijf, die is vormgegeven aan de hand van een aantal kritische prestatie-indicatoren (KPI's). Denk aan de ammoniakemissie per hectare of het overschot aan fosfaat in de bodem aan het eind van het teeltseizoen. Het werken met KPI's betekent dan een overgang van middelvoorschriften naar doelvoorschriften, waardoor er meer ruimte ontstaat voor bedrijfsspecifieke maatregelen en innovatie.

De KPI's kunnen generiek zijn voor de hele provincie of gedifferentieerd zijn naar bepaalde gebieden, zoals de overgangsgebieden. Voor de invulling van de KPI's wordt aangesloten bij de indicatoren zoals die nu ontwikkeld worden in het landelijke KPI-K project en gebruikt worden in de Biodiversiteitsmonitoren voor de melkveehouderij en de akkerbouw⁴. Deze methodiek wordt stapsgewijs verder ontwikkeld, samen met andere provincies, het Rijk en kennisinstellingen. Op korte termijn gaat het vooral om het opdoen van ervaring en het ontwikkelen van betrouwbare en geborgde datasystemen en de governance daarvan. Parallel hieraan is het nodig een passend juridisch kader (met name nationaal) te ontwikkelen. Bij voorkeur stapsgewijs waarbij het op korte termijn (meer en beter) mogelijk wordt binnen bestaande regelgeving via maatwerk en gebiedspilots ervaring op te doen die dan weer ondersteunend is aan de invulling van de uiteindelijke regelgeving. In deze ontwikkelingsfase wil de provincie -waar mogelijk- al wel de (gedifferentieerde) normen voor gebruiksruimte ontwikkelen. Deze zijn dan nog niet bindend maar helpen ondernemers de richting te bepalen waarin zij hun bedrijf willen ontwikkelen.

4 Zie Ros et al, 2023. Gebieds- en bedrijfsgerichte handelingsperspectieven voor een duurzame landbouw in Nederland.

Zo wordt het op de langere termijn mogelijk feitelijk te sturen op gebruiksruimte. Deze sturing vervangt dan de huidige, veelal op middelvoorschriften gestoelde regelgeving. De overgang van middel- naar doelvoorschriften zal niet van de ene op de andere dag gerealiseerd zal zijn en veel aanpassing vragen van de (samenwerkende) overheden, sectorpartijen en bedrijven. Deze ontwikkeling behelst vele aspecten, zoals vergunningverlening, toezicht en handhaving, en zal naar verwachting geleidelijk gaan. We zetten hier als provincie serieus op in en willen de overgangperiode met middelvoorschriften zo kort en licht als mogelijk houden.

Ruimtelijke differentiatie

Er is geen strikte koppeling tussen de twee hoofdrichtingen van agrarische productie en genoemde zones. Waar een ondernemer hoogproductief duurzaam kan produceren in een beekdal of op hogere zandgronden is dat mogelijk en omgekeerd is het geen bezwaar om op de flanken of in de polders extensief en natuurinclusief te boeren. De in de desbetreffende gebieden geldende milieugebruiksruimte en de kaders voor water, bodem en natuur zijn bepalend.

Gekoppeld aan de gebruiksruimte zijn er verschillende typen bedrijven denkbaar. In het kader van het project SPLENDID is een typologie ontwikkeld die behulpzaam is voor ondernemers om te bepalen hoe zij hun bedrijf verder willen ontwikkelen. Het figuur verbeeldt verschillende bedrijfstypen vanuit de ontwikkelrichtingen, hoogproductief duurzaam (in paars) en extensief natuurinclusief (in groen). Biologische landbouw komt in alle hoofdtypen voor, bijvoorbeeld biologische glastuinbouw (3b), varkenshouderij (2d), vollegronds tuinbouw (2b) of zeer extensieve en natuurinclusieve vleesveebedrijven (1b).

4.5 Meekoppelende structurerende keuzes

Op advies van het Rijk kunnen in een provinciaal gebiedsprogramma ook andere gebiedsopgaven meegekoppeld worden, aanvullend op de doelen van het BPLG, zoals het tegengaan van dierziekten en zoönosen en het verbeteren van gezondheid voor mens en dier. Ook eigen regionale doelen en andere doelen vanuit het Rijk kunnen meeliften op een gebiedsprogramma. Deze worden door het Rijk meekoppelende keuzes genoemd waarbij onderscheid is gemaakt tussen meekoppelende doelen en meekoppelende structurerende keuzes. Wij gaan hier in op de laatste variant.

De genoemde mogelijke meekoppelende structurerende keuzes zijn:

- Verminderen risico's voor de gezondheid van omwonenden;
- Verminderen van risico's op uitbraken en met verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers;
- Verminderen van geurhinder en fijnstofemissie;

Daarnaast gaan we in op de verbetering van dierenwelzijn.

Veehouderij en akkerbouwbedrijven kunnen gezondheidseffecten hebben op de omgeving, bijvoorbeeld door de uitstoot van fijnstof of ammoniak, het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, geurhinder en via endotoxinen. Beleidsmatig (zie onder meer de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof) stuurt de provincie op emissiereductie om de invloeden op mensen tegen te gaan en de gezondheid van omwonenden te verbeteren. Dit draagt bij aan een schonere lucht, bodem en water, aan klimaatmitigatie en -adaptatie en daarmee ook aan de gezondheid van de Brabander.

Om milieu- en gezondheidseffecten- en risico's (zoals geuroverlast en het risico op zoönose) zoveel mogelijk te voorkomen en te verminderen, heeft de provincie regels in de Omgevingsverordening opgenomen die voorwaarden stellen aan de ontwikkeling van met name veehouderijen. Via de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij stimuleert de provincie het gebruik van kwaliteitssystemen in de veehouderij en het treffen van extra maatregelen gericht op een goede inpassing in de omgeving. Veel regelgeving pakt de provincie daarnaast samen met gemeenten op.

Daarnaast zijn het Schone Luchtakkoord en de betreffende uitvoeringsagenda van belang. Zoals hierin is aangegeven, is in Brabant 34 procent van de directe emissie van fijnstof (PM10) en 16 procent van de emissie van stikstofdioxide terug te herleiden naar de landbouw. Veehouderijen zijn daarbij de grootste bron. In de landelijke uitvoeringsagenda staan de belangrijkste maatregelen voor de landbouw, o.a. sectorale afspraken over emissiereductie. Ook voor landbouw zijn maatregelen opgenomen voor de landbouw in de Brabantse uitvoeringsagenda van het schone lucht akkoord.

De meekoppelende structurerende keuzes op het gebied van gezondheid, geurhinder en fijnstof zijn in Brabant op verschillende manieren vertaald in de Omgevingsverordening via regels over de landbouw, zoals zorgvuldige veehouderij en gebieden 'beperkingen veehouderij'. De gebieden 'beperkingen veehouderij' liggen rondom natuurgebieden en woonkernen. In deze gebieden is in het algemeen vestiging van, omschakeling naar of uitbreiding van een veehouderij uitgesloten. Op deze wijze zijn gezondheid van burgers en een goede woon-, werk- en leefomgeving randvoorwaardelijk voor het perspectief voor een duurzame veehouderij.

Figuur 4.3. Bedrijfstyperingen volgens SPLENDID-Spatial Planning for Environmentally Diverse Cultural Development – Landscape Architecture and Spatial Planning Group Wageningen University and Research. Brochure 2021.

Verminderen risico's voor de gezondheid van omwonenden

De voorgestelde adviezen van het Rijk voor structurerende keuzes op het terrein van volksgezondheid in relatie tot het risico voor omwonenden zijn (Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG, maart 2023):

1. Vestiging van geitenhouderijen binnen een straal van 500 meter van woonkernen en specifiek (zorg)instellingen of bijvoorbeeld scholen of kinderopvang zoveel mogelijk voorkomen;
2. Zoveel mogelijk voorkomen dat andere intensieve veehouderijbedrijven worden geplaatst binnen een straal van 250 meter van woonkernen en specifiek (zorg) instellingen of bijvoorbeeld scholen voor kwetsbare groepen;
3. Bij de keuze voor het stoppen, verplaatsen, omschakelen of uitbreiden van bedrijven in bovengenoemde zones deze structurerende keuze mee te nemen.

In de Omgevingsverordening wordt hier al invulling aan gegeven met de gebieden 'beperkingen veehouderij'. Nieuwvestiging of uitbreiding van veehouderijen is niet mogelijk in die gebieden. Uit het milieu-, landbouw- en gezondheidsbeleid van de provincie blijkt ook dat in bestaande situaties of bij verandering van bestaande locaties meer aandacht moet zijn om emissies te verminderen die van invloed zijn op de gezondheid van omwonenden. De huidige Beleidskaders Milieu, Gezondheid en Landbouw en Voedsel geven hier richting aan.

Verminderen van risico's op uitbraken en met verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers

Om risico's op uitbraken en verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers te verminderen zijn keuzes nodig, rekening houdend met de wettelijke toedeling van ruimtelijke bevoegdheden. De keuzes die het Rijk hierin maakt, liggen nog niet vast zoals het creëren van afstand tussen varkens en pluimveehouderijen om het risico op een kruising tussen vogelgriep en varkensgriep, die zoönotisch kan worden, te voorkomen. Het kabinet streeft daarnaast naar een verbod op nieuwvestiging van pluimveebedrijven in pluimveedichte en waterrijke gebieden en verkent de mogelijkheden voor een verbod op uitbreiding. Hiervoor zal het Rijk eerst definiëren wat bedrijfs- en dierdichte gebieden en waterrijke gebieden

zijn. Daarbij houden zij rekening met de proportionaliteit, praktische toepasbaarheid en uitvoerbaarheid voor de Rijksoverheid en decentrale overheden. Dit proces gaan zij zorgvuldig doorlopen met alle betrokken stakeholders. Deze keuze voor een definitie heeft impact op ontwikkelingen in de veehouderij.

Bij de ontwikkeling van nieuwe dierhouderijsectoren, zoals insectenweek en aquacultuur, is het belangrijk om een grondige risicoanalyse uit te voeren om mogelijke zoönosebedreigingen in kaart te brengen.

De provincie blijft daarnaast inzetten op de het Brabants Kennisnetwerk Zoönose. Hierin vindt kennisuitwisseling plaats tussen humane, veterinaire en milieugezondheid experts om signalen over mogelijke risico's vroegtijdig te kunnen signaleren en waar nodig als provincie actie te ondernemen.

Geurhinder en fijnstof

De doelstelling in het Beleidskader Milieu bepaalt voor de provincie dat de cumulatieve geurhinder van veehouderij op geurgevoelige objecten zoals woningen niet hoger is dan 12 procent geurgehinderden en in het buitengebied niet hoger dan 20 procent in 2030. Ook voor fijnstof zijn provinciale streefwaarden opgenomen in het beleidskader milieu (voor 10, 15 µg/m³), waarbij de provincie wil toewerken naar de advieswaarden van de Wereld Gezondheids Organisatie (WHO).

Voor veehouderijen is vanuit de ruimtelijke inpasbaarheid sinds 2014 een cumulatieve geurnorm opgenomen in de Omgevingsverordening. Deze norm is geformuleerd als een minimum voor een milieukwaliteit 'matig'. Dat komt over het algemeen neer op circa 10 odour units per kubieke meter lucht (cumulatief). De classificering van de milieukwaliteit is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek.

Het Rijk heeft aangekondigd de geurnormen voor veehouderijen aan te willen passen.

De uitwerking hiervan is nog onbekend maar heeft invloed op de keuzes die de provincie moet maken. Nader onderzoek is nodig om de effecten van de hoofddoelen op het gebied van geur en fijnstof in beeld te brengen.

Om gezondheid mee te nemen bij het maken van keuzes in gebiedsprocessen is de provincie van plan om via afwegingskaarten en scenario's in beeld te brengen wat de blootstelling is van geur, endotoxinen en fijnstof vanuit de veehouderij, gekoppeld aan de hoofddoelen van het BPLG. Daarbij hoort ook een handreiking hoe tot een goede afweging te komen op basis van dierziektes en zoönose.

Dierenwelzijn

Voor het welzijn van gehouden dieren gelden Europese en Nederlandse regels met betrekking tot de huisvesting, de verzorging en de verlichting in de stal. Dierenwelzijn omvat zowel het fysieke welzijn (diergezondheid) als het geestelijk welzijn (hoe voelen dieren zich). In het verlengde van het rijksbeleid (zie onder andere deze wijziging in de Wet dieren) stimuleert en ondersteunt de provincie de verbetering van dierenwelzijn. We hebben aandacht voor dierenwelzijn in de Brabantse zorgvuldigheidsscore veehouderij en werken aan innovatieve stalsystemen met oog voor mens, dier en milieu. En in de regeling transitie veehouderij stimuleren we de omschakeling naar beter leven 1 ster vleeskuikens van de dierenbescherming. Daarnaast kan de realisatie van de opgave voor groenblauwe dooradering en nieuw bos bijdragen aan dierenwelzijn. Door de steeds heter wordende zomers is de behoefte aan schaduw voor vee in de wei groter. Groenblauwe dooradering en bos kan positief bijdragen aan dierenwelzijn. Het is daarom van belang om in de communicatie over nieuw bos en groenblauwe dooradering ook de link te leggen met dierenwelzijn, om dit aantrekkelijker te maken voor agrarische ondernemers. Daarnaast werken we samen met de het ministerie van LNV en de veiligheidsregio's aan de preventie van vogelgriep bij professionele pluimveebedrijven en Afrikaans varkenspest bij varkensbedrijven en wilde zwijnen. Door het stimuleren van het omschakelen naar biologische veehouderij vergroten we de aanpak van dierenwelzijn doordat SKAL-certificering leidt tot beter leven 3 ster beoordeling.

4.6 Samenvatting van ruimtelijk structurerende keuzes

Samengevat maakt de provincie met dit Ruimtelijk Ontwikkelperspectief van het BPLG voor de toekomst van het landelijk gebied van Brabant de volgende drie ruimtelijk structurerende keuzes, met daarbinnen een nog te verkennen bandbreedte aan beleidsinstrumenten (zie hoofdstuk 5):

1. Water en bodem sturend voor de inrichting en het gebruik van de ruimte. Het natuurlijk, hydrologische samenspel tussen ruggen, flanken, beekdalen en polders en voorwaarden vanuit de KRW worden sturend voor de inrichting en het gebruik van land. Waarbij daarnaast de aandacht toeneemt voor bodemkwaliteit (o.a. sponswerking voor water en stoffen, bodembiodiversiteit en percentage organische stof) en klimaatadaptatie (omgaan met risico's als gevolg van weersextremen, onder andere Brabant inrichten op tekort én teveel aan water).
2. Herstel van natuur en versterken biodiversiteit. Binnen het Natuurnetwerk Brabant door versnelde afronding van NNB, herstel Natura 2000-gebieden en Natte natuurparels, nieuwe bossen en VHR-herstelopgave. Buiten het Natuurnetwerk Brabant door ontwikkeling en invulling van overgangsgebieden, groenblauwe dooradering, nieuwe bossen en VHR-herstel.

3. Ruimtelijke differentiatie van het perspectief voor de landbouw in aansluiting op de principes van water en bodem sturend. Landbouwgronden voor hoogproductieve duurzame landbouw liggen hoofdzakelijk op de flanken en in de polders. Dit zijn gronden die op basis van de bodemgeschiktheid en de waterhuishoudkundige inrichting beperkte kans hebben op opbrengstverliezen door te natte of droge omstandigheden en waar het binnen de milieugebruiksruimte en kaders voor water, bodem en natuur mogelijk blijft een hoog productieniveau op duurzame wijze te realiseren. Extensieve, natuur- en landschapsinclusieve landbouw past in de beekdalen en op de hogere zandgronden. Daarbij is het goed te beseffen dat er geen scherpe grens is tussen de beide typen: het geeft vooral de ontwikkelrichting aan. De provincie wil het beschikbaar houden van landbouwgronden voor de productie van voedsel een stevigere positie geven in de integrale afweging van functies. Het gaat om de gronden die gezien hun landbouwkundige kwaliteit het meest geschikt zijn voor het telen van voedselgewassen.

Samengevat ontstaat het volgende beeld (zie ook het kaartbeeld Ruimtelijk ontwikkelperspectief, zie hierna):

	Water en bodem sturend: herstel hydrologische samenhang en kwaliteit van het water- en bodem-systeem	Gebiedsgericht perspectief voor de landbouw	Herstel van natuur en versterking biodiversiteit buiten Natuurnetwerk Brabant.	Herstel van natuur en versterking biodiversiteit binnen Natuurnetwerk Brabant.
Ruggen	Hoger gelegen delen (dekzandruggen en plateaus), overwegend zand waar water-afvoer wordt vertraagd en infiltratie van schoon (hemel)water wordt bevorderd. Inclusief Peelruggen (zie figuur 4.1)	In de hogere, drogere delen overwegend extensivering grond-gebruik, gericht op voorkomen uitspoeling nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen, minder beregening en meer inzijging. Gewaskeuze hier op aanpassen (droogtebestendig, toepasbaar in biobased economie, agro-forestry, et cetera). In de lagere delen (oude bouwlanden) hoogproductieve duurzame landbouw.	Op de hoge, droge zandgronden verdroging van natuur opheffen door water vast te houden. Goede locaties voor meer bos en groene dooradering.	Afronding en herstel NNB, inclusief Natte natuurparels (KRW) en realisatie van meer bos. Afronding en herstel Natura 2000-gebieden, inclusief VHR-opgave.
Flanken	Overgang tussen ruggen en beekdalen en tussen zand en klei, waar wordt ingezet op hogere grond-waterstanden.	Hoogproductieve duurzame landbouw.	Agrarisch natuur-beheer in kleinschalige landschappen, maar ook bijzondere natuur op de gradiënten (overgangen) in het landschap zijn kenmerkend.	
Beekdalen	Verzamelpunt van het grond- en oppervlaktewater waar zoveel mogelijk water in het systeem wordt vastgehouden door hoge grond- en oppervlakte-waterpeilen en door beken te laten meanderen, verondiepen en verbreden.	Overwegend extensivering grondgebruik, gericht op hogere grondwaterstanden en geen uit- en afspoeling nutriënten en gewasbeschermings-middelen. Gewaskeuze hier op aanpassen (gras, natte teelten, toepasbaar in biobased economie, bos, agroforestry, et cetera).	Zone van waterafhankelijke natuur. Corridor voor soorten bij toenemende opwarming van het klimaat. Relatief kleine landschappen van robuuste beken, natuur en dooradering gaan hand in hand met landbouw.	

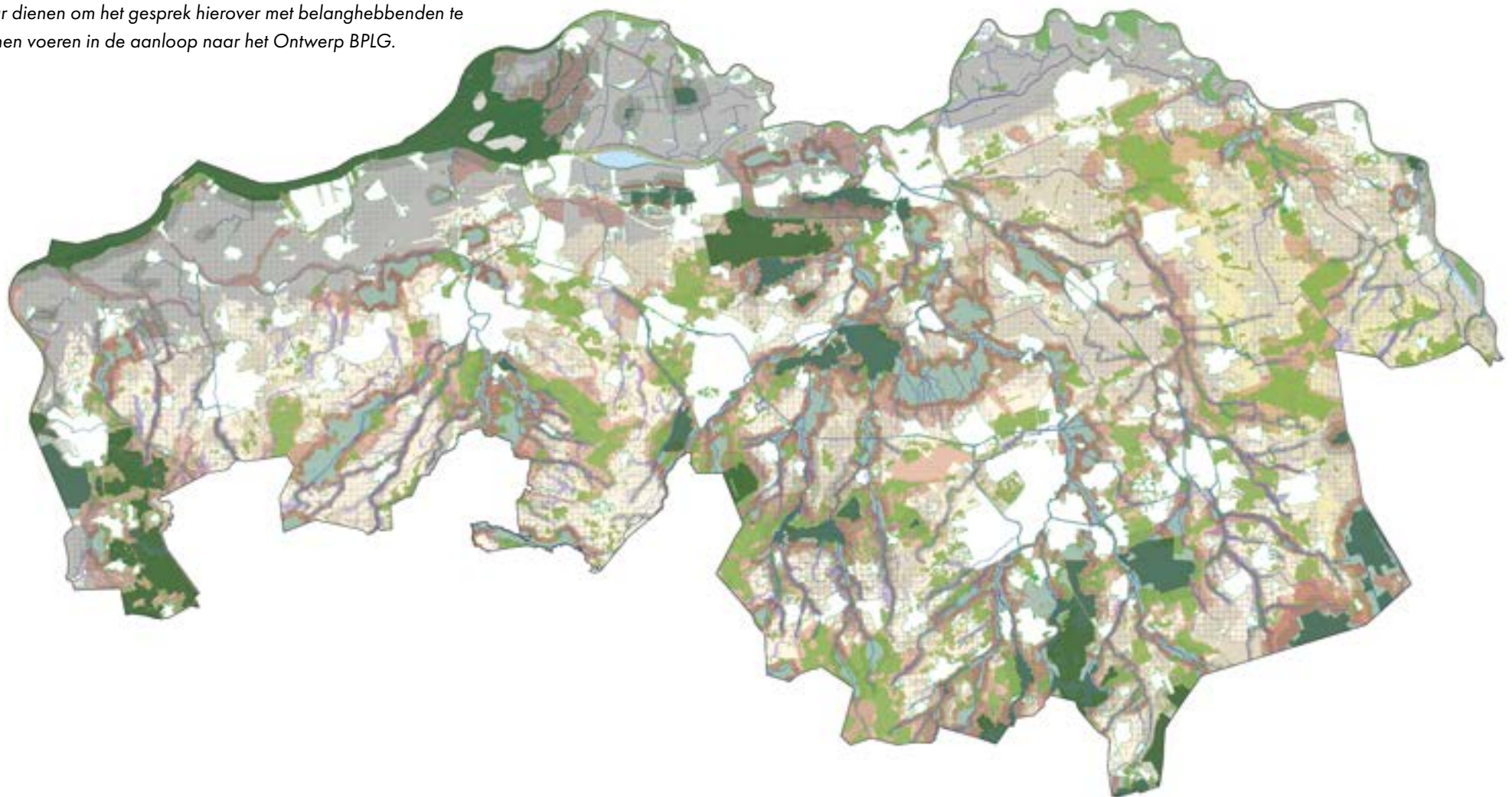

	Water en bodem sturend: herstel hydrologische samenhang en kwaliteit van het water- en bodem-systeem	Gebiedsgericht perspectief voor de landbouw	Herstel van natuur en versterking biodiversiteit buiten Natuurnetwerk Brabant.	Herstel van natuur en versterking biodiversiteit binnen Natuurnetwerk Brabant.
Zee- en rivierklei	<p>Laaggelegen gronden, relatief vlak, waarvan de waterhuishouding zo wordt ingericht en gereguleerd dat neerslag, kwel- en oppervlaktewater zo veel mogelijk worden vastgehouden.</p> <p>In delen van dit laaggelegen gebied is daarnaast aandacht nodig voor (maatregelen) hoogwaterveiligheid.</p>	<p>Overwegend hoog-productieve duurzame landbouw. In gebieden met zware kleigronden, storende lagen of veen extensivering, gericht op hogere grondwaterstanden en geen uit- en afspoeling nutriënten en gewasbeschermings-middelen. Gewaskeuze hier op aanpassen (gras, toepasbaar in biobased economie, bos, agroforestry, et cetera).</p>	<p>Natuur wordt bepaald door de dynamiek van beken, kreken en rivieren.</p> <p>Zeer geschikt voor akkervogels en door de openheid ook voor weidevogels in de natste delen.</p> <p>Kansen voor groenblauwe dooradering als basis voor soorten, waaronder insecten en Natura 2000-soorten.</p>	<p>Afronding en herstel NNB, inclusief Natte natuurparels (KRW) en realisatie van meer bos.</p> <p>Afronding en herstel Natura 2000-gebieden, inclusief VHR-opgave.</p>

Ruimtelijk ontwikkelperspectief Voorontwerp BPLG

Versie 26 maart 2024.

De op deze kaart afgebeelde indicatieve overgangsgebieden en indicatieve gebieden beste landbouwgrond zijn hiermee niet ruimtelijk begrensd dan wel juridisch vastgelegd, maar dienen om het gesprek hierover met belanghebbenden te kunnen voeren in de aanloop naar het Ontwerp BPLG.

Legenda

Water en bodem sturend: herstel hydrologische samenhang en kwaliteit in natuurlijk water- en bodemsysteem	Gebiedsgericht perspectief voor de landbouw	Herstel van natuur en versterking biodiversiteit buiten Natuurnetwerk Brabant	Herstel van natuur en versterking biodiversiteit binnen Natuurnetwerk Brabant
<p>Ruggen</p> <p>Ruggen, Hoger gelegen delen (dekzandruggen en plateaus), overwegend zand waar waterafvoer wordt vertraagd en infiltratie van schoon (hemel)water wordt bevorderd.</p> <p>Inclusief Peelruggen (zie figuur 4.1)</p>	<p>In de hogere, drogere delen overwegend extensivering grondgebruik gericht op voorkomen uitspoeling nutriënten en bestrijdingsmiddelen, minder beregering en meer inzijging. Gewaskeuze hier op aanpassen (droogtebestendig, biobased, bos, agroforestry, etc).</p> <p>In de lagere delen (oude bouwlanden) hoogproductieve duurzame landbouw.</p>	<p>Op de hoge, droge zandgronden verdroging van natuur opheffen door water vast te houden</p> <p>Goede locaties voor meer bos en groene dooradering</p>	 Bestaand NNB inclusief herstel en afronding, Natte Natuurparels (KRW) en realisatie van meer bos Bestaande Natura 2000-gebieden inclusief herstel en afronding VHR-opgave
<p>Flanken</p> <p>Overgang tussen ruggen en beekdalen en tussen zand en klei, waar wordt ingezet op hogere grondwaterstanden.</p>	<p>Hoogproductieve duurzame landbouw</p>	<p>Agrarisch natuurbeheer in kleinschalige landschappen, maar ook bijzondere natuur op de gradiënten (overgangen) in het landschap zijn kenmerkend</p>	
<p>Beekdalen</p> <p>Verzamelpunt van het grond- en oppervlaktewater waar zoveel mogelijk water in het systeem wordt vastgehouden door hoge grond- en oppervlaktewaterpeilen en door beken te laten meanderen, verandepen en verbreden.</p>	<p>Overwegend extensivering grondgebruik gericht op hogere grondwaterstanden en geen uit- en afspoeling nutriënten en bestrijdingsmiddelen. Gewaskeuze hier op aanpassen (gras, natte teelten, biobased, bos, agroforestry etc).</p>	<p>Zone van waterafhankelijke natuur en Natte Natuurparels</p> <p>Corridor voor soorten bij toenemende opwarming van het klimaat</p> <p>Relatief kleinschalige landschappen van robuuste beken, natuur en dooradering gaan hand in hand met landbouw</p>	
<p>Zee- en rivierklei</p> <p>Laag gelegen gronden, relatief vlak, waarvan de waterhuishouding zo wordt ingericht en gereguleerd dat neerslag, kwel- en oppervlaktewater zo veel mogelijk worden vastgehouden. In delen van dit laaggelegen gebied is daarnaast aandacht nodig voor (maatregelen) hoogwaterveiligheid.</p>	<p>Overwegend hoogproductieve duurzame landbouw. In gebieden met zware kleigronden, storende logen of veen extensivering gericht op hogere grondwaterstanden en geen uit- en afspoeling nutriënten en bestrijdingsmiddelen. Gewaskeuze hier op aanpassen (gras, biobased, bos, agroforestry etc)</p>	<p>Natuur wordt bepaald door de dynamiek van beken, kreek en rivieren</p> <p>Zeer geschikt voor akkervogels en door de openheid ook voor weidvogels in de natste delen</p> <p>Kansen voor groenblauwe dooradering als basis voor soorten, waaronder insecten en N2000-soorten</p>	
<p>Generiek</p>	 Indicatieve gebieden beste landbouwgrond: ruimtelijke afweging gericht op beschikbaar houden van gronden voor duurzame landbouw	 Indicatieve overgangsgebieden voor N2000-gebieden, Natte Natuurparels en beekdalen Bestaande zoneringen (attentiezone waterhuishouding en groenblauwe waarden)	

5.

Maatregelenpakket en instrumenten

Dit hoofdstuk beschrijft het Brabantse maatregelenpakket gericht op het bereiken van de doelen van het BPLG op het gebied van natuur en stikstof, water, klimaatadaptatie en -mitigatie en perspectief voor de landbouw. Dit maatregelenpakket vormt de basis voor de volgende aanvragen (tranches) van de provincie voor middelen uit het Transitiefonds van het Rijk.

Het maatregelenpakket, zoals uitgewerkt in 5.3 en 5.4, is een eerste uitwerking en wordt in het Ontwerp BPLG en in de Uitvoeringsagenda nog nader uitgewerkt tot een samenhangend pakket van maatregelen, instrumenten en middelen. Dit geldt onder meer voor de instrumentele uitwerking van de ruimtelijk structurerende keuzes in hoofdstuk 4. In die uitwerking wordt steeds nauwlettend ingespeeld op de landelijke ontwikkelingen rondom landelijke generieke maatregelen, kabinetsformatie en het Transitiefonds (zie ook paragraaf 6.3). De genoemde bedragen kunnen daardoor wijzigen.

Uitgangspunt hierbij is dat de maatregelen aanvullend zijn op wat het Rijk landelijk aan (generieke) maatregelen neemt voor heel Nederland. Dit hoofdstuk start daarom met een overzicht van de stand van zaken voor de nationale maatregelen (paragraaf 5.1). Ook worden de recente ontwikkelingen beschreven in het natuur- en stikstofdossier die een belangrijk vertrekpunt vormen voor het maatregelenpakket van Rijk en provincie (paragraaf 5.2). Vervolgens wordt de opbouw én invulling van het maatregelenpakket voor de provincie Noord-Brabant beschreven (paragraaf 5.3 en 5.4). Tenslotte wordt een beeld geschetst van de (samenhangende) maatregelen in relatie tot het doelbereik (paragraaf 5.5).

5.1 Overzicht nationale maatregelen

Het Rijk heeft maatregelen genomen of heeft maatregelen in voorbereiding die een belangrijke bijdrage leveren aan het doelbereik, ook in de provincie Noord-Brabant. Een volledig en tijdig inzicht in deze maatregelen - én in de verwachte bijdrage aan het doelbereik - is randvoorwaardelijk om scherp te krijgen waar het provinciale maatregelenpakket zich aanvullend op moet richten.

Maatregelen in kader van het NPLG en/of overig rijksbeleid

- Regeling voor aankoop van agrarische bedrijven ten behoeve van verplaatsing of bedrijfsbeëindiging gericht op vermindering van (stikstof)emissies;
- Nationale bronmaatregelen stikstof gericht op stikstofreducerende maatregelen voor de sectoren industrie, landbouw en mobiliteit en bouw (zie tabel);
- Mogelijke aanvullende maatregelen als extra impuls om KRW-doelen in 2027 te halen op basis van het advies 'Goed water, goed geregeld' van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) van mei 2023;
- Maatregelen uit het 7^e Nederlandse Actieprogramma Nitraatrichtlijn en addendum, onder andere bestaande uit duurzame (extensievere) bouwplannen, melkveehouderij volledig grondgebonden, afbouw gebruiksnorm stikstof uit dierlijke mest, bemestings- en spuitvrije bufferstroken, geen uitspoelingsgevoelige teelten op uitspoelingsgevoelige gronden en bufferstroken in beekdalen op zandgronden.
- Het Rijk zet in op het realiseren van de doelstelling van 5 Mton CO₂-equivalenten (incl. de benodigde reductie van 3,8 Mton CO₂ eq methaanemissie) via generiek beleid. Het Rijk schat in dat 1 Mton CO₂ equivalenten wordt gerealiseerd met opkoopregelingen en wil de resterende 4 Mton CO₂ eq realiseren via normeren en beprijzen. Mocht deze inschatting in de praktijk niet kloppen, dan neemt het Rijk aanvullende maatregelen. Het normerend en beprijzend beleid vanuit het Rijk is input voor de gebiedsprogramma's (Ontwerp NPLG, december 2023). Wij gaan graag in gesprek met het Rijk over de invulling van het generieke beleid voor CO₂- en methaan emissiereductie. Van belang daarbij is synergie met de opgaven voor stikstof en water- en bodemkwaliteit. Het provinciaal maatregelenpakket voor deze opgaven leidt ook al

tot minder uitstoot van broeikasgassen. Omgekeerd kan het klimaatbeleid bijdragen aan het realiseren van de andere opgaven.

- Het Actieplan Biologische Landbouw bevat de ambitie om in 2030 15% van het agrarisch areaal te benutten voor biologische productie. Biologische landbouw kan een positieve bijdrage leveren op gebied van klimaat, natuur en biodiversiteit. Daarnaast vormt het biologische keurmerk, wat verbonden is aan de biologische werkwijze, een belangrijk onderdeel van het verdienmodel van ondernemers. Het keurmerk biedt boeren namelijk een betere prijs voor producten.

Nationale bronmaatregelen stikstofreductie

Maatregelen industrie

- Maatwerkeraanpak verduurzaming industrie (CO₂ en stikstof)
Hierbij worden de grootste industriële uitstoters begeleidt bij hun verduurzamingsopgave. Eén van de grootste industriële uitstoters waar de maatwerkeraanpak zich momenteel op richt zijn fabrieken van Nobian (produceren zouten, die cruciaal zijn voor allerlei producten).
- Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing bedrijven (ISDE Bedrijven)
Subsidieregeling voor de aanschaf van een (hybride) warmtepomp, een zonneboiler of een kleine windturbine (verwachte daling stikstofneerslag 0,1 mol/ ha/ j in 2030).
- Subsidieregeling versnelde klimaatinvesteringen Industrie (VEKI) (tijdelijk gesloten)
Subsidieregeling voor industriële bedrijven die CO₂-besparende maatregelen willen nemen waarvan de werking is bewezen.
- Toepassen BBT (Best Beschikbare Technieken) (uitvoering provincies/ gemeenten)
In wetgeving staat dat bedrijven installaties pas in gebruik mogen nemen als ze een omgevingsvergunning hebben, die voldoet aan de (laatste) BBT-eisen. Ook worden de emissiegrenswaarden van industriële installaties geactualiseerd en aangescherpt via rijksregels (ingeschatte verwachte daling stikstofneerslag maximaal 5 mol/ ha/ j).

Maatregelen Landbouw

- Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties LBV
Subsidieregeling voor veehouders die willen stoppen met hun bedrijf of een locatie van hun bedrijf.
- Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting LBV + (open tot eind '24)
Subsidieregeling voor veehouders met piekbelasting die willen stoppen met hun bedrijf of een locatie van hun bedrijf
- Samenwerking in veenweidegebieden en Natura 2000-overgangsgebieden (open mei '24, 1 mnd.)
Subsidieregeling voor melkveeouders in en tot 2500 m rondom stikstofgevoelig Natura 2000-gebieden voor het extensiveren van de bedrijfsvoering en het verminderen van de stikstof emissie.
- Landelijke verplaatsingsregeling veehouderijen met piekbelasting (LVVP)
Subsidieregeling voor veehouders met piekbelasting die hun bedrijf vrijwillig willen verplaatsen naar een andere locatie.
- Maatregel Gebiedsgerichte Beëindiging veehouderijlocaties (MGAB2) (uitvoering prov., naar verwachting zomer '24 open, 3 jaar)
Provincies kunnen met deze regeling in aangewezen gebieden bedrijfslocaties van veehouders die vrijwillig willen stoppen aankopen of via een subsidie laten beëindigen.
- Omschakelprogramma (Investeringsfonds Duurzame Landbouw en werkkapitaalregeling)
Fonds (leningen) en financiële garantieregeling die agrariërs helpen om te kunnen verduurzamen.
- Verlagen ruw eiwitgehalte in voer van melkvee
Het ministerie en de melkveesector zijn overeengekomen om het ruw eiwitgehalte in het voer stapsgewijs te verlagen. Uitvoering van verschillende pilots. Ondernemers kunnen ondersteuning krijgen bij het doorvoeren van aanpassingen in het veevoer (verwachte daling stikstofneerslag 18-53 mol/ ha/ j).

- Vergroten aantal uren weidegang melkvee
Het ministerie en de melkveesector hebben afgesproken te streven naar een toename van het aantal uur weidegang voor vee. Uitvoering pilots en subsidie voor verlengde weidegang in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) (verwachte daling stikstofneerslag maximaal 3,7 mol/ ha/ j).
- Stalmaatregelen (landelijk)
Maatregel is gericht op het aanscherpen van de ammoniakemissie normen uit nieuwe en bestaande stallen. (Zie ook volgende maatregel.)
- Subsidie modules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv)
Subsidierегeling voor veehouders voor de aanschaf van één of meer bewezen emissiearme stalsystemen of technieken op hun bedrijf.
- Subsidierегeling hoogwaardige mestverwerking
Subsidierегeling voor het bouwen van (of verbouwen tot) een hoogwaardige mestverwerkingsinstallatie om de ammoniakemissie te verminderen.
- GLB-kennism vouchers (voorheen SABE)
Subsidie voor omschakeling naar duurzame landbouw (voor een cursus, advies, bedrijfsplan of opleiding).
- Nationale Grondbank
De Nationale Grondbank (uitvoering Rijksvastgoedbedrijf) draagt bij aan de transitie van het landelijke gebied. De Grondbank koopt, op verzoek van de provincie, agrarisch vastgoed aan op vrijwillige basis en tegen een marktconforme prijs. Na aankoop heeft de Grondbank het vastgoed tijdelijk in beheer, totdat de provincie bepaalt wat ermee moet gebeuren.
- Saneringsregeling varkenshouderijen
Subsidierегeling voor varkenshouders in concentratiegebieden die wilden stoppen met hun bedrijf (verwachte daling stikstofneerslag ca. 3 mol/ ha/ j).

Maatregelen Mobiliteit

- Verlagen maximumsnelheid snelwegen
(Naar verwachting bespaart het verlagen van de maximumsnelheid naar 100 km per uur enkele tienden van procenten van de totale Nederlandse stikstofuitstoot.)

- Subsidierегeling verduurzaming binnenvaart
Er zijn twee onderdelen: 1) Retrofit: subsidie voor het plaatsen van SCR-katalysatoren (met roeffilter) op bestaande motoren van binnenvaartschepen om de stikstofuitstoot van de motor terug te brengen en 2) Motorvervanging: subsidie voor toepassing van duurzamere motoren (verwachte daling stikstofneerslag 4,2 mol/ ha/ j in 2030).
- Gerichte handhaving defecte en gemanipuleerde AdBlue systemen vrachtwagens
- Moderne vrachtwagens kunnen de stikstofuitstoot in hun uitlaatgassen verlagen door een AdBlue systeem met SCR-katalysator te gebruiken. Het systeem zorgt ervoor dat de schadelijke uitstoot wordt omgezet in ongevaarlijke gassen. Binnen deze aanpak wordt gewerkt aan de opzet en uitvoering van een handhavingsaanpak gericht op correct gebruik van AdBlue systemen (verwachte daling stikstofneerslag 2 mol/ ha/ j in 2030).
- Stimuleren elektrisch taxiën
Onderzoek wordt uitgevoerd om te kijken of het subsidiëren van elektrisch taxiën van vliegtuigen haalbaar en wenselijk is. Door elektrisch taxiën van vliegtuigen naar de landingsbanen en gates hoeven de vliegtuigen de eigen motoren niet te gebruiken en dit draagt bij aan het verminderen van de stikstof uitstoot (verwachte daling stikstofneerslag 0,3-0,4 mol/ ha/ j in 2030).
- Subsidierегeling walstroom zeevaart
Walstroom is een voorziening waarmee elektriciteit kan worden geleverd aan schepen, vanuit het elektriciteitsnetwerk op het vasteland. Door walstroom te gebruiken kunnen de (diesel)hulpmotoren van schepen na het aanleggen aan de kade worden uitgezet (verwachte daling stikstofneerslag minimaal 0,3 mol/ ha/ j in 2030).

Maatregelen Bouw

- Routekaart Schoon en Emissie loos Bouwen (SEB)
Overheden, bedrijven en kennisinstellingen werken samen aan het opstellen van een haalbare en effectieve routekaart voor verduurzaming van mobiele werktuigen en bouwlogistiek tot 2030. Daarbij wordt er o.a. toegewerkt naar verplichtende minimum regelgeving voor iedereen en subsidie voor koplopers (doelstelling emissiereductie stikstof bouwsector 60% in 2030 t.o.v. 2018).

- Subsidieregeling Schoon en Emissie loos Bouwmaterieel (SSEB)
Subsidie voor de aanschaf van en het ombouwen naar emissie loze bouwmachines, en voor ontwikkeling naar innovaties van emissie loze bouwmachines (schatting emissiereductie 1,9 kton NOx per jaar in 2030).
- Schone en emissie loze aanbestedingen door rijksdiensten
Rijkswaterstaat, ProRail en het Rijksvastgoedbedrijf geven een impuls aan emissiearme bouwprojecten via hun aanbestedingen. (Doel: alle bouwprojecten rijksdiensten worden in 2030 schoon en emissie loos uitgevoerd.)
- Kennis- en innovatieprogramma Emissie loos Bouwen
Het programma richt zich op kennisontwikkeling en de toepassing van lichtere en duurzame bouwmaterialen, prefab-woningen en de inzet van emissie loze werktuigen op de bouwlocatie. Het programma wordt uitgevoerd door de Topsector Logistiek, TNO en Digigo in samenwerking met marktpartijen in de bouwsector en overheden.
- Pilots verduurzaming mobiele werktuigen
Uitvoering pilots in samenwerking met Rijkswaterstaat, ProRail, Rijksvastgoedbedrijf en marktpartijen gericht op het verduurzamen van bouwwerktuigen.

5.2 Ontwikkelingen in het natuur- en stikstofdossier

Het natuur- en stikstofdossier heeft te maken met voortschrijdend wetenschappelijk inzicht en veel jurisprudentie. Naast het beschikbaar komen van de Natuurdoelanalyses (NDA's) begin 2023 zijn er regelmatig gerechtelijke uitspraken die invloed hebben op de aanpak stikstof, en bijbehorende (on)mogelijkheden ten aanzien van het verlenen van vergunningen voor maatschappelijk gewenste activiteiten, en op de werking en effecten van het maatregelenpakket dat de provincie Noord-Brabant in 2020 heeft vastgesteld in

de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS). De BOS wordt momenteel herijkt tot een BOS 2.0, die naar verwachting in de eerste helft van 2024 wordt vastgesteld. In de BOS 2.0 is de Brabantse aanpak, inclusief voorgestelde maatregelenmix, opgenomen om tot de benodigde stikstofreductie te komen.

Vergunningverlening en additionaliteit

Uit de NDA's blijkt dat voor diverse habitats en soorten het behalen van de instandhoudingsdoelen buiten bereik is. In veel gevallen is beschreven dat dit (mede) komt door te hoge stikstofdepositie. Vanwege het op dat moment ontbreken van voldoende geborgde maatregelen, is besloten om per 1 maart 2023 vergunningverlening in het kader van de Wet natuurbescherming (thans Omgevingswet) te beperken in Brabant. Dit raakt veel maatschappelijke en economische ontwikkelingen in Brabant.

Uit de conclusies van de NDA's volgt dat het momenteel niet mogelijk is vergunningen te verlenen met extern salderen. Om extern te kunnen salderen moet voldaan worden aan het zogeheten 'additionaliteitsvereiste'⁵: er moet aangetoond worden dat het behoud van natuurwaarden is geborgd of, wanneer een verbeter- of hersteldoelstelling geldt, dat het doel ook op andere wijze kan worden gerealiseerd. Dat is op dit moment niet het geval voor het overgrote deel van de Brabantse Natura 2000-gebieden.

Om vergunningsverlening in de toekomst weer mogelijk te maken, én om de gunstige staat van instandhouding (gSVI) van de Natura 2000-gebieden te realiseren, zijn aanvullende maatregelen nodig. Dit betreft een breed scala aan maatregelen om de natuur te herstellen en versterken (o.a. flora, fauna en hydrologie) en het reduceren van (te grote) emissies van stoffen die negatieve effecten op de natuur hebben, waaronder stikstof. Deze maatregelen staan beschreven in hoofdstuk 4.

⁵ Maatregelen die ook als instandhoudings-/passende maatregelen ingezet kunnen worden bijvoorbeeld voor extern salderen, kunnen alleen ingezet worden als deze additioneel zijn en daarmee dus alleen als deze aanvullend zijn bovenop de noodzakelijk in te zetten instandhoudings-/passende maatregelen. Additionaliteit kan worden aangetoond als de concrete maatregelen beschreven zijn die ingezet worden om de natuurkwaliteit op orde te hebben. Kortweg: we moeten eerst geborgde maatregelen treffen waarvan voldoende positieve effecten voor de natuur vaststaan, voordat we nieuwe activiteiten (met extern salderen) kunnen toestaan.

Gerechtelijke uitspraken

Het natuur- en stikstofdossier heeft regelmatig te maken met rechterlijke uitspraken die van invloed zijn op vergunningverlening en de aanpak van stikstofreductie. De actualiteit van dit dossier is voortdurend in beweging. Hieronder volgen twee in het oog springende uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak die van invloed zijn op het stikstofdossier.

Uitspraak in de 'Porthos-zaak'

Met in achtneming van onder meer de Porthos uitspraak (<https://www.raadvanstate.nl/actueel/nieuws/augustus/porthos-project-uitspraak/>) hebben Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant in december 2023 besloten om in bepaalde gevallen toenames van deposities op overbelaste stikstofgevoelige habitats en leefgebieden alsnog toe te staan. Dit besluit betekent concreet dat voor individuele projecten geen natuurtoestemming gevraagd hoeft te worden als het project:

- Een kleine, tijdelijke stikstofdepositie in de bouw- en verbouwfase ('aanlegfase') veroorzaakt, én
- Geen extra stikstofdepositie (0.00 mol N/ha/jaar) in de gebruiksfase veroorzaakt, én
- Is onderbouwd met een voldoende gedegen ecologische voortoets en hierbinnen rekening is gehouden met de specifieke lokale omstandigheden.

Uitspraken rond stalmaatregelen

Om de natuur te versterken en de vergunningverlening op grond van de Omgevingswet (voorheen Wet natuurbescherming) weer op gang te brengen, is in de eerste plaats een lagere stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden nodig. Brabant heeft een ambitieuze inzet om stikstof te reduceren in de BOS geformuleerd, met als meest effectieve maatregel de ammoniakemissie-eisen die in de Omgevingsverordening zijn opgenomen. Brabant stelt, naast eisen aan nieuwe stallen, ook ammoniakreductie-eisen aan verouderde stalsystemen per 1 juli 2024 (voor melkrundvee- en kalverenhouderijen ligt de datum op 1 januari 2026). De inzet op het beperken van ammoniakemissies, zoals vastgelegd in de Omgevingsverordening, is een 'passende maatregel' in het kader van de Omgevingswet (voorheen Wet natuurbescherming).

De vergunningverlening voor emissiearme stallen en stalsystemen ligt momenteel grotendeels stil vanwege onduidelijkheid over de te behalen ammoniakreductie bij het gebruik van de zogenoemde 'Rav factoren'. Deze factoren zijn inmiddels opgenomen in de Omgevingsregeling en zijn voorgeschreven bij de vergunningverlening voor de milieubelastende activiteit. Omdat de vastgestelde ammoniakemissie in onvoldoende mate zeker is, kan in het kader van de vergunningverlening voor de Natura-2000-activiteit (voorheen de natuurvergunning) geen gebruik worden gemaakt van deze factoren. Recente uitspraken, in combinatie met recent uitgebrachte wetenschappelijke rapporten over de ammoniakemissies van diverse stalsystemen, maken duidelijk dat het depositieverlagend effect van de ammoniakemissie-eisen mogelijk lager is dan eerder werd verondersteld. Doorontwikkeling van de systemen met bijvoorbeeld *realtime* monitoring is wenselijk om de vergunningverlening voor dit soort systemen weer op gang te kunnen brengen. Een werkbaar alternatief voor de huidige Rav-systematiek is voor een beperkt aantal systemen ontwikkeld middels een handreiking passende beoordeling, waarmee in die van toepassing zijnde gevallen (weer) tot vergunningverlening kan worden overgegaan.

Aanpak PAS-melders

PAS-melders zijn ondernemers die onder het Programma aanpak stikstof (PAS) zonder natuurvergunning hun activiteit konden uitvoeren. Door de uitspraak van de Raad van State (ECLI:NL:RVS:2019:1764) bleek dat deze ondernemers toch een natuurvergunning nodig hadden. Hierdoor werd het uitoefenen van hun bedrijf met terugwerkende kracht illegaal. De legalisatie van PAS-melders is een verantwoordelijkheid van het Rijk en het Rijk heeft de ambitie om de PAS-melders te legaliseren wettelijk verankerd. Vanwege het additionaliteitsvereiste (zie voetnoot 9 voor uitleg) is het vaak niet mogelijk om PAS-melders een vergunning te verlenen. In Noord-Brabant hebben zich ruim 500 PAS-melders gemeld bij het Rijk om in aanmerking te komen voor legalisatie. Dat betekent dat circa twintig procent van alle PAS-melders in Nederland in Brabant is gevestigd.

Naast PAS-melders zijn er ook andere categorieën activiteiten geraakt door de PAS-uitspraak. Het betreft de zogenaamde 'interimmers' en 'meldingsvrije activiteiten'.

Van middelsturing naar doelsturing

In lijn met landelijke ontwikkelingen, die nog in de kinderschoenen staan, werkt de provincie Noord-Brabant samen met andere provincies het principe van doelsturing nader uit op basis van lange-termijn (stikstof)emissieplafonds en sectorspecifieke normen.

Uitgangspunten daarbij zijn:

- Het basisidee is dat in het eindjaar 2040 of 2050 de deposities in N2000 gebieden geborgd naar de Kritische Depositiewaarde (KDW) gebracht worden;
- Hiervoor wordt een plafond vastgesteld waarbij gegarandeerde depositie-effecten buiten de provincie worden meegenomen, bijvoorbeeld door vastgesteld Vlaams beleid en de Nederlandse Klimaatwet, maar ook de NPLG ammoniak-reductie-opgaven van andere provincies voor 2035;
- Rekening houdend met de depositie-effecten buiten de provincie wordt het Brabantse emissieplafond gekwantificeerd en uitgesplitst naar de hoofdsectoren:
 - Mobiliteit en Industrie/energie: in lijn met 2050 klimaatdoelen CO₂;
 - Landbouw: in lijn met de studie van professor Wim de Vries en Gerard Ros (Gebieds- en bedrijfsgerichte handelingsperspectieven voor een duurzame landbouw in Nederland (wur.nl)):
 - Hokdieren: emissie per dierplaats;
 - Veld (+graasdieren): emissie per ha;
- De facto betekent dit dat er specifieke en vergaande normen voor landbouw komen, als onderdeel van een bredere set kritische prestatie-indicatoren (KPI's, zie hoofdstuk 4, perspectief landbouw). Hierbij geldt dat de afspraken in de Omgevingsverordening blijven zoals deze zijn en dat de normen, idealiter, bedrijfsspecifiek gemaakt moeten worden. Eén van de uitdagingen is de borging en handhaving. Samen met andere provincies en het Rijk werken wij aan een KPI-systeem inclusief (kwaliteits)borging en governance. Een lange-termijn emissienorm geeft ondernemers langjarige zekerheid en ruimte om vanuit ondernemerschap (en dus op een voor hen zo passend mogelijk moment én wijze) te kiezen voor al dan niet vergaande reductie maatregelen. Volumemaatregelen ondersteunen op regionaal en provinciaal niveau de blijvende ondernemers bij het realiseren van de norm omdat zo de emissiedichtheid lager wordt;

- De normen zijn ambitieus en realistisch, bieden ruimte voor ondernemerschap en innovatie, zijn (onder andere bij de graasdieren) ook gedimensioneerd met lachgas en methaan (klimaatopgave landbouw) en zijn 'eindstation' voor inspanningen stikstof, tenzij EU/wetgever/wetenschap (buiten jurisdictie van de provincie) anders besluit;
- Dit resulteert in een slimme normering voor blijvende boeren, die zelf kunnen kiezen op welke manier zij aan de norm(en) zullen voldoen. Flankerend kan een (tijdelijke) innovatie-aanpak met ondersteunende subsidieregelingen ingericht worden (die ook versnellend werkt op normbereik);
- De plafonds kunnen gedifferentieerd worden per (nader te bepalen) deel van Brabant.

Bovenstaande benadering moet nog worden vertaald in beleid (onder meer via de herijking BOS) en vastgesteld. Ook moet onderzocht worden of en hoe dit juridisch mogelijk is/wordt. Hoewel dit een langjarig proces is dat stapsgewijs verloopt, geeft het wel aan welke beweging de provincie wil maken.

5.3 Opbouw van het maatregelenpakket voor Noord-Brabant

De ontwikkelstrategie (hoofdstuk 3) en het ruimtelijk ontwikkelperspectief (hoofdstuk 4) zijn in dit BPLG vertaald naar een samenhangend maatregelenpakket gericht op het halen van de nationale en provinciale doelen in Noord-Brabant. Dit maatregelenpakket is opgebouwd uit drie typen en zeven categorieën van maatregelen (zie figuur 5.1).

Bij de uitwerking van de maatregelen zijn de bijpassende instrumenten in algemene zin beschreven. Nadere keuzes binnen het BPLG en maatwerk in gebieden zal leiden tot een nadere specificatie van de inzet van instrumenten.

Typen maatregelen

In het Brabantse deel van het maatregelenpakket worden drie typen maatregelen onderscheiden:

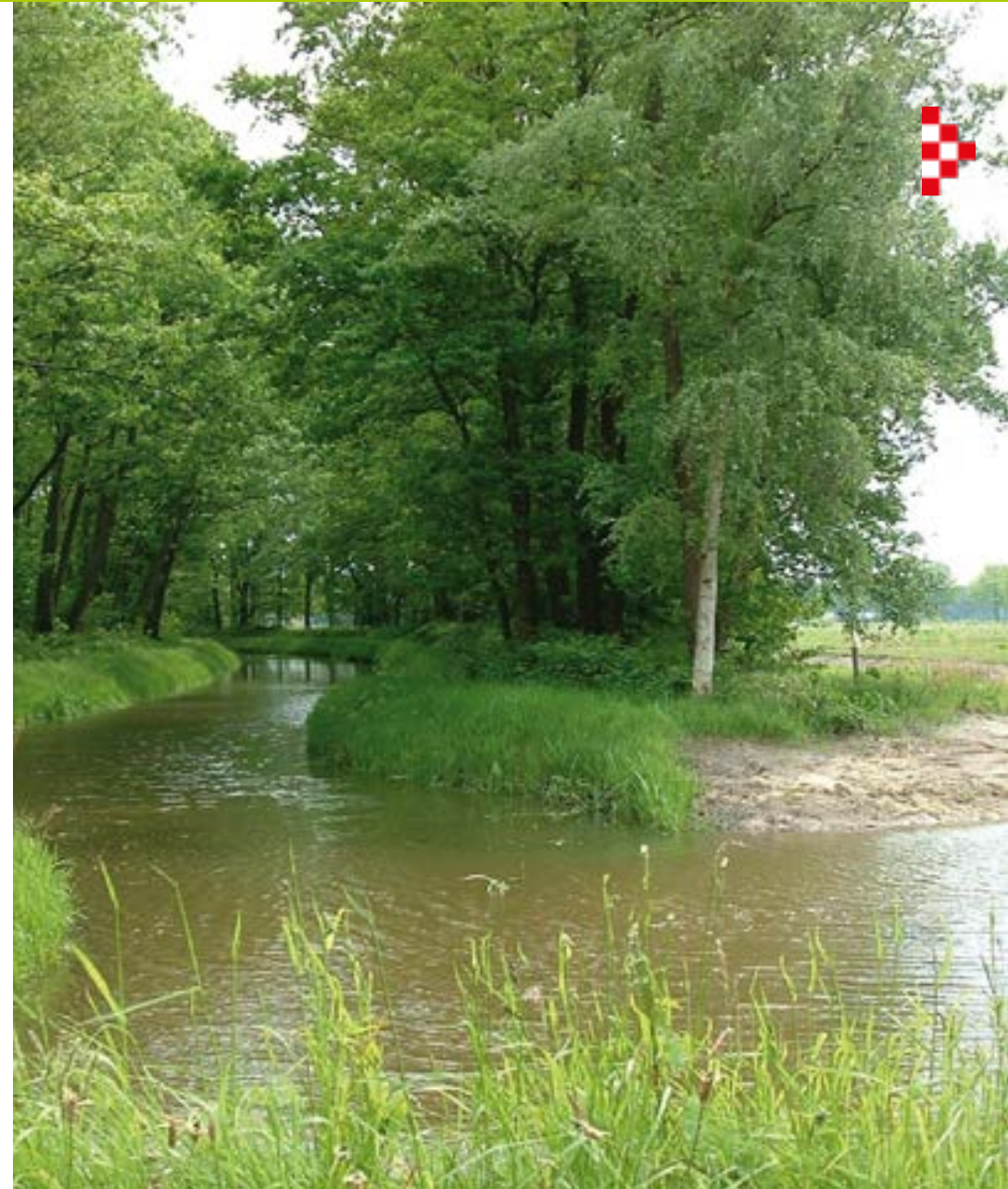
1. Generieke maatregelen: dit zijn maatregelen die Brabantbreed worden genomen en ingevoerd en die niet verschillen tussen gebieden (bv de ammoniakemissie-eisen aan stalsystemen).
2. Gebiedsgerichte uitwerkingen van generieke maatregelen: generieke maatregelen kunnen in hun nadere uitwerking per gebied verschillen (bv. kansen in gebieden voor groenblauwe dooradering). Samen met waterschappen, gemeenten en gebiedspartners worden (onderdelen van) generieke maatregelen in de komende maanden en jaren gebiedsgericht uitgewerkt;
3. Gebiedsgerichte maatregelen: dit zijn maatregelen die alleen in specifieke gebieden worden genomen en ingevoerd.

Binnen deze drie typen kunnen maatregelen (deels) al in uitvoering zijn, of al snel vanaf 2024 worden uitgevoerd (als middelen vanuit het Transitiefonds beschikbaar komen). Ook kunnen eerst nog nadere verkenningen nodig zijn om bepaalde maatregelen gefaseerd aan het pakket toe te voegen. De aanpak om te komen tot gebiedsgerichte uitwerkingen en maatregelen is uitgewerkt in hoofdstuk 6.

Categorieën van maatregelen

In het maatregelenpakket worden vooralsnog zeven categorieën van maatregelen onderscheiden:

1. Water- en bodemsysteemmaatregelen;
2. Versterking natuur binnen Natuurnetwerk Brabant (NNB);
3. Versterking natuur buiten Natuurnetwerk Brabant;
4. Emissiereductie stalmaatregelen;
5. Brabantbrede verduurzaming van agrarisch grondgebruik;
6. Gebiedsgericht perspectief landbouw;
7. Stikstofemissiereductie door mobiliteit, industrie en energie, buitenland.

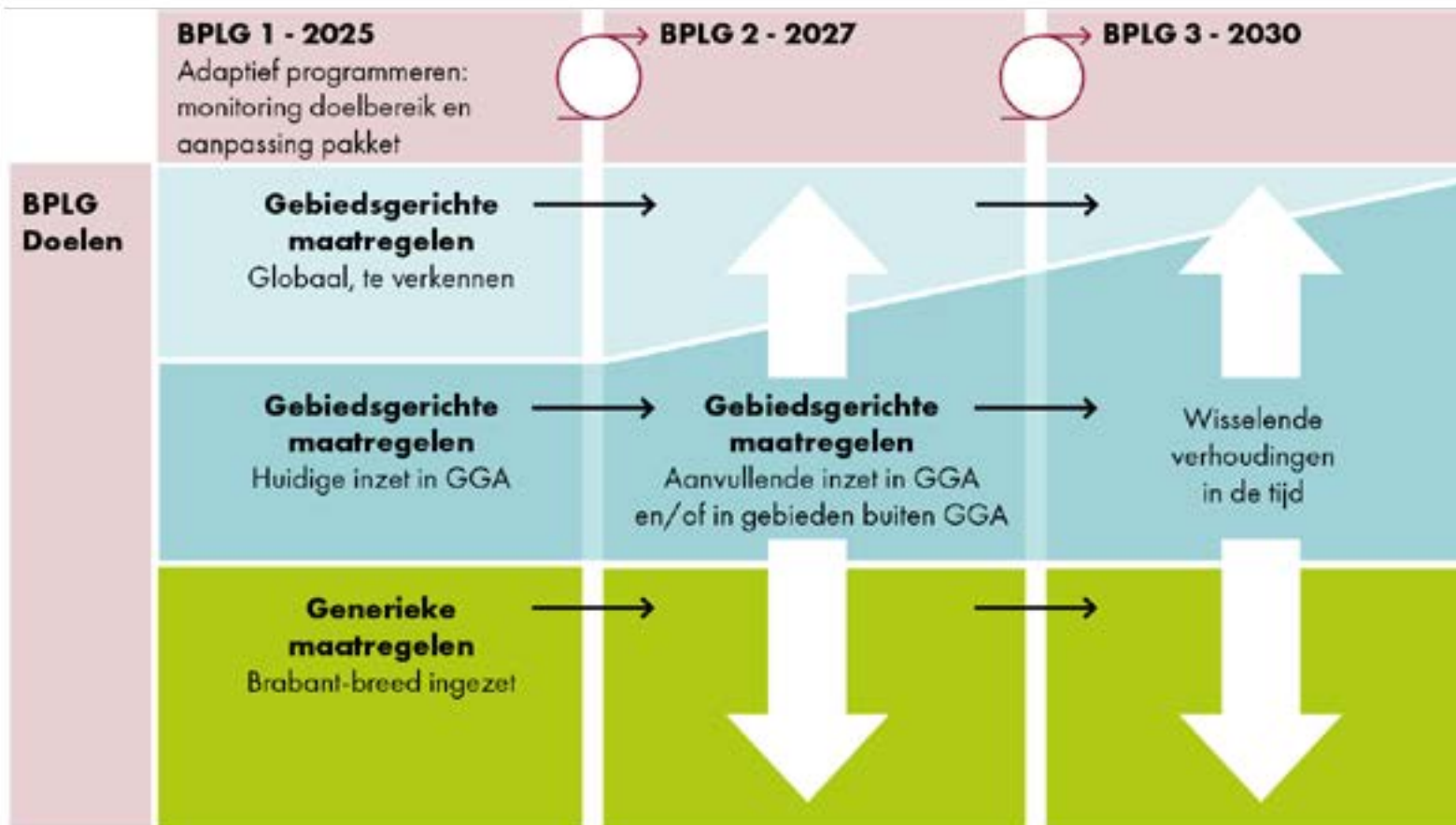

Figuur 5.1. De categorieën maatregelen in het provinciale maatregelenpakket van het BPLG.

Verschuivende verhoudingen tussen generiek en gebiedsgericht in de tijd

De verhouding tussen generieke maatregelen (Brabant-breed) en gebiedsgerichte maatregelen kan verschuiven in de tijd. In dit eerste BPLG (begin 2025) ligt het accent vooral op generieke maatregelen die ook op korte termijn kunnen worden uitgevoerd. Naarmate de tijd vordert neemt het aandeel gebiedsgerichte maatregelen toe, omdat

meer kennis en inzichten uit de gebiedsprocessen kunnen worden benut. Er is tijd en ruimte voor zorgvuldige gebiedsprocessen samen met gemeenten, waterschappen, (agrarische) bedrijven, grondbezitters, terreinbeherende organisaties, bewoners en maatschappelijke organisaties. De combinatie van generieke en gebiedsgerichte maatregelen moet uiteindelijk zorgen voor het bereiken van de doelen. Afhankelijk van de monitoring van het doelbereik van de maatregelen zal het maatregelenpakket zich verder ontwikkelen.

Figuur 5.2. Ontwikkelpad van maatregelen met verschuivingen in opeenvolgende versies van het BPLG. IJkmomenten zijn ontleend aan de handreiking NPLG en aangepast naar wat voor Noord-Brabant wenselijk en haalbaar is, mede in het licht van de landelijke ontwikkelingen die nog op zich laten wachten.

Over maatregelen en instrumenten

Het begrip 'instrument' roept soms verwarring en verschillende definities op. In de kern beschouwen we een instrument als een middel dat de overheid kan inzetten om beleidsdoelstellingen van het BPLG te realiseren. Met andere woorden, een actieve overheidsinterventie om uitvoering te geven aan doelen zoals beschreven in ons BPLG en de daarin gekozen maatregelpakketten.

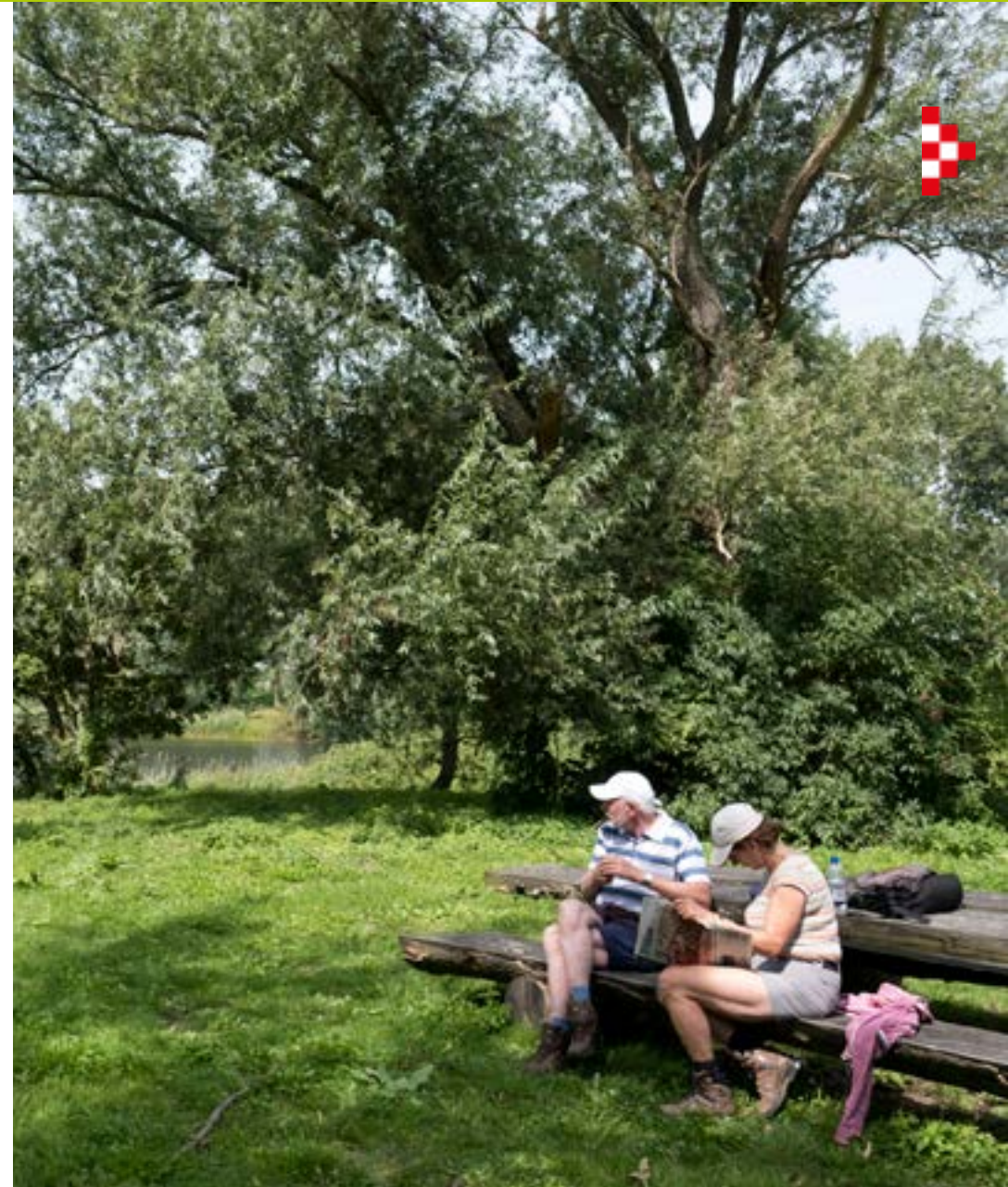
Een instrument is dus wat anders dan een maatregel. Een maatregel gaat over de gewenste aanpassing. Met instrumenten stuurt de overheid op het nemen van die maatregelen.

Grofweg is er een indeling in vijf typen instrumenten:

1. Financieel-economische instrumenten
2. Grondinstrumenten
3. Juridische instrumenten
4. Kennis en innovatie
5. Samenwerking en organisatie

Afhankelijk van de zwaarte van de specifiek casus of gebiedsopgave zal er dus gekozen moeten worden. Hierbij spelen tijd en beschikbare middelen een grote rol.

In het BPLG gebruiken we zowel generieke als specifieke instrumenten. Vaak in aansluiting op Rijksinstrumenten maar ook eigen instrumenten of een Brabants aangepaste vorm van een bekend instrument.

5.4 Maatregelenpakket voor Noord-Brabant

WATER- EN BODEMSYSTEEMMAATREGELEN

MAATREGELEN

Om Brabant klimaatbestendig en waterrobuust te maken en de KRW-doelen dichterbij te brengen, moet het water- en bodemsysteem met bijbehorende kwelstromen zoveel mogelijk worden hersteld, kwalitatief en kwantitatief.

Dit doen we aan de hand van onderstaande knoppen, zowel via ruimtelijk als uitvoeringsgericht instrumentarium dat generiek en gebiedsgericht, stimulerend en normerend wordt ingezet met het oog op de transitie van het landelijk gebied van Brabant.

Borgen water en bodem sturend

- Actualiseren beleid en instrumentarium op basis van de structurerende keuzes in dit BPLG en in de Kamerbrief 'Water en Bodem sturend', zodat de ontwikkelingen in Brabant passen binnen de randvoorwaarden vanuit het water- en bodemsysteem en zodat planvorming, inrichting en gebruik bijdragen aan een klimaatbestendige en waterrobuuste provincie in 2050.

- De eerste ambtelijke denklijnen voor het actualiseren van de bestaande beschermingszones in de provinciale Omgevingsverordening zijn opgenomen als bijlage 4 bij dit Voorontwerp met het oog op de planMER, als startpunt voor verdere integratie en ter bespreking met onze partners richting Ontwerp BPLG en Addendum RWP.

Vasthouden en infiltreren

- Ontwatering waar mogelijk beperken en herstel bodemvitaliteit, zodat (hemel)water meer en langer vastgehouden wordt. Door het dempen, verondiepen of afdammen van greppels en watergangen en het verwijderen of dichtzetten van drainage.
- Verhoogde oppervlaktewaterpeilen in sloten en beken om de ontwatering uit het omliggende gebied te beperken. Onderdeel hiervan is dat laagtes dermate nat kunnen worden dat het huidige grondgebruik belemmerd wordt.
- Voldoende ruimte voor waterberging voor de opvang van extreme (neerslag-)situaties. Door uitwerking van het initiatief voor drinkwaterlandschappen en het reserveren van (extra) waterbergingsgebieden.

Vertraagd afvoeren

- Herstel bodemvitaliteit én water vertraagd afvoeren. Door het verbreden, verondiepen en herprofilen van beken en het grootschalig aanpassen van het ontwateringssysteem. Minder onttrekken.

Minder onttrekken

- Beperken onttrekkingen. In overleg met gebiedspartners binnen het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg is in het kader van de Droogteagenda een nieuwe richting voor grondwateronttrekkingen opgesteld gericht op een reductie in 2040 van 60 miljoen m³ drinkwater, 30 miljoen m³ landbouw en 10 miljoen m³ industrie. De provincie, waterschappen, ZLTO en terreinbeheerders zijn in 2023 een Afsprakenkader Beregeningsbeleid overeengekomen.

Zuiveren

- Zuiveren (grond)water door technische en/of natuurlijke ingrepen. Bijvoorbeeld door de aanleg van een zuiveringsmoeras, de inzet van helofytenfilters, natuurlijke zandfilters en/of bezinkgreppels en -poelen.
- Terugdringen geloosde vracht aan verontreinigde stoffen op het oppervlaktewater.
Door:
 - Bronaanpak in zowel bebouwd als landelijk gebied (zie Schoon houden).
 - Extra zuivering bij rioolwaterzuiveringen (RWZI's).

Schoon houden

- Voorkomen diffuse bodemverontreiniging en vermijden uit- en afspoeling van vervuilende stoffen naar het grond- en oppervlaktewater. Bijvoorbeeld door het beperken van bemesting en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op basis van randvoorwaarden voor teelten om uitspoeling te vermijden. In grondwaterbeschermingsgebieden geldt nu al een vorm van bescherming die in de toekomst moet worden aangescherpt en verbreed.
- Vergunningen, regels en voorschriften verscherpen waar dat nodig is om de gewenste water- en bodemkwaliteit te halen.

Vitale bodem

- Stimuleren en ondersteunen van duurzaam agrarisch bodembeheer.
- Verbeterde bemesting (juiste hoeveelheden en samenstelling van organische stof en nutriënten, zo min mogelijk gebruik kunstmest) en aanzienlijke reductie gebruik gewasbeschermingsmiddelen.
- Opheffen en voorkomen van verdichting van de bodem.
- Herstel van een divers bodemleven en het verhogen van het organische stofgehalte in de bodem.
- Landgebruik afstemmen op de kenmerken van de bodem en de positie in het watersysteem om zo externe inputs en afwenteling te minimaliseren.

Verdamping

- Beperken verdampen door de keuze van gewassen in de landbouw, typologie van bossen en via realisatie van groenblauwe dooradering, zoals singels en houtwallen.

Waterveiligheid

- Reservering van gebieden voor hoogwaterveiligheid via rivierverruiming, dijkversterking en vergroting van de afvoermogelijkheid van het regionale watersysteem naar de rivieren/het primaire watersysteem.

DOELBEREIK

- Uiterlijk in 2027 zijn alle maatregelen uitgevoerd om het water schoon en gezond te krijgen en te houden conform de KRW.
- De grondwatervoorraad komt weer in balans conform de KRW.
- De hydrologische randvoorwaarden voor natuur zijn op orde conform de KRW.

VERANKERING INSTRUMENTEN

Bestaand

- Gebieds- en gebruiksbeperkingen in het Regionaal Water en Bodem Programma (RWP) en in afspraken met partners (o.a. Grondwaterconvenant en Droogte-agenda) gericht op inzet van het eigen instrumentarium (bv. de waterschapsverordeningen).
- Omgevingsverordening, bijvoorbeeld via de 'attentiezones waterhuishouding' (gericht op tegengaan verslechtering omstandigheden Natte natuurparels), en via regels op het gebied van grondwaterbescherming en toepassen van bodemenergiesystemen, waterberging en ruimte voor watersysteemherstel.
- KRW-Maatregelen (voor waterkwantiteit, -kwaliteit en natuurherstel) in de Stroomgebiedsbeheerplannen, en in de Maatwerkovereenkomsten met de vier waterschappen in Brabant.
- (inrichtingsmaatregelen en natuurherstel).
- Bovenregionale klimaatstresstesten gericht op het in beeld brengen van de gevolgen en risico's van klimaatverandering voor alle sectoren (vanaf 2024) op basis van het advies van de Beleidstafel wateroverlast en hoogwater en klimaatstresstesten in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie door gemeenten en waterschappen.
- Integraal Riviermanagement (IRM) en Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).
- Aanpakken in het beleidskader Milieu t.a.v. zeer zorgwekkende stoffen, bodemkwaliteit en ondergrond.

Aanvullen en intensiveren

Extra inzet is noodzakelijk:

- Daarom wordt verkend hoe uitbreiding/herbegrenzing en/of aanpassing van de geldende beschermingsregimes vorm kan krijgen. Een eerste aanzet is opgenomen in bijlage vier.
- Ook wordt gekeken naar aanscherpingen en aanvullingen op het gebied van strategische grondverwerving, beregeningsbeleid en het stimuleren van natuurinclusief of aangepast landgebruik in zones buiten het Natuurnetwerk Brabant.

MIDDELEN

Bestaand

- 2022-2027: In het provinciale Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 en de waterbeheerprogramma's van de waterschappen is door Brabantse partijen in de planperiode 2022-2027 ± € 200 miljoen beschikbaar gesteld ten behoeve van de restopgave KRW: 12.000 hectare Natte natuurparels (NNP); 610 km beek & kreekherstel en 232 vismigratiekelpunten. Het is echter bekend dat deze middelen niet voldoende zijn voor deze prestaties, zie ook onder risico's.

Aanvullend vanuit Transitiefonds

- De water- en bodemopgave koppelt mee met de extensiveringsopgave en de groenblauwe dooradering vanuit de natuur en landbouwmaatregelen. De aanvullend benodigde kosten van grondafwaardering vanwege watersysteemmaatregelen zijn daarom hier niet specifiek opgenomen.
- Om de inzet (boven op de al geprogrammeerde maatregelen voor de KRW) te kunnen intensiveren vraagt de provincie om een bijdrage van € 1,5 miljard euro extra uit het Transitiefonds, met name voor maatregelen gericht op (grond)wateraanvulling (± € 900 miljoen) en voor herstel van bodem- en waterkwaliteit (±€ 600 miljoen).
- Via het no-regret maatregelenpakket van 4 juli 2023 is hiervan een eerste aanvraag gedaan van € 82,5 miljoen:
 - Verdrogingsbestrijdingsmaatregelen: € 35 miljoen
 - Beek-en kreekherstel in beekdalen: € 35 miljoen
 - Verbeteren bodemvitaliteit: € 5 miljoen
 - Uitvoeringslasten: € 7,5 miljoen

RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN

Complexiteit:

- De Kaderrichtlijn Water-opgave voor voldoende en schoon water vergt meer voorbereidingstijd dan door onze uitvoeringspartners gedacht, in het bijzonder de waterschappen, en vergt vanwege kostenstijgingen meer middelen dan heden beschikbaar. Dit onder meer vanwege de complexiteit van de uit te voeren projecten, waardoor de KRW-doelrealisatie 2027 verder onder druk staat en te behalen prestaties op jaarbasis lastig te ramen zijn. Dit is onderwerp van de programmeringsgesprekken en bestuurlijke gesprekken met de waterschappen op basis van uitvoeringsafspraken in de Maatwerk-overeenkomsten (MOKs) 2022-2027 tussen waterschappen en provincie.

Instrumentarium:

- Voor maximaal doelbereik van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is een toereikend instrumentarium van cruciaal belang. Op dit moment wordt het instrumentarium en de inzet hiervan (door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten) niet toereikend geacht aangezien het doelbereik achter blijft.

Capaciteit:

- Een toenemend aandachtspunt is de uitvoeringskracht en betrokkenheid van partners ten behoeve van de opgaven. Door toenemende urgentie en uitvoering van water- en bodem gerelateerde opgaven aan de ene kant en een verder toegenomen druk op beschikbare capaciteit (door onder andere de spanning op de arbeidsmarkt) staat de uitvoeringskracht sterk onder druk. Hiermee is het risico op vertraging in de uitvoering toegenomen. Indien de huidige situatie niet wijzigt, zal de uitvoeringskracht komende jaren een belangrijk aandachtspunt blijven.

Middelen hoogwaterveiligheid:

- Integraal Riviermanagement (IRM) en Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De herinrichting van de rivieren en de dijkversterkingen kost 4 tot 8 miljard tot 2050, die met name worden gedekt uit het Deltafonds Waterveiligheid (gevuld door het Rijk en de waterschappen, o.a. het HWBP). Dit vraagt - binnen de mogelijkheden - ook van de provincies nieuwe provinciale cofinanciering.

VERSTERKEN NATUUR BINNEN NATUURNETWERK BRABANT (NNB)

MAATREGELEN

De maatregelen voor het versterken van natuur binnen het NNB vinden plaats op gronden die een natuurfunctie hebben, of waar een natuurfunctie wordt ontwikkeld.

Realisatie NNB

Zoals afgesproken in het Natuurpact streeft de provincie ernaar om in 2027, doch uiterlijk 2030 het Natuurnetwerk Brabant gerealiseerd te hebben.

- Het afronden van het NNB bestaat uit het inrichten van 6.000 ha natuurgebied voor 2030, waarvan circa 3.000 ha nog moet worden verworven voor 2028.
- Omdat er nog vooral moeilijk te verwerven hectares over zijn wordt op dit moment gewerkt aan 'doorbraakdossiers', waarbij per knelpunt in de verwerving gekeken wordt naar mogelijke oplossingen om de patstelling te doorbreken.
- Verbreding van instrumentarium, om de opgave tijdig gerealiseerd te krijgen
- Kwaliteitsverbetering van de natuur in het NNB door niet alleen te werken aan het terugdringen van de gevolgen van depositie en verdroging, maar ook de werkelijke potentie van gebieden (het ambitietype) te benutten.
- Van de ecologische verbindingzones (EVZ's) is 300 ha nog onderhanden en moet 850 ha nog worden gerealiseerd. De opgave voor groenblauwe dooradering (GBDA) wordt als instrument ingezet om de realisatie van EVZ's te versnellen, waarbij wordt gestreefd naar afronding uiterlijk in 2035.

Natura 2000

Herstel en versterking van de Natura 2000-gebieden draait vooral om behoud van de kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten, gebaseerd op de Vogel- en Habitat Richtlijn (VHR). Daarnaast is het soms ook nodig om de habitattypen en soorten in oppervlakte / aantallen te laten toenemen.

- Voor ieder N2000-gebied wordt een Plan van Aanpak opgesteld, waarin de NDA's worden vertaald naar noodzakelijke en realiseerbare maatregelen gericht op het herstellen van gebieden, en de prioritering van die maatregelen.
- Herziening en bijstelling van de Natuurbeheerplannen op basis van nieuwe kennis en recente inzichten.
- Inrichting en verwerving van de resterende hectares (280 ha) NNB.
- Onderzoek en kennis verzamelen, om meer grip te krijgen op wat nodig is om de gebieden in een goede staat van instandhouding (GSvl) te krijgen.
- Uitbreiding van de monitoring van natuur.

30% VHR-herstel Natura 2000 binnen het NNB

- Veel maatregelen voor VHR richten zich op het wegnemen van de belemmerende factoren voor VHR-beschermde habitattypen en soorten die op dit moment nog niet in een landelijk gunstige staat van instandhouding verkeren. Er is aanvullend onderzoek nodig om deze opgave verder te concretiseren.

DOELBEREIK

De maatregelen zijn primair gericht op natuurherstel en het verhogen van de biodiversiteit.

- Afronden van de aankoop en inrichting van het geplande natuur- en bosareaal en de ecologische verbindingzones, want dit draagt rechtstreeks bij aan herstel en versterking van de biodiversiteit en aan behoud van habitattypen en soorten van de VHR.
- Daarnaast is kwaliteitsherstel van bestaande natuur een vereiste bij specifieke soorten en habitats. Om de doelen voor VHR te behalen dient er een forse kwaliteitsimpuls te komen op het areaal en versneld herstel van o.a. droge en natte heiden, verschillende ventypen en zand- en kalklandschap tot 2030.
- Met de bossenstrategie zet Brabant met meer bos in op doelbereik voor zowel biodiversiteit als CO₂ vastlegging. De nieuwe bossen en herstelde bossen zijn randvoorwaardelijk voor behoud, herstel en uitbreiding van bosgebonden VHR-soorten.
- Uitwerken van de door LNV gevraagde VHR-uitbreidingsopgaven door potentiële uitbreidingslocaties in het NNB, en het aanvullen van de maatregelen in het Plan van Aanpak / de Natuurbeheerplannen.

Er is aanvullend onderzoek nodig voor het doelbereik van de dertig procent VHR-herstel. Hoewel er een eerste inschatting is gemaakt van de kansrijkheid van herstellocaties is externe kennis nodig om dit te werkelijk vast te stellen. Zeker ook voor kwalificerende leefgebieden buiten Natura 2000. Hiervoor is naast bureaustudie aanvullend veldonderzoek nodig.

Bossenstrategie binnen het BPLG

Voor het NPLG is met het Rijk een bestuurlijke afspraak gemaakt dat Brabant 4.000 ha bos realiseert binnen het NNB, waarvan 1.000 ha binnen de nog te realiseren opgave.

- Omdat de realisatie van het NNB al ver is gevorderd wordt onderzocht of dit een haalbaar resultaat is.
- Uitwerking van een revitaliseringplan voor de Brabantse bossen in 2024, gericht op revitalisering tot en met 2030.

VERANKERING INSTRUMENTEN

Bestaand

Veel van het natuurbeleid is al verankerd in het beleidskader Natuur 2030, de uitvoeringsagenda Natuur 2023-2027 en/of in Natura 2000-beheerplannen en het Actieplan Brabantse Bomen (bossenstrategie).

Daarnaast:

- De begrenzing van het huidige NNB is verankerd in de Omgevingsverordening. Aanpassingen in de begrenzing worden zo snel mogelijk verwerkt, in overeenstemming met de Natuurfactafspraken met het Rijk. Via de begrenzing van de natuurgebieden in de Omgevingsverordening en instructieregels aan gemeenten is de bescherming van natuurgebieden van het NNB geborgd.
- De realisatie van het NNB wordt in Brabant grotendeels uitgevoerd via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB). Met subsidies, grond en kennis ondersteunt het GOB-initiatiefnemers. Begin 2024 wordt de opdracht aan het GOB geactualiseerd, mede op basis van dit BPLG én op basis van de nog toe te kennen rijksmiddelen uit het Landelijk Programma Natuur en het Transitiefonds.
- Nieuwe bossen worden beschermd via omgevingsplannen, hiervoor worden afspraken gemaakt met gemeenten; soms zullen nieuwe bossen worden aangelegd in het NNB en via de Omgevingsverordening verankerd.

- Natura 2000-Beheerplannen, met maatregelen voor elk Natura 2000-gebied. Plus Natura 2000-Uitvoeringsovereenkomsten (2014), met daarin afspraken met partijen om de Natura 2000-herstelmaatregelen uit te voeren, zoals vastgelegd in de beheerplannen.
- Er is een Brabantbrede Grondstrategie in ontwikkeling die hierbij essentieel is (zie hoofdstuk 6).
- De Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS), gericht op het versterken van de natuur en het verminderen van de stikstofuitstoot. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan het behalen van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden.
- Bestuursovereenkomsten met waterschap De Dommel en waterschap Aa en Maas, waarmee deze waterschappen de trekker zijn geworden van het PAS-realisatietraject in 4 van de 14 PAS-gebieden in Brabant, de zogenaamde complexe PAS-gebieden.
- Samenwerkingsovereenkomst met waterschap Brabantse Delta, de gemeente Waalwijk en Staatsbosbeheer voor de uitvoering van de Natura 2000-herstelmaatregelen in de Westelijke Langstraat (het 5e complexe PAS-gebied). In de overige gebieden geven partijen gezamenlijk uitvoering aan de realisatie van de herstelmaatregelen, zoals vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomsten Natura 2000.

Aanvullen en intensiveren

- Er is aanvullend onderzoek nodig om tot dertig procent VHR-doelbereik te komen in 2030. Voor zover mogelijk worden, gelijktijdig aan het aanvullend onderzoek, maatregelen voor de dertig procent VHR-herstel opgestart. Een deel van deze maatregelen landt in het provinciaal deel van het NNB. Deze opgave is additioneel op de herstelopgaven voor Natura 2000 en het NNB.
- Voor de uitvoering van de maatregelen zoals beschreven in de Natuurdoelanalyses worden separaat plannen van aanpak opgesteld en zullen de Natuurbeheerplannen moeten worden herzien, inclusief handhavingplannen. De maatregelen dragen bij aan het doelbereik van het BPLG.

€ MIDDELEN

Bestaand

Voor de periode 2023-2027 is voor de Uitvoeringsagenda natuur €588 miljoen beschikbaar, inclusief de middelen vanuit het programma Natuur. Het grootste gedeelte van deze middelen wordt ingezet voor de uitvoering van het NNB en Natura 2000. Een klein deel voor o.a. het Actieplan Brabantse Bomen. De door het Rijk beschikbaar gestelde middelen zijn aanvullend aan de afspraken en middelen in het Natuurpact. Daarnaast zal er in 2024 een tweede trache middelen voor Natura 2000 vanuit het Programma Natuur worden gestart.

Perspectiefnota 2025

- GS is voornemens de opgave voor het realiseren van het NNB te indexeren en deze middelen via de perspectiefnota 2025 te reserveren voor deze opgave. Daarnaast zijn in de perspectiefnota 2025 middelen voor landbouw enclaves in bestaande natuur (8 miljoen), uitvoering bossenstrategie (10 miljoen) en extra inzet voor Natura 2000 grondstrategieplannen (10 miljoen) opgenomen. Provinciale Staten besluiten hierover in april 2023.

Aanvullend vanuit Transitiefonds

- Voor een deel van de locaties waar VHR-soorten en habitats buiten het NNB voorkomen, is aanvullende financiering nodig. De uitwerking van deze opgave (zoals gesteld in het Ontwerp NPLG) is nieuw en vereist aanvullend onderzoek om deze verder te concretiseren.
- Voor de VHR-aanpak dertig % doelbereik in 2030 is in totaal voor de realisatie € 539 miljoen extra nodig vanuit het Transitiefonds. Een deel van deze maatregelen landt binnen het provinciaal deel van het NNB en zal daarbij mede bijdragen aan de voltooiing hiervan.

Maatregel	Aandeel Brabant	Aantal	Bedrag miljoen	Totaal miljoen
Verbeteren areaal		510 ha		€ 10
Vogelrichtlijnsoorten	> 20%	6	€ 5	€ 30
Vogelrichtlijnsoorten	5% – 20%	28	€ 2,5	€ 70
Habitatrichtlijnsoorten	> 20%	8	€ 5	€ 40
Habitatrichtlijnsoorten	5% – 20%	8	€ 2,5	€ 20
Habitats VHR-Richtlijn	> 20%	4	€ 50	€ 200
Habitats VHR-Richtlijn	5% – 20%	14	€ 10	€ 140
Weidevogels		750 ha	€ 2.000/jaar	€ 8
Akkervogels		5.000 ha	€ 1.000/jaar	€ 20
Onderzoek & monitoring				€ 1
Totaal				€ 539

Via het no-regret maatregelenpakket van 4 juli 2023 is hiervan een eerste aanvraag gedaan van € 48 miljoen

- Bosrevitalisatie € 18 miljoen
- Groenblauwe dooradering € 20 miljoen
- Markiezaat (natuurherstel en vogeleilanden): € 7 miljoen
- Landschapspark Pauwels (recro-passage): € 2 miljoen
- Uitvoeringslasten: € 0,9 miljoen

RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN

Bij het realiseren van bovenstaande maatregelen zijn er de volgende randvoorwaarden en risico's:

- Voldoende grondbeschikbaarheid.
- Beschikbaarheid van instrumenten die staatssteun-proof zijn.
- Een duurzaam perspectief voor de landbouw.

VERSTERKEN NATUUR BUITEN NATUURNETWERK BRABANT

MAATREGELEN

De maatregelen die genomen worden voor de versterking van natuur buiten het NNB zijn per definitie natuurinclusief. Ze zijn gericht op het kunnen behalen van algemene en wettelijke (VHR) biodiversiteitsdoelen in het agrarisch gebied, samenhangend met water-, bodem- en klimaatdoelen. De hoofdbestemming van deze gronden is namelijk niet natuur maar kan wisselen afhankelijk van het grondgebruik (uitzondering daargelaten).

Overgangsgebieden, herstelzones Natura 2000 en bufferzones

Zoals beschreven in hoofdstuk 4 vraagt herstel van natuur- en waterdoelen, o.a. die in het NNB, om maatregelen buiten dat NNB. Het kan gaan om maatregelen in overgangsgebieden in een schil rond het NNB en de Natura 2000-gebieden, om herstelzones bij N2000 (dat wat nodig is voor herstel en behoud (gSvl) van Natura 2000-gebieden) en bufferzones langs beken in het kader van de Nitraatrichtlijn.

- Met de uitwerking van de NDA's in Plannen van Aanpak geven sturing aan o.a. dat wat nodig is in de herstelzones rond Natura 2000-gebieden. In de komende jaren wordt dit vastgelegd in de te herziene Natuurbeheerplannen Natura 2000.
- Er wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen die specifiek zijn (kaderstellend vanuit de provincie) en maatregelen die gebiedsgericht worden uitgewerkt. De provincie werkt samen met de partners de doelen van de overgangsgebieden uit.

- Er worden, aanvullend op de lopende GGA-processen (categorie 3-gebieden), extra gebiedsgerichte processen opgestart. Onder andere ten behoeve van de bufferzones in de beekdalen.
- Samen met het Rijk wordt het benodigde instrumentarium uitgewerkt voor de transformaties van deze zones en gebieden.
- Het planologisch inregelen van overgangsgebieden wordt uitgewerkt in de Brabantse omgevingsverordening (OVNB), waarbij bij voorkeur wordt aangesloten bij bestaande werkingsgebieden, zoals groenblauwe waarden.

VHR-aanpak dertig procent doelbereik in 2030

De maatregelen richten zich op het wegnemen van de belemmerende factoren voor VR-beschermde soorten die op dit moment nog niet in een landelijk gunstige staat van instandhouding verkeren. Het gaat om soorten van de weidevogelgroep en soorten van akkers, maar het kan ook gaan om agrarische Natura 2000-soorten zoals de grote modderkruiper. In de richting van het Ontwerp BPLG en het definitieve BPLG onderzoeken we realistische opgave is voor doelbereik.

- Voor weidevogels ligt de nadruk in fysieke zin op de open rivierkleigebieden, de open jonge heide-ontginningen, beekdalen en te vernatten overgangsgebieden. Tot 2030 wordt ingezet op 750 ha extra weidevogelgebied. We zetten in op verhoging van de waterstand, uitbreiding van plasdrassen, kuikenland en het later maaien van graslanden.

Dit in aanvulling op het herstel van leefgebied voor vooral moerassoorten binnen het NNB in de herstellende natte natuurgebieden, zoals Vlijmens Ven. Herstel van leefgebied voor weidevogels in heide- en hoogveengebieden vraagt een langere adem.

- Voor akkervogels wordt de verweving van de VR-doelen met de transitie van de landbouw verder uitgewerkt. In het hoogproductieve akkerbouwgebied, maar ook in de kleinschalige akkerbouwgebieden. Doel is het creëren van bolwerken die zoveel mogelijk via groenblauwe dooradering met elkaar verbonden zijn. Hierbij wordt onderzocht wat een passende opgave is voor Brabant. Tot die tijd gaat de provincie uit van een opgave van 5.000 ha voor akkervogels. Voor groenblauwe dooradering zie verderop.
- Maatregelen in het kader van water en bodemsturend dragen bij aan het realiseren van doelbereik voor weide & akkervogels.

Bos buiten het NNB

- Het grootste deel van 811 ha boscompensatie wordt uitgevoerd buiten het NNB, als onderdeel van een doel van 5.000 ha, in uiterlijk 2030.
- De provincie stimuleert de aanleg van groenblauwe dooradering en extra bos en zoekt de (financiële) samenwerking op met externe partijen.
- De Stila-regeling, en de cofinanciering van medeoverheden, wordt geoptimaliseerd voor deze opgave.

Groenblauwe dooradering

- De groenblauwe dooradering wordt stapsgewijs uitgebreid. Het streven hierbij is gericht op de aanleg van struwelen, hagen, singels, ruige bermen, plasdrassen, poelen, et cetera.
- Initiatieven in met name de Nationale parken worden bij voorkeur ondersteunt, binnen onze financiële en personele mogelijkheden.
- Er wordt extra capaciteit beschikbaar gemaakt voor het coördineren van de opgave GBDA.

- De Stila-regeling, en de cofinanciering van medeoverheden, wordt geoptimaliseerd voor deze opgave.
- De omvang en opgave van de groenblauwe dooradering in Brabant wordt nog nader uitgewerkt.
- Brabant heeft de ambitie om beter te onderzoeken wat de biodiversiteitsdoelen van de GBDA moeten zijn. Daarmee kan de GBDA (gebieds-)specifiek worden gemaakt aan leefgebieden van soorten (VR, Rode Lijst en Brabantse prioritaire soortenlijst), de achteruitgang van insecten en bestuivers en het landschap, en wordt verdere nivellering voorkomen. We werken dit in 2024 / 2025 uit.
- Een ecologische verbindingzone is een kwalitatief hoge vorm van groenblauwe dooradering, waarbij de realisatie gericht is op het verbinden van leefgebieden van één of meerdere soorten. De provincie wil tot 2035 nog 850 ha aan stevige ecologische verbindingen aanleggen.

DOELBEREIK

Overgangsgebieden

Het doelbereik van overgangsgebieden is afhankelijk van de gekozen vorm en snelheid.

VHR-aanpak dertig procent doelbereik in 2030

De maatregelen bij natuurinclusieve landbouw en extensivering grondgebruik zullen leiden tot een verbetering op populatieniveau bij bepaalde VHR-soorten.

Groenblauwe dooradering

Door verspreiding flora en fauna wordt versnippering beperkt en biodiversiteit versterkt.

VERANKERING INSTRUMENTEN

Bestaand

- Bestaande instrumenten voor het versterken van natuur buiten het NNB zijn de diverse regelingen onder de subsidieregeling Natuur, zoals biodiversiteit en leefgebieden, faunavoorzieningen, leefgebied voor de bij, ondernemen voor natuur, bestrijding invasieve soorten, (maatregelen wolven) en boscompensatie. Daarnaast is er de Stimuleringsregeling Landschap (StiLa) die opereert onder de EU goedgekeurde Catalogus GroenBlauwe Diensten (CGBD).
- Ook het agrarisch natuur en landschapsbeheer (het ANLb) kan een (zeer) belangrijk instrument zijn voor de versterking van natuur buiten het NNB. Er zijn diverse inrichtingsmaatregelen die de effectiviteit van het ANLb kunnen vergroten, zoals investeringen voor de aanleg van plasdras, de aanschaf van technische middelen voor bijv. peilbeheer (pompen/ stuwen et cetera) en predatiebestrijding (permanent vos-werend raster).
- Daarnaast kan de aanleg van de groenblauwe dooradering (keverbanken/ landschapselementen) het vlakgewijze beheer van het ANLb versterken.

Aanvullen en intensiveren

Overgangsgebieden

- Het concept overgangsgebieden is nieuw beleid in het BPLG (in tegenstelling tot herstelzones Natura 2000, die al genoemd worden in het beleidskader Natuur 2030). Omdat de hoofdfunctie in deze gebieden geen natuur wordt (uitzonderingen daargelaten), is het van belang dat het gekozen instrument staatssteun-proof is. De nieuwe groenblauwe catalogus wordt in 2024 in Brussel getoetst en kan dan geschikt zijn als instrument om in te zetten voor het realiseren van overgangsgebieden.
- Daarnaast is het van belang om de overgangsgebieden een bepaalde mate van planologische bescherming te geven en hiervoor de Omgevingsverordening in te zetten. Hiervoor zal onder meer worden gekeken naar het aanpassen of uitbreiden van het werkingsgebied groenblauwe waarden die nu al in de Omgevingsverordening zijn opgenomen.

VHR-aanpak 30 procent doelbereik in 2030

De VHR-aanpak buiten het NNB is nieuw beleid. Het financieren van de maatregelen kan via bestaande subsidieregelingen van het programma Natuur.

Groenblauwe dooradering

De aanpak groenblauwe dooradering borduurt voort op bestaand beleid maar zal, mits aanvullende middelen en instrumenten (catalogus groenblauwe diensten, instrument voor afwaardering gronden) beschikbaar komen, worden geïntensiveerd.

MIDDELEN

Bestaand

Weide en akkervogels (dertig procent VHR herstel)

- Het ANLb richt zich op het natuurinclusief beheer van landbouwgronden en de doelen en werkzaamheden zijn, anders dan de incidentele middelen uit het Transitiefonds, structureel van aard. De subsidies worden afgegeven voor een zesjarige periode, maar er wordt gekeken of het mogelijk is beschikkingen voor een langere periode (12 jaar of meer) af te geven. Daarom hebben de provincies landelijk afgesproken dat zij de kosten voor het agrarisch natuurbeheer niet opnemen in hun PPLG.
- Ook de kosten voor aanvullende inrichtingsmaatregelen zijn nog niet gekwantificeerd omdat die samenhangen met de eventuele uitbreiding van (de middelen voor) het beheer.
- Voor de looptijd van de uitvoeringsagenda Natuur (t/m 2027) heeft de provincie €3,4 miljoen per jaar beschikbaar voor het ANLb. Daarnaast verwachten we ongeveer €2,5 miljoen van LNV voor de indexatie van het ANLb.

Groenblauwe dooradering

- Voor de volledige opgave ecologische verbindingzones is nog totaal € 47,4 miljoen Beschikbaar (t/m 2035), maar ook hier wordt een forse prijsstijging voorzien tot wel 100%. Hierdoor kunnen minder hectaren verbindingzones worden gerealiseerd dan voorzien.
- Gedurende de looptijd van de uitvoeringsagenda Natuur (t/m 2027) heeft de provincie €2 miljoen per jaar beschikbaar voor groenblauwe dooradering, naast de inzet op de EVZ's.

Bossen

- Middelen voor bos zijn beschreven bij de maatregelen 'versterken natuur binnen het NNB'.
- Voor zowel nieuwe bossen, EVZ's en groenblauwe dooradering werkt de provincie samen met gemeenten, waterschappen, TBO's en particulieren. Daarbij is cofinanciering door hen een vereiste. Ditzelfde geldt voor de gebieden waar met een groenblauwe gebiedsgerichte aanpak gewerkt wordt.

Aanvullend vanuit Transitiefonds (nog niet aangevraagd)

- Voor de groenblauwe dooradering is de eerste inschatting dat er €181 miljoen nodig is voor het realiseren van deze opgave, door de verwerving van de grond. Hiervan is € 20 miljoen aangevraagd binnen de no regret maatregelen.
- De kosten voor dertig procent VHR herstel zijn beschreven bij de maatregelen 'versterken natuur binnen het NNB'.
- De benodigde middelen voor het realiseren van overgangsgebieden zijn afhankelijk van de gekozen vorm, invulling en omvang van deze gebieden. De mate van afwaardering hangt daar mee samen. We opteren om hiervoor de groenblauwe catalogus te gebruiken als instrument.

RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN

Voor het kunnen realiseren van bovenstaande maatregelen zijn de volgende randvoorwaarden en risico's voorzien:

- Voldoende grondbeschikbaarheid.
- Beschikbaarheid van instrumenten die staatssteun-proof zijn.
- Een duurzaam meervoudig perspectief voor de landbouw.

EMISSIEREDUCTIE STALMAATREGELEN

- Reductie stalemissies en verbeteren dierenwelzijn door aanpassing huisvestingssysteem, voer- en managementmaatregelen, extensivering en mestverwerking.
- Reductie stalemissies en risicoreductie door verkleining aantal gehouden dieren.

MAATREGELEN

Van toepassing op:

- Niet-grondgebonden veehouderij.
- Grondgebonden veehouderij.
- Extensieve grondgebonden veehouderij.

Reductie stalemissies en verbeteren dierenwelzijn door aanpassing huisvestingssysteem, voer- en managementmaatregelen, extensiveringen mestverwerking

Naast nationale maatregelen gaat het in Brabant concreet om de volgende maatregelen:

1. Verlagen emissies via regelgeving
 - Stalemissies: via de Omgevingsverordening stellen wij conform BBT-systematiek aanvullende eisen aan de emissies per dierplaats voor ammoniak en geur:
 - Ammoniak: nieuw op te richten stallen moeten voldoen aan de gestelde ammoniakemissie-eisen. Bestaande stalsystemen moeten vanaf 1 januari 2026 (melkvee- en kalverhouderij) dan wel 1 juli 2024 (alle overige sectoren) voldoen aan de gestelde ammoniakemissie-eisen als zij 20 (rundvee) dan wel 15 jaar (alle overige sectoren) oud zijn, wat overeenkomt met de gemiddelde afschrijvingstermijn

van huisvestingssystemen. De geldende normen worden periodiek bijgesteld op basis van de op dat moment best beschikbare technieken.

- Geur: achtergrondconcentratienorm van ten hoogste 20 procent geurghinderden in landelijk gebied.
- Mestbewerking: wij stellen scherpe eisen aan de emissies uit mestbewerkingsinrichtingen en toepassing BBT-systematiek.

2. Ketenaanpak bevorderen emissiereductie

Ondersteunend aan deze regelgeving bevorderen wij:

- De ontwikkeling en toepassing emissiearme huisvestingssystemen financieel (subsidies) en door de samenwerking in en tussen ketens te bevorderen.
- Ontwikkeling, toepassing en borging voer- en managementmaatregelen.
- Verbetering praktijk en inzet van mestbewerking gericht op het minder ontstaan van ammoniak (gescheiden opvang mest en urine) dan wel vervluchtigen uit opslag (stabiel maken via bewerking).
- Ontwikkelen van en praktisch en juridisch toepasbaar maken van real time meten van emissies;
- Extensieve, natuurinclusieve en/of biologische veehouderij.

3. Bevorderen dat bewezen best beschikbare technieken zo spoedig mogelijk vergunbaar worden.

In alle drie genoemde sporen hanteren wij een integrale aanpak zodat alle relevante emissies, dus ook broeikasgassen worden aangepakt, dierenwelzijn wordt bevorderd en het risico op stalbranden wordt verminderd.

Reductie stalemissies en risicoreductie door verkleining aantal gehouden dieren

Nationale maatregelen:

- Landelijke beëindigingsregelingen (LBV(+), SRV, MGA et cetera).
- Mestbeleid (dierrechten, productieplafonds, afroming fosfaatrechten et cetera).

We vragen aan het Rijk:

- Uitbreiding werking beëindigingsregelingen tot alle veehouders.
- Dierrechten in alle veehouderijsectoren gekoppeld aan:
 - (Her)introductie van het afromen ervan bij verhandelen ervan.
 - Ruimtelijk begrenzen van de verhandelbaarheid ervan tot kleine regio's.
- Robuuste systematiek om daadwerkelijke emissieniveaus van nieuwe systemen te bepalen, monitoren en evalueren ten behoeve van vergunningverlening en normering emissies ten behoeve van KPI-sturing.

Naast nationale maatregelen gaat het in Brabant concreet om de volgende maatregelen:

- Maatwerkregeling Omgevingskwaliteit (voorheen: Ruimte voor ruimte). Met name in het noordoosten van Brabant is dit van groot belang omdat de LBV(+)-regelingen daar niet van toepassing zijn, maar ook in andere delen van Brabant kan dit ingezet worden.
- Staldering (afroming).
- Emissiereductie per bedrijfslocatie door verlaging aantal gehouden dieren om aan ammoniakemissie-eisen voor stalsystemen uit de Omgevingsverordening (zie hiervoor) te voldoen.

DOELBEREIK

Reductie stalemissies en verbeteren dierenwelzijn door aanpassing huisvestingssysteem, voer- en managementmaatregelen, extensiveringen mestverwerking

Deze maatregelen dragen bij aan oplossen stikstofproblematiek, biodiversiteitsherstel, verbetering van waterkwaliteit, klimaat, gezondheid en dierenwelzijn.

- Vermindering emissie ammoniak Brabantse stalmaatregel OV: maximaal een reductie van 11,9 Kton (63 procent) en minimaal een reductie van 8,7 Kton (43 procent) te verwachten in 2030, ten opzichte van de vergunde emissie in 2018 (exclusief correctie latente ruimte). Van gemiddeld 325 (vergund) in 2022 naar circa 150 mol/ha/jaar (dierplaatsen 2022; IOV 2024) in 2030. Bron: scenariostudie Pouderoyen Tonnaer (Ullenbroeck et al., 2023).
- Vermindering emissie broeikasgassen (nog inschatten op basis scenarioberekeningen Pouderoyen).
- Verminderen geurhinder (nader te bepalen).
- Verminderen emissie fijn stof (nader te bepalen).
- Verminderen gezondheidsrisico's (nader te bepalen).

Reductie stalemissies en risicoreductie door verkleining aantal gehouden dieren

Een kleinere veestapel draagt bij aan vermindering van de emissies op de volgende terreinen:

- Vermindering emissie ammoniak; bij 10% minder dieren 'gemiddeld' ten opzichte van 2022 afname van 0,4 à 1,3 Kton NH₃ ervanuit gaande dat de stalmaatregelen zijn doorgevoerd (respectievelijk uitgaande van RAV of NEMA emissiefactoren). Bron: scenariostudie Pouderoyen Tonnaer (Ullenbroeck et al., 2023).
- Vermindering emissie broeikasgassen (nog inschatten op basis scenarioberekeningen Pouderoyen).
- Verminderen geurhinder (nader te bepalen).
- Verminderen emissie fijn stof (nader te bepalen).
- Verminderen gezondheidsrisico's (nader te bepalen).

VERANKERING INSTRUMENTEN

Reductie stalemissies en verbeteren dierenwelzijn door aanpassing huisvestingssysteem, voer- en managementmaatregelen, extensivering en mestverwerking

Bestaand Rijk

- Omgevingswet (emissieregulering).
- Meststoffenwet.
- Subsidieregelingen als Subsidieregeling Brongerichte Verduurzaming.
- Innovatie instrumentarium.

Bestaand provincie

- Omgevingsverordening / toestemmingsverlening / passende beoordeling.
- Beleidskader Landbouw en Voedsel.
- Uitvoeringsagenda Mest.
- Subsidieregeling Transitie Landbouw.
- Task Force toekomstbestendige stallen.
- De provincie bevordert de ontwikkeling van schoon-bij-de-bron-stalsystemen, door financieel bij te dragen en door bij te dragen aan de validatie van stalsystemen.
- Samenwerking zandprovincies: validatie van nieuwe vormen van voer- en managementmaatregelen. Na validatie kunnen deze als reductiemaatregel in de (bijlage van de) Omgevingsverordening worden opgenomen.
- Project Real time meten en monitoren gericht om het werken met sensoren te onderzoeken en valideren, om op die manier bij te dragen aan het kunnen sturen op daadwerkelijk gemeten emissies. Op middellange termijn is beoogd om ook vergunningverlening, toezicht en handhaving daarop te kunnen baseren.

Aanvullen en intensiveren in BPLG

In het kader van de 'no-regret'-maatregelen heeft de provincie een verzoek gedaan om -gekoppeld aan het project 'Real time meten en monitoren'- een project uit te voeren om voer- en managementmaatregelen te kunnen onderzoeken en valideren.

Reductie stalemissies en risicoreductie door verkleining aantal gehouden dieren

Bestaand Rijk

- Subsidieregelingen als LBV(+, kleine sectoren), MGA, MGB, en andere instrumenten i.k.v. Aanpak Piekbelasting.

Bestaand provincie

- Aanjaagteam en Ondersteuningsnetwerk (mede) versterkend ten aanzien van inzet rijksregelingen.
- Afromingspercentage bij extern salderen (40 procent, beleidsregel Natuurbescherming Noord-Brabant.
- Staldering met afromingspercentage (20 (sloop) of 100 (herbestemming) procent
- Aankopen in het kader van PAS/NNB.
- Stikstofloket.
- VAB-impuls.
- Regeling maatwerk omgevingskwaliteit (voorheen Ruimte voor Ruimte) voor veehouderijen die niet deel kunnen nemen aan de rijksregelingen.

Aanvullen en intensiveren in BPLG

- Onderzoeken of een aanpassing van de regeling maatwerk omgevingskwaliteit nodig is om de effectiviteit te vergroten.
- Ondersteunen omschakeling van veehouderij naar andere agrarische onderneming / samenwerking akkerbouw/veehouderij (regionaal gemengd bedrijf).
- 'Brabantse Maatwerkaanpak' uit 'no-regret'-maatregelenpakket (juli 2023).

MIDDELEN
Reductie stalemissies en verbeteren dierenwelzijn door aanpassing huisvestingssysteem, voer- en managementmaatregelen, extensivering en mestverwerking
Bestaand

- In de perspectiefnota 2025 zijn hiervoor middelen opgenomen (1 miljoen voor VAB Impuls, 1 miljoen voor het ondersteuningsnetwerk, 2,5 miljoen voor ontwikkeling en toepassing van stalsystemen. Provinciale Staten besluiten hierover in april 2024.
- Vanuit het versnellingsfiche 2022 vanuit het Rijk is 9 miljoen beschikbaar voor real time meten en monitoren.

Aanvullend vanuit Transitiefonds

Voor de ontwikkeling en de uitvoering is € 170 miljoen nodig.

Reductie stalemissies en risicoreductie door verkleining aantal gehouden dieren**Bestaand**

- De opkoop- en beëindigingsregelingen worden gefinancierd vanuit het Rijk. Hiervoor heeft de provincie € 1,9 miljard nodig, inclusief de bestaande instrumenten.
- Voor de bekostiging van de provinciale capaciteit wordt met het Rijk een Convenant Aanpak Piekbelasting opgesteld. De provincie voert deze inmiddels uit. De provincie heeft onder haar verantwoordelijkheid een team opgericht dat potentiële deelnemers aan de LBV(+) kan ondersteunen.

Aanvullend vanuit Transitiefonds

- Via het no-regret maatregelenpakket van 4 juli 2023 is hiervan een eerste aanvraag gedaan van € 20,9 miljoen.
- Emissiereductie op basis van Brabantse Maatwerkaanpak (complementair aan Rijksregeling LBV+/LBV) bij circa dertig stikstofuitstoters: € 19 miljoen.
- Uitvoeringslasten: € 1,9 miljoen.

RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN
Risico's

- Er zijn onvoldoende emissiearme huisvestingssystemen en/of maatregelenpakketten (voer en management) tijdig beschikbaar voor een groot aantal sectoren voor vergunningverlening, dus met juridisch houdbare (=voldoende betrouwbaar bemeten) emissiefactoren. De beschikbaarheid van toepasbare systemen en maatregelen wordt in Noord-Brabant verkleind door relatief hoge reductie-eisen. Dit speelt met name in de sectoren waarvoor luchtwassers niet beschikbaar of effectief zijn.
- Onvoldoende vertrouwen in stabiel overheidsbeleid en/of gebrek aan financiële armslag bij veehouders om daadwerkelijk te investeren, waardoor tempo van doelbereik achterblijft en vergrote inzet van toezicht en handhaving nodig is.
- Weerstand tegen realisatie mestbewerkingscapaciteit.

Randvoorwaarden

- Robuuste systematiek om daadwerkelijke emissieniveaus van nieuwe systemen te bepalen, en evalueren ten behoeve van vergunningverlening en normering emissies ten behoeve van KPI-sturing.
- Rijksmaatregelen en voldoende financiële middelen om te komen tot een kleinere veestapel (beëindigingsregelingen, afoming etc).
- Een goed ontwikkeld kennisnetwerk bestaande uit wetenschap, bedrijfsleven en overheden.
- Minimaliseren van de risico's (al dan niet door provinciale maatregelen).

BRABANTBREDE VERDUURZAMING AGRARISCH GRONDGEBRUIK

Van toepassing op:

- Akker- en tuinbouw (inclusief boom- en sierteelt).
- Grondgebonden veehouderij.
- Extensieve grondgebonden veehouderij.
- Extensieve akker- en tuinbouw.

MAATREGELEN

Voor een toekomstbestendige agrarische productie (ecologisch en economisch) en het realiseren van de beleidsdoelen en randvoorwaarden op het gebied van water, natuur, klimaat en gezondheid (zoals in de voorgaande hoofdstukken is opgenomen) is een verduurzaming van het agrarisch grondgebruik noodzakelijk. Het gaat hierbij om:

- Realiseren van een vitale bodem door duurzaam bodembeheer (zie maatregel 1).
- Inspelen op hogere grondwaterpeilen (en verzilting) (zie maatregel 1) en minder grondwateronttrekking (zie maatregel 1).
- Reduceren van veldemissies naar bodem, (grond)water en lucht (zie maatregel 1);
- Reductie (resten van) gebruik en emissies gewasbeschermingsmiddelen naar bodem, (grond)water (zie maatregel 1).
- Kansen benutten voor koolstofvastlegging.
- Bijdragen aan vergroten biodiversiteit / agrarische natuur- en landschapsbeheer (zie maatregelen 2 en 3).

Dit vraagt om aanpassingen in de agrarische bedrijfsvoering, zoals gewaskeuze, teeltwijze (inclusief begrazing), bemesting (bouwplan, hoeveelheid, soort meststof, moment en wijze van toedienen), verhogen van het organische stofgehalte in de bodem, in het water- en bodembeheer (ontwatering, beregening, wateraanvoer en water vasthouden, gewicht en moment inzet landbouwwerktuigen), aanleg van landschapselementen, et cetera.

Stimuleren en ondersteunen verduurzaming agrarisch grondgebruik

- Naast verplichte maatregelen op basis van wet- en regelgeving (zoals bijvoorbeeld in het 7^e actieprogramma voor de Nitraatrichtlijn) heeft de provincie een actief stimulerings- en innovatiebeleid voor de verduurzaming. Basisprincipe is dat we onze aanpak zo vormgeven dat agrarische ondernemers binnen de kaders voor milieu-, water- en natuur (in de vorm van 'gebruiksruimte') in staat zijn een rendabele duurzame exploitatie vorm te geven.

Natuurinclusieve en/of biologische bedrijfsvoering

- Een verdergaande vorm van verduurzaming is het toewerken naar een natuurinclusieve en/of biologische bedrijfsvoering. Een natuurinclusieve of biologische bedrijfsvoering kent een lagere veebezetting, minder inputs in de vorm van (kunst)mest en bestrijdingsmiddelen, minder outputs in de vorm van emissie naar de lucht en grond- en oppervlaktewater en minder impact op de bodem. Ook zijn percelen met beperkingen zoals een hoge grondwaterstand vaak gemakkelijker in de bedrijfsvoering in te passen. Omschakeling naar een natuurinclusieve of biologische bedrijfsvoering draagt dan ook bij aan realisering van bovengenoemde categorieën maatregelen. Als provincie ondersteunen, faciliteren en stimuleren we deze transitie.

Ontwikkeling en toepassing van innovaties

Ontwikkeling en toepassing van innovaties in de hele keten én op het boerenerf' leveren een belangrijke bijdrage aan de doelen voor natuur, water & bodem en het verkleinen van de impact op de omgeving en versterking van het verdienmodel van boeren.

- Stimuleren van de ontwikkeling dat dierlijke mest zoveel mogelijk wordt bewerkt tot toepasbare meststoffen, zodat minder kunstmest nodig is. Dit doen we ten behoeve van het sluiten van kringlopen, mestverwaarding waarbij naast kunstmestvervangers en bodemverbeteraars ook groene gas wordt geproduceerd.
- Faciliteren en ondersteunen van de verdere ontwikkeling van de nieuwe en duurzame teeltsystemen en verdienmodellen op het gebied van telen van grondstoffen voor de biobased economie, eiwittransitie, reststroomverwaarding en 'plant based production'.
- Uitdagen van ondernemers op vakmanschap en ondernemerschap, vanuit het eigen bedrijf en de eigen omgeving, onder andere in fieldlabs, waar alle innovaties voor systeemverandering integraal worden gevalideerd en gedemonstreerd. Op dergelijk fysieke HUB's ontmoeten overheden, bedrijven, onderwijs en kennisinstellingen en burgers elkaar om samen nieuwe technologieën en sociale innovaties te ontwikkelen en samen te experimenteren en/of onderzoek te doen.

Inzet ondersteuningsnetwerk en sociaal- economische begeleiding

- Ondernemers die tegen vraagstukken in de transitie aan lopen krijgen hulp. Er is op een aantal manieren hulp beschikbaar. Centraal hierin kunnen ondernemers een beroep doen op het Ondersteuningsnetwerk. Vanuit het Ondersteuningsnetwerk worden indien wenselijk en nodig relaties gelegd met overheden en andere voor de vraag relevante partijen. Hierbij hoort ook andere hulp, zoals VAB Impuls, coaches die beschikbaar zijn vanuit biologisch, natuurinclusief, BodemUp, de gebiedsgerichte aanpak en sociaaleconomische begeleiding vanuit het Rijk.

DOELBEREIK

De maatregelen gericht op verdere verduurzaming van agrarisch grondgebruik dragen bij aan verbetering van de water- en bodemkwaliteit, waterkwaliteit, biodiversiteit, koolstofvastlegging, klimaat en gezondheid.

VERANKERING INSTRUMENTEN**Bestaand**

Instrumenten voor (verduurzaming van) het agrarisch grondgebruik liggen primair bij het Rijk:

- Gemeenschappelijk landbouwbeleid (areaal grasland).
- Meststoffenwet (hoeveelheden mest en bemestingsvrije zones).
- Wet Gewasbeschermingsmiddelen en biociden (gebruik gewasbeschermingsmiddelen).
- 7^e Nitraat Actie Programma + addendum en derogatie.

Brabant hanteert aanvullend de volgende instrumenten:

Wettelijke verplichtingen

- Omgevingsverordening, met onder meer regels voor grondwaterbescherming en het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen.
- In de waterschapsverordening zijn regels opgenomen over onder meer beregening en ont- en afwatering.

Stimuleren en ondersteunen verduurzamen agrarische bedrijfsvoering

- Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) en Akkerbouw (BMA): instrumenten voor het financieel belonen van melkveehouders en akkerbouwers voor hun bijdrage aan natuur, water en landschapskwaliteit.
- BodemUP: ondersteuning van agrarische ondernemers door een bodemcoach en het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP) bij het nemen van maatregelen om de water- en bodemkwaliteit te verbeteren.
- Schoon Water: stimuleringsprojecten gericht op het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen die een risico vormen voor de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Binnen Noord-Brabant richt Schoon Water zich op de grondwaterbeschermingsgebieden en de rest (verbreding) van Brabant.
- Brabants Bodem: programma waarin een nieuw perspectief voor agrarisch ondernemers die bijdragen aan de kwaliteit van natuur en landschap in Van Gogh NP en daarbuiten wordt ontwikkeld.
- Brabant Bemest Beter: programma met als focus bemesting als verbinding tussen enerzijds de productie van meststoffen uit dierlijke mest en anderzijds de teelt van gewassen waarvoor deze meststoffen essentieel zijn.
- Stimuleren van ontwikkelingen die zorgen voor verminderd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, zoals kennisontwikkeling over functionele agrobiodiversiteit, gewasdiversiteit (bijvoorbeeld strokenteelt en mengteelten) en ontwikkelen en implementeren mechanische onkruidbestrijding.
- Met de Brabantse waterschappen zijn in 2021 de Koepelovereenkomst Groenblauw en (samen met de andere partijen in het Breed Bestuurlijk overleg Grondwater) het Grondwaterconvenant gesloten waarin streefwaarden voor verhoging van de grondwaterstanden zijn afgesproken.
- Afsprakenkader Herziening Beregeningsbeleid (2023) tussen provincie, waterschappen, ZTLO en terreinbeheerders, in het verlengde van het Grondwaterconvenant (ziet op 2027) en de Droogteagenda (ziet op 2040), die tot doel hebben de verdroging in Brabant tegen te gaan als onderdeel van de KRW-opgave.

- Brabantbreed pilotprojecten om - via de Stichting Nationale Koolstofmarkt (SNK) methodedocumenten - voor blijvend grasland, akkerbouw en agroforestry, bos en teelt van vezelgewassen koolstof vast te leggen en koolstofcertificaten uit te geven.

Natuurinclusieve en biologische bedrijfsvoering

In de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel en het plan van aanpak biologische landbouw (i.o.) staat een breed pallet aan projecten en instrumenten om samen met de sector toe te werken naar 500 natuurinclusieve boeren en 15 procent biologische areaal in Brabant in 2030. Het gaat hierbij onder andere om:

- Voorrang en voordelen voor biologische boeren en boeren in omschakeling voorrang bij het pachten van provinciale gronden.
- De grondregeling natuurinclusief die via een erfpachtconstructie ervoor zorgt dat ondernemers onder kwalitatieve voorwaarden over extra landbouwgrond kunnen beschikken.
- Beleidsregel grond voor graasdierhouderij om extensivering rond N2000, NNP's en in de beekdalen te ondersteunen.
- Ondersteunen van ondernemers die de overstap naar een biologische of natuurinclusieve bedrijfsvoering overwegen met subsidiëren plannen/businesscases natuurinclusieve landbouw, coaches en inspiratiebedrijven natuurinclusieve landbouw,
- Faciliteren van de samenwerking tussen agrariërs en terreinbeherende organisaties, waterschappen en gemeenten.
- Faciliteren van regionale samenwerking om de productie en afzet van biologische producten te vergroten door middel van initiatieven op het gebied van korte ketens, horeca en catering te organiseren in de regio.

Ontwikkeling en toepassing van innovaties

In de uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel en uitvoeringsagenda Mest staan diverse instrumenten en projecten, zoals:

- Uitvoeringsagenda Mest: opzetten van leer- en praktijknetwerk en van fieldlabs om kennisontwikkeling en kennisverspreiding te stimuleren en de implementatie van innovaties aan te jagen, in samenwerking met partners verruimen en verbeteren

van experimenteerruimte voor het aanwenden van kunstmestvervangers en bodemverbeteraars, fieldlab Bemesting Boerderij van de Toekomst ZOZ, lobbyagenda etc.

- In de Boerderij van de Toekomst (Zuidoostelijke Zandgronden en Zuidwestelijke Delta) werken boeren samen met beleidsmakers, kennisinstellingen, agrofood ketenpartijen en het hightech bedrijfsleven. Er worden nieuwe teeltsystemen, methoden en technologie getest en gedemonstreerd, zodat deze sneller en beter beschikbaar komen voor de praktijk.
- De provincie ondersteunt de ontwikkeling van digitalisering, data-gebruik en precisielandbouw in de akker- en tuinbouw, onder andere met een onderwijsplatform.
- Projecten gericht op de productie van plantaardige en nieuwe eiwitten.

Aanvullen en intensiveren in BPLG

- Het voornemen is om de kaders die voortvloeien uit bestaande en mogelijk nieuwe regelgeving te baseren op een set van Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's, zoals nu in de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij).
- Opschaling Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij (door middel van versnellingsgelden) en akkerbouw.
- Opschaling van BodemUP 2.0.
- Breder uitrollen van projecten gericht op systemen rondom koolstofcertificaten van de Stichting Nationale Koolstofmarkt.
- Verandering in landgebruik via andere NPLG-doelen draagt ook bij aan extra koolstofvastlegging. Bijvoorbeeld verandering landgebruik (van bouwland naar permanent grasland) via kwalitatieve verplichten in extensiveringszones Natura 2000-gebieden/NNP en KRW-waterlichamen.
- Ondersteuningsnetwerk: er is een forse intensivering van het ondersteuningsnetwerk nodig om agrariërs bij te staan bij de complexe en dringende keuzes in samenhang met de GGA-gebiedsprocessen en andere trajecten, waar meestal de gemeenten leidend zijn.

€ MIDDELEN

Bestaand

- Voor de verduurzaming van het agrarisch grondgebruik zijn tot 2030 verschillende financieringsbronnen vanuit het Rijk beschikbaar. Deze middelen omvatten de uitvoeringstrajecten Bodem Up! (€ 8,6 miljoen), de Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij (waarvan € 4,5 miljoen Brabants Bodem en € 13,5 miljoen via versnellingsfiche), de Biodiversiteitsmonitor akkerbouw (€ 5 miljoen), Brabants Bodem overig € 3,2 miljoen, grond voor graasdierhouderij (€22,5 miljoen) en het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (2 miljoen). Het Rijk investeert via no regret maatregelpakket 5 miljoen € in de ontwikkeling van een biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw.
- Daarnaast zijn in de perspectiefnota 2025 middelen opgenomen namelijk 2,5 miljoen voor natuurinclusieve en biologische bedrijfsvoering, 2,5 miljoen voor ontwikkeling en toepassing van innovaties en 0,5 miljoen voor verduurzamen agrarische bedrijfsvoering. Provinciale Staten besluiten hierover in april 2024.

Aanvullend vanuit Transitiefonds

Voor de uitvoering van bovengenoemde maatregelen is € 700 miljoen nodig.

RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN

Risico's

- Gebrek aan vertrouwen in stabiel overheidsbeleid, benodigde kennis en/of financiële armsgslag bij agrariërs om te investeren in een toekomstbestendige en duurzame bedrijfsvoering, waardoor tempo van doelbereik achterblijft.
- In de afzettekens onvoldoende incentives om verduurzaming grondgebruik te ondersteunen of te stimuleren.
- Bestaande regelgeving (veelal middelvoorschriften) belemmert de gewenste aanpassingen in de bedrijfsvoering cq verkleint de bereidwilligheid deze door te voeren.

Randvoorwaarden

- Een nationale aanpak dat concreet toekomstperspectief biedt voor de agrarische sector gericht op verduurzaming van de landbouw en verdienpotentieel, onder andere door afspraken in de keten en doelsturing.
- Voldoende grondbeschikbaarheid.
- Een goed ontwikkeld kennisnetwerk bestaande uit wetenschap, bedrijfsleven en overheden.
- Minimaliseren van de risico's (al dan niet door provinciale maatregelen).

GEBIEDSGERICHT PERSPECTIEF LANDBOUW

MAATREGELEN

Van toepassing op:

- Niet-grondgebonden veehouderij.
- Grondgebonden veehouderij.
- Akker- en tuinbouw (inclusief boom- en sierteelt).
- Extensieve grondgebonden veehouderij.
- Extensieve akker- en tuinbouw.

Hoogproductieve duurzame landbouw in hiervoor geschikte gebieden (op de flanken en in de polders)

- Met als voorwaarde een verduurzaming van agrarisch grondgebruik; zie voor maatregelen categorie verduurzaming agrarisch grondgebruik.
- Stimuleren van de ontwikkeling naar een regionaal gemengd bedrijf en bouwplan door samenwerking van akker- en tuinbouw en (grondgebonden) veehouderij.
- Stimuleren - via ketenaanpak - van de ontwikkeling van teelten als grondstof voor de biobased economie (zoals bouwmaterialen, biobased chemie of eiwitten) als onderdeel van een verduurzaamde vruchtwisseling.

Extensivering in overgangsgebieden, in grondwaterbeschermings-gebieden, rond Natura2000, Natte natuurparels en in beekdalen

- Concrete uitwerking perspectief voor de landbouw in het gebied zelf met de betrokken

stakeholders in de (lopende of nog te starten) gebiedsprocessen vormgeven.

- Ondersteuning van graasdierhouders bij extensivering in deze gebieden: afwaardering (zie ook maatregelen 'water- en bodemsysteem' en 'versterking natuur buiten NNB'), grond van stoppers voor blijvers, beloning ecosysteemdiensten versterken, omschakeling ondersteuning.
- Structuurversterking (kavelruil, landinrichting, actief grondbeleid) in ruime zones rondom GGA-gebieden.
- Extra inzet op en ondersteuning Agrarisch natuur en landschapsbeheer in deze gebieden (hier hoger doelpercentage groenblauwe dooradering).
- Actieve ondersteuning (omschakeling naar) natuurinclusieve bedrijfsvoering, via kennisdeling en financiële ondersteuning.
- Ondersteunen omslag naar nieuwe teelten en bedrijfsvoeringen zoals het stimuleren – via ketenaanpak – van natte teelten als grondstof voor biobased economie.
- Op de drogere hoge zandruggen ondersteuning door ontwikkelen van passende vormen van exploitatie/nieuwe verdienmodellen, onder andere in combinatie met energieproductie, biobased (bouw)materialen, en agroforestry.

Landbouwgronden in ruimtelijke afweging

- De provincie wil komen tot een evenwichtige en integrale afweging tussen provinciale doelen, inclusief de kwaliteit en locatie van landbouwgronden en de bovenliggende nationale afweging tussen provincies. Het gaat om de gronden die gezien hun landbouwkundige kwaliteit het meest geschikt zijn voor het telen van voedselgewassen.

DOELBEREIK

De maatregelen gericht op de ondersteuning van verduurzaming en extensivering van de landbouw dragen ertoe bij dat agrarische ondernemers de benodigde verduurzamingsmaatregelen kunnen nemen gekoppeld aan een goed en toekomstbestendig verdienmodel. Ook dragen ze ertoe bij dat er voldoende ruimte voor agrarisch ondernemen blijft.

VERANKERING INSTRUMENTEN

Bestaand

De inzet van instrumenten van de provincie voor de transitie en verduurzaming van de landbouw is tot op heden overwegend Brabantbreed geweest. Het ondersteunen van de ontwikkeling naar het gebiedsgerichte perspectief vraagt om een meer gebiedsgerichte aanpak. Hieronder is een overzicht gegeven welke bestaande instrumenten hier al invulling aan geven en een eerste aanzet voor aan te vullen en te intensiveren instrumenten.

Duurzame hoogproductieve landbouw op de flanken en in de polders

- Zie instrumenten bij maatregelenpakket Brabantbrede verduurzaming agrarisch grondgebruik.
- Biobased teelten.
- Subsidierегeling Transitie Landbouw (BBM, kavelruil, ondersteuning NIL).

Extensivering in overgangsgebieden, in grondwaterbeschermingsgebieden, rond Natura2000, Natte natuurparels en in beekdalen

- Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak in 17 gebieden – waarvan 14 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.
- Beleidsregel grond voor natuurinclusieve landbouw.
- Beleidsregel grond voor graasdierhouderij.
- Verduurzaming pacht.

Extensivering op droge hoge zandgronden

- Beleidsregel grond voor natuurinclusieve landbouw.
- Beleidsregel grond voor graasdierhouderij.
- Verduurzaming pacht.
- Stimuleren natuurinclusieve en biologische landbouw

Aanvullen en intensiveren in BPLG

- Om het beschikbaar houden van ‘beste landbouwgronden’ goed te kunnen betrekken in de integrale afweging onderzoekt de provincie of het nodig is om een aanvullend instrument te ontwikkelen, bijvoorbeeld een afwegingkader of -ladder, dat bij ruimtelijke afwegingen wordt ingezet.
- Omgevingsverordening voor overgangsgebieden.
- Opschalen van ‘Gronden voor graasdierhouderij’ waarvoor we in het eerste versnellingsfiche € 22,5 miljoen hebben gekregen. Subsidieren afwaardering gronden in overgangsgebieden.
- Landbouwstructuurversterking (kavelruil, landinrichting, actief grondbeleid) in ruime zones rondom GGA-gebieden: de goede functie naar de goede plek brengen.
- Ontwikkeling van een grondaanpak om grond van stoppers beschikbaar te houden voor blijvers.
- Stimuleren van het verdienmodel van (natte) vezelteelten als grondstof voor de biobased economie (zoals voor biobased bouwmaterialen, biobased chemie en eiwitten) via een ketenaanpak.

MIDDELEN

Bestaand

- Kavelruil: € 0,5 miljoen.
- Grond voor NIL € 30 miljoen (investeringskrediet).
- Stimuleren kringlooplandbouw (0,2 miljoen).
- Stimuleren natuurlijke gewasbescherming en natuurlijke onkruidbestrijding (0,2 miljoen).
- Agro proeftuin de Peel (1 miljoen).

Vanuit het Rijk is financiering beschikbaar voor:

- Grond voor graasdierhouderij € 22,5 miljoen (investering plus € 22,5 miljoen (afwaardering en uitvoering)).
- No regret maatregel extensivering € 83 miljoen.
- Regeling extensivering Aanpak Piekbelasting.
- In de perspectiefnota 2025 zijn middelen opgenomen namelijk € 2 miljoen voor ondersteuning van natuurinclusieve en biologische landbouw en een € 0,5 miljoen voor de Uitvoeringsagenda Mest.
- Provinciale Staten besluiten hierover in april 2024.

Aanvullend vanuit Transitiefonds

- Voor verdere uitwerking en uitrol van boven genoemde instrumenten en het faciliteren van extensivering is 1,2 miljard euro nodig.

RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN**Risico's**

- Zie Brabant brede verduurzaming agrarische grondgebruik.
- Aanvullend: onvoldoende financiële middelen en instrumenten (staatssteun) om de extensivering te ondersteunen.

Randvoorwaarden

- Zie Brabant brede verduurzaming agrarische grondgebruik.
- Systematiek voor beloning van extra geleverde ecosysteemdiensten.

STIKSTOFEMISSIEREDUCTIE MOBILITEIT

MAATREGELEN

De maatregelen in het Beleidskader Mobiliteit ('Koers 2030') die een stikstofreducerend effect hebben, vallen uiteen in drie categorieën:

Bevorderen duurzame vervoerswijzen in personenvervoer:

- Gedeelde mobiliteit faciliteren en stimuleren.
- Emissieloze OV-bussen.
- Mobiliteitshubs realiseren.
- Verbeteren van het aanbod en de kwaliteit van (snel)fietsroutes.

Bevorderen duurzame vervoerswijzen in goederenvervoer:

- Aantrekkelijk maken van alternatieve vervoermogelijkheden naast de vrachtauto, zoals binnenvaart, spoor en buisleidingen voor het goederenvervoer over langere afstanden.
- Ontwikkelen van overslagpunten voor goederenvervoer op bedrijventerreinen waar bedrijven hun goederen kunnen overslaan van vrachtauto, trein, (binnenvaart)schip of buisleiding.
- Realiseren van logistieke hubs aan de randen van de stad en afhaalpunten voor goederen en pakketjes in wijken.

Verduurzamen van infrastructuur:

- Infrastructuur en verkeerssystemen toerusten met nieuwe technologieën rond data, diensten en duurzaamheid.
- Laadinfrastructuur, zodat er voldoende publieke laadpunten zijn om de groei van elektrische voer- en vaartuigen te faciliteren.
- Samen met de wegbeheerders en de markt (Bouwend NL) uitvoering geven aan het aanvalsplan INDUSA (Programma INfrastructuur, DUurzaamheid en SAMenwerking) gericht op duurzame procesverbetering en innovatie van de infrastructuur.
- Beperken van de CO₂-uitstoot bij (aanbestedingen voor) grond-, weg en waterbouw;
- Stimuleren en realiseren van clean energy hubs, vulpunten voor alternatieve energiedragers voor de vergroening van het goederenvervoer die we kunnen aanpassen op de energievraag en waarbij alle modaliteiten zijn verknoopt (auto, bus, trein, fiets).

Bovengenoemde maatregelen worden vanuit zowel provinciaal als rijksbeleid ingezet.

DOELBEREIK

- De maatregelen dragen bij aan vermindering van emissie van NO_x, CO₂, geluidsoverlast en geurhinder.
- Op basis van de raming van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in de Klimaat- en energieverkenning (KEV) 2022 blijkt dat de landelijke doelstellingen ten aanzien van emissiereductie NO_x in de sector mobiliteit op basis van autonome ontwikkeling door vastgesteld en voorgenomen beleid gerealiseerd kunnen worden. Hierbij dient nog wel rekening gehouden te worden met bevolkingsgroei in Brabant die verschoning van het wagenpark mogelijk vermindert.
- De effecten van de aanvullende provinciale maatregelen zijn nog niet doorberekend. In de BOS 1.0 (2020) is de inschatting gemaakt dat met de provinciale maatregelen 0–5 Mol/ha/jr stikstof kan worden gereduceerd.

- Voor de herijking van de BOS zijn zowel instrumentering als juridische hardheid van de maatregelen noodzakelijk voor het inrekenen van de effecten. Voor een deel van bovengenoemde maatregelen als maatregelen uit de BOS 1.0 geldt dat deze onvoldoende hard te maken zijn, waardoor deze niet (direct) in te rekenen zijn.

VERANKERING INSTRUMENTEN

Bestaand

- Beleidskader Mobiliteit.
- Schone Luchtakkoord.
- De aanpakken uit het beleidskader milieu, met name luchtkwaliteit (waaronder een doelstelling en streefwaarde voor stikstof).

STIKSTOFEMISSIEREDUCTIE INDUSTRIE EN ENERGIE

MAATREGELEN

1. Landelijke aanpak piekbelasters (25 à 35 bedrijven in totaal, verspreid over Nederland)
 - Gestuurd wordt op maatwerk voor de industriële bedrijven en sectorale piekbelasters. Provincies zullen handhavend optreden om dit te bewerkstelligen. Het is nog niet bekend welke specifieke doelen er aan deze aanpak zijn gekoppeld. Ook is er geen aanpak bekend om deze doelstellingen te bereiken.
 - Voor Brabant gaat dit om circa 8 bedrijven, die deels ook op Grote Oogst bedrijventerreinen gevestigd zijn. Hierbij zijn we echter ook afhankelijk van de rijksinzet op de Brabantse piekbelasters. In de herijking van de BOS zal nader aangescherpt en gekwantificeerd worden wat de effecten van de maatregelen zijn. De BOS wordt parallel aan het BPLG uitgewerkt.
 2. VIP-aanpak grote industriële uitstoters die niet onder maatregel 1 vallen (25 à 250 bedrijven)
 - Het Rijk heeft besloten om ook maatregelen te verkennen voor de volgende 250 industriële grote uitstoters die niet onder de piekbelasters-aanpak vallen. De provincie haakt aan op deze maatregel, ook als onderdeel van een bredere, gebiedsgerichte aanpak.
 3. Aanpak via Grote Oogst bedrijventerreinen
 - Op de Grote Oogst bedrijventerreinen in Brabant wordt ruim 900 ton stikstof uitgestoten, wat ongeveer 3,6 procent van de totale stikstofemissie in de provincie vertegenwoordigt. Verder zijn deze terreinen samen goed voor ruim 60 procent van de totale emissies vanuit bedrijventerreinen in Brabant (11 bedrijven zijn verantwoordelijk voor 83 procent van alle industriële emissies).
 - Om de sectordoelstellingen van 38 procent reductie in Brabant te halen, is het essentieel om de aanpak van de Grote Oogst bedrijventerreinen waar mogelijk te integreren met de maatregelen onder punt 1 en 2.
- De aanpak voor de Grote Oogst bedrijventerreinen omvat verschillende maatregelen die gericht zijn op het verminderen van stikstofuitstoot en het bevorderen van duurzame energie en transport:
- Verminderen van fossiele brandstoffen en zoveel mogelijk gebruik van duurzaam opgewekte elektriciteit door middel van 'energy hubs'.
 - Maatregelen om bedrijfsprocessen te elektrificeren en verder energie te besparen;
 - Verduurzaming van gebouwen.
 - Koppelkansen benutten om transport duurzamer te maken, bijvoorbeeld door elektrische voertuigen te gebruiken en de benodigde laadinfrastructuur daarvoor te stimuleren.
 - Kijken naar mogelijkheden om transport te verplaatsen van weg naar water, waarbij het gebruik van elektrisch varen wordt aangemoedigd.

- Nieuwbouw op bedrijventerreinen met elektrisch aangedreven materieel, bij voorkeur door middel van prefab bouwelementen om het aantal vervoerbewegingen te verminderen.
4. Aanpak overige bedrijventerreinen en industrie
- Als de aanpak onder punt 1 t/m 3 tot voldoende stikstofreductie leidt, is de aanpak van de overige bedrijventerreinen en industriële bedrijven niet essentieel om de reductiedoelstellingen te behalen. Inzet op deze onderdelen is en blijft wel belangrijk voor de realisatie van de klimaatopgave, de energietransitie en verdere emissiereductie om natuurherstel te bevorderen.
5. Bredere MKB/reguliere bedrijfsleven
- Als laatste is er het bredere MKB en het reguliere bedrijfsleven met niet of nauwelijks meetbare depositie. Deze zijn niet of minder van belang voor een reductie van de depositie op Natura 2000-gebieden. Wel zijn deze bedrijven van belang in relatie met vergunningverlening en handhaving. De knelpunten liggen hier met name in de handhavingverzoeken en het niet kunnen verkrijgen van een Omgevingswet-vergunning (voorheen Wet natuurbescherming).

DOELBEREIK

- De maatregelen dragen bij aan vermindering van emissie van NO_x, CO₂, geluidsoverlast en geurhinder.
- Op basis van de raming van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in de Klimaat- en energieverkenning (KEV) 2022 blijkt dat de landelijke doelstellingen ten aanzien van emissiereductie NO_x in de sector industrie en energie op basis van autonome ontwikkeling door vastgesteld en voorgenomen beleid gerealiseerd kunnen worden.

- De effecten van de aanvullende provinciale maatregelen zijn nog niet doorberekend. In de BOS (2020) is de inschatting gemaakt dat met de provinciale maatregelen ten aanzien van de sector industrie en energie 0–5 Mol/ha/jr stikstof kan worden gereduceerd.

VERANKERING INSTRUMENTEN

Bestaand

- Maatregelen 1 en 2: de landelijke aanpak industrie is vastgelegd in het Beleidsprogramma Klimaat van juni 2022, het Schone Lucht Akkoord en de Europese voorstellen uit het Fit for 55-pakket, die gebonden zijn aan doelstellingen en maatregelen die leiden tot CO₂- en stikstofreductie. Maatregelen die hieruit voortkomen zijn dan de ERIE en de piekbelastersaanpak industrie (momenteel nog geen officiële separate aanpak).
- Maatregelen 3: provinciaal liggen de voorgenomen maatregelen vast in het versnellingsfiche Grote Oogst.
- Maatregelen 4 en 5: hiervoor is (nog) geen bijzondere specifieke aanpak vastgelegd.
- De aanpakken uit het beleidskader milieu, met name luchtkwaliteit (waaronder een doelstelling en streefwaarde voor stikstof).

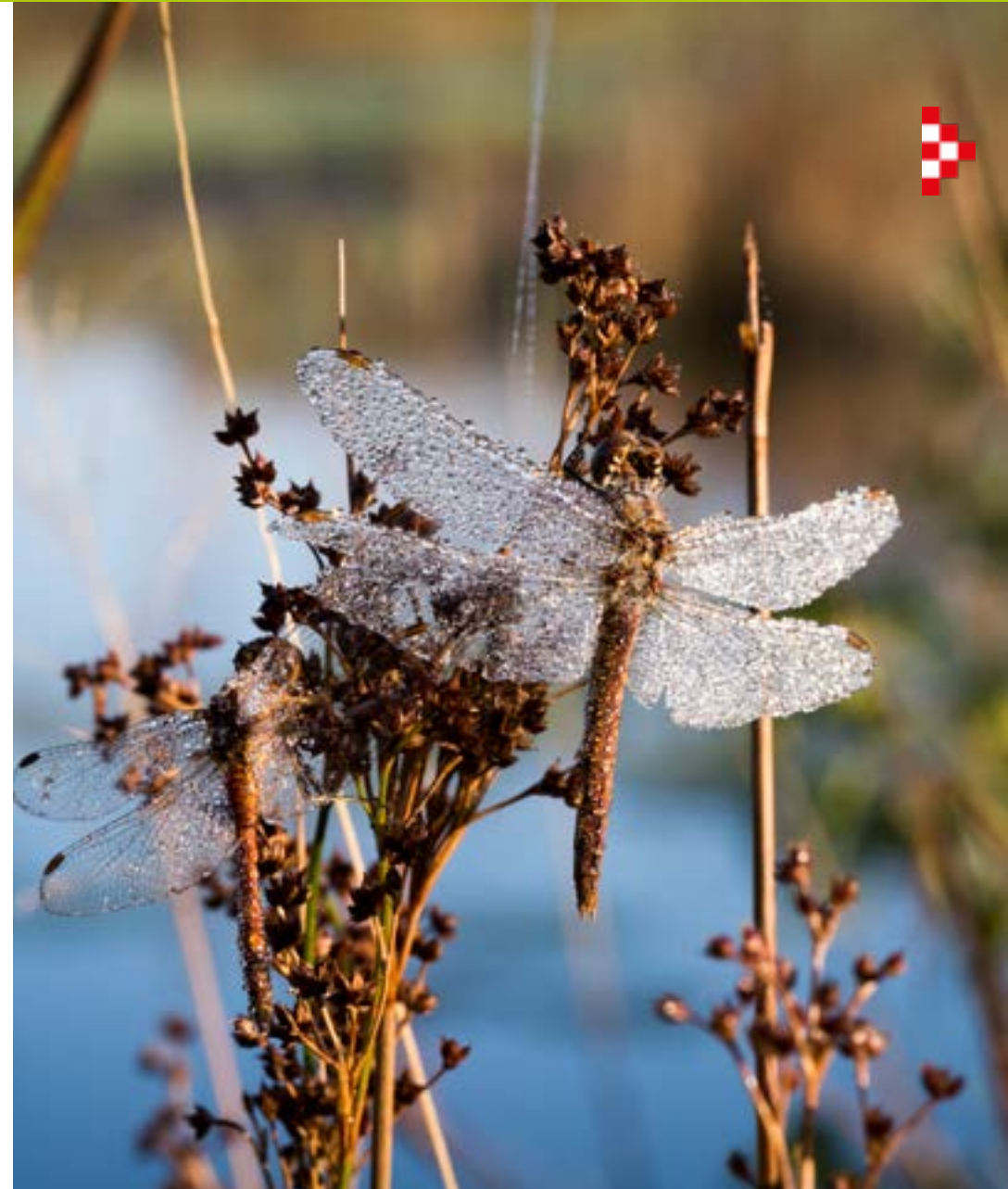
€ MIDDELEN

Bestaand

Aanvullend vanuit Transitiefonds

- Voor de Grote Oogst-maatregelen wordt aanspraak gemaakt op middelen uit het Transitiefonds.

! RISICO'S EN RANDVOORWAARDEN

STIKSTOFEMISSIEREDUCTIE UIT HET BUITENLAND

MAATREGELEN

De provincie Noord-Brabant participeert in drie grensoverschrijdende pilots met Vlaanderen, te weten op de Brabantse Wal, in het Turnhouts Vennengebied (aan Nederlandse zijde is dit de Regte Heide & Riels Laag) en grenspark Kempenbroek (samen met de provincie Limburg). Een belangrijk doel in de pilots is om te komen tot een gezamenlijk feitenbeeld op het gebied van stikstofemissie- en depositie om vanuit hier te kijken wat er aanvullend nodig is om stikstofreductie aan beide zijden van de grens te realiseren. In deze pilots wordt naast stikstof ook gekeken naar andere doelen, w.o. op het gebied van water. P.M.: Zie ook de doorrekening van RIVM in kader van schone lucht akkoord.

DOELBEREIK

De drie grensoverschrijdende pilots met Vlaanderen zijn gericht op:

- Vermindering emissie ammoniak.
- Vermindering emissie NO_x.

De tabel hiernaast geeft de verwachte gemiddelde depositie en depositiedaling voor Nederland (mol N/ha/jaar) uit verschillende landen. Deze zijn (nog) niet door te rekenen naar de verschillende Brabantse stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

Land	NH ₃ 2018	NO _x 2018	N 2018	NH ₃ 2030	NO _x 2030	NO 2030	Daling NH ₃	Daling NO _x	Daling N
DEU	129	75	204	90	29	120	30%	61%	41%
BEL	86	47	133	73	23	96	14%	52%	28%
FRA	23	39	61	19	17	36	17%	56%	42%
GBR	13	48	61	11	23	34	19%	52%	45%
Rest	11	55	65	10	34	44	9%	38%	33%

VERANKERING INSTRUMENTEN

Bestaand

- Vlaanderen en Nederland hebben tijdens de Vlaams – Nederlandse top op 4 november 2020 afgesproken samen te gaan werken aangaande de grensoverschrijdende stikstofproblematiek. Stikstof stopt immers niet bij de grens. Naast het feit dat beide landen eenzelfde grote stikstofopgave delen, hebben ze ook last van elkaars stikstof dat neerslaat aan de andere kant van de grens, vooral zichtbaar in de natuurgebieden in de grensregio. De betrokken ministeries en provincies aan de grens trekken daarom gezamenlijk op voor natuurherstel en reductie van stikstofuitstoot.

- Sinds 2020 zijn er stappen gezet om tot samenwerking te komen via bestuurlijke grensoverschrijdende overleggen en ambtelijke werkgroepen. De inzet is gericht op 1. het realiseren van een afsprakenkader dossieruitwisseling en toestemming / vergunningverlening; en 2. samenwerking in grensoverschrijdende pilots (Brabantse Wal-Kalmthoutse heide, Turnhoutse Vennegebied-Regte Hei en Kempenbroek).
- Ad 1: De hoofdlijnen en uitgangspunten zijn vastgesteld, de verdere uitwerking is voorzien in 2024.
- Ad 2. De inzet in de pilots was vooral gericht op kennisuitwisseling en het creëren van een gezamenlijk feitenbeeld. Hierin zijn belangrijke stappen gezet en afspraken gemaakt over doorontwikkeling en data-uitwisseling en tools.

Vervolg:

- Een gerichte, grensoverschrijdende aanpak ontwikkelen waarbij we 'net doen of de grens er niet is' voor natuurkwaliteit/ vergunningverlening.
- Doel is om elkaar te helpen met maatwerk op andermans grondgebied.
- Inzet op deposities van verdere herkomst dan de aansluitende grensregio is de verantwoordelijkheid van het Rijk.

Met betrekking tot de pilotgebieden zijn de volgende afspraken gemaakt:

- Voortzetten van kennisdelen over elkaars aanpak en de gebiedsgerichte issues die er spelen.
- Indien er concrete voorstellen zijn voor maatregelen in grensgebied, informeren we elkaar hierover en zoeken we waar nodig de samenwerking op. Hoe concreter de casuïstiek hoe gemakkelijker het is om de juiste organisaties/partners te betrekken.
- Benutten van de bestaande overlegstructuren.

Hoewel aanzienlijk minder dan de stikstofdepositie vanuit Vlaanderen is ook de depositie vanuit Duitsland (met name Noordrijn-Westfalen) op met name de Peelgebieden een grote drukfactor. Via de bredere ambtelijke werkgroep buitenland worden de eerste contacten gelegd met de intentie om tot concrete samenwerking te komen.

Aandachtspunten voor de verdere uitwerking:

- Rol/verantwoordelijkheden betrokken overheden.
- Middelen (financiën, capaciteit): beschikbaar dan wel te verwerven (eigen inzet, middelen Rijk, middelen Europa/Interreg).
- Inzicht/afspraken met betrekking tot verschillende wet- en regelgeving op het terrein van stikstof (België, Duitsland, Nederland).
- Overige instrumenten: overeenkomsten, kennisplatforms.

Aanvullen en intensiveren

- Momenteel wordt bezien hoe de 'buitenlandaanpak' ten aanzien van stikstofreductie kan worden versterkt en geïntensiveerd. Deze geïntensiveerde aanpak zal in ieder geval landen in de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) 2.0.

5.5 Samenhang en onderbouwing doelbereik

Samenhang in doelbereik

Veel maatregelen uit het maatregelenpakket dragen bij aan meerdere doelen. Figuur 5.3 schetst het verband tussen de verschillende maatregelen en de bijdrage aan het doelbereik, met een eerste, kwalitatieve inschatting van de mate van doelbereik.

Categorieën van maatregelen	Natuur en stikstof	Water	Klimaat	Perspectief landbouw
1. Water- en bodemsysteem-maatregelen, inclusief klimaatadaptatie	++	+++	+	+
2. Versterking natuur binnen Natuurnetwerk Brabant (NNB)	+++	+++	++	0
3. Versterking natuur buiten Natuurnetwerk Brabant (NNB)	+++	+	++	-/+
4. Emissiereductie stalmaatregelen	+++	+	++	+
5. Brabantbrede verduurzaming van agrarisch grondgebruik	+++	+++	+	+++
6. Gebiedsgericht perspectief landbouw	+++	++	++	+++
7. Stikstofemissiereductie door mobiliteit, industrie en energie, buitenland	++	+	+	0

Figuur 5.3. Bijdrage van maatregelen aan verschillende doelen met een eerste, kwalitatieve inschatting van de mate van doelbereik (van +++ zeer sterke bijdrage tot 0 geen bijdrage).

Voorlopige onderbouwing doelbereik stikstof

Vanuit het NPLG heeft de provincie Noord-Brabant een reductieopgave ontvangen van 6.957 ton ammoniak (NH₃) voor de landbouw, die bijdraagt aan het realiseren van de landelijke omgevingswaarde van 74 procent areaal van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde (KDW). Om te bezien welke maatregelen Brabant moet nemen om voldoende emissiereductie te realiseren om dit doel te halen, is een scenariostudie uitgevoerd door onderzoeksbureau Pouderoyen Tonnaer⁶) naar het effect van de volgende landbouwmaatregelen:

1. Emissiereductie door omvorming en vrijwillige bedrijfsbeëindiging.
2. Emissiereductie door extensivering en verduurzaming landbouw.
3. Emissiereductie door aanpassing huisvestingssysteem, managementmaatregelen en mestverwerking bij agrarische bedrijven.

Op basis van de resultaten van de [scenariostudie Pouderoyen Tonnaer](#)⁷ verwachten we dat Brabant met een combinatie van de onderzochte maatregelen de van het Rijk ontvangen emissiereductieopgave van 6.957 ton ammoniak voor de landbouw kan realiseren. En daarmee de gevraagde Brabantse bijdrage kan leveren aan de landelijke omgevingswaarde van 74 procent van het stikstofgevoelige areaal in Natura 2000-gebieden onder de KDW.

⁶ December 2023, P230059.009 Onderzoek effecten maatregelen stikstof en klimaat hoofdrapport 22 december 2023.pdf

⁷ Met inachtneming van de context en kanttekeningen die bij de scenariostudie gemaakt kunnen worden. Deze staan beschreven in het rapport.

De combinatie van maatregelen is niet alleen nodig om het ammoniakdoel te realiseren. Omdat het Rijk ook om een reductie van methaanemissie vraagt, die niet met alleen technische maatregelen te realiseren is, lijken (ook) structuurmaatregelen (maatregelen gericht op beperken productievolume door middel van opkoopregelingen, grondgebondenheid, et cetera) voor dit doel noodzakelijk. Naast bijdragen aan de emissiereductie van alle andere sectoren (in lijn met het samenwerkingsprincipe van solidariteit) zullen structuurmaatregelen in de landbouw ook nodig zijn om voldoende stikstofontwikkelruimte te creëren voor toekomstige economische en maatschappelijke ontwikkelingen.

Afhankelijk van de mate van inzet van structuurmaatregelen kan het effect op het doelbereik in 2030 verder worden vergroot. Hier ligt ook een relatie met het mogelijk maken van voldoende ontwikkelruimte voor economische ontwikkelingen.

Set aan maatregelen ten behoeve van stikstofemissiereductiedoelstelling van ca 7 kton NH3	Verwacht doelbereik in 2030 (obv Rav-factoren)	Verwacht doelbereik in 2030 (obv NEMA-factoren)
Emissiereductie door omvorming en vrijwillige bedrijfsbeëindiging (uitgaande van 20 procent reductie veestapel)	1,25 kton	2,5 kton
Emissiereductie door aanpassing huisvestingssysteem	7 kton (inclusief circa 2 kton reeds behaalde opbrengst periode 2018 – 2022)	5,5 kton (inclusief circa 2,5 kton reeds behaalde opbrengst periode 2018-2022)
Totaal	8,25 kton NH3/jaar	8 kton NH3/jaar

Figuur 5.4. Verwacht doelbereik in 2030 bij correctie voor latente ruimte van 35 procent voor effecten stalmaatregelen en gebruik van zowel Rav- als NEMA-factoren. Bron: Scenariostudie Pouderoyen Tonnaer (Ullenbroeck et al., 2023).

Met het (naar verwachting) realiseren van de landelijke doelstellingen ten aanzien van ammoniak en methaan worden de doelen nog niet gehaald, omdat daarmee niet geborgd is dat de instandhoudingsdoelstellingen voor de Natura 2000-gebieden in voldoende mate geborgd zijn én er daarnaast voldoende ontwikkelruimte ontstaat voor economische ontwikkeling.

Ook een in december verschenen [scenariostudie van de Wageningen Universiteit \(WUR\)](#), in opdracht van de provincie Noord-Brabant, toont aan dat de reductieopgave ten aanzien van ammoniak te realiseren is met een combinatie aan maatregelen. De WUR heeft daarbij twee scenario's onderzocht, met een combinatie van managementmaatregelen (bijvoorbeeld meer weidegang), technische maatregelen/emissiearme stallen (zoals de Brabantse stalmaatregel OV) en structuurmaatregelen (20 procent minder vee ten opzichte van de referentieraming). Het ene scenario zag op een generieke toepassing in heel Brabant en het andere scenario keek naar generieke maatregelen in combinatie met extensivering in aandachtsgebieden (natuur- en overgangsgebieden en brede beekdalen). Beide scenario's leidden tot doelbereik ten aanzien van de reductieopgave ammoniak voor Brabant.

Deze twee scenariostudies maken deel uit van een reeks aan onderzoeken die in het kader van het BPLG en de Herijking van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) worden uitgevoerd. Er worden nog meerdere onderzoeken verwacht in de loop van 2024.

Voorlopige onderbouwing doelbereik broeikasgassen

Wij zijn in afwachting van het generieke beleid van het Rijk voor emissiereductie van broeikasgassen door de veehouderij en akkerbouw. Het kabinet zet in op het realiseren van 5 Mton CO₂ eq reductie via generiek beleid. Er wordt ingeschat dat 1 Mton CO₂ eq reductie wordt gerealiseerd met de opkoopregeling en de resterende 4 Mton CO₂ eq via normerend en beprijzend beleid.

Als input voor het invullen van het generieke rijksbeleid, maakt de scenariostudie van Pouderoyen Tonnaer inzichtelijk met welke type maatregelen het regionale deel van de emissiereductie broeikasgassen voor Noord-Brabant, zijnde 0,8 Mton, gerealiseerd kan worden. Twee uitersten varianten zijn hierbij:

- Een variant met maximale inzet op technische maatregelen: 10 procent minder broeikasgasemissies uit de aanwending van mest (dierlijke mest en kunstmest); 20 procent reductie pensfermentatie melkveehouderij ten gevolge van voermaatregelen; 10 procent reductie emissies uit stallen en opslag melkveehouderij

en 20 procent uit stallen van varkenshouderijen (maatregelen als snellere afvoer, scheiding en bewerking mest). In deze variant is een aanvullende reductie van de veestapel van bijna 15 procent nodig (uitgegaan is 15 procent reductie van melkvee, varkens, pluimvee en vleesvee) om het reductiedoel te halen.

- Een variant die geen rekening houdt met technische maatregelen. In deze variant is een reductie van de veestapel van bijna 25 procent nodig (uitgegaan is van 25 procent reductie bij zowel melkvee, varkens, pluimvee en vleesvee) om het reductiedoel te halen.

Provinciale maatregelen in dit Voorontwerp BPLG die bijdragen aan vermindering van broeikasgassen zijn onder andere maatregelen met als effect een verkleining van het aantal gehouden dieren, emissiereductie uit stallen (scheiding aan de bron), mestopslag en mestbewerking.

Doelbereik andere BPLG-doelen nog nader uit te werken in de periode 'van voorontwerp naar ontwerp'.

6.

Zicht op uitvoering

Dit Voorontwerp BPLG legt de doelen, maatregelen en instrumenten zo goed als mogelijk vast, maar is nog niet volledig. Door onder meer het ontbreken van een landbouwakkoord en onduidelijkheid over landelijke instrumenten is dit nu nog niet mogelijk. De provincie wil echter niet wachten totdat alles duidelijk is, en vooral aan de slag gaan met wat wel bekend is. Juist door de uitvoering van maatregelen nu al onderdeel te maken van het BPLG wil de provincie laten zien dat ze voortvarend aan de slag wil gaan.

Op weg naar het Ontwerp BPLG (najaar 2024) werken we in overleg met mede-overheden en uitvoeringspartners de uitvoeringsstrategie voor het BPLG uit. De uitvoeringsstrategie kent de volgende onderdelen:

- Organisatie van de uitvoering
- Financiële strategie
- Instrumentele strategie
- Informatievoorziening en monitoring

Uitvoeringskracht is voor ons essentieel om onze plannen te realiseren. De Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur doet in het haar advies 'De uitvoering aan zet' (december 2023) aanbevelingen om die kracht te versterken. Door deze ter harte te nemen willen we onze werkwijze optimaliseren en onze uitvoeringskracht verder versterken:

- Maak beleid en uitvoering gelijkwaardig. Uitvoering volgt niet op beleid, maar is onderdeel van beleidsontwikkeling.
- Beleg rollen, taken en verantwoordelijkheden duidelijk. In de schakel van beleid naar uitvoering mag daar geen ruis over ontstaan. Denk aan afspraken over wie beslissingen neemt over inhoudelijke prioriteiten en de verdeling van middelen. Wie staat waarvoor aan de lat?
- Zorg voor een constructieve setting waarbij partijen in openheid dilemma's bespreekbaar maken en in gezamenlijkheid oplossingen worden gezocht.

- Werk en organiseer vanuit een gedeelde agenda waarin de opgaven centraal staan. Een eenduidig verhaal over de opgaven maakt het ordenen en prioriteren eenvoudiger.
- Zoek naar slimme oplossingen om voldoende geschikte mensen te vinden in deze krappe arbeidsmarkt.

In dit hoofdstuk 'Zicht op uitvoering' staan elementen van de uitvoeringsstrategie beschreven. Er wordt ingegaan op:

- Uitgangspunten voor de uitvoeringsstrategie
- Organisatie van de uitvoering
- Financiële strategie
- Koppeling organisatie van de uitvoering aan financiële stromen
- Brabant-brede grondstrategie
- Wijze van monitoring van de voortgang en het doelbereik

In een eerste overzicht van uitvoeringsacties staan de acties samengevat die in 2024 en 2025 nodig zijn om tot een effectieve uitvoering van het BPLG te komen.

Aan het einde van het hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de uitvoeringskracht in de regio.

6.1 Uitgangspunten voor de uitvoeringsstrategie

Startpunten voor de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) als vertrekpunt

Op 18 oktober 2021 hebben provincie, waterschappen Aa & Maas, Brabantse Delta, De Dommel en Rivierenland, Brabants Landschap, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Vereniging Brabantse Gemeenten en ZLTO de gezamenlijke startpunten voor de samenwerking in de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) bekrachtigd. Deze uitgangspunten zijn nog steeds actueel en een belangrijk vertrekpunt voor de uitvoering van groenblauwe opgaven in het landelijk gebied (zie kader).

Startpunten voor de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) - 18 oktober 2021

1. We werken samen aan een mooi en gezond Brabants land. We doen dat als netwerk, werken slagvaardig en voorkomen bestuurlijke drukte. We stemmen goed af, maar in de uitvoering hebben we allemaal onze eigen taken en eigen verantwoordelijkheden.
2. We richten ons via een samenhangende aanpak van natuur, water, stikstof en landbouw op die delen van Brabant waar opgaven stapelen én op vlotte realisatie van het natuur- en watersysteemherstel. Andere relevante ruimtelijke ontwikkelingen zoals energie, woningbouw of infrastructuur nemen we zo veel mogelijk mee.
3. We geven alle ruimte aan gebiedsprocessen met de bewoners en ondernemers in de streek, vanuit een heldere opdracht op grond van zo concreet mogelijke doelen (zoals vanuit Natura 2000, Natuur Netwerk Brabant, de Kader Richtlijn Water), met oog voor een werkbare landbouwstructuur en binnen vastgestelde beleidskaders van Rijk en provincie, waaronder de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof. Daarbij gaan we voor tijdig resultaat.
4. We gaan gezamenlijk programmeren en dus ook gezamenlijk prioriteren. Partijen staan gezamenlijk aan de lat voor de opgaven, het proces, het beleid

en de uitvoering. Ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid, maar vanuit een gelijkwaardige houding en een gedeelde visie. Hierbij neemt de provincie de regierol en ligt de uitvoering vooral bij de andere partners. Alles gericht op het versterken van de uitvoeringskracht in Brabant en met respect voor lopende processen.

5. We maken gebruik van een breed communicatief, financieel en juridisch instrumentarium en kiezen voor een passende mix per gebied. Van het creëren van verdienmodellen voor blijvende ondernemers, via het vergoeden van ecosysteemdiensten tot het stimuleren en geleiden van grondynamiek in alle gradaties.
6. In onze financiële strategie is zelfrealisatie het vertrekpunt: we dagen de markt uit om te innoveren en te investeren in verduurzaming. Overheden zetten zich in voor reële verdienmodellen voor agrarische ondernemers.
7. We streven er naar dat financiële middelen van verschillende overheden en uit verschillende sectoren zoveel mogelijk gebundeld terecht komen in gebieden, met genoeg flexibiliteit om in te kunnen spelen op kansen en met beperkte administratieve last.
8. Grond, grondgebruik en grondynamiek zijn essentieel in de gebiedsgerichte aanpak. Daarom werken we aan een grondruilfonds en andere slimme grondinstrumenten. En aan spelregels voor grondaan- en verkopen die beweging in Brabant vergemakkelijken.
9. We bewaken samen de voortgang van de gebiedsgerichte aanpak op doelbereik per opgave, per gebied en de optelsom voor Brabant. Daarvoor wordt een dashboard ontwikkeld. We nemen samen de verantwoordelijkheid om te interveniëren als doelen niet of niet tijdig gehaald worden.
10. We realiseren ons dat de gebiedsgerichte aanpak op weg naar een mooier en gezonder Brabants land een kwestie is van daadkracht, lange adem én trial & error. Daarom is er ruimte voor leren en experimenteren.

Focus op uitvoering in het Bestuursakkoord 2023 - 2027

In het Bestuursakkoord 2023 – 2027 ‘Samen maken we Brabant!’ is ‘uitvoering’ een belangrijk thema: ‘Het geheim van vooruit komen, is aan de slag gaan’. Ook bij de organisatie van het werk wordt meer ingezet op de uitvoering:

- ‘In de komende periode willen we de werkwijze van opgavegestuurd werken verder doorontwikkelen. We werken via interdisciplinaire teams integraal aan onze opgaven. We vinden daarbij het versterken van uitvoeringskracht en onze verbinding met en binnen netwerken extra belangrijk. Ons werk vindt buiten het provinciehuis plaats. We zoeken ondernemers, maatschappelijke organisaties, andere overheden en onze inwoners proactief op om samen onze opgaven ter hand te nemen.’
- ‘Uitvoeringskracht: We zetten in op het meer in balans brengen van beleid en uitvoering. Wij bewaken het realiteitsgehalte van onze beleidsbeslissingen en vergroten de uitvoeringskracht van de organisatie. Wij formuleren nieuwe beleidskaders en uitvoeringsagenda’s zo uitvoeringsgericht mogelijk en brengen de benodigde middelen en capaciteit voor de uitvoering ervan in beeld.’

Aanvullende uitgangspunten voor de uitvoeringsstrategie van het BPLG

Aanvullend op de startpunten voor de GGA en het Bestuursakkoord, hanteren we de volgende uitgangspunten voor de uitvoeringsstrategie van het BPLG:

1. We maken een helder onderscheid in verantwoordelijkheden tussen ‘beleidsontwikkeling’ (BPLG), ‘regie op uitvoering’ (kaderstelling en opdrachtgeverschap) en de ‘uitvoering’ zelf (in bv. gebiedsprocessen) en daarbij zetten we de uitvoering voorop (zie figuur 6.1).
2. We ontwikkelen een robuuste regie- en uitvoeringsorganisatie die kan meebewegen met aanvullende opgaven en wijzigingen in instrumentarium en financiering. In Brabant hebben we een grote bestaande opgave op het gebied van natuur, water en landbouw in het landelijk gebied. We zien het BPLG als een kans om onze Brabantse koers voor het landelijk gebied te versterken, te versnellen en slim te verbinden met de nationale opgaven. Omdat de kans groot is dat in de loop van de

tijd de opgaven, het instrumentarium en de financiering wijzigen, zetten we in op een regie- en uitvoeringsorganisatie die kan meebewegen met deze veranderingen.

3. We organiseren de ‘regie op uitvoering’ Brabantbreed. Daarbij zorgen we ervoor dat er op regioniveau goede afstemming plaats vindt met overheden en uitvoeringspartners. De reconstructie van de zandgronden heeft ons geleerd dat een indeling in deelgebieden voor beleidsontwikkeling goed werkt, maar in de uitvoering veel minder behulpzaam is. We kiezen ervoor om de regie op de uitvoering Brabantbreed vorm te geven en niet per deelgebied.
4. We organiseren de ‘uitvoering’ zo veel als mogelijk decentraal in regio’s en gebieden waar de opgaven liggen en sturen waar nodig centraal. De opgaven in de regio’s en gebieden zijn richtinggevend voor de wijze van uitvoering en de organisatie ervan. We kiezen bij de uitvoering dus voor ‘maatwerk in gebieden’. We bouwen door op de bestaande GGA-organisatie en benutten de ervaringen die we met de GGA hebben opgedaan. En benutten ook andere bestaande en nieuwe samenwerkingsvormen en gebieden in de uitvoering, zoals bijvoorbeeld regionale investeringsagenda’s van NOVEX-gebieden, nationale parken etcetera.
5. We streven naar een flexibele inzet van financiële middelen zodat we kunnen schuiven tussen doelen, categorieën van maatregelen en gebieden. De provincie houdt daarbij de regie voor de inzet en verdeling van middelen uit het Transitiefonds.
6. We zetten in op stevige financiële onderbouwing en ‘Value for money’. Dit betekent dat we in eerste instantie kijken naar welke maatregelen het grootste doelbereik hebben tegen de laagste kosten.

Figuur 6.1. Samenhang tussen beleidsontwikkeling, regie op uitvoering en uitvoering.

6.2 Organisatie van de uitvoering

Met het BPLG worden de opgaven breder en de gebieden groter waarin de opgaven moeten worden aangepakt. Samen met onze partners verkennen we hoe we de uitvoering van het BPLG zo effectief en efficiënt mogelijk gaan organiseren. Daarbij zetten we erop in dat de kwaliteiten en mogelijkheden van de verschillende overheden en uitvoeringspartners maximaal worden benut.

Met het BPLG als beleidsmatige basis onderscheiden we op weg naar uitvoering twee functies die moeten worden ingevuld; de regie op uitvoering en de uitvoering zelf. Regie op uitvoering betreft de opdrachtgeversrol voor de uitvoering en is gericht op een integrale en samenhangende aansturing van de uitvoering, het meegeven van de randvoorwaarden en het bewaken van het doelbereik. De uitvoering heeft betrekking op de daadwerkelijke voorbereiding en realisatie van generieke en gebiedsgerichte maatregelen.

Regie op uitvoering

Het BPLG brengt een omvangrijke uitvoeringsopgave met zich mee met een mix van generieke en gebiedsgerichte maatregelen in veel verschillende gebieden. Dit kan alleen een succes worden als er op de uitvoering stevig regie wordt gevoerd door een krachtige regieorganisatie. De provincie heeft een belangrijke rol in deze regievoering en -organisatie. Daarbij wordt ingezet op een intensieve samenwerking met de mede-overheden (waterschappen, gemeenten en regio's) en met andere uitvoeringspartners.

Bij regie op uitvoering gaat het vooral om:

- Afspraken maken met gebiedspartners over de uitvoering.
- Voorbereiden en formuleren van opdrachten voor de (integrale) gebiedsprocessen en voor de planvoorbereiding en uitvoering van (integrale) projecten en maatregelen.
- Regisseren van de gebiedsgerichte aanpak en uitvoering in gebieden.
- Programmeren, monitoren, bijsturen en verantwoorden van de uitvoering.
- (Door)ontwikkelen van instrumenten (bv. Brabant-brede grondstrategie ontwikkelen).
- (Door)ontwikkelen van de financiële strategie, bijvoorbeeld over de wijze waarop geld in gebieden komt.
- Organiseren van kennisuitwisseling tussen partners, gebieden en projecten.

De ambitie, doelen en maatregelen in het BPLG vormen de basis op grond waarvan de provincie haar regierol zal invullen. Daarmee geeft de provincie duidelijk richting aan 'wat' er in de uitvoering van partijen wordt verwacht. Voor de uitvoering van de maatregelen stelt de provincie financiële middelen en instrumenten beschikbaar. Het is aan de partijen in de gebieden om de maatregelen verder uit te werken en te bepalen 'hoe' de uitvoering het beste plaats kan vinden binnen de kaders van het BPLG.

Uitvoering van generieke en gebiedsgerichte maatregelen

Voor de uitvoering maken we onderscheid tussen de uitvoering van generieke en gebiedsgerichte maatregelen. De uitvoering van generieke maatregelen is vooral een taak van het Rijk en de provincie. De sturing op de uitvoering vindt dan bijvoorbeeld plaats via de provinciale omgevingsverordening.

De uitvoering van gebiedsgerichte maatregelen moet in de gebieden plaatsvinden. Voor de uitvoering in de gebieden zijn veel gebiedspartners nodig: waterschappen, gemeenten, agrarische ondernemers, grondeigenaren, terreinbeherende organisaties, maatschappelijke organisaties etcetera.

De opgave in de gebieden bepaalt de wijze van samenwerking tussen de partners. Omdat ieder gebied anders is en de opgave overal verschilt, zal er in de praktijk een grote diversiteit in de gebiedsaanpak ontstaan. In het maatregelenpakket zijn voorlopig zeven categorieën van maatregelen onderscheiden (zie hoofdstuk 5). De aanpak en uitvoering daarvan laten zich niet vangen in een uniforme, standaardindeling in gebieden. We kiezen daarom voor maatwerk in de aanpak van gebieden, waarbij de kenmerken en urgenties, én de omvang en begrenzing van gebied tot gebied kunnen verschillen. Water- en bodemsystemen herstellen zich bijvoorbeeld onvoldoende als de scope zich beperkt tot alleen de Natura 2000-gebieden of KRW-lichamen. Ook kansen die zich voor de uitvoering in heel Brabant voordoen, bijvoorbeeld vanwege veranderend grondgebruik en vrijkomende gronden, moeten kunnen worden benut. Maatwerk en een ruimere gebiedsgerichte blik zijn daarvoor nodig. Al naar gelang de opgave en het gebied kan de uitvoering bijvoorbeeld plaatsvinden via integrale gebiedsprocessen, meer sectoraal vormgegeven implementatietrajecten en integrale natuur- en waterprojecten. Maar ook uitvoering via gebiedscoöperaties en andere vormen van gebiedsontwikkeling behoren tot de mogelijkheden.

Bij het vormgeven van de organisatie van de uitvoering bouwen we door op wat er al gebeurt. Zo kennen we sinds een paar jaar de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA). Daarnaast lopen er nog veel meer regionale uitvoeringsprocessen (bijvoorbeeld NOVEX-gebied De Peel, samenwerking Zuidwestelijke Delta), aanpakken in Nationale Parken en concrete gebiedsontwikkelingen die bijdragen aan de groenblauwe opgaven in het landelijk gebied.

Uitvoeringskracht in de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA)

De opgaven op het gebied van klimaat, natuur, water en landbouw vragen om ruimte en slimme combinaties van ruimtegebruik in het landelijk gebied. Samenwerking met belanghebbenden staat hierbij centraal. Die samenwerking heeft vorm gekregen in de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak van Brabant. In het Brabantse buitengebied wordt op dit moment aan ruim 100 uitvoeringsprojecten gewerkt. Soms volstaat alleen beekherstel of natuuruitbreiding, maar vaak gaat het om integrale gebiedsprojecten die natuur, water én bodem tegelijkertijd op orde willen krijgen. Of om agrariërs de overstap te laten maken naar bijvoorbeeld natuurinclusieve landbouw.

In en rondom prioritaire Brabantse 'GGA-gebieden' zijn de opgaven nog ingewikkelder en urgenter. Daarom wordt in deze gebieden gewerkt in een breder beïnvloedingsgebied rondom het natuurgebied of beekdal. Juist in deze overgangszones, die grotendeels agrarisch worden gebruikt, liggen kansen voor slimme combinaties van oplossingen voor een sterkere natuur, een betere kwaliteit van water en bodem én voor toekomst van de landbouw.

Samen met alle partners in deze gebieden wordt eerst een overzicht van alle opgaven opgemaakt. Hoe staat het met de natuur en de kwaliteit van het water- en bodemsysteem? Hoe ziet de landbouw in het gebied eruit? Welke opgaven zijn er op het gebied van bijvoorbeeld sociale samenhang, energie en woningbouw? Dat werken we uit tot een gezamenlijke gebiedsvisie en daarna tot concrete gebiedsplannen. Provincie, waterschappen, terreinbeherende organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap, gemeenten en belangenorganisaties zitten hiervoor met elkaar om de tafel. Bij het ontwikkelen van de plannen worden bewoners, grondeigenaren en onder anderen agrarische - en recreatieondernemers intensief betrokken.

Geen gebied is hetzelfde en gebiedsprocessen zijn dynamisch. Daarom is er in het ene gebied nog sprake van visievorming, terwijl in het andere gebied de planuitwerking al is begonnen. En in sommige gebieden worden beide fasen parallel doorlopen. Ook ligt een aantal van de ruim 100 uitvoeringsprojecten in de prioritaire GGA-gebieden. Daar wordt parallel aan de visievorming in sommige deelgebieden dus al volop gewerkt aan de uitvoering.

Voor het halen van de BPLG-doelen is het belangrijk dat er voldoende ruimte, tijd, instrumenten, geld én capaciteit beschikbaar is voor uitwerking en uitvoering in gebiedsprocessen. De verbreding van de opgaven en het aantal gebieden waarin deze opgaven moeten worden aangepakt, maken een verdere intensivering, opschaling en professionalisering van deze aanpak noodzakelijk. Dit betekent bijvoorbeeld dat meer afstemming en samenwerking moet worden gezocht tussen verschillende GGA-gebieden om een samenhangende aanpak op het niveau van deelstroomgebieden en/of regio's te versterken. Dit vraagt ook om een sterke rol van de Brabantse waterschappen en om meer intergemeentelijke samenwerking bij de uitvoering; de vier Brabantse regio's vervullen hierin een belangrijke rol.

Op dit moment worden - in samenwerking met onze partners – nog verschillende scenario's verkend voor de organisatie van de uitvoering. Zo is het een optie om de huidige netwerksamenwerking voor te zetten. Maar we kunnen er ook voor kiezen om de huidige netwerksamenwerking door te ontwikkelen en organisaties nog nadrukkelijker in hun kracht in te zetten. Een ander scenario is dat we als uitvoeringspartners de krachten veel meer bundelen, met het model van een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie als meest ver doorgevoerde variant. Bij het uitbrengen van het Ontwerp BPLG (najaar 2024) zullen voorstellen bekend zijn over de organisatie van de uitvoering. Daarbij bezien we ook op welke wijze de Nationale Parken een bijdrage kunnen leveren aan de uitvoering van de maatregelen.

Uitvoeringskracht in de Nationale Parken

Noord-Brabant kent momenteel vier nationale parken:

- Nationaal Park De Biesbosch bestaat uit grote rivieren en kreken, moerasbossen, grienden en rietvelden. De Biesbosch ontstond in 1421 door een watersnoodramp, de Sint-Elisabethsvloed. Het is een van de belangrijkste zoetwatergetijdengebieden van Europa.
- Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide ligt op de grens van België en Nederland, met heide, vennen, stuifduinen en naaldbos. Het grenspark kent een zeer rijk insectenleven. Er zijn vlinders, hommels en zweefvliegen te vinden, maar ook insecten als de mierenleeuw en de zandloopkever.
- Nationaal Park De Groote Peel biedt een afwisselend landschap met vennen, ontoegankelijke veenmoerassen, open heideterreinen en bossen. Ondanks de relatief geringe oppervlakte is De Groote Peel een van de meest vogelrijke gebieden van West-Europa.
- Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen is een van de grootste stuifzandgebieden van Europa. Het landschap van dit Nationaal Park is kenmerkend voor de Brabantse zandgronden en heeft een grote verscheidenheid aan planten en dieren.

Daarnaast is er een Nationaal Park in ontwikkeling: het Van Gogh Nationaal Park in de omgeving waar Vincent van Gogh opgroeide. De gedachte achter Van Gogh NP als concept is dat het een sociale en culturele dimensie inbrengt in de ruimtelijke ontwikkeling van een deel van Brabant. Van kleine schaal - een plek - tot grote schaal - het hele gebied. Deze gezamenlijke ambitie zorgt ervoor dat overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en onderwijsinstellingen, en ook vrijwilligers en burgerinitiatieven, opgeteld een grote impact hebben en daardoor beter zichtbaar worden. Van Gogh NP voegt een impuls toe aan de uitvoering van opgaven en biedt meerwaarde bij de uitvoering daarvan. Zodat het geheel meer is dan de som der delen, met een richtinggevend samenbindend narratief

voor een toekomstbestendige robuuste ontwikkeling, waaraan partners op allerlei schaalniveaus werken.

De aanpakken in de Nationale Parken zijn een mooi voorbeeld van integrale en brede samenwerkingen om gebiedsdoelen te bereiken. De initiatieven in deze nationale parken kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de doelen in het BPLG.

6.3 Financiële strategie

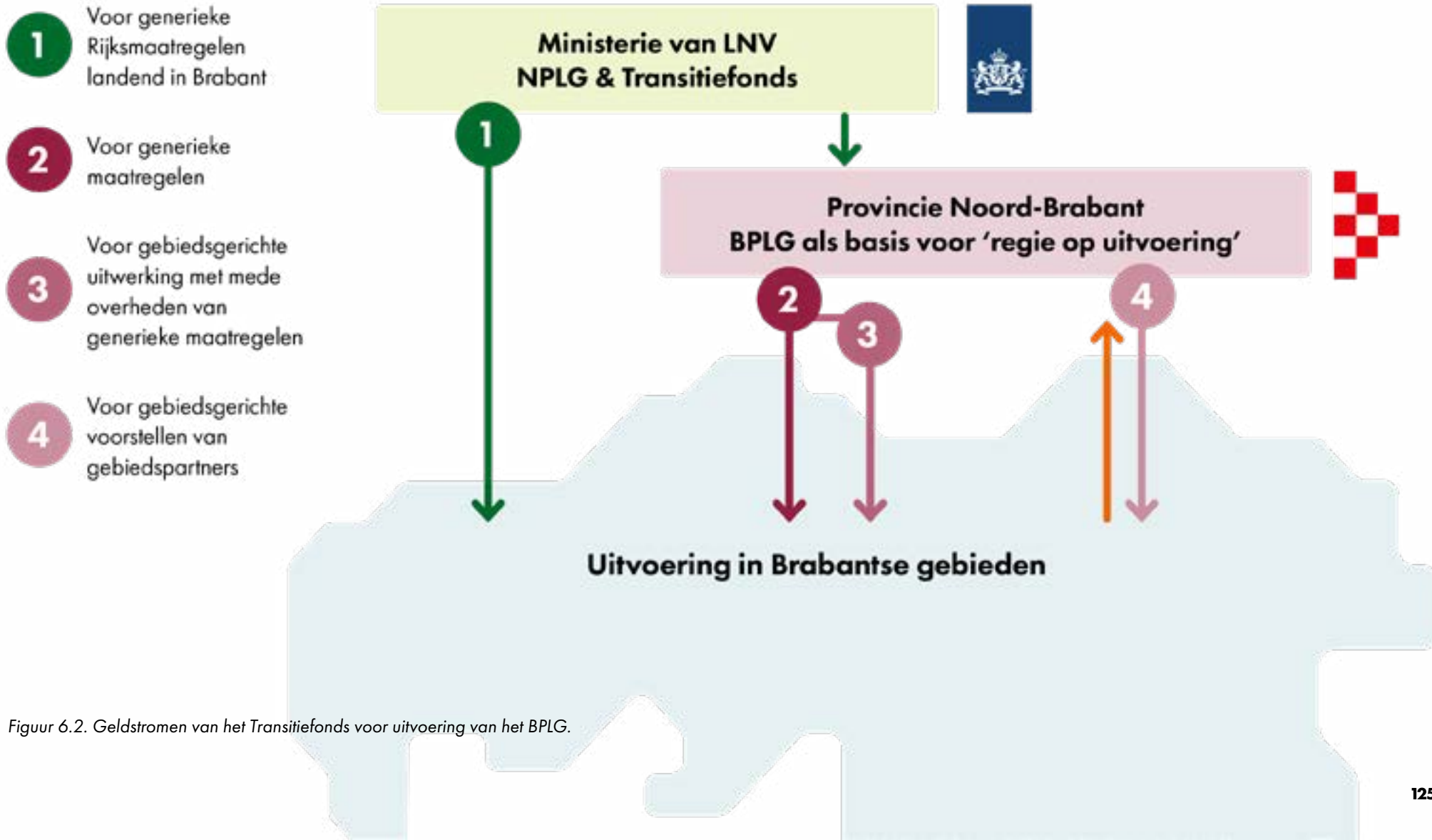
Werkwijze, financiële stromen en 'spelregels'

Door met een mix van generieke en gebiedsgerichte maatregelen en instrumenten te werken zullen ook verschillende wijzen van bekostiging ontstaan. Zo zullen de generieke rijksmaatregelen (denk bijvoorbeeld aan de landelijke aanpak piekbelasting) rechtstreeks van het Rijk naar de begunstigde stromen (bijvoorbeeld de betreffende agrarische ondernemers). De middelen voor de provinciale generieke maatregelen zullen door de provincie gericht besteed worden aan die zaken waar de generieke maatregel voor bedoeld is. Deze middelen kunnen rechtstreeks door de provincie benut worden, aan partners en grondeigenaren/grondgebruikers worden uitgekeerd voor specifieke taken of bijvoorbeeld via subsidieregelingen worden uitgekeerd aan uitvoeringpartners en grondeigenaren/grondgebruikers.

Voor de bekostiging van gebiedsgerichte maatregelen bestaat de mogelijkheid dat samenwerkende gebiedspartners voorstellen doen voor maatregelenpakketten. Deze worden getoetst aan het voorlopige afwegingskader zoals hierna zal worden beschreven. Tussen de provincie en de penvoerder van een gebied kan dan een overeenkomst worden gesloten voor de juiste allocatie van middelen.

Geldstromen tussen rijk, provincie en gebieden

Figuur 6.2. Geldstromen van het Transitiefonds voor uitvoering van het BPLG.

Afwegingskader

Onderdeel van de uitvoeringsstrategie is een afwegingskader op basis waarvan keuzes zijn of nog worden gemaakt over de prioritering en inzet van beschikbare middelen.

De hoofdcriteria van dit afwegingskader zijn:

- Mate van doelbereik (urgentie en effectiviteit) ten aanzien van natuur, water en klimaat in verhouding tot de kosten van een maatregel (doelmatigheid) en de tijdsperiode waarbinnen effecten al zichtbaar kunnen zijn (urgentie en effectiviteit).
- Positieve en negatieve effecten vanuit het integrale perspectief van brede welvaart, waaronder sociaaleconomische effecten en gezondheid.
- Uitvoerbaarheid (technische, financiële en juridische risico's en doorlooptijd).

Bij de uitwerking van het hoofdcriterium 'mate van doelbereik in verhouding met kosten en tijd' kijken we naar welke maatregelen wanneer het grootste effect sorteren tegen relatief lagere kosten. Hiermee proberen we te sturen op een zo doelmatige inzet van middelen en onevenredige investeringen te voorkomen. Door de effecten van maatregelen op deze hoofdcriteria in beeld te brengen en met elkaar te delen, ontstaat in het besluitvormingsproces ook inzicht in het draagvlak bij onze partners.

Dit afwegingskader is – op een globale en kwalitatieve manier - al gehanteerd bij de onderbouwing van de eerste maatregelenpakketten die in juli 2023 zijn ingediend bij het Ministerie van LNV. Het afwegingskader zal worden benut bij de uitwerking van generieke maatregelen en bij het beoordelen van de voorstellen van samenwerkende gebiedspartners voor gebiedsgerichte maatregelen.

Eerste kostenraming

Op basis van de NPLG-opgave die zich nu aftekent, heeft de provincie een eerste pakket aan maatregelen samengesteld met een globale berekening van de kosten voor de uitvoering hiervan (zie hoofdstuk 5). Dit pakket aan maatregelen dekt in de breedte de doelen, waarbij diverse maatregelen meerdere doelen raken. In lijn met de Houtskoolschets komen de kosten van het maatregelenpakket uit op circa € 8 miljard.

Uit de eerste kostenramingen van alle provincies blijkt dat deze opgeteld hoger zijn dan de in totaal beschikbare middelen. Ook leidt de kabinetsformatie tot nieuwe onzekerheden over de koers van het Rijk, het Transitiefonds zelf en over de beschikbare middelen. Als er substantieel minder rijksmiddelen beschikbaar komen, zullen ook de provinciale doelen worden bijgesteld en zal een kostenreductie van het maatregelenpakket onvermijdelijk zijn. De rijksmiddelen vormen immers het financiële fundament van deze transitie.

Mogelijkheden om tot een kostenreductie te komen, zijn bijvoorbeeld: a) het herprioriteren van de doelen, b) meer gaan voorschrijven via normering, minder via stimulerende maatregelen en/of c) daarbij meer tijd nemen voor de beoogde aanpassingen (bijvoorbeeld van schadeloosstellingen naar transitievergoedingen). In de komende maanden zal in overleg met het Rijk worden verkend of een scenario van lager doelbereik en stevige kostenreducties al uitgewerkt moet worden. De resultaten daarvan kunnen dan al worden opgenomen in het Ontwerp BPLG.

Vanuit onze ervaringen met eerdere, integrale trajecten met rijksfinanciering zetten we richting het Rijk in op twee randvoorwaarden:

- Geef op korte termijn – ten behoeve van de uitwerking van Brabantse maatregelenpakketten - inzicht in de achterliggende berekeningen van de nationale opgavepercentages voor Brabant en de verdeling van KRW-middelen voor hoge zandgronden (bufferzones beekdalén).
- Geef flexibiliteit aan de provincies om de toegekende middelen voor de natuur-, stikstof- en klimaatopgave zelfstandig aan te wenden. We vragen daarbij:
 - Om maximale ruimte voor maatwerk binnen de gestelde deadlines en toegekende budgetten, om te kunnen prioriteren tussen inhoudelijke opgaven, tussen gebieden en in de tijd;
 - Om bij de toetsing op doelmatigheid voor de natuur-, stikstof- klimaatopgave ook rekening te houden met de KRW/wateropgave, in het bijzonder waar het gaat om:
 - Herstel van verdrogingsgevoelige natuur en een duurzame grondwaterbalans in Brabant;
 - Voorkomen van een verslechterende (drink)waterkwaliteit ten gevolge van ongewenste verdringingseffecten op de hoge zandgronden in Brabant.

Voor de dekking van de kosten wordt gebruik gemaakt van verschillende financieringsbronnen, waaronder het Transitiefonds, overige rijks- en EU-middelen, provinciale middelen en beschikbare middelen van partners. Een voorstel voor de dekking wordt de komende tijd verder uitgewerkt, nadat duidelijkheid is verkregen over de beschikbare geldstromen vanuit het Transitiefonds.

6.4 Brabant-brede grondstrategie

Ter uitwerking van het Brabantse Bestuursakkoord (zie kader) werken we aan een Brabant-brede grondstrategie in relatie tot het BPLG. Een groot deel van de doelen leidt tot maatregelen in het BPLG die een samenhang hebben met een verandering van het grondgebruik. Dit leidt in veel gevallen tot een noodzakelijke aanpassing van dit gebruik of zelfs een functieverandering van gronden in het landelijk gebied. Voor het uitvoeren van deze maatregelen is grondbeschikbaarheid een voorwaarde. Om inzicht te krijgen in de omvang en aard van deze opgave en met welke bijbehorende kaders en instrumenten deze kan worden aangepakt, is een verdieping nodig.

Wijzigingen in grondgebruik kunnen gerealiseerd worden door de wijziging van de functie van gronden of door deels het gebruik te beperken binnen de geldende functietoedeling (bijvoorbeeld teeltafspraken of natuurinclusief). Functiewijziging of gebruiksafspraken kunnen zowel via het publiekrechtelijke als via het privaatrechtelijke spoor worden geregeld. Om kansen beter te regisseren vraagt dat, zeker bij het privaatrechtelijke deel, om een actieve grondpolitiek waarbij overheden een gelijkwaardige partner kunnen zijn in gebiedsprocessen (bijvoorbeeld bij kavelruil). Deze actieve(re) rol en grondpolitiek kan een sleutel voor succes zijn, maar heeft wel (financiële) risico's. De Brabant-brede grondstrategie geeft hierin richting en antwoorden, in zowel financiële zin als de grootte van de totale opgave. Deze Brabant-brede grondstrategie zal als basis fungeren van de functie en het belang van grond en in overleg met waterschappen, gemeenten en partners worden vertaald naar gebiedsgerichte grondstrategie(plannen) ten behoeve van uitvoering van (deel)projecten. Dit gebeurt binnen bestaand beleid en zou in uiterste gevallen kunnen leiden tot een aanpassing van de grondnota.

Uit het Bestuursakkoord 2023 – 2027 ‘Samen maken we Brabant!’

“Om de vernieuwing van de landbouw te ondersteunen, de extensivering van de landbouw mogelijk te maken en de natuur en waterdoelen te halen, zetten we als provincie actief onze instrumenten in om grondbeleid te kunnen voeren, mede als ondersteuning van de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA)-processen. We kopen gronden aan met het oog op het realiseren van onze maatschappelijke doelen. Hierbij werken wij samen met waterschappen en gemeenten. Voor de beoogde landbouwtransitie zetten we de volgende grondbanken in:

- Lokale grondbanken voor alle stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.
- Een grondbank ter ondersteuning van de landbouwtransitie voor (jonge) boeren die mee willen in de verandering en biologische boeren.
- Bestaande banken voor natuurinclusieve en biologische landbouw, infrastructuur en natuur.
- Bestaande strategische grondbank (via immunisatieportefeuille).

De grondbanken zijn minimaal kostendekkend, met uitzondering van de grondbanken voor natuurdoelen. Er is dan mogelijk alleen risicoafdekking voor het investeringskapitaal nodig. We hebben een sterke uitvoeringsorganisatie nodig die controle heeft over de aankoop van land door de overheid. Bij het leggen van de ‘grondpuzzel’ zitten grondgebruikers en -eigenaren gelijkwaardig aan tafel.”

6.5 Wijze van monitoring van de voortgang en het doelbereik

De monitoring van het BPLG zal vanuit het Rijk via meerdere sporen verlopen. In een jaarlijkse cyclus zal LNV op Prinsjesdag aan de Tweede Kamer over de voortgang van het NPLG rapporteren. Hoe dit proces en de inhoud daarvan vorm krijgt is momenteel nog onderwerp van gesprek. De inzet is om met een consortium van provincies, LNV, RIVM, PBL en WUR een traject in te gaan op weg naar een kwalitatief en kwantitatief inzicht in het doelbereik van de verschillende maatregelen (natuur, stikstof, water en klimaat). De provincie Noord-Brabant zal actief participeren in dit initiatief en gebruik maken van de inhoudelijke resultaten.

Nadat het BPLG bij het Rijk is ingediend, zal de Ecologische Autoriteit de ecologische onderbouwing van de natuurdoelanalyses en het BPLG toetsen. Het doelbereik van het BPLG zal worden getoetst door de kennisinstellingen PBL-RIVM-WUR. Beide toetsen zullen voor het Rijk als basis dienen voor toekenning van middelen uit het Transitiefonds.

De provincie richt zich bij de monitoring zowel op de voortgang van de uitvoering en het doelbereik van het BPLG als ook op de benutting van de middelen en zal hiervoor de benodigde gegevens bij elkaar brengen. Hierbij zal er zowel aandacht zijn voor de voortgang qua planning als voor de voortgang van de realisatie en het doelbereik van de generieke en gebiedsgerichte maatregelen. Er zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van gegevens in bestaande monitoringssystemen zoals de GGA-monitor, de voortgangsrapportages van de KRW-maatregelen, de doelrealisatie van de KRW, zoals opgenomen in ‘Brabant In Zicht’ en gegevens uit de financiële administratie. Voor de BOS-monitor zal in de komende periode worden nagegaan in welke mate deze naast kwalitatieve data ook kwantitatieve data kan voortbrengen. Verkend wordt of ook informatie uit het VTH-domein (o.a. Omgevingsdiensten) kan worden benut, bijvoorbeeld over vergunningverlening en in- en externe saldering. Ook zal worden verkend in welke

mate het mogelijk is om al deze informatiebronnen op elkaar af te stemmen en samen te brengen. Dit om de voortgang van de realisatie, het doelbereik en de benutting van de middelen in samenhang te monitoren zodat kosteneffectiviteit en doelbereik inzichtelijk worden.

Het RIVM brengt jaarlijks per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied in kaart in hoeverre de maatregelen ertoe bijdragen dat oppervlakten onder de KDW komen, rekening houdend met de autonome ontwikkelingen. Hiermee wordt ook duidelijk wat de omvang van het vraagstuk na 2030 nog is. Afhankelijk van de uitkomst van de stikstofanalyses wordt duidelijk of er op termijn aanvullende bronmaatregelen op Rijks- en/of provinciaal niveau nodig zijn.

6.6 Uitvoeringsacties 2024 – 2025

Op basis van dit Voorontwerp BPLG voorzien we vele samenhangende acties die moeten worden opgepakt om tot een effectieve uitvoering van het BPLG te komen. Deze acties pakken we samen met onze partners op.

Het overzicht van de uitvoeringsacties zal ook de basis vormen om regelmatig de voortgang in de ontwikkeling en uitvoering van het BPLG in beeld te brengen, bijvoorbeeld in onze overleggen met Provinciale Staten en onze partners.

Creëren van de randvoorwaarden voor uitvoering

1. Zorgen voor het tijdig beschikbaar komen van rijksmiddelen voor uitvoering van het BPLG. Naast voldoende middelen (voor investeringen én uitvoeringskosten) gaat het ook om flexibiliteit voor de provincie om de inzet van middelen waar nodig te kunnen verschuiven tussen doelen, regio's en in de tijd. Zonder voldoende en flexibel in te zetten rijksmiddelen kan een groot deel van het maatregelenpakket niet worden uitgevoerd.

2. Zorgen voor een Ontwerp BPLG en definitief vastgesteld BPLG dat de beleidsmatige kaders bevat voor de uitvoering. Definitieve vaststelling van het BPLG door Gedeputeerde Staten is voorzien begin 2025.
3. Agenderen van keuzes van het Rijk én landelijke ketenpartners over welke maatregelen in de gehele voedselketen kunnen worden genomen om meer duidelijkheid te geven over het economisch perspectief van de verschillende transitiepaden voor de landbouw. Dit betreft in feite de afspraken die al in voorbereiding waren in het kader van een nationaal landbouwakkoord, waaronder het stimuleren van de vraag naar duurzame voedselproducten, mogelijkheden voor prijsregulering, betalen voor ecosystemendiensten etcetera (zie kader).

Onderwerpen op de agenda van het nationaal landbouwakkoord – Uit 'Concept-landbouwakkoord 2040', 21 juni 2023

- Perspectief landbouw 2040: in beweging naar een toekomstbestendige en duurzame landbouw met 'kringlooplandbouw als de levensvatbare koers voor de toekomst van de Nederlandse landbouw op weg naar 2040'.
- Invoering systeem van 'doelsturing' in combinatie met een set van 'kritische prestatie-indicatoren' en een 'afrekenbare stoffenbalans' waarmee boeren en tuinders zélf kunnen bepalen en aantonen hoe zij invulling geven aan een toekomstbestendige en duurzame landbouw.
- Naar één nieuwe Nederlandse duurzaamheidsstandaard in keten en markt, met toezeggingen over kostprijsvergoedingen in de Nederlandse markt (met een 'redelijke meerprijs voor verduurzaamde productie') en zo snel als mogelijk ook op de Europese markt. Dit draagt bij aan verduurzaming van de voedselproductie en het aanbod en aan meer duidelijkheid voor boeren over de terugverdien capaciteit van duurzaamheidsinvesteringen.

- Uitwerkingen van wat boeren en tuinders nodig hebben: grond (waaronder 'Afwegingskader functieverandering landbouwgrond' en mobiliteit van grond), innovatieve oplossingen, doorontwikkeling ecosysteemdiensten (waaronder aanvullende bekostiging van niet wettelijke aspecten en langjarige vergoedingen), ruimere financiering van verduurzaming door banken, ondersteuning bij bedrijfsopvolging en beschikbaarheid en gebruik van zoetwater.
- Afspraken over bodem, mest en gewasbescherming en over oplossingen en uitdagingen in gebieden.
- Sectorspecifieke afspraken voor de biologische sector, de akkerbouw, vollegrondsgroenten en bollenteelt, de (glas)tuinbouw en sierteelt, de melkvee- en kalverhouderij, de multifunctionele landbouw, korte ketens en kleine sectoren, de pluimveehouderij en de varkenshouderij.

Nog nader uit te werken ten behoeve van uitvoering

4. Verdere uitwerking van het maatregelenpakket in de vorm van a) verdere concretisering van maatregelen en van de kosten van maatregelen, b) van wie welke bijdrage wordt verwacht in de uitvoering en c) van de wijze van verankering van de maatregelen via (aanpassing van) bestaande en/of ontwikkeling van nieuwe instrumenten en het inrichten van monitoring/toezicht/handhaving op de naleving van de maatregelen.
5. In overleg met onze uitvoeringspartners ontwikkelen van een robuuste regie- en uitvoeringsorganisatie die kan meebewegen met aanvullende opgaven en wijzigingen in instrumentarium en financiering. Onderdeel hiervan is de invulling van het gebiedsgerichte maatwerk in de uitvoering, oftewel op welke wijze en in welke gebieden en regio's de gebiedsgerichte uitwerking van generieke maatregelen en aanvullende gebiedsgerichte maatregelen het beste kunnen worden opgepakt. In het

Ontwerp BPLG (najaar 2024) zal hier meer duidelijkheid over worden gegeven.

6. Doorontwikkelen van een Brabantbrede grondstrategie.
7. Bij toekenning van rijksmiddelen doorontwikkelen van de financiële strategie met meer helderheid over welke middelen voor welke maatregelen beschikbaar zijn en van de voorwaarden waaronder middelen beschikbaar komen voor uitvoering.
8. Uitwerking van de opzet en afspraken met het Rijk over monitoring van de voortgang en het doelbereik in relatie met de wijze van beschikbaar stellen van rijksmiddelen. De inzet van de provincie daarbij is tweeledig. Ten eerste - waar dat mogelijk is - zoveel mogelijk inzicht geven in de werkelijke effecten van maatregelen (in plaats van effecten op basis van modelberekeningen). En ten tweede, geen gedetailleerd inzicht in het doelbereik van maatregelen als vereiste vooraf voor het toekennen van rijksmiddelen. De onzekerheden zijn daarvoor te groot. Liever zien we een adaptieve strategie waarbij a) middelen op basis van een kwalitatieve inschatting van het doelbereik worden toegekend, b) monitoring van de werkelijke effecten plaatsvindt in de praktijk en c) op basis daarvan aantal en soort maatregelen kunnen worden aangepast om het doelbereik van het totale maatregelenpakket stapsgewijs verder te vergroten.

Implementatie van de uitvoering

9. Voortzetten van de lopende uitvoeringstrajecten waarvoor al middelen beschikbaar zijn en die al bijdragen aan de doelen van het BPLG, waaronder de maatregelen in het kader van herstel van het bodem- en watersysteem, de waterkwaliteitsopgave in het kader van de KRW en maatregelen voor natuurontwikkeling en -herstel.
10. Afhankelijk van de beschikbaarheid van rijksmiddelen en de verdere uitwerking van het maatregelenpakket het adaptief uitvoeren van aanvullende maatregelen. In eerste stap zullen op termijn aanpassingen van de provinciale Omgevingsverordening worden voorbereid die nodig zijn voor diverse maatregelen. Denk bijvoorbeeld aan de afweging van landbouwgronden, de invulling en begrenzing van overgangsgebieden, de mogelijke verankering van water en bodem sturend / watersysteemeenheden en diverse emissiebeperkende maatregelen.

“Niet beginnen bij het beleid, maar de uitvoering vooropstellen. Niet wachten op nieuwe regelingen, maar doen wat (al) uitvoerbaar is met bestaande instrumenten. Dan blijkt in de praktijk veel meer mogelijk dan we denken.”

Joks Jansen in zijn essay ‘De natuurmakers – Tien jaar werken aan het Brabantse natuurnetwerk’, een boek waarin wordt teruggeblikt op 10 jaar Groen Ontwikkefonds Brabant.

6.7 Uitvoeringskracht in de regio

In het BPLG zit een duidelijke lijn: van een Brabantbrede opzet naar gebiedsgerichte uitwerking en uitvoering. Daarmee wordt een groot appel gedaan op (samenwerking in) de regio; in de vier Brabantse regio’s, de GGA-gebieden en in gebieden met een specifieke status (bv. NOVEX-gebieden, Nationale Parken).

In die regio’s gebeurt al veel! Deze paragraaf, en een aantal kaders elders in dit hoofdstuk, zijn een illustratie daarvan.

Uitvoeringskracht in de regio Noordoost-Brabant

De regio Noordoost-Brabant kenmerkt zich door een ‘mozaïek’ aan landschappen. Van oorsprong liggen de kernen binnen een sterk agrarisch landschap, aangevuld met beeldbepalende bedrijven uit de agro- en foodsector die hun oorsprong hebben in de landbouw. Met een Bruto Regionaal Product van bijna 32 miljard euro, bijna 4 procent van het Nederlands totaal, is Noordoost Brabant in economisch opzicht de zesde regio van Nederland met 354.000 banen op 650.000 inwoners.

Imposant agrifoodcomplex ‘van boer tot bord’

De veehouderij is van oudsher groot in Noordoost Brabant. Op dat fundament heeft zich de afgelopen decennia een imposant agrifoodcomplex ontwikkeld. De hele keten is sterk aanwezig in de regio: ‘van boer tot bord’. Ook hightech maakbedrijven en logistiek zijn sterke clusters, terwijl ICT/data en zakelijke dienstverlening groeien. Noordoost-Brabant is de thuisbasis van een aantal hogescholen en heeft sterke relaties met topinstituten in Eindhoven, Tilburg, Wageningen en Nijmegen. De regio is minder verstedelijkt dan andere sterke economieën in ons land. Daar staat een groen karakter tegenover met vitale dorpen die over het algemeen beschikken over goede voorzieningen. Die vitaliteit staat wel onder druk door sociaaleconomische ontwikkelingen en een verslechterende bereikbaarheid van het landelijk gebied.

Nieuwe uitdagingen als aanjager voor verduurzaming

De impact van de toekomst van de landbouw op de regio Noordoost-Brabant is groot. Ons voedselsysteem gaat de komende jaren drastisch op de schop: kringlooplandbouw is het devies en past in de beweging naar een circulaire economie. Het aantal agrarische bedrijven neemt af door de ‘warme’ sanering die al langer aan de gang is. Er komen grond en gebouwen vrij. We staan aan de vooravond van nieuwe uitdagingen om aan de stikstofnormen en Europese kaders als Natura 2000, Vogel- en Habitatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water te kunnen voldoen. Maar ook om blijvend een gezonde leefomgeving te kunnen garanderen én om de leefbaarheid en brede welvaart op peil te houden. Deze uitdagingen zijn ook een aanjager voor verdere verduurzaming van de primaire productie en innovatie in het gehele agrifoodcomplex: naar minder verspilling en uitstoot naar bodem, water en lucht, meer diervriendelijke productie, slim ontworpen nieuwe producten en productietechnieken met een lage voetafdruk en nieuwe gewassen van eigen bodem. Het BPLG biedt daarvoor een kans. De komende jaren wordt hier verder op ingezet.

Uitvoeringskracht in de regio Zuidoost-Brabant

De regio Zuidoost-Brabant ontwikkelt zich tot de eerste economie van Nederland. Kernkwaliteit van de regio is het hoogstedelijk karakter in combinatie met de omliggende dorpskernen in een groen landschap. Het landelijk gebied is te zien als de groene longen van onze verstedelijkte gebieden en is van grote waarde voor de kwaliteit van de leefomgeving voor alle inwoners in de regio. In het Samenwerkingsakkoord 2023-2026 'In goede banen' schetsten de 21 gemeenten in de Metropoolregio Eindhoven twee complementaire lijnen voor de regio: een duurzame schaa sprong Brainport en een nieuwe balans in het landelijk gebied.

Duurzame schaa sprong Brainport

De aanwezige kennisintensieve maakindustrie én het feit dat het in de Brainport regio goed wonen, werken en leven is, zorgen voor een forse groei. Dat resulteert in meer bedrijven, meer banen en meer inwoners. Er is versneld actie nodig om te voorkomen dat de groei stagneert en de regio vastloopt. De regio maakt deze schaa sprong door in een tijd waarin het welzijn van de inwoners al onder toenemende spanning staat. Economisch gaat het voor de wind, maar welzijn en kwaliteit van de leefomgeving houden daarmee geen gelijke tred.

Nieuwe balans in het landelijk gebied

De opgaven in het landelijk gebied van Zuidoost-Brabant zijn groot en urgent. Verplichtingen die de overheid zowel internationaal als nationaal is aangegaan nopen tot actie. In het landelijk gebied komen de transitie van de landbouw, de energietransitie, de klimaatopgave, de natuur- en wateropgave en de stikstofopgave samen. Bovendien heeft het gebied kwaliteiten die we willen koesteren en versterken. Het gaat dan om landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten, en economische en sociaalmaatschappelijke kwaliteiten. In Zuidoost-Brabant wordt van oudsher ook veel gewerkt in het landelijk gebied en zijn veel toeleveranciers gevestigd in de randen van de regio, onder meer in de maakindustrie. De verbindingen tussen de randen van de regio met stedelijk gebied moeten daarom goed zijn. Goede verbindingen maken ook de woningbouwopgaven beter mogelijk. Dit betekent dat we samen een nieuwe balans moeten vinden in het landelijk gebied.

Onze regionale ambitie is te komen tot een landelijk gebied dat leefbaar, toekomstbestendig en economisch vitaal is, zodat het bijdraagt aan een concurrerend vestigingsklimaat en invulling geeft aan de regionale brede welvaart. We benutten daarbij het BPLG en gebiedsprocessen als NOVEX De Peel om functies in balans te brengen met de natuurlijke draagkracht van het gebied. (Het herstel van) de natuurlijke draagkracht van het water- en bodemsysteem en landschappelijke structuren zijn in belangrijke mate sturend voor alle nieuwe ontwikkelingen.

Uitvoeringskracht in de regio Midden-Brabant

De regio Midden-Brabant kent een grote dynamiek en een afwisselend landschap. In het zuidelijk deel is de rust, de ruimte en natuurbeleving sterk. In het midden, rond Tilburg en Waalwijk, zien we een stedelijke dynamiek met een sterke industrie en logistiek die profiteren van de goede bereikbaarheid. Daar omheen liggen grote toeristisch recreatieve trekkers, zoals de Efteling en de Beekse Bergen. Natuurwaarden zie je met name terug in de grotere natuurgebieden: de Loonse en Drunense Duinen, de Regte Heide en Riels laag, de Kampina en Oisterwijkse vennen, de Langstraat en het Kempenland. Deze gebieden hebben veelal ook een recreatieve functie.

Samenwerking in de stedelijke regio Breda Tilburg (SRBT)

Het regionale samenwerkingsverband Hart van Brabant werkt aan een programma voor een toekomstbestendig landelijk gebied. In de uitwerking kijken zij ook naar het perspectief voor het landelijk gebied in de Baroniegemeenten. Tevens wordt verbinding gemaakt met de ontwikkelingsvisie van de stedelijke regio Breda Tilburg, die het integrale ontwikkelperspectief beschrijft. Om de stedelijke ontwikkeling en de ontwikkeling van de dorpen er omheen, op elkaar af te stemmen is een ontwikkelstrategie bepaald met vijf ontwikkelprincipes:

- Bodem- en watersystemen zijn sturend bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Interactie werkmilieus en innovatie: het verbinden van kennisclusters en innovatie en het voorzien in een duurzaam energiesysteem met inzet van energyhubs.
- De juiste woning op de juiste plek: het ontwikkelen van een diversiteit aan woonmilieus en het oplossen van de mismatch op de woningmarkt.

- Versnellen mobiliteitstransitie en vergroten nabijheid: inzet op bereikbaarheid met OV en fiets door een schaalessprong in hoogwaardig OV en het definiëren van het stedelijk veld aan de hand van fietsreisafstanden.
- Groen en voorzieningen groeien mee met de verstedelijking: groene verstedelijking en nabijheid en toegankelijkheid van het landschap er omheen.

Een toekomstbestendig landelijk gebied: groenblauwe corridors als verbinding tussen zand en klei

Bodem- en watersystemen zijn sturend, ook bij de inrichting van het landelijk gebied en de transitie in de landbouw. Een belangrijke bedreiging voor de zuidelijke zandgronden is de droogte; water vasthouden is dan ook het devies. Tussen de verstedelijkte gebieden van Breda, Tilburg en Waalwijk liggen groenere stroken die ontwikkeld kunnen worden tot groenblauwe corridors die het zand verbinden met de klei. Op het zand is ruimte voor niet grondgebonden (intensieve) landbouw binnen het stedelijk weefsel als onderdeel van de innovatieve, circulaire werkmilieus en met aansluiting op het duurzaam energiesysteem. De minder vruchtbare delen van de groene corridors bieden plaats aan natuurinclusieve grondgebonden landbouw, mogelijk in combinatie met extensieve vormen van (verblijfs) recreatie of natuurinclusief wonen. De meer vruchtbare gronden kunnen gebruikt worden voor grondgebonden landbouw. Voor de noordelijk gelegen kleigronden is onder andere bescherming tegen hoogwater belangrijk. Op de grens van zand en klei ligt de 'naad van Brabant', een gebied waar door kwelstromen een landschap is ontstaan met onder andere levend veen. Klei en veen zijn vruchtbare gronden. Dit deel is dan ook geschikt voor duurzame en innovatieve grondgebonden landbouw.

Uitvoeringskracht in de regio West-Brabant

De regio West-Brabant staat voor een belangrijke uitdaging op het gebied van landbouwtransitie. West-Brabant heeft de ambitie en het potentieel om de weg te banen voor een landbouwsysteem dat zowel economisch welvarend als ecologisch verantwoord is. In het zeeleigebied liggen uitdagingen op het gebied van klimaatadaptatie (onder

andere verzilting), terwijl de agrofoodsector hier ook een belangrijke economische pijler (denk aan werkgelegenheid) voor de regio is. West-Brabant West wil deze agrofoodsector versterken en toekomstbestendig maken door te zoeken naar oplossingsrichtingen voor onder andere de verzilting en grondverzakking. De urgentie om hier oplossingsrichtingen voor te vinden neemt toe. Zij willen dit bijvoorbeeld doen door innovatie die vanuit de markt zelf (onder andere. DAB/Green Chemistry Campus) moet komen. Een oplossingsrichting zou kunnen zijn om andere vormen van teelt uit te rollen. In de regionale investeringsagenda West-Brabant West (RIA WBW) wordt hier vorm aan gegeven.

Positioneren en profileren van West-Brabant als dé plantaardige regio

West-Brabant heeft een unieke kans om zich te profileren als dé regio voor plantaardige innovatie en productie. Met een sterke agrarische traditie en een divers landschap is de regio bij uitstek geschikt om te floreren in de opkomende markt van plantaardige voeding en non-food toepassingen. Het is tijd om onze troeven te benutten en West-Brabant te positioneren als een hotspot voor 'plantbased' oplossingen. Met de juiste strategische positionering wil West-Brabant West uitgroeien tot dé Europese hub voor plantaardige innovatie, waar bedrijven en investeerders samenkomen om te profiteren van de kennis, infrastructuur en samenwerkingsmogelijkheden die de regio op dit vlak te bieden heeft. West Brabant West wil zich richten op duurzaamheid, kwaliteit en innovatie in de agrofood zodat zij een vooraanstaande positie kunnen verwerven in de snelgroeiende markt van plantaardige producten.

Versterken van ecosysteem en vestigingsklimaat voor een plantaardige regio

Versterking van West-Brabant als plantaardige regio vraagt om een vestigingsklimaat gericht op open innovatie en passende interactiemilieus voor 'toevallige' ontmoetingen. Denk daarbij aan campussen, fieldlabs, stationsomgevingen en binnensteden. Het vraagt ook om investeren in samenwerking in relevante netwerken buiten de regio, zoals bijvoorbeeld Brainport, Foodvalley, Innolab Agrifood en Brightlands Campus Venlo en de Vlaams-Nederlandse Delta.

West-Brabant werkt ook aan een aantrekkelijk landschap met een robuust watersysteem van rivieren, beken en kreken en een goede bodemkwaliteit als basis voor natuur, landschap en landbouw. Naast een robuuste basis wordt kwaliteit en diversiteit gekoesterd en waar mogelijk versterkt. Daarnaast zien we een robuust en kwalitatief landschap als randvoorwaarde voor een groen gedreven vrijetijdseconomie.

Deze hoge ambitie vraagt om een doorgronde visie op de agrofoodsector, middelen, samenwerking en een stevige (ambtelijke) uitvoeringskracht. De uitdaging voor West-Brabant West is om dit te organiseren en verder vorm te geven, waarbij de provincie meedenkt en meehelpt.

Uitvoeringskracht in NOVEX-gebied De Peel

De Peel is in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) aangewezen als één van de 16 NOVEX-gebieden waar interbestuurlijk wordt samengewerkt tussen Rijk, provincies, waterschappen en regio's om te komen tot een ontwikkelperspectief voor 2050 en een regionale uitvoerings- en investeringsagenda op weg naar 2050. In NOVEX-gebied De Peel werken het Rijk, de provincies Noord-Brabant en Limburg, Waterschap Aa en Maas, Waterschap Limburg en de Metropoolregio Eindhoven, Noordoost- en Zuidoost-Brabant en Noord- en Midden-Limburg intensief samen aan visie én uitvoering.

Ontwikkelperspectief De Peel 2050

In december 2023 heeft de Stuurgroep NOVEX De Peel het 'Ontwikkelperspectief De Peel 2050' vrijgegeven voor consultatie. Het perspectief is tot stand gekomen in een samenwerking tussen beide provincies, waterschappen, regio's en gemeenten. De uitdaging is aangegaan om interbestuurlijk én provinciegrensoverschrijdend tot een gezamenlijk gedragen ontwikkelperspectief te komen. Het ontwikkelperspectief is nu ver genoeg uitgewerkt voor dialoog met de streek, die in het eerste halfjaar van 2024 zal plaatsvinden met inwoners, ondernemers, bestuurders, raden en staten.

In het ontwikkelperspectief zijn bodem en water sturend en wordt de natuur in de Peel versterkt. Door vernatting en het vergroten van de buffercapaciteit wordt de waterkwaliteit en -kwantiteit verbeterd en wordt bijgedragen aan de klimaatdoelstellingen. Er blijft volop ruimte voor economische ontwikkeling waarbij verschuivingen te zien zijn binnen de landbouw en waarbij de energieproductie als groeisector wordt aangewezen. Daarnaast zullen zich ook nieuwe economieën ontwikkelen. De westflank van het NOVEX-gebied kan een deel van de verstedelijkingsdruk van de metropoolregio Eindhoven opvangen terwijl daarnaast in het hele gebied ingezet wordt op versterking van de leefbaarheid van de kleine kernen door beperkte woningbouw, goed openbaar vervoer en aandacht voor landschap en cultuurhistorie. Om de ambitie naar de toekomst concreter te maken zijn denklijnen op weg naar 20230 uitgezet.

Regionale Uitvoerings- en investeringsagenda

Met het Ontwikkelperspectief is een voorzet gegeven voor 'wat' we willen bereiken in De Peel. Om ook antwoorden te vinden op 'hoe' we dat willen bereiken, is een Regionale Uitvoerings- en investeringsagenda in voorbereiding. Een eerste proeve daarvan is al gedeeld met de Stuurgroep, maar de invulling daarvan is ook in de eerste helft van 2024 voorzien. Daarvoor wordt gezocht naar 'doorbraakprojecten' of 'sleutelprojecten' die als vliegwiel kunnen dienen om gewenste ontwikkelingen op gang te brengen. Ook wordt onderzoek gedaan naar 'nieuwe economische dragers' waarbij kansen worden verkend voor verbrede landbouw, ketenontwikkeling van plantaardige eiwitten en biobased bouwmaterialen, clusterontwikkeling van agrotech bedrijven en de ontwikkeling van regionale energiesystemen. Ideeën voor projecten, proeftuinen en publiek-private coalities en concrete afspraken voor uitvoering worden opgenomen in de Regionale Uitvoerings- en Investeringsagenda (RUIA) die de beoogde ontwikkelingsrichting van De Peel moet stimuleren.

Uitvoeringskracht in NOVEX-gebied Stedelijk Brabant

In het kader van NOVEX Stedelijk Brabant is, na eerder al een Verstedelijkingsstrategie te hebben opgesteld (2022), een Ontwikkelperspectief met eerste uitvoeringsafspraken uitgewerkt (2023). Als eerste ontwikkelprincipe wordt, net zoals in het BPLG, het water- en bodemsysteem als basis voor de locatiekeuze voor verstedelijking genomen. En wordt de stap gezet van hydrologisch neutraal verstedelijken naar klimaatrobuuste verstedelijking. Plekken die minder geschikt zijn voor nieuwe woon- en werklocaties worden ontzien. Instrumenten daarvoor zijn een signaleringskaart voor het water- en bodemsysteem bij uitleglocaties en een ambitieladder voor verdichtingslocaties. Dit wordt onderdeel van de integrale afweging van locaties.

Groenblauwe ontwikkeling op drie schaalniveaus

In het tweede ontwikkelprincipe wordt de relatie tussen stad en land gelegd: landschap en natuur groeien mee met verstedelijking. Groen in en om de stad is noodzakelijk voor de kwaliteit van de leefomgeving, ecologie en klimaatadaptatie. Op drie schaalniveaus wordt gewerkt aan de ontwikkeling van natuur en landschap:

- Groen/blauw in de stad: ontwikkeling groen/blauw loopt gelijk op met verdichting of herstructurering;
- Groen/blauwe stad-land verbindingen en scheggen: groen/blauwe structuren vanuit het landelijk gebied laten we zo veel mogelijk doorlopen in de steden. Daar waar nodig versterken of ontwikkelen we deze groen/blauwe structuren;
- Groen/blauw om de stad: inzetten op de ontwikkeling van groene buffers en landschapsparken die zorgen voor groene geleding in de stedelijke regio's en verbinding met aantrekkelijke landschappen tussen de steden en het Brabantse natuurnetwerk als onderdeel van een robuust landschappelijk raamwerk voor Brabant.

Naar een robuust landschappelijk raamwerk

In de eerste uitvoeringsafspraken is onder meer afgesproken dat de provincie samen met de stedelijke regio's, waterschappen en het Rijk in beeld brengt wat er op het schaalniveau van Stedelijk Brabant nodig is voor de realisering van een robuust landschappelijk raamwerk. Dit raamwerk is van belang als groenblauwe contramal van de verstedelijkte gebieden van Brabant en draagt bij aan de gezondheid van de Brabander en de identiteit van het stedelijk netwerk. Het gaat dan onder meer om gebieden met hoge natuur- en landschapswaarden, gebieden van belang voor een robuust watersysteem en klimaatadaptatie, beschermde bodems en archeologisch waardevolle gebieden of recreatieve uitloopgebieden. De resultaten uit het BPLG – denk aan overgangsgebieden en groenblauwe dooradering - zijn een belangrijke bouwsteen voor het landschappelijk raamwerk. Bij de verdere uitwerking van NOVEX-gebied Stedelijk Brabant wordt toegewerkt naar een fasering en prioritering van projecten en een financieringsstrategie.

Bijlage 1: Participatie

Bijlage 2: Analyse stikstof op basis van Wsn

Bijlage 3: Ontwikkelrichtingen water en bodem sturend voor de watersysteemeenheden ruggen, flanken, beekdalen en polders

Bijlage 4: Mogelijke aanpassingen begrenzing en beschermingsregimes bestaande zones in de Omgevingsverordening (water en bodem)

Bijlage 5: Totstandkoming kaartlaag beste landbouwgronden

Bijlagen

Bijlage 1: Participatie

Bij de totstandkoming van het Voorontwerp BPLG zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd om participatie invulling te geven. Een overzicht van die bijeenkomsten staat op brabant.nl.

In de aanloop naar het Ontwerp BPLG zal in deze bijlage een verdere aanvulling worden gegeven van de aanvullende participatievormen en bijeenkomsten.

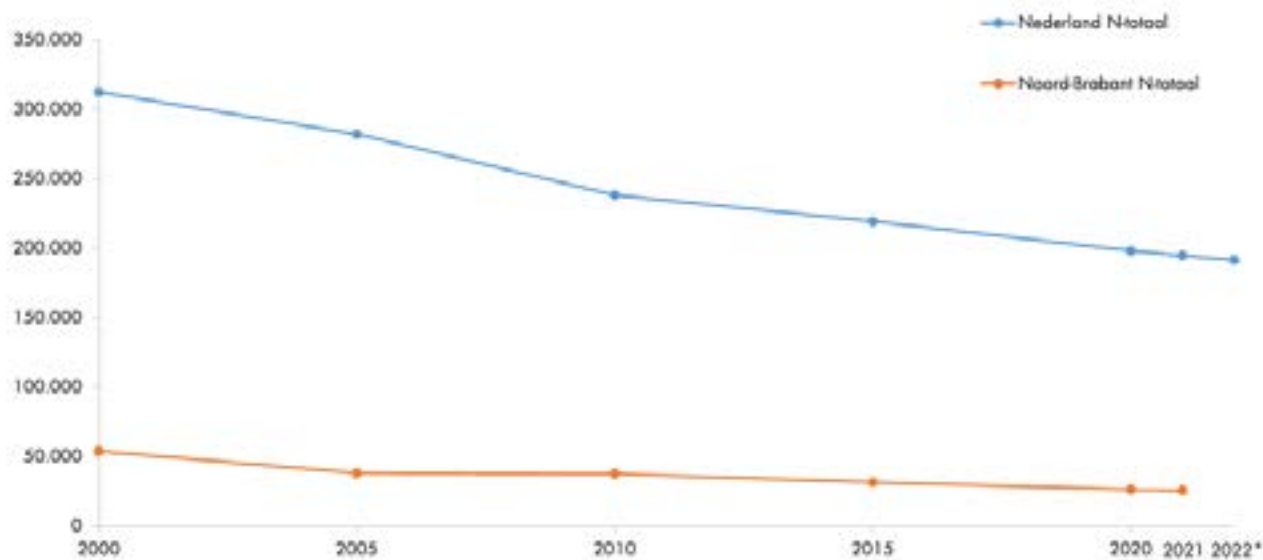
Bijlage 2: Analyse stikstof op basis van Wsn

Stikstofoverzichten

De diverse figuren tonen de stikstofsituatie in Noord-Brabant voor de hoogte van emissies en deposities in 2021 en de prognose voor 2030, uitgesplitst naar verschillende sectoren. De uiteindelijke versie van de BOS 2.0 zal een interactieve versie betreffen, waardoor bepaalde figuren, zoals 'figuur trend stikstofemissie 2000 t/m 2022' interactief en dus beter te lezen zijn. Door met een cursor over de figuur heen te gaan, verschijnt er extra informatie bij de figuren. In het genoemde voorbeeld verschijnt er bijvoorbeeld per jaartal een pop-up venstertje met de daadwerkelijke emissiewaarde.

De specificatie van stikstofemissietrend en sectoren in Brabant in 2021

De totale emissie door sectoren Brabant in 2020 bedroeg 25,8 kiloton stikstof (bron emissieregistratie.nl, 2023). Onderstaande figuur laat de trend van de stikstofemissie in vergelijking met Nederland zien. In de volgende figuur staat de stikstofemissie voor Brabant uitgesplitst per sector voor het meest recente monitoringsjaar: 2021. In de derde figuur is de stikstofemissie per sector uitgesplitst naar ammoniak (NH₃) en stikstofoxiden (NO_x) voor het meest recente monitoringsjaar 2021.

Figuur Trend stikstofemissie 2000 t/m 2022

(waarden uitgedrukt in tonnen stikstof, bron: emissieregistratie.nl, oktober 2023) *Regionale emissie 2022 volgt naar verwachting zomer 2024

Figuur Stikstofemissie per sector in Noord-Brabant in 2021
(waarden uitgedrukt in tonnen, bron emissieregistratie.nl, 2023)

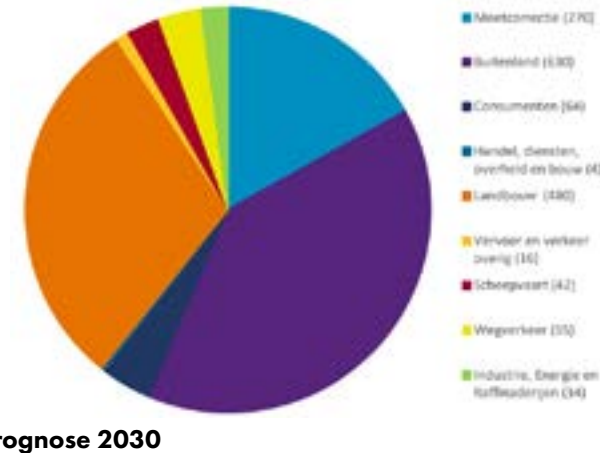
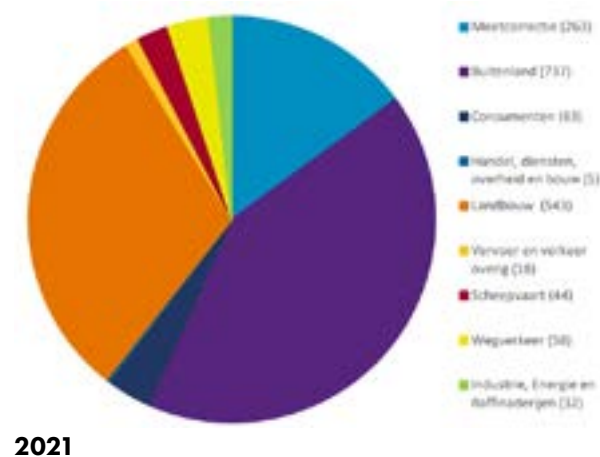

De gemiddelde depositie in Noord-Brabant in 2021 en prognose voor 2030

Op basis van de landelijke stikstofemissies actualiseert het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu jaarlijks de stikstofdeposities voor alle Natura 2000-gebieden. De gemiddelde stikstofdepositie in de Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige habitats in Brabant was in 2021: 1.763 mol stikstof per hectare. De prognose voor de stikstofdepositie in 2030 is 1.595 mol stikstof per hectare. In de onderstaande figuur staat vanuit welke sectoren de depositie afkomt, inclusief de bijdrage vanuit het buitenland. De figuur laat zien dat de twee grootste herkomstbronnen van de stikstofdepositie 'landbouw' en 'buitenland' zijn.

Figuur Gemiddelde stikstofdepositie voor de gevoelige habitats Brabantse Natura 2000-gebieden*

(waarden uitgedrukt in mol stikstof per hectare in 2021, gegevens buitenland 2019 (links) en prognose 2030 (rechts) (bron Aerius Monitor, oktober 2023)
* de gemiddelde stikstofdepositie over de 17 Natura 2000-gebieden was in 2021 1.763 mol per ha. De prognose voor 2030 is 1.595 mol per hectare.

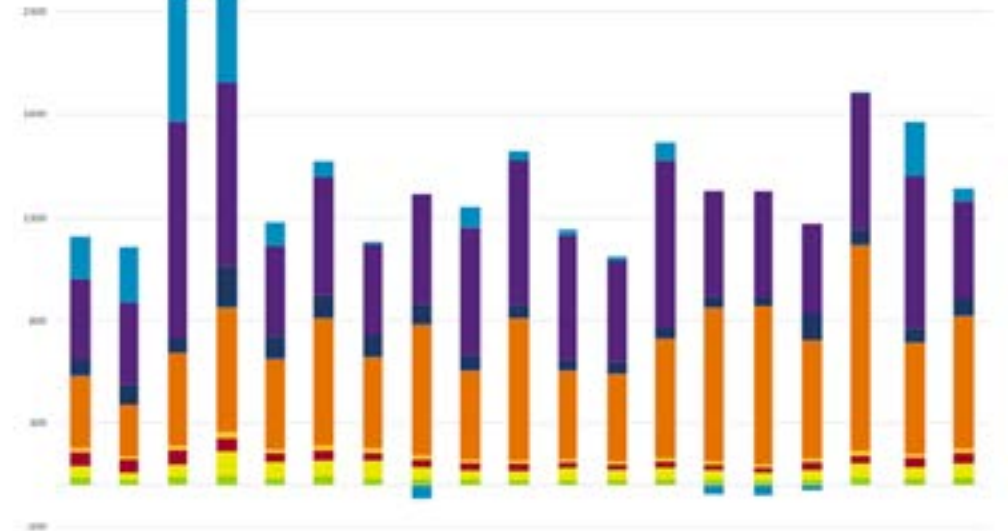

prognose 2030

De gemiddelde stikstofdepositie voor gevoelige habitats in Brabantse Natura 2000-gebieden

De Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof richt zich in principe op 14 Natura 2000-gebieden. Volledigheidshalve zijn alle Natura 2000-gebieden die stikstofgevoelige delen kennen opgenomen. Dit geeft een volledig overzicht van alle Natura 2000-gebieden. De gegevens betreffen telkens het gehele Natura 2000-gebied.

Op 31 augustus 2023 maakte de minister voor Natuur en Stikstof bekend dat nieuw wetenschappelijk onderzoek aangeeft dat een aantal natuurtypes dat in Nederland voorkomt gevoeliger is voor stikstof dan werd gedacht. Dit is ook in Brabant het geval. De gepubliceerde RIVM-gegevens houden rekening met de geactualiseerde Kritische depositiewaarden. In Brabant geldt daarom nu voor circa een derde van het stikstofgevoelige areaal een lagere kritische depositie.

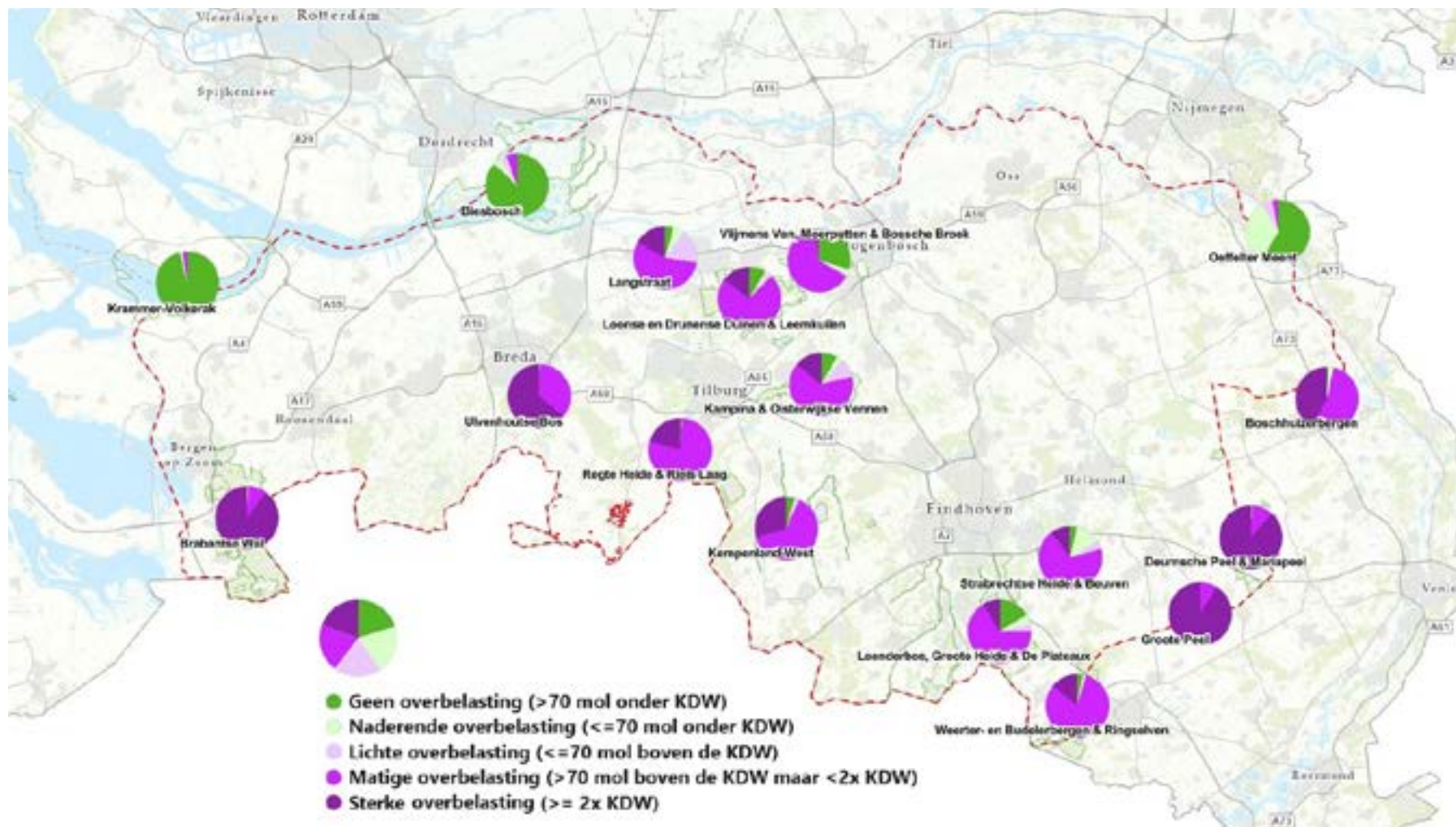
	Breda	Brabantse Landbouw	Brabantse Waf	Uutrechtse Bos	Langpruit	Landbouw in Brabantse Landbouw & Landbouw	Waters van, Moerassen & Brabantse Bos	Rampjaar & Overvloedig Vossen	Regio Noord & Zuid Limb	Kampveld Waf	Landbouw, Grote Heide & De Polder	Uitbreidbare Heide & Boven	Waters in Brabantse Landbouw & Brabantse	Deursteel Polder & Moerassen	Groene Polder	Overvloedig Vossen	Brabantse Landbouw	Brabantse Landbouw (gemiddeld in de 17 stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden samen)	Brabantse Landbouw (gemiddeld in alle stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden samen)
Openbare gebied*	5.440	6.981	4.874	517	506	1.675	867	2.278	538	1.862	4.190	1.841	3.564	2.734	1.588	310	277	44.640	na 2 mln
Totaal stikstofdepositie	237	290	2.825	40	13	638	24	664	157	423	496	321	1.836	1.570	1.053	7	23	12.631	na 270.000
Landbouw	201	271	217	475	119	79	12	43	98	44	54	98	87	45	-10	-26	4	261	44
Landbouw (buitenland)	196	266	1.048	887	433	573	404	536	626	711	404	496	813	116	119	440	840	737	472
Consumptie	77	89	12	106	113	104	107	91	70	55	48	50	40	52	79	113	77	43	81
Handel, diensten, overheid en sector	6	3	5	11	5	8	7	5	4	4	4	4	4	3	3	4	4	5	7
Landbouw	181	274	440	601	432	134	406	631	430	186	120	425	180	164	116	177	101	543	638
Verspreide landbouw	21	14	21	11	21	26	25	20	16	17	15	15	17	16	14	18	28	18	24
Schapevark	58	62	71	62	43	49	18	36	35	35	27	28	29	24	13	36	36	44	49
Wegvekeer	60	79	64	120	81	76	91	80	47	44	61	54	59	50	42	51	72	14	74
Industrie, Energie en Infrastructuur	36	27	39	87	38	86	10	38	28	28	28	28	29	27	13	28	36	31	35
Gemiddelde depositie	1.205	1.117	1.112	2.430	1.242	1.575	1.100	1.348	1.351	1.426	1.247	1.112	1.466	1.346	1.379	1.245	1.310	1.761	1.443

Figuur Gemiddelde stikstofdepositie voor de gevoelige habitats in Brabantse Natura 2000-gebieden (waarden uitgedrukt in mol stikstof per ha in 2021, buitenland 2020, bron Aerius Monitor, oktober 2023)

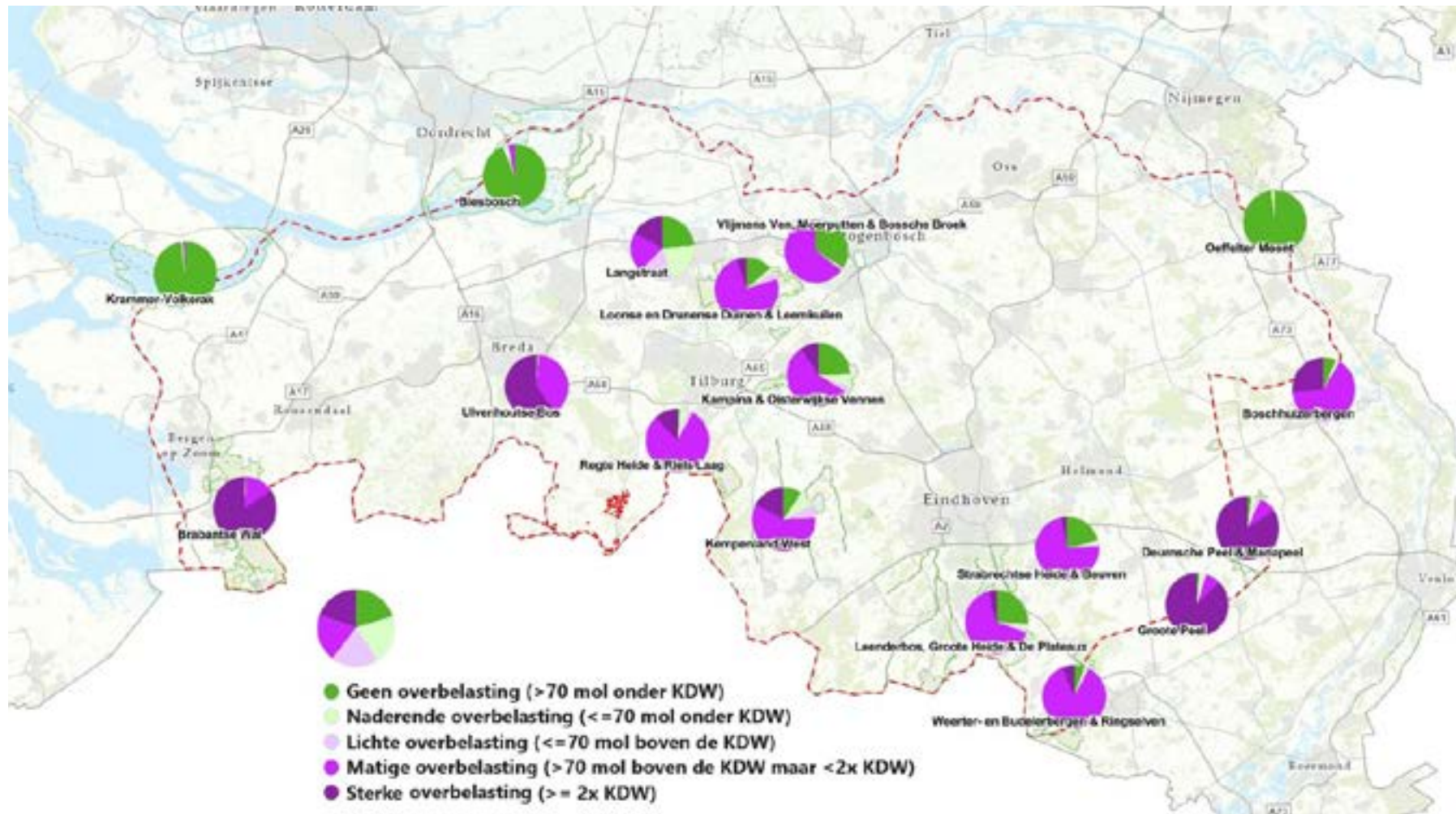
Mate van overschrijding gevoelige delen in Brabantse Natura 2000-gebieden in 2020 en prognose voor 2030

In onderstaande overzicht staat per Natura 2000-gebied wat het verschil precies was tussen de stikstofdepositie en de Kritische depositiewaarde. Ook is de prognose per

gebied voor 2030 opgenomen. Per gebied is zo inzichtelijk wat de overschrijding van de Kritische depositiewaarde is. *Figuur Mate van overschrijding gevoelige delen Natura 2000-gebieden in 2021*
(bron Aerius Monitor, oktober 2023)

Figuur Mate van overschrijding gevoelige delen Natura 2000-gebieden in **2030**
(bron Aerius Monitor, oktober 2023)

Cijfers op basis van meest recente deposities en Kritische depositiewaarden uit Aerius Monitor voor monitoringsjaar 2021 en prognose 2030 (bron RIVM, oktober 2023).

Samenvatting stikstofsituatie provincie Noord-Brabant

Bovenstaande figuren laten zien dat er nog veel nodig is om stikstof naar een acceptabel niveau te krijgen in de stikstofgevoelige Natura-2000 gebieden. De Brabantse Wal en Ulvenhoutse Bos blijven zelfs volgens de prognose op basis van bestaand en voorgenomen beleid vrijwel volledig boven de Kritische Depositiewaarde. Brabant heeft voor stikstof dan ook een flinke opgave. In 2021 werd in de 17 Natura 2000-gebieden voor zo'n 11.500 ha de Kritische depositiewaarde overschreden. Dat is bijna 91% van het totaal aan stikstofgevoelig areaal. De prognose voor 2030 is dat dit gebied ongeveer 500 ha kleiner wordt. Daarmee blijft zo'n 86% van het stikstofgevoelige areaal overbelast. De prognose voor 2030 is gebaseerd op de ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving in het kader van de Klimaat- en energieverkenning.¹ Daarmee zou het aandeel stikstofgevoelige Natura 2000 met een stikstofdepositie onder de Kritische depositiewaarde toenemen van ca 9% naar 14%.

In de tabel op de volgende pagina staat per Natura 2000-gebied het percentage van het areaal waarvoor de Kritische depositiewaarde niet overschreden wordt.

	Stikstof gevoelig oppervlakte (ha)	2021	Prognose 2030
Biesbosch	337	91%	96%
Krammer-Volkerak	290	97%	99%
Brabantse Wal	3.923	0%	0%
Ulvenhoutse Bos	40	0%	1%
Langstraat	13	10%	45%
Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	638	10%	16%
Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	24	32%	34%
Kampina & Oisterwijkse Vennen	664	11%	31%
Regte Heide & Riels Laag	157	1%	5%
Kempenland-West	423	5%	18%
Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux	896	22%	28%
Strabrechtse Heide & Beuven	921	16%	23%
Weerter- en Budelerbergen & Ringselven	1.934	3%	6%
Deurnsche Peel & Mariapeel	1.325	0%	5%
Groote Peel	1.010	0%	4%
Oeffelter Meent	7	91%	100%
Boschhuizerbergen	33	3%	8%
Totaal stikstofgevoelig Gemiddeld 17 gebieden onder KDW	12.635	9%	14%

Tabel Percentage van de stikstofgevoelig oppervlakte onder de Kritische depositiewaarde (bron Aerius Monitor, oktober 2023).

Bijlage 3: Ontwikkelrichtingen water en bodem sturend voor de watersysteemeenheden ruggen, flanken, beekdalen en polders

Ruggen

Maatregel: Aanpassen ontwateringssysteem

Sturingsmechanisme: Vasthouden en infiltreren

Korte omschrijving: Dempen en verondiepen of afdammen van greppels en watergangen. Verwijderen of dichtzetten van drainage.

Toelichting maatregel: De hoofdmaatregel voor dit gebied is het dempen en verondiepen en afdammen van greppels en watergangen. Voorkom een aaneengesloten systeem, waarmee mogelijk afdammen, zodat zaksloten ontstaan. Het voorkomen van versnelde afvoer of uitreden van grondwater (door het verwijderen van drainage) resulteert in verminderde afvoer en meer infiltratie.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	++
% gebied	100%
Uitvoerder	Waterschap en grondgebruiker
Waar juist wel	Overal mogelijk. Gedraineerd gebied komt weinig voor op ruggen.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Inzet lokale laagten

Sturingsmechanisme: Vasthouden en infiltreren

Korte omschrijving: Gebruik maken van lokale lage delen om water naar toe te leiden, vast te houden en te laten infiltreren.

Toelichting maatregel: Door het opheffen van diepere ontwatering of onderbemaling van lokale laagtes op de hoge gronden. Vernatting van deze laagtes komt ten goede aan extra buffercapaciteit in de bodem van het omliggende gebied. Deze laagtes staan op de kaart. Landbouwkundig gebruik zal hier niet langer meer op dezelfde wijze mogelijk zijn.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	+
% gebied	10%
Uitvoerder	Waterschap
Waar juist wel	Laagtes op de ruggen
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Wateraanvoer van elders

Sturingsmechanisme: Vasthouden en infiltreren

Korte omschrijving: Waar mogelijk wateraanvoer realiseren in de winter om voorraad in de zomer op peil te houden.

Toelichting maatregel: Wateraanvoer vindt voornamelijk in de winter plaats. Door in een selectief aantal gebieden wateraanvoer van elders mogelijk maken / optimaliseren (vanuit kanalen) wordt het water beter benut dan nu gebeurt. Toepassen voordat grote droogte intreedt. De impact op de waterkwaliteit verschilt per gebied. Nu is de aangevoerde waterkwaliteit vanuit de Maas vaak beter dan het gebiedseigen water. Daarom heeft dit een (klein) positief effect op de waterkwaliteit.

Maatregel: Minder onttrekken van oppervlaktewater, ondiep en diep grondwater

Sturingsmechanisme: Minder onttrekken

Korte omschrijving: Minder (grond)water onttrekkingen om de kwelstroom en (grond)waterstanden minder te beïnvloeden.

Toelichting maatregel: De provincie heeft een nieuw onttrekkingsbeleid opgesteld met reductie van 60 Mm³ drinkwater, 30 Mm³ landbouwwater en 10 Mm³ industriewater. Dit zijn doelstellingen voor 2040. Voor 2050 kan wellicht meer gereduceerd worden.

Maatregel: Uitmijnen van Fosfaat (P)

Sturingsmechanisme: Zuiveren

Korte omschrijving: Uitmijnen (van P) door teelt van P-uitmijnende/vastleggende gewassen.

Toelichting maatregel: In het concept zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn zijn maatregelen benoemd. Echter, aanvullende maatregelen kunnen overwogen worden. Door het telen en afvoeren van gewassen die veel fosfaat opnemen wordt de hoeveelheid fosfaat in de bodem verminderd.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0/+
% gebied	30%
Uitvoerder	Waterschap
Waar juist wel	Wateraanvoer mogelijk in beheergebied Aa en Maas. De Dommel zeer beperkt wateraanvoer mogelijk. Wateraanvoer vanuit Brabantse Delta gaat niet naar het vrijafwaterende gebied.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Ja. Heeft impact op grondgebruik, maar geen eigendom nodig.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0
% gebied	20%
Uitvoerder	Drinkwaterleiding maatschappijen, agrarische sector, industrie, inwoners.
Waar juist wel	N.v.t.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	+
Kwaliteit	+
% gebied	0
Uitvoerder	
Waar juist wel	Op alle ruggen in heel Noord-Brabant.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Geen uit- of afspoeling van vervuilende stoffen naar grond- en oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Schoon houden

Korte omschrijving: Randvoorwaarden stellen aan bijvoorbeeld uitspoelingsgevoelige teelten, bemesting, RWZI, riooloverstorten, industriële lozingen.

Toelichting maatregel: Aanpassing RWZI met 4e trap, riooloverstorten met helofytenfilters, industrile lozingen. Aanpassen bemesting en teelten om overtollige stoffen te verminderen en uitspoeling te vermijden.

Maatregel: Vitale bodem, verbeteren sponswerking

Sturingsmechanisme: Vitale bodem

Toelichting maatregel: Geldt voor alle watersysteem-eenheden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	++
% gebied	100%
Uitvoerder	RWZI, gemeenten, industrie, agrarische sector.
Waar juist wel	Overal mogelijk.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Flanken

Maatregel: Aanpassen ontwateringssysteem

Sturingsmechanisme: Vasthouden en infiltreren

Korte omschrijving: Dempen of afdammen van greppels en watergangen.

Toelichting maatregel:

Mogelijke maatregelen kunnen ook zijn:

1. Zaksloten maken
2. Verondiepen in combinatie met breder maken met flauwe oevers
3. Verwijderen of afdoppen drainage

Maatregel: Aanpassen ontwateringssysteem

Sturingsmechanisme: Vasthouden en infiltreren

Korte omschrijving: Stuurbaar watersysteem creëren met maximaal gebruik van stuwpijlen, sub-irrigatie, technische maatregelen.

Toelichting maatregel: Het creëren van hogere grondwaterstanden door inzet van meer stuurbaar watersysteem.

Maatregel: Inzet lokale laagten

Sturingsmechanisme: Vasthouden en infiltreren

Korte omschrijving: Gebruik maken van lokale lage delen om water naar toe te leiden, vast te houden en te laten infiltreren.

Kwantiteit	++
Kwaliteit	+
% gebied	50%
Uitvoerder	Waterschap of grondeigenaar.
Waar juist wel	Meest hoge en droge delen van de flanken.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	++
Kwaliteit	+
% gebied	50%
Uitvoerder	Waterschap of grondeigenaar.
Waar juist wel	Meest hoge en droge delen van de flanken.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Aanpassen ontwateringssysteem

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Verondiepen van greppels en watergangen.

Verwijderen of dichtzetten van drainage.

Kwantiteit	
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	Lage delen van de flanken met periodieke kwel.
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Ruimte voor wateropvang

Sturingsmechanisme: Vasthouden en infiltreren EN Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Gestuurde waterberging, wadi's, verbrede ondiepe sloten in combinatie met aangepast landgebruik.

Toelichting maatregel: Ruimte voor berging in natte tijden (wadi's, verbrede sloten en op land icm aangepast landgebruik). Dit betekent een andere normering. Soms zullen we wateroverlast moeten accepteren om meer bestand te zijn tegen droogte.

Kwantiteit	++
Kwaliteit	+
% gebied	10%
Uitvoerder	Waterschap.
Waar juist wel	Meest lage, natte percelen van de flanken.
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Minder onttrekken van oppervlaktewater, ondiep en diep grondwater

Sturingsmechanisme: Minder onttrekken

Korte omschrijving: Minder (grond)water onttrekkingen om de kwelstroom en (grond)waterstanden minder te beïnvloeden.

Toelichting maatregel: De provincie heeft een nieuw onttrekkingsbeleid opgesteld met reductie van 60 Mm³ drinkwater, 30 Mm³ landbouwwater en 10 Mm³ industriewater. Dit zijn doelstellingen voor 2040. Voor 2050 kan wellicht meer gereduceerd worden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0
% gebied	20%
Uitvoerder	Drinkwaterleiding maatschappijen, agrarische sector, industrie, inwoners.
Waar juist wel	N.v.t.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Zuiveren oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Zuiveren

Korte omschrijving: Zuiveren oppervlaktewater middels helofytenfilters, natuurlijke zandfilter en/of bezinkgreppels en -poelen. Sediment inclusief gebonden nutriënten en organisch materiaal wordt afgevoerd.

Toelichting maatregel: In het concept zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn zijn maatregelen benoemd. Echter, aanvullende maatregelen kunnen overwogen worden. Fosfaat kan alleen direct worden verwijderd door vastlegging in planten of bagger, en het vervolgens afvoeren van het maaisel en de bagger. Stikstof kan daarnaast ook verwijderd worden door denitrificatie.

Maatregel: Uitmijnen van Fosfaat (P)

Sturingsmechanisme: Zuiveren

Korte omschrijving: Uitmijnen (van P) door teelt van P-uitmijnende/vastleggende gewassen.

Toelichting maatregel: In het concept zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn zijn maatregelen benoemd. Echter, aanvullende maatregelen kunnen overwogen worden. Door het telen en afvoeren van gewassen die veel fosfaat opnemen wordt de hoeveelheid fosfaat in de bodem verminderd.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	++
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	Laagtes. Hier is ruimte om water te bergen. Er is retentietijd nodig om het water te zuiveren.
Waar juist niet	Hellende gebieden.
Grond nodig?	

Kwantiteit	0
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	Door WEnR is Oostelijk Brabant aangewezen omdat de fosfaatconcentraties hier hoger zijn.
Waar juist niet	Delen van het gebied van Aa en Maas zijn minder gevoelig voor fosfaatuitspoeling. Fosfaat ziet hier gebonden aan ijzer dat van nature hier voorkomt. Maar dat betekent dat het gebied nog wel zeer lange tijd fosfaat (in lage concentraties) nalevert aan het oppervlaktewater.
Grond nodig?	

Maatregel: Zuiveren drainagewater met ijzerzand (voor opgelost P) of houtsnippers (voor N)

Sturingsmechanisme: Zuiveren

Korte omschrijving: Zuiveren drainagewater (met ijzerzand (voor opgelost P) of houtsnippers (voor N)).

Toelichting maatregel: In het concept zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn zijn maatregelen benoemd. Echter, aanvullende maatregelen kunnen overwogen worden. Voor de verwijdering van opgelost fosfaat kan ijzerzand gebruikt worden. IJzerzand bestaat uit zand met een laagje ijzeroxide en is een bijproduct van de winning van drinkwater. Het laagje ijzeroxide om het ijzerzand is in staat om fosfaat in sterke mate te binden.

Kwantiteit	0
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	Gedraineerde gebieden. Hier is beperkt ervaring mee. De Dommel doet pilots.
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Geen uit- of afspoeling van vervuilende stoffen naar grond- en oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Schoon houden

Korte omschrijving: Randvoorwaarden stellen aan bijvoorbeeld uitspoelingsgevoelige teelten, bemesting, RWZI, riooloverstorten, industriële lozingen.

Toelichting maatregel: Aanpassing RWZI met 4e trap, riooloverstorten met helofytenfilters, industrile lozingen. Aanpassen bemesting en teelten om overtollige stoffen te verminderen en uitspoeling te vermijden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	++
% gebied	100%
Uitvoerder	RWZI, gemeenten, industrie, agrarische sector.
Waar juist wel	Overall mogelijk
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Vitale bodem, verbeteren sponswerking

Sturingsmechanisme: Vitale bodem

Toelichting maatregel: Geldt voor alle watersysteem-eenheden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Beekdalen

Maatregel: Herprofileren beek (brede beekdalen)

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Beekprofiel aanpassen tot klein zomerbed met overstromingsvlakken

Toelichting maatregel: Hogere grondwaterstand en meer infiltratie op de hoge gronden en de flanken draagt bij aan vernatting van de beekdalen. In beekdalen extra aandacht voor de directe omgeving van de natte natuurgebieden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	0%
Uitvoerder	N.v.t.
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Herinrichten beken, via extra meandering van de beek

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Toelichting maatregel: Door aanleg (extra) meandering neemt de stroomsnelheid af en wordt water langer vastgehouden. De natuurlijke dynamiek komt in de beek terug, waardoor de (ecologische) toestand van de beek verbetert.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	Beperkt

Maatregel: Aanpassen ontwateringssysteem tbv vasthouden water (dempen, verondiepen,afdammen, uitschakelen drainage) in het brede beekdal

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Dempen, verondiepen,afdammen, uitschakelen drainage.

Toelichting maatregel: In het beekdal vindt alleen waterafvoer op natuurlijke wijze plaats. Stuwen worden momenteel uit de beek verwijderd, om natuurlijke afvoerdynamiek te creëren. Andere maatregelen nemen om te zorgen voor voldoende hoge ontwateringsbasis. In het beekdal is geen plaats voor buisdrainage en onderbemaling. Daar waar watergangen en greppels strijdig zijn met de natuurlijke aan- en afvoerdynamiek worden deze verwijderd en/of verondiept. LET OP: Maatregel kan tijdelijk negatief effect hebben op waterkwaliteit door grotere fosfaat uitspoeling.

Maatregel: Gestuurde waterberging

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Overstroming van laagtes benutten voor natuurlijke berging.

Toelichting maatregel: Ruimte voor waterberging in natte tijden: uitbreiding van gebieden waar overstroming als vanzelfsprekende gebeurtenis beschouwd wordt. In combinatie met het aanpassen van beekprofiel. Maatregelen 1) normering aanpassen, natuurlijk bergend vermogen in laagtes; 2) gestuurde waterbergingsgebieden ten gunste van bebouwd gebied (niet t.b.v. agrarisch of overig grondgebruik). Extra berging in beekdal bovenstrooms ter bescherming kwetsbare delen bebouwd gebied. LET OP: Maatregel kan tijdelijk negatief effect hebben op waterkwaliteit door grotere fosfaat uitspoeling.

Maatregel: Minder onttrekken van oppervlaktewater, ondiep en diep grondwater

Sturingsmechanisme: Minder onttrekken

Korte omschrijving: Minder (grond)water onttrekkingen om de kwelstroom en (grond)waterstanden minder te beïnvloeden.

Toelichting maatregel: De provincie heeft een nieuw onttrekkingsbeleid opgesteld met reductie van 60 Mm³ drinkwater, 30 Mm³ landbouwwater en 10 Mm³ industriewater. Dit zijn doelstellingen voor 2040. Voor 2050 kan wellicht meer gereduceerd worden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	Daar waar drainage strijdig is met de natuurlijke aan- en afvoerdynamiek.
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	20%
Uitvoerder	Waterschap
Waar juist wel	Binnen begrenzing geomorfologisch beekdal (muv bestaand bebouwd gebied), overal waar een overstromingskans is. Ook bovenstrooms bebouwd gebied.
Waar juist niet	Bestaand bebouwd gebied.
Grond nodig?	Beperkt, afwaardering / omwaardering

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0
% gebied	20%
Uitvoerder	Drinkwaterleiding maatschappijen, agrarische sector, industrie, inwoners.
Waar juist wel	N.v.t.
Waar juist niet	Nee
Grond nodig?	

Maatregel: Zuiveren oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Zuiveren

Korte omschrijving: Zuivering oppervlaktewater door helofytenfilters, zuiveringsmoeras, natuurlijke zandfilter en/of bezinkgreppels en -poelen. Sediment inclusief gebonden nutriënten en organisch materiaal wordt afgevoerd.

Toelichting maatregel: Zuivering oppervlaktewater door bijv. defosfatering of aanleg zuiveringsmoeras. Van deze maatregelen om oppervlaktewater in beekdal te zuiveren wordt de effectiviteit in twijfel getrokken. Maatregelen als filters, moerasbos functioneren bij langere verblijftijden. Vervuiling (door overstorten, afval langs beekoevers) ontstaat tijdens piekafvoeren met grote(re) snelheden. Het vervuilde (belaste) water stroomt dan te snel om een filterende werking te veroorzaken.

Maatregel: Geen uit- of afspoeling van vervuilende stoffen naar grond- en oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Schoon houden

Korte omschrijving: Randvoorwaarden stellen aan bijvoorbeeld uitspoelingsgevoelige teelten, bemesting, RWZI, riooloverstorten, industriële lozingen.

Toelichting maatregel: Aanpassing RWZI met 4^e trap, riooloverstorten met helofytenfilters, industrile lozingen. Aanpassen bemesting en teelten om overtollige stoffen te verminderen en uitspoeling te vermijden.

Maatregel: Vitale bodem, verbeteren sponswerking

Sturingsmechanisme: Vitale bodem

Toelichting maatregel: Geldt voor alle watersysteem-eenheden.

Kwantiteit	
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Kwantiteit	+
Kwaliteit	++
% gebied	100%
Uitvoerder	RWZI, gemeenten, industrie, agrarische sector
Waar juist wel	Overall mogelijk
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Polders

Maatregel: Vast hoog peil

Sturingsmechanisme: Vasthouden

Korte omschrijving: Vast hoog peil

Toelichting maatregel: Een vast hoog peil het jaarrond. Het peil is hierbij afgestemd op het 'gemiddelde' maaiveld en niet op de laagste delen van de polders. Voorkomen dat de waterstanden minder/niet uitzakken in de zomer.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0
% gebied	100%
Uitvoerder	Waterschap
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Wateraanvoer op perceelsniveau

Sturingsmechanisme: Vasthouden

Korte omschrijving: Wateraanvoer op perceelsniveau via (peilgestuurd) drainagesysteem.

Toelichting maatregel: Mogelijkheid voor wateraanvoer op perceelsniveau via drainagesysteem. Dit werkt alleen als er in kritische perioden voldoende water beschikbaar is.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	n.v.t.
% gebied	0%
Uitvoerder	Agrarier
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Uitbreiding oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Meer ondiepe sloten en greppels in combinatie met bufferstroken.

Toelichting maatregel: Extra capaciteit in het systeem door uitbreiding oppervlaktewater: meer ondiepe sloten en greppels. Dit kan ook in bufferstroken/oevers.

Kwantiteit	0
Kwaliteit	+
% gebied	5 tot 10%
Uitvoerder	Waterschap
Waar juist wel	Kreken en lage delen; daar waar het meerwaarde heeft om peilstijgingen te 'dempen'.
Waar juist niet	Oeverwallen/zandruggen
Grond nodig?	Ja

Maatregel: Kleinere peilvakken

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Kleinere peilvakken in gebieden waar hoogteverschillen zijn.

Toelichting maatregel: Fijnmazig systeem van stuwtdjes voor optimalisatie op perceelsniveau.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0
% gebied	100%
Uitvoerder	Waterschap & agrarier
Waar juist wel	Overal
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Ruimte voor wateropvang

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Water vasthouden in natte tijden door wadi's, verbrede ondiepe sloten.

Toelichting maatregel: Ruimte voor wateropvang in natte tijden: uitbreiding van laagtes, wadi's, brede ondiepe sloten.

Kwantiteit	++
Kwaliteit	0
% gebied	20%
Uitvoerder	Bij lokale laagten in de polders
Waar juist wel	Overal
Waar juist niet	
Grond nodig?	Beperkt, afwaardering/omwaardering

Maatregel: Aanpassen ontwateringssysteem

Sturingsmechanisme: Vertraagd afvoeren

Korte omschrijving: Verondiepen, dempen en afdammen watergangen en greppels in hogere delen.

Toelichting maatregel: Hierdoor de afvoer vertragen.

Kwantiteit	++
Kwaliteit	+
% gebied	50%
Uitvoerder	Waterschap en grondgebruiker
Waar juist wel	Hogere delen polder
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Minder onttrekken van oppervlaktewater, ondiep en diep grondwater

Sturingsmechanisme: Minder onttrekken

Korte omschrijving: Minder (grond)water onttrekkingen om de kwelstroom en (grond)waterstanden minder te beïnvloeden.

Toelichting maatregel: De provincie heeft een nieuw onttrekkingsbeleid opgesteld met reductie van 60 Mm³ drinkwater, 30 Mm³ landbouwwater en 10 Mm³ industriewater. Dit zijn doelstellingen voor 2040. Voor 2050 kan wellicht meer gereduceerd worden.

Maatregel: Zuiveren oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Zuiveren

Korte omschrijving: Zuivering oppervlaktewater door helofytenfilters.

Toelichting maatregel: Maatregelen als filters functioneren bij langere verblijftijden.

Maatregel: Zuiveren drainagewater met ijzerzand (voor opgelost P) of houtsnippers (voor N)

Sturingsmechanisme: Zuiveren

Korte omschrijving: Zuiveren drainagewater (met ijzerzand (voor opgelost P) of houtsnippers (voor N)).

Toelichting maatregel: In het concept zevende Actieprogramma Nitraatrichtlijn zijn maatregelen benoemd. Echter, aanvullende maatregelen kunnen overwogen worden. Voor de verwijdering van opgelost fosfaat kan ijzerzand gebruikt worden. IJzerzand bestaat uit zand met een laagje ijzeroxide en is een bijproduct van de winning van drinkwater. Het laagje ijzeroxide om het ijzerzand is in staat om fosfaat in sterke mate te binden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0
% gebied	20%
Uitvoerder	Drinkwaterleiding maatschappijen, agrarische sector, industrie, inwoners.
Waar juist wel	N.v.t.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Kwantiteit	0
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	Gedraineerde gebieden. Hier is beperkt ervaring mee. De Dommel doet pilots.
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Geen uit- of afspoeling van vervuilende stoffen naar grond- en oppervlaktewater

Sturingsmechanisme: Schoon houden

Korte omschrijving: Randvoorwaarden stellen aan bijvoorbeeld uitspoelingsgevoelige teelten, bemesting, RWZI, riooloverstorten, industriële lozingen.

Toelichting maatregel: Aanpassing RWZI met 4^e trap, riooloverstorten met helofytenfilters, industriële lozingen. Aanpassen bemesting en teelten om overtollige stoffen te verminderen en uitspoeling te vermijden.

Maatregel: Vitale bodem, verbeteren sponswerking

Sturingsmechanisme: Vitale bodem

Toelichting maatregel: Geldt voor alle watersysteem-eenheden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	++
% gebied	100%
Uitvoerder	RWZI, gemeenten, industrie, agrarische sector.
Waar juist wel	Overal mogelijk.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Watersysteem-eenheid overstijgend

Maatregel: Water in bebouwd gebied: afkoppelen en infiltreren

Korte omschrijving:

In bestaand bebouwd gebied:

- Afkoppelen verhard oppervlak, bergen en infiltreren.
- Ruimte om water in lokale laagtes op te vangen.

Toelichting maatregel: Kwantiteit: In bebouwd gebied verkleinen en afkoppelen verhard oppervlak (berging en infiltratie regenwater in tuinen, bermen, parken enz.). Meer infiltratie in bebouwd gebied door de aanleg van infiltratiekratten. Hemelwaterafvoer waar mogelijk uitvoeren als infiltratie- en transportriool.

Infiltratie is kansrijk op ruggen. Kwaliteit: aandacht voor de zuiverende werking van de infiltratievoorziening (aandacht voor auto wassen etc.).

Maatregel: Tegengaan verharde oppervlakten

Korte omschrijving: Tegengaan verharding, gebouwen en gebruik van dichte materialen

Toelichting maatregel: Minder bodemafdekking betekent meer infiltratie naar de ondergrond.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	+
% gebied	3%
Uitvoerder	Gemeente, particulieren, waterschap.
Waar juist wel	Overal mogelijk in bebouwd gebied (bestaande bouw en nieuwbouw), afhankelijk van initiatief gemeente en particulier.
Waar juist niet	Te natte gronden met huidige grondwaterstand 1 meter onder maaiveld.
Grond nodig?	Ja

Kwantiteit	+
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	Gemeente, particulieren
Waar juist wel	Overal mogelijk.
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Minder onttrekken van oppervlaktewater, ondiep en diep grondwater

Korte omschrijving: Minder (grond)water onttrekkingen om de kwelstroom en (grond)waterstanden minder te beïnvloeden.

Toelichting maatregel: De provincie heeft een nieuw onttrekkingsbeleid opgesteld met reductie van 60 Mm³ drinkwater, 30 Mm³ landbouwwater en 10 Mm³ industriewater. Dit zijn doelstellingen voor 2040. Voor 2050 kan wellicht meer gereduceerd worden.

Maatregel: Lokale laagtes benutten om water op te vangen

Korte omschrijving: Opheffen van diepere ontwatering of onderbemaling van lokale laagtes.

Toelichting maatregel: Door het opheffen van diepere ontwatering of onderbemaling van lokale laagtes op de hoge gronden. Vernatting van deze laagtes komt ten goede aan extra buffercapaciteit in de bodem van het omliggende gebied. Deze laagtes staan op de kaart. Landbouwkundig gebruik zal hier niet langer meer op dezelfde wijze mogelijk zijn.

Maatregel: Geen uit- of afspoeling van vervuilende stoffen naar grond- en oppervlaktewater

Korte omschrijving: Randvoorwaarden stellen aan bijvoorbeeld uitspoelingsgevoelige teelten, bemesting, RWZI, riooloverstorten, industriële lozingen.

Aanpassing RWZI met 4e trap, riooloverstorten met helofytenfilters, industrile lozingen.

Toelichting maatregel: Aanpassen bemesting en teelten om overtollige stoffen te verminderen en uitspoeling te vermijden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	0
% gebied	20%
Uitvoerder	Drinkwaterleiding maatschappijen, agrarische sector, industrie, inwoners.
Waar juist wel	N.v.t.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	++
Kwaliteit	+
% gebied	15%
Uitvoerder	Waterschap en grondgebruiker.
Waar juist wel	Laagtes op HNS kaart. Op de 'PROWATER'-kaart staan veel meer lokale laagtes in 3 klassen.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Kwantiteit	+
Kwaliteit	++
% gebied	100%
Uitvoerder	RWZI, gemeenten, industrie, agrarische sector.
Waar juist wel	Overall mogelijk.
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Optimalisatie landbouwbodems (meer organische stof, minder verdichting)

Korte omschrijving: Optimalisatie landbouwbodems (meer organische stof, minder verdichting). Verduurzamen landbouwkundig gebruik.

Toelichting maatregel: Het waterschap stimuleert optimalisatie in landbouwbodems (meer organische stof, minder verdichting). Peilopzet in het voorjaar. Verbeterde waterkwaliteit door verduurzaming landbouwkundig gebruik.

Kwantiteit	
Kwaliteit	++
% gebied	100%
Uitvoerder	Agrarier
Waar juist wel	Landbouw
Waar juist niet	
Grond nodig?	Nee

Maatregel: Aanpak overstorten (Kallisto)

Kwantiteit	
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: 4^e trap op RWZI's

Kwantiteit	
Kwaliteit	+
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Vitale bodem / sponswerking

Toelichting maatregel: Geldt voor alle watersysteem-eenheden.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	
% gebied	
Uitvoerder	
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	

Maatregel: Versterkte groenblauwe dooradering

Korte omschrijving: Bufferstroken en plasbermen langs waterlopen waar struweel kan groeien

Toelichting maatregel: Watersysteem-eenheid overstijgend. Versterkte groenblauwe dooradering voor recreatie en natuur. Gebieden die extra aandacht genieten zijn: Naad van Brabant; naast waterlopen en dijken. Dit geldt ook voor waterkwaliteit, buffering en biodiversiteit.

Kwantiteit	+
Kwaliteit	+
% gebied	50%
Uitvoerder	Waterschap
Waar juist wel	
Waar juist niet	
Grond nodig?	Ja

N.B.: de grondwatersituatie in de polders van Altena verschilt met die van andere polders in Brabant. Altena vormt een eiland tussen de Maas en de Waal en grondwaterstanden zijn hier direct gerelateerd aan de rivierwaterstanden. Na een periode van droogte veren grondwaterstanden weer terug naar normaal zodra de rivierwaterstanden weer stijgen. Zo geldt bij 1. Vasthouden, vast hoog peil voor Altena: ‘voldoende beheerruimte nodig om op weersextremen in te kunnen spelen.

Bijlage 4: Mogelijke aanpassingen begrenzing en beschermingsregimes bestaande zones in de Omgevingsverordening (water en bodem)

De provincie kiest in het Bestuursakkoord voor overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden. In het Ruimtelijk Voorstel en het Voorontwerp van het Brabants Programma Landelijk Gebied staan overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden, Natte natuurparels en beekdalen. Dit vanuit het besef dat naast maatregelen in deze gebieden ook maatregelen rondom deze gebieden nodig zijn om te komen tot natuurherstel én herstel van het water- en bodemsysteem. Het voorstel is om voor deze overgangsgebieden geen nieuw type zonering aan de Omgevingsverordening toe te voegen, maar gebruik te maken van de bestaande zones. Daarbij wordt gedacht aan aanpassing van de bestaande zones in de Omgevingsverordening (begrenzing en/of beschermingsregime).

In de tabellen in deze bijlage de voorgestelde aanpassingen die momenteel ambtelijk zijn voorzien vanuit het addendum Regionaal Water en Bodemprogramma (Addendum RWP, i.o.), dus gericht op het water- en bodembeleid en nog niet geïntegreerd met de opgaven en doelen vanuit natuur, klimaat en landbouw. In het kader van de planMER en voor overleg met onze partners worden ze bij dit Voorontwerp BPLG gevoegd.

Attentiezones waterhuishouding	
Huidig doel	Herstel waterhuishouding Natte natuurparels (NNP).
Huidige begrenzing	Kaart Omgevingsverordening, met bandbreedtes van enkele honderden meters rond NNP.
Aanpassing begrenzing	Mogelijk aanvullend (onderzoeksvraag): doortrekken van de bestaande zones naar het aangrenzend stedelijk gebied en daarbij passend beschermingsregime.
Bestaande beschermingsregime	<ul style="list-style-type: none"> • Beperkingen graven. • Geen nieuwe drainage. • Geen toename verhard oppervlak. • Onttrekkingen: stand-still op nieuwe putten.
Aanpassing beschermingsregime	<ul style="list-style-type: none"> • Beperken graven aanvullen met beperken egaliseren. • Drainage verminderen: bestaande drainage niet meer vervangen, (met uitzondering van de polders). • Beperken bestaande onttrekkingen vanuit grondwater (voor berekening) conform afspraken Droogteagenda op basis van samen met grondwaterpartners bepaalde ondergrens grondwaterstanden. Opnemen opzet peilen op basis van het Grondwaterconvenant. • Algemene instructie: op basis van de kenmerken van het gebied en de randvoorwaarden die volgen uit de NNP's moet geconcretiseerd worden hoe aan de afspraken van het Grondwaterconvenant / Droogteagenda m.b.t. sponswerking kan worden voldaan en welke ontwateringsbasis daarbij hoort. • Onderzoeksvraag: beperking toedienen mest en beperking gebruik gewasbeschermingsmiddelen.

Waterbergingsgebieden en Reserveringsgebieden waterberging	
Huidig doel	Behoud waterbergend vermogen.
Huidige begrenzing	Kaart Omgevingsverordening; gestuurde waterbergingen en gebieden die natuurlijk overstromen.
Aanpassing begrenzing	<ul style="list-style-type: none"> • Benoemen nieuwe reserveringsgebieden: wellicht het hele beekdal reserveren als waterbergingsgebied + lokale natuurlijke laagtes. • Samenvoegen met begrenzing 'behoud en herstel watersystemen' op basis van watersysteemeenheid beekdalen uit Bouwsteen water en bodem sturend. (p.m.: check nieuwe naam: natuurlijk natte gebieden). • Blijvende aparte 'categorie' voor gestuurde waterberging. • Bestaande begrenzing rivierbed: toevoegen aan huidige regels geen nieuwe bebouwing in het rivierbed en omvormen bestaande bebouwing alleen riviergebonden (dus geen woonfunctie, zie redeneerlijn van BO Water).
Bestaande beschermingsregime	<ul style="list-style-type: none"> • Behoud van het waterbergend vermogen van het gebied is uitgangspunt bij ontwikkelingen. • In Keur waterschappen en Omgevingsverordening: geen toename verhard oppervlak. • In Keur waterschappen en Omgevingsverordening: regels voor bouwwerken en ophogen van stukken grond. • Gebruikers moeten rekening houden met risico op overstroming. • Reserveringsgebied waterberging: ontwikkelingen ja mits geschiktheid van het gebied voor waterberging behouden blijft.
Aanpassing beschermingsregime	<ul style="list-style-type: none"> • Het gehele morfologische beekdal (m.u.v. de gebieden die nu al zijn aangewezen als waterbergingsgebied of reservering waterberging) begrenzen als reserveringsgebied voor waterberging. In dit gebied geldt geen norm voor wateroverlast. • De zone voor Behoud en herstel watersystemen kan hiermee in de beekdalen komen te vervallen. De aanduiding Groenblauwe waarden in het beekdal kan, waar deze betrekking heeft op blauwe waarden, tevens vervallen. • Beperkingen instellen voor gewasbeschermingsmiddelen en mestgift in beekdalen (check: samenloop met maatregelen i.h.k.v. KRW - integraal bezien). Beperken drainage. Toewerken naar doelsturing. • Hoogwaterveiligheid-hoofdwatersysteem: reserveren gebieden voor toekomstige dijkversterking en waterberging. • Onderzoeksvraag: verwijdering ontwateringsbasis voor lokale natuurlijke laagtes en normvrij maken.

Behoud en herstel watersystemen	
Huidig doel	Beschermingszone t.b.v. behoud, verbetering en herstel van het watersysteem. Binnen de gebieden zijn of worden maatregelen uitgevoerd op het gebied van morfologie, zoals het laten hermeanderen van beken, het aanleggen van plasdraszones en het herstel van kwel.
Huidige begrenzing	Beschermingszones van 25 meter aan weerszijden van KRW- lopen en overig water met functie natuur en water en verweven.
Aanpassing begrenzing⁸	<ul style="list-style-type: none"> • Zones in beekdalen begrenzen op basis van watersysteemeenheid beekdalen. • Samenvoegen met begrenzing waterberging.
Bestaande beschermingsregime	Geen toename verhard oppervlak en bebouwing.
Aanpassing beschermingsregime	<ul style="list-style-type: none"> • Algemeen: beschermingsregime samenvoegen met beschermingsregime waterberging. • Geen drainage, geen versnelde afvoer. • Aanscherpen ontwateringsbasis. • Beperking toedienen mest en beperking gebruik gewasbeschermingsmiddelen.

8 Zie ook de ideeën hiervoor in het Ruimtelijk Voorstel en het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (beschermingszone van 250 meter in de beekdalen).

Grondwaterbeschermingsgebieden	
Huidig doel	Duurzame waterwinning voor menselijke consumptie.
Huidige begrenzing	<ul style="list-style-type: none"> • Kaart omgevingsverordening. • Onderscheid grondwaterbeschermingsgebied, waterwingebied en boringsvrije zone.
Bestaande beschermingsregime	<ul style="list-style-type: none"> • Beperken graven. • Geen drainage. • Geen toename verhard oppervlak. • Geen stedelijke ontwikkeling. • Rechtstreeks werkende regels met betrekking tot parkeren, lozen afstromend hemelwater, evenementen, uitlogbare materialen. • Geen nieuwe onttrekkingen. • Landgebruik: boringsvrije zone.
Aanpassing beschermingsregime	<ul style="list-style-type: none"> • Beperking toedienen mest en beperking gebruik gewasbeschermingsmiddelen (mogelijk verbod gewasbeschermingsmiddelen). • Beperken bestaande onttrekkingen als uitwerking van nieuw Brabant-breed beregeningsbeleid en beleid voor kleine onttrekkingen.

N.B., nog nader te onderzoeken/uitwerken: met de aanpassing van bovenstaande zones is de vraag of er, gezien vanuit water en bodem sturend, nog een aanvullend beschermingsregime voor de Groenblauwe waarden wenselijk is. Indien dit niet het geval is kan nagedacht worden over de vraag of, wederom gezien vanuit water en bodem sturend, of de begrenzing van delen van de Groenblauwe waarden nog relevant is. Dit uiteraard in relatie tot de relevante ecologische en landschappelijke waarden binnen de zone groenblauwe waarden.

Groenblauwe waarden	
Huidig doel	<ul style="list-style-type: none"> • Ecologische en landschappelijke waarden. • Aanvullend: biodiversiteit.
Huidige begrenzing	<ul style="list-style-type: none"> • Kaart Omgevingsverordening. • Op basis van ecologische, hydrologische en landschappelijke waarden.
Bestaande beschermingsregime	Huidige bescherming is minimaal: bewustwording en signalering naar gemeenten toe.
Aanpassing beschermingsregime	

[1] Zie ook de ideeën hiervoor in het Ruimtelijk Voorstel en het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (beschermingszone van 250 meter in de beekdalen).

Bijlage 5: Totstandkoming kaartlaag beste landbouwgronden

Context

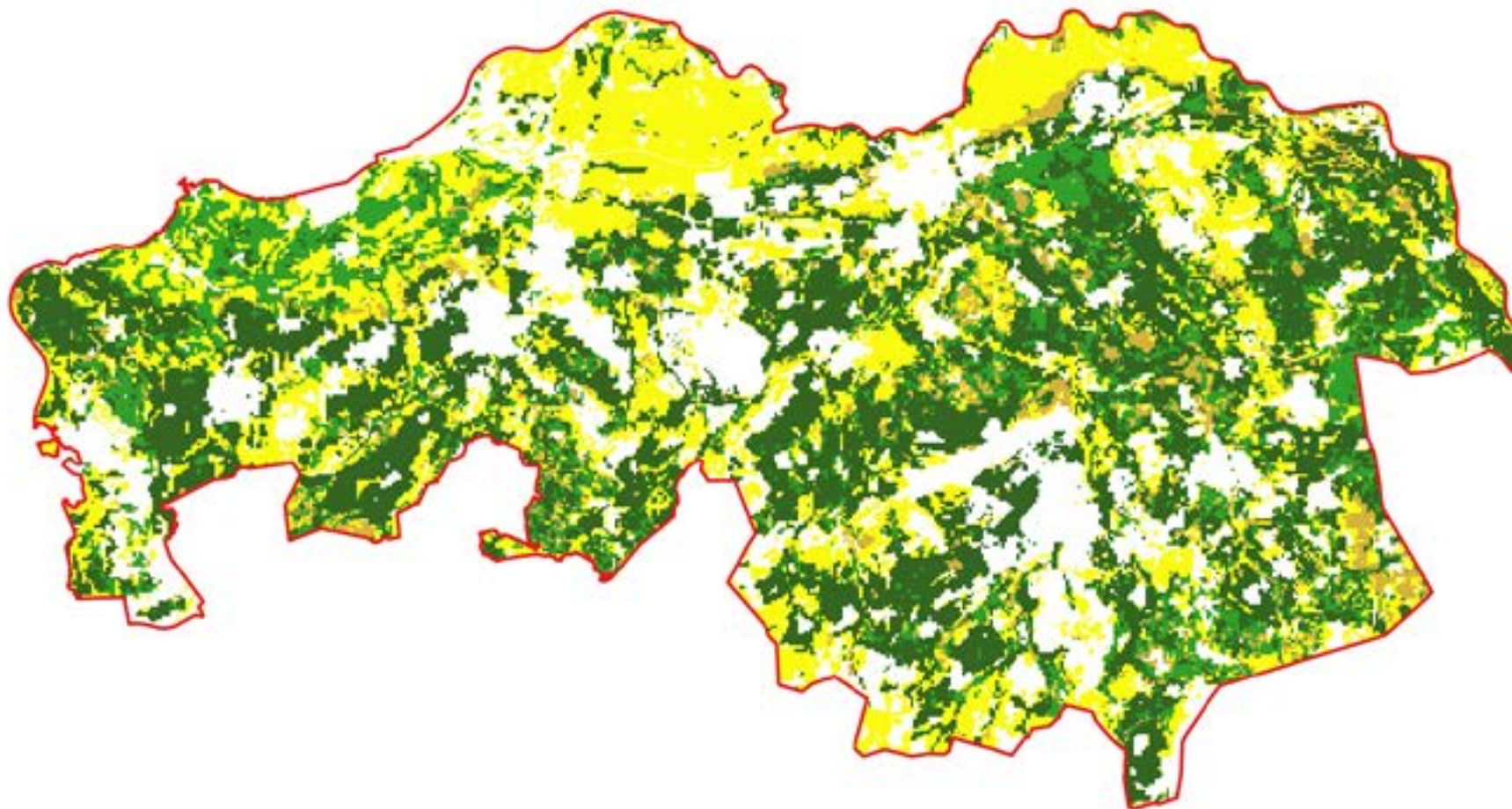
Noord-Brabant heeft een diverse en hoogproductieve landbouwsector. Dat komt onder andere door de beschikbaarheid van vruchtbare landbouwgronden en een voor de landbouw geoptimaliseerde waterhuishouding. Deze vruchtbare gronden zijn belangrijk om onze bijdrage aan de voedselvoorziening te kunnen leveren, de eiwittransitie vorm te kunnen geven en de voedselproductie in balans te brengen met de beschikbare milieu- en natuurgebruiksruimte. Juist op gronden met een hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid en een goede waterhuishouding is het mogelijk een goede gewasopbrengst te realiseren met minder inputs, zoals meststoffen, bestrijdingsmiddelen en water en met minder emissies naar bodem, water en lucht. Daarom brengen we in beeld waar binnen onze provincie landbouwgronden liggen die vanuit het oogpunt van voedselproductie een hoge natuurlijke vruchtbaarheid hebben en zo (bij uitstek) geschikt zijn voor het telen van voedselgewassen.

Stap 1:

In 2022 heeft Wageningen Environmental Research (hierna: WEnR) op basis van de WaterWijzer Landbouw (WWL) 3.0 voor 8 gewassen bodemgeschiktheidskaarten (digitaal, in GIS) voor de landbouw in de provincie Noord-Brabant opgesteld. Op basis van deze kaarten zijn o.b.v. 3 voedselgewassen (aardappelen, suikerbieten en gerst) de

beste gronden aangegeven. De keuze voor deze gewassen is om twee redenen tot stand gekomen. Allereerst gaat het om gewassen die voor humane consumptie dienen, wat van belang is vanuit het oogpunt van voedselzekerheid. Daarnaast stellen deze gewassen over het algemeen hogere eisen. Hierbij is een grens gekozen van 20% omdat dit een acceptabel schadeniveau is over een gehele klimaatperiode. Hiervan is sprake als één of meer van deze gewassen in een gemiddeld jaar minder dan 20% kans hebben op opbrengstderving door droogte of natschade (zonder berekening). Kaart 1 geeft het resultaat hiervan weer.

Op dit moment bevatten de kaarten op basis van de WWL voor een deel van de kleigronden geen data omdat het model WWL 3.0 voor bodemprofielen met zware klei als tussenlaag of ondergrond de vochtleverantie onderschat en daarmee de opbrengstderving overschat. Daarnaast is het zo dat een klein aantal van de oude bouwlanden in Noord-Brabant buiten de 20% categorie vallen omdat ze over de gehele klimaatperiode als te droog gekenmerkt worden. Deze gronden mogen echter wel als goede gronden worden bestempeld omdat enkel de huidige grondwaterstanden de beperkende factor zijn. Daarom is in stap 2 zowel voor de kleigronden als de enkeerdgronden een extra analyse gedaan op basis van de bodemkaart.

Kaart 1: De groene kleuren zijn een selectie uit de WENR-kaarten waarbij bij donkergroen alle gewassen (aardappelen, suikerbieten, gerst) binnen 20% opbrengstderving scoren en lichtgroen 2 van de 3 gewassen. Oker geeft aan waar het om 1 van de 3 gewassen gaat. Geel betreft de overige grond die volgens de Basisregistratie Gewaspercelen landbouwkundig in gebruik is.

Stap 2

Een deel van de landbouwgrond in Noord-Brabant is vanuit zijn 'natuurlijke' kenmerken erg geschikt voor het telen van voedselgewassen. Deze kwamen in stap 1 onvoldoende naar voren. Het gaat dan om:

1. Enkeerdgronden:

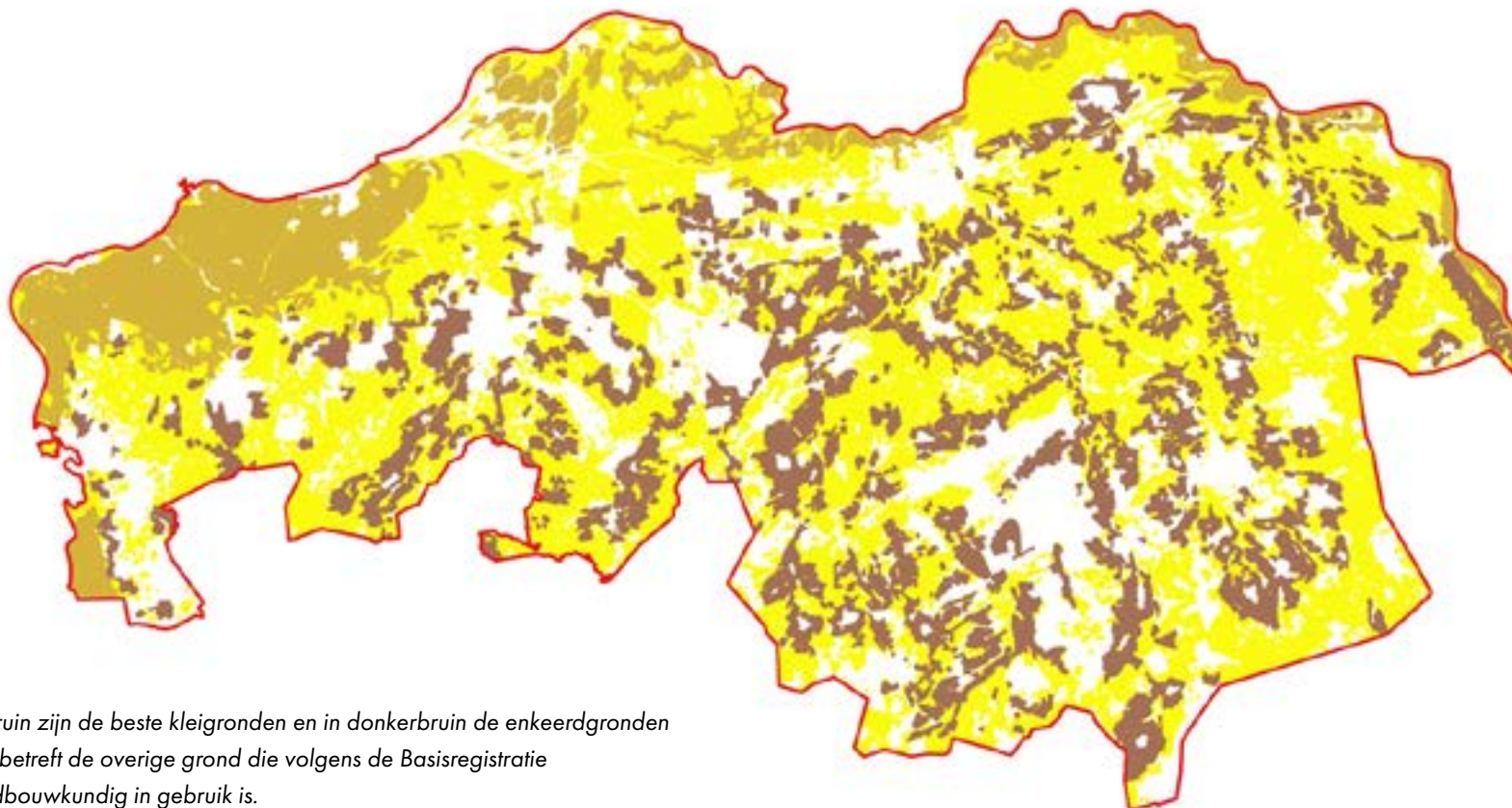
deze gronden (ook bekend als oude bouwlanden) met een dik (antropogeen) cultuurdek[1] hebben we geselecteerd aan de hand van de Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000.

2. Kleigronden met een gunstige profielopbouw:

dit betreft kleigronden met een homogeen bodemprofiel (profielverloop 5)[2]. Ook deze hebben we geselecteerd aan de hand van de Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000. Het betreft de volgende bodemtypen. NB hier mist een opsomming

Bij deze selecties is niet gekeken naar het grondwaterstandsverloop. Deze lagen zijn vervolgens toegevoegd aan de kaart 'goede Landbouwgronden'.

Kaart 2 geeft hiervan het resultaat.

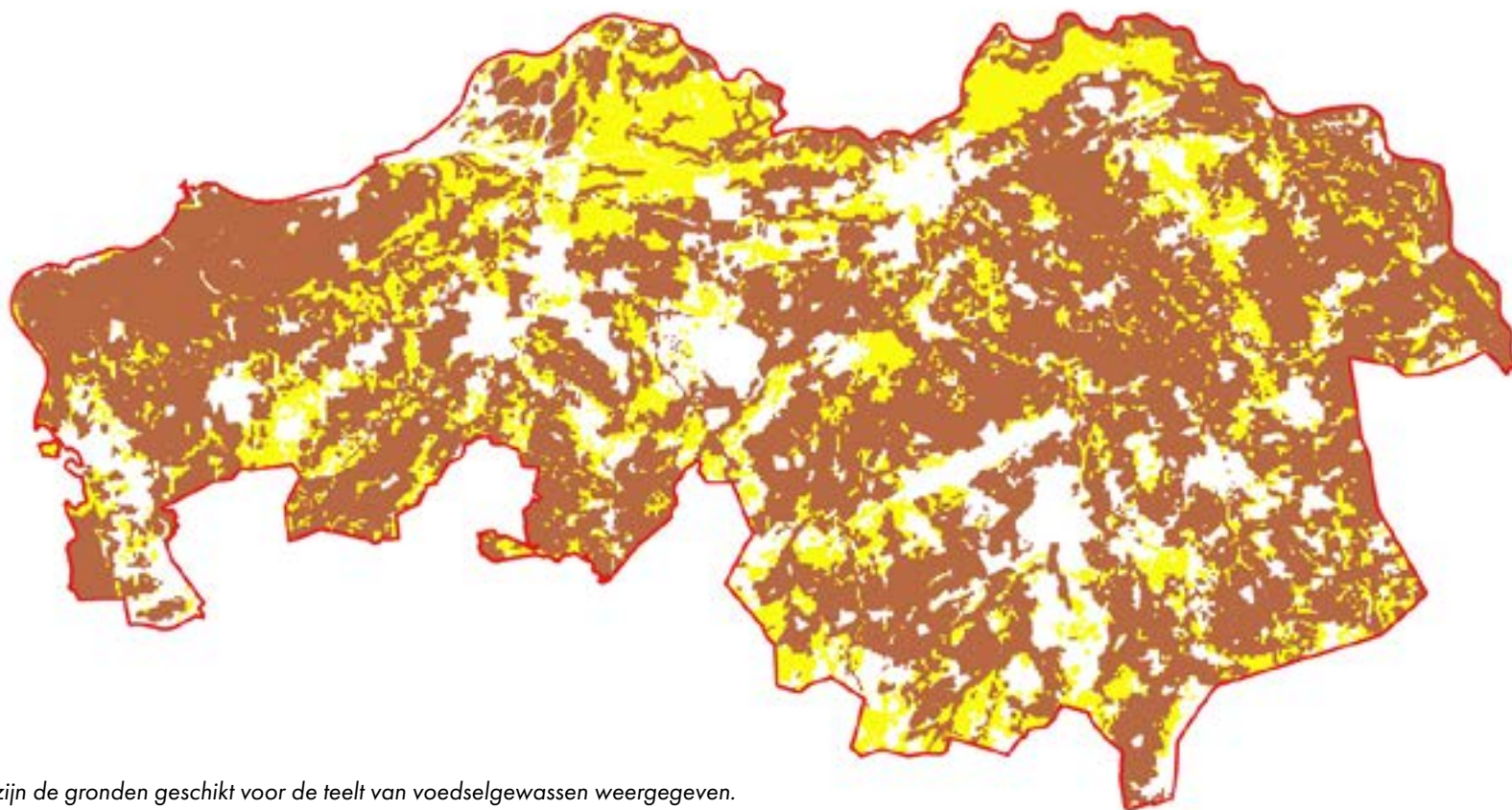

Kaart 2: In het lichtbruin zijn de beste kleigronden en in donkerbruin de enkelegronden weergegeven. Geel betreft de overige grond die volgens de Basisregistratie Gewaspercelen landbouwkundig in gebruik is.

Stap 3

Op basis van de voorgaande stappen is een kaart gegenereerd die landbouwgronden aangeeft die geschikt zijn voor de teelt van voedselgewassen. De tekortkomingen in de

kaarten uit de Waterwijzer 3.0 heffen we zo op door stap 1 en stap 2 te combineren. Kaart 3 geeft hiervan het beeld.

Kaart 3: Met bruin zijn de gronden geschikt voor de teelt van voedselgewassen weergegeven. Geel betreft de overige grond die volgens de Basisregistratie Gewaspercelen landbouwkundig in gebruik is.

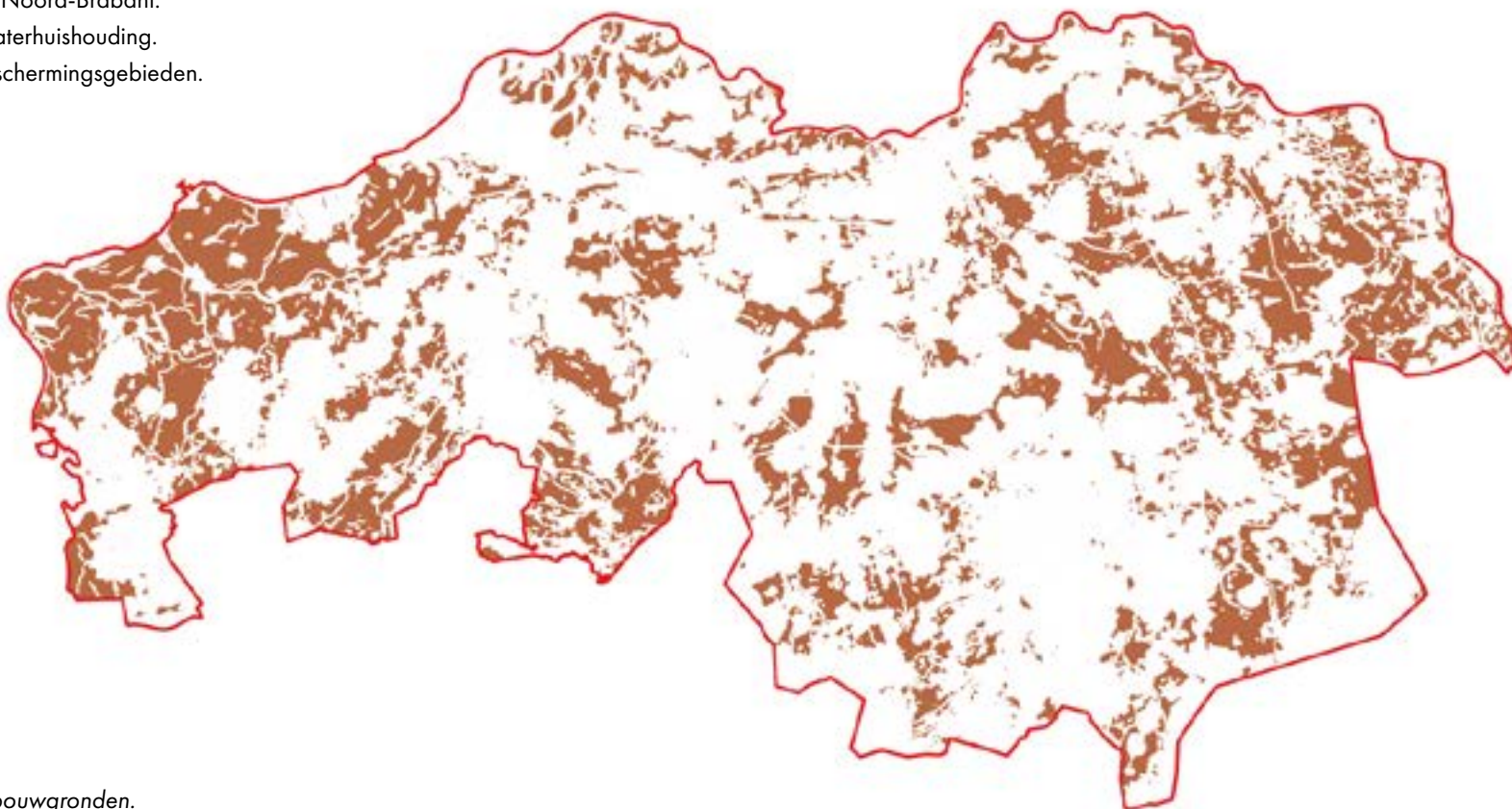
Stap 4

Voor een deel van de gronden die landbouwkundig in gebruik zijn is in de Omgevingsverordening al een primaire keuze gemaakt voor andere functies dan landbouw. Het gaat om locaties waar restricties gelden waar de landbouw aan moet voldoen en zodoende hier hoogproductieve landbouw als minder kansrijk wordt geacht.

De belangrijkste zijn:

- Stedelijk gebied.
- Natuurnetwerk Noord-Brabant.
- Attentiezone waterhuishouding.
- Grondwaterbeschermingsgebieden.

Deze gronden laten we buiten beschouwing. Kaart 4 geeft het resultaat hiervan weer: de beste landbouwgronden. Bij de verwerking van deze kaart naar het ruimtelijk ontwikkelperspectief is vervolgens nog een bewerking uitgevoerd waarbij kleine eenheden 'snippertjes' zijn weggelaten of kleine exclaves in grotere eenheden beste landbouwgronden zijn toegevoegd. Bij de verdere uitwerking in het BPLG gaan we na of er nog zones moeten worden toegevoegd.

Kaart 4: Beste landbouwgronden.

Verantwoording

De samenstelling van de kaart 'beste landbouwgronden' is naar beste kennis en wetenschap gebeurd met de expertise, middelen, tijd en beste gebiedsdekkende data die voorhanden zijn. Door twee invalshoeken te combineren is getracht deze selectie zo robuust mogelijk te maken.

Deze kaart is een momentopname gelet op de gebruikte methodiek en het feit dat de inputdata aan verandering onderhevig is. Denk hierbij aan klimaatscenario's, gewasveredeling, wijziging in grondwaterstanden, verzilting, meer inzicht in de bodemopbouw of wijzigingen hierin of modelverbetering etc. Het is dan ook een dynamisch product wat naar gelang de snelheid en grootte van wijzigingen en nieuwe inzichten periodiek (5 à 10 jaar) geactualiseerd dient te worden.

Daar waar overgangsgebieden overlap vertonen met de kaartlaag 'beste landbouwgronden' dient nog een verfijning te worden gemaakt in de aanloop naar het ontwerp BPLG. Doelbereik van natuur, water en stikstof is hierbij leidend.

[1] Het betreft de volgende bodemtypen: Hoge Zwarte enkeerdgronden (bodemcode zEZ), Bruine enkeerdgronden (bodemcode bEZ) en Lage enkeerdgronden (bodemcode EZg).

[2] De kleigronden met profielverloop 5 houden in dat deze gronden geclassificeerd zijn als gronden met een homogeen bodemprofiel. Zo zijn er ook kleigronden met een profielverloop 1 (veenondergrond), profielverloop 2 (zandondergrond binnen 80 cm -mv.) profielverloop 3 (zware klei tussenlaag) en profielverloop 4 (zware klei ondergrond). Deze profielverlopen kennen beperkingen in waterinfiltratiecapaciteit (risico op natschade) en/of capillaire nalevering (risico op droogteschade) Kleigronden met profielverloop 5 zijn doorgaans de beste kleigronden. Bij deze selectie is niet gekeken naar de textuur van de bovengrond of grondwaterstanden. Het betreft de volgende bodemtypen voor Zeeklei: pMn55, pMn85 Mn15, Mn25, Mn35, Mn45, Mn55, Mn85 Voor de Rivierkleigronden: Rn15, Rn95, eRn95 en Rd10 en Rd90.

Voorontwerp
Brabants Programma Landelijk Gebied

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
5216 TV 's-Hertogenbosch
26 maart 2023

www.brabant.nl